

Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації
Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради
«Київський обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних кадрів»

*Патріотичні акварелі:
формування свідомого
громадянина-патріота України*

Біла Церква
КНЗ КОР «КОПОПК»
2015

ББК 74.200.504

П 20

*Рекомендовано науково-методичною радою
Комунального навчального закладу Київської обласної ради
«Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»*

Протокол №5 від 18 червня 2015 року

Члени редакційної колегії:

Боярчук О.І., Бичевська Л.В., Микитюк Л.В.

Рецензенти:

Галкіна Л.В. – заступник директора з виховної роботи Білоцерківської спеціалізованої природничо-математичної школи І-ІІІ ступенів №16 ім. М.О. Кириленка Білоцерківської міської ради;

Бачинська Є.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-методичної роботи Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів».

Патріотичні акварелі: формування свідомого громадянина-патріота України : навчально-методичний посібник / автори-укладачі : О.І. Боярчук, Л.В. Микитюк, Ю.П. Устич – Біла Церква : КНЗ КОР «КОПОПК». – 2015. – 264 с.

У посібнику висвітлено тенденції, підходи, принципи, мету й завдання патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, запропоновано стратегію й технологію цілеспрямованого й ефективного процесу розвитку суб'єкта громадянського суспільства, громадянина-патріота.

Уміщено виховні справи, лейтмотивом яких є любов до України, самовідданість і патріотизм її захисників, активна громадянська позиція українців, особиста відповідальність і дієвість за долю та єдність країни, підвищення престижу військової служби.

Рекомендовано для класних керівників, вихователів, педагогів-організаторів, заступників директорів шкіл із виховної роботи.

Відповідальність за коректність використання літературних джерел та достовірність інформації в опублікованих матеріалах несуть автори.

© КНЗ КОР «КОПОПК», 2015

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ I. Теоретико-методологічні орієнтири патріотичного виховання дітей та учнівської молоді	7
1.1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді.....	7
1.2. <i>Осадчий І.Г.</i> Концепція громадянського виховання учнів у системі загальної середньої освіти України.....	15
1.3. <i>Боярчук О.І., Микитюк Л.В.</i> Методичні рекомендації щодо організації та проведення циклу уроків мужності	35
Розділ II. Виховують кожна хвилина життя і кожен куточок землі (виховні справи патріотичного спрямування)	42
<i>Ханенко С.А.</i> «Одна Батьківщина, і двох не буває...»	42
<i>Пасько Л.А.</i> «В Україні кожен знає: добро завжди перемагає».....	46
<i>Пазініч Л.Б.</i> «Україна – моя ненька»	53
<i>Сита Т.В.</i> «Україна – єдина країна»	57
<i>Пазініч Л.Б.</i> «Хай в серці кожної дитини живе любов до України»	64
<i>Прокопенко І. О.</i> «Україна – Батьківщина моя!»	68
<i>Устич Ю.П.</i> «Цікаво знати про Україну»	75
<i>Солоденко Л.І.</i> «Моя земля – земля моїх предків».....	97
<i>Рудніцька О.П.</i> «Ми – українці!»	82
<i>Боярчук О.І.</i> «Сучасний патріотизм: мода чи життєва необхідність?»	86
<i>Прядко Л.В., Ромась І. В.</i> «Україна – єдина!»	98
<i>Микитюк Л.В.</i> «Я люблю Україну!»	104
<i>Яременко Н.В.</i> «Богдан і Варвара Ханенки – меценати Києва»	115
Розділ III. Мужність – страж і опора всіх інших чеснот (виховні справи для проведення уроків мужності)	119
<i>Рєпа Т.М.</i> «Ми разом – ми непереможні!»	119
<i>Безпала О.М.</i> «Герої не вмирають!»	125
<i>Яковенко Л. М., Микитюк Л. В.</i> «Кращий знавець козацьких традицій»... ..	129
<i>Онопрієнко А.В.</i> «Ми будемо довго пам’ятати і вам забути не дамо...»... ..	136
<i>Булгаченко Л.В.</i> «Нумо, хлопці!».....	143
<i>Людвиченко Л.І., Куксенюк Е. А.</i> «Уклоняємося доземно всім героям...»... ..	149
<i>Моторіна О.Б.</i> «Знаємо, пам’ятаємо, шануємо!»	156
<i>Коваль С.В. Рудавська О. М.</i> «Пісня у військовій шинелі»	161
<i>Декрет С.І.</i> «Їх подвиги навек збережуть серця»	169
<i>Кайзер О.М.</i> «Хоробрі серця».....	173
<i>Заїменко А.О.</i> «Ми збережемо Україну»	176
<i>Коваль С.В.</i> «В Афганістані» в чорнім тюльпані»	183
<i>Кондратюк Л.І.</i> «Люди! Не треба війни, щоб не вмирали дочки й сини»	188
<i>Лесик А.В.</i> «Україна – єдина країна»	193
<i>Кухтик О.І., Логвин В.Ю.</i> «За матір, сина, за дружину, за рідну землю Україну!»	198

<i>Поплавська В.В.</i> «Курс молодого бійця»	207
<i>Шабан О.К.</i> «Україна понад усе»	217
<i>Шепелявенко Т. Г.</i> «Солоний Хрещатик»	222
<i>Муковоз Н.І.</i> «З Україною в серці»	229
<i>Гутник В.Д.</i> «Лицарська звитяга»	235
Розділ ІV. Поезія мужності (вірші дітей та педагогів Київщини)	239
<i>Бойко Лілія</i> «Знову весна завітала», «Мамо! Розкажу я тобі колись потім».....	240
<i>Чабей Галина</i> «Своєму синові ...»	241
<i>Савчук Галина</i> «День Перемоги».....	242
<i>Лабага Ольга</i> «У бога миру попрохаю ...», «Слава Богу», «Українамати», «Бачу мир», «Слава Україні»	243
<i>Гутник Вікторія</i> «Плине кача», «Волонтери»	246
<i>Гаркуша-Омельченко Марія</i> «Лист пораненому солдату», «Герої небесної сотні», «День гідності й свободи», «Діалог», «Жовто-блакитний світ», «Ми – усі разом», «Донецькому ровеснику»	247
<i>Ткаченко Владислава</i> «Наш гордий стяг»	252
<i>Петришин Святослав</i> «Допомога із віків», «Ця свічка пам'яті горить у нас у серцях»	252
<i>Ямпольська Даніела</i> «Голуб миру»	253
<i>Гутник Анастасія</i> «Я вірю ...»	254
<i>Ващенко Анатолій</i> «Іронія долі»	255
<i>Дятлик Роман</i> «Війна»	255
<i>Щипанський Сергій</i> «Побувайте в Україні»	256
<i>Ворошило Юлія</i> «Що таке війна?»	256
<i>Мироненко Богдан</i> «Революція свідомості»	257
<i>Кисіль Ярослава</i> «Повертайтеся»	257
<i>Микитюк Л.В.</i> Додатки. Добірка сучасних пісень про мужність, патріотизм, українську трагедію війни	258
<i>Устич Ю.П.</i> Додатки. Добірка сучасних художніх фільмів про мужність, патріотизм, українську трагедію війни	260
Інформація про авторів	263

ВСТУП

*Київщино, я змалюю всю твою красу...
Які ж фарби підберу, щоб відтворити краєвиди твої неповторні?
Найяскравіші, найтепліші...ї тоді...на цих картинах у різних куточках світу
побачать красу твою неземну*
Владислава Вишнякова

*О краю мій! Клянусь, що завжди буду
Любить тебе!
І де б я не жила,
Думками буду линуць звідусюди
Туди, де народилась і зроста*
Світлана Богданець

Багаті патріотичними мотивами поезія та проза юних обдаровань Київщини, сповнені глибоких знань про витоки свого родоводу, безмежної любові до рідної землі, шани до відомих кожному українцю символів та оберегів, ширості почуттів, філософічності й віри в те, що добро – найвища людська цінність.

Безумовно, ми повинні шанувати минувшину, пишатися своєю історією, берегти культурні надбання, бути відкритими до всього нового. Проте в сучасних умовах важливо, щоб молоде покоління не тільки пов'язувало своє майбутнє з Україною, а й хотіло берегти, розбудовувати й захищати її.

Насамперед, патріотизм має бути дієвим: проявлятися у відповідальності за виконання професійних обов'язків, у ставленні інтересів нації вище за особисті, у визнанні, що пріоритетами сьогодні є державна незалежність і соборність України.

Як сформуванати дієвий патріотизм? Як виховати юних українців самовідданими, з активною громадянською позицією, особистою відповідальністю за долю та єдність своєї країни?

У відповідь на ці запитання укладено посібник безцінних перлин педагогічної та учнівської скарбниці Київщини «Патріотичні акварелі», у якому висвітлено тенденції, підходи, принципи, мету й завдання патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, запропоновано стратегію й технологію цілеспрямованого й ефективного процесу розвитку суб'єкта громадянського суспільства, громадянина-патріота.

Широкою палітрою відтінків презентовано в посібнику виховні справи, лейтмотивом яких є любов до України, самовідданість і патріотизм її захисників, активна громадянська позиція українців, особиста відповідальність і дієвість за долю та єдність країни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу в Збройних Силах України.

Особливою цінністю посібника є творчість дітей та педагогів Київщини, представлена у розділі «Поезія мужності». Це сповідь про любов до рідної

землі, біль за долю країни, скорботу за полеглими, тугу, страждання за справжніми патріотами, які звеличують подвигами Батьківщину та ведуть народ до щасливого майбутнього.

Посібник містить добірки сучасних пісень та художніх фільмів про мужність героїв, українську трагедію війни.

Бути патріотом – значить любити життя, уміти прожити його гідно й цікаво, просто йти вперед своєю дорогою.

Бути патріотом – означає поважати себе, відповідати за свої вчинки, слова, поведінку, бути гідним представником своєї нації.

Бути патріотом України – це значить шукати задоволення не в тім, «щоб бути українцем», а в тім, щоб із честю носити ім'я Українця.

Лише справжні патріоти, об'єднавшись у єдине ціле, підносять культурний та економічний рівень своєї держави, творять нову історію, у якій немає сумних і трагічних дат, а лише чисте і світле майбутнє.

Будьмо патріотами!

Ольга Боярчук

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

1.1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді

*Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
від 16.06.2015 р. № 641*

ВСТУП

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. У сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (*patria*) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну й комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу й прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно враховувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони вже ввійшли до освітнього і загальновиховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації. Важливу роль у просвітницькій діяльності посідає відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України.

Серед них Київська Русь, Велике князівство Литовське, Військо Запорозьке, Гетьманщина, Українська Народна Республіка, Гетьманат Павла Скоропадського, Західноукраїнська Народна Республіка, Карпатська Україна та інші українські визвольні проекти. На особливу увагу заслуговує формування української політичної культури в часи Речі Посполитої та Австро-Угорщини, нове осмислення ролі Кримського Ханату як держави кримськотатарського народу, включно з тривалим воєнним протистоянням і плідною військовою та культурною співпрацею.

Особливого значення набуває ознайомлення з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху, зокрема у ХХ-ХХІ століттях це ОУН, УПА, дисидентський рух, студентська Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності та ін.

Важливим завданням є розгляд порівняльно-історичних відомостей про переривання державності в інших європейських країнах, які сьогодні представлені потужними європейськими націями. Спеціального розгляду потребують історичні обставини, що призводять до переривання державницької традиції.

Разом із тим, національно-патріотичне виховання не повинно прищеплювати ідеї культурного імперіалізму, тобто способу споглядання світу лише очима власної культури. Ця Концепція виходить з ідеї об'єднання різних народів, національних та етнічних груп, які проживають на території України, довкола ідеї української державності, українського громадянства, що виступають загальними надбаннями, забезпечують їхній всебічний соціальний та культурний розвиток. Українська держава заперечує будь-які форми дискримінації, підтримуючи всі мови і культури, що зазнали такої дискримінації в часи колоніальної залежності України.

На жаль, до сьогодні українська освіта не мала переконливої й позитивної традиції, досвіду щодо виховання патріотизму в дітей та молоді, у попередні часи боялися взагалі терміну “національний”, а “патріотичне виховання” сприймали винятково в етнонародному або неорадянському вимірі.

Протягом останніх десятиліть було розроблено низку концепцій:

Концепція національної системи виховання (1996);

Концепція національно-патріотичного виховання (2009);

Концепція Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 рр.;

Концепція громадянської освіти та виховання в Україні (2012).

Проте жодна з них не була розгорнута і не втілилася в конкретні кроки з реалізації через зміну векторів розвитку держави і, відповідно, освітньої

політики, через різні уявлення правлячих еліт на ідеологію й напрями розвитку освіти.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- участь у громадсько-політичному житті країни;
- повага до прав людини;
- верховенство права;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівність всіх перед законом;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Відтак, враховуючи всі обставини, виникає гостра потреба у розробленні концепції, яка б визначала нову стратегію цілеспрямованого й ефективного процесу виховання суб'єкта громадянського суспільства, громадянина-патріота України.

1. Мета та завдання національно-патріотичного виховання дітей та молоді

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського й конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування в зростаючій особистості готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання

здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України й покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання учнівської молоді має проводитися комплексно, у єдності всіх його складників спільними зусиллями органів державного управління, а також освітніх закладів, сім'ї, громадських організацій та об'єднань, Збройних Сил України, інших силових структур.

Системна організація військово-патріотичного виховання молоді має бути спрямована на підготовку її до оволодіння військовими професіями, формування психологічної та фізичної готовності до служби в Збройних Силах, задоволення потреби підростаючого покоління у постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту Вітчизни.

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності - працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;
- формування мовленнєвої культури;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

2. Принципи патріотичного виховання

Патріотичне виховання спирається на загальнопедагогічні принципи виховання, такі як: дитиноцентризм, природовідповідність,

культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей. Водночас патріотичне виховання має власні принципи, що відображають його специфіку. Серед них:

– *принцип національної спрямованості*, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

– *принцип самоактивності й саморегуляції* забезпечує розвиток у вихованця суб'єктних характеристик; формує здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень; виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках;

– *принцип полікультурності* передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування в дітей та учнівської молоді відкритості, толерантного ставлення до відмінних ідей, цінностей, культури, мистецтва, вірувань інших народів; здатності диференціювати спільне й відмінне в різних культурах, спроможності сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської;

– *принцип соціальної відповідності* обумовлює потребу узгодження змісту і методів патріотичного виховання з реальною соціальною ситуацією, у якій організовується виховний процес, і має на меті виховання в дітей і молоді готовності до захисту вітчизни та ефективного розв'язання життєвих проблем;

– *принцип історичної і соціальної пам'яті* спрямований на збереження духовно-моральної й культурно-історичної спадщини українців та відтворює її у реконструйованих і осучаснених формах і методах діяльності;

– *принцип міжпоколінної наступності*, який зберігає для нащадків зразки української культури, етнокультури народів, що живуть в Україні.

3. Шляхи реалізації патріотичного виховання дітей та молоді

3.1. *Удосконалення нормативно-правової бази патріотичного виховання молоді:*

– підготовка нормативно-правових документів із питань національно-патріотичного виховання молоді, унесення відповідних змін до законодавства;

– розроблення державних і громадських заходів з інформаційної безпеки, спрямованих на запобігання негативним наслідкам впливу інформаційної війни;

– розроблення порядку державного фінансування заходів, спрямованих і на національно-патріотичне виховання молодих людей;

– підготовка комплексної програми військово-патріотичного виховання та нормативно-методичного забезпечення її реалізації з метою виховання здорового підростаючого покоління, готового захищати національні інтереси та

територіальну цілісність України;

- вироблення науково-теоретичних і методичних засад патріотичного виховання молоді: включення проблематики патріотичного виховання молоді до дослідницьких програм та планів наукових і навчальних закладів (через світову історію можна показати, як державність поновлювали інші народи, зокрема чехи та поляки; через зарубіжну літературу показати, як ці народи утверджували свою ідентичність; через дисципліни природничо-наукового циклу розкрити здобутки українців у науці й техніці, якими слід пишатися тощо, бо тільки цілісна і системна картина гарантуватиме осягнення мети Концепції);

- вивчення потреб молоді, зокрема шляхом проведення соціологічних досліджень;

- забезпечення активної участі сім'ї та родини в розвитку фізичного і морального здорової, патріотично налаштованої зростаючої особистості.

3.2. Діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання:

- проведення заходів спрямованих на реалізацію патріотичного виховання в закладах системи освіти, культури, спорту;

- підтримка та сприяння волонтерським проектам, іншої громадської діяльності та самоорганізації українських громадян, спрямованої на заохочення молоді до благодійних соціальних, інтелектуальних та творчих ініціатив і проектів на благо України;

- створення умов для популяризації кращих здобутків національної культурної й духовної спадщини, героїчного минулого й сучасного українського народу, підтримки професійної й самодіяльної творчості;

- активне залучення до патріотичного виховання дітей та молоді учасників бойових дій на Сході України, членів сімей Героїв Небесної Сотні, бійців АТО та їхніх сімей, діячів сучасної культури, мистецтва, науки, спорту, які виявляють активну громадянську й патріотичну позицію;

- залучення молоді до участі у збереженні й підтримці єдності українського суспільства, у громадському русі задля громадянського миру і злагоди;

- сприяння спортивній і фізичній підготовці, спрямованій на утвердження здорового способу життя молодих громадян з урахуванням принципів національно-патріотичного виховання;

- налагодження співпраці з військовими формуваннями України як мотивація готовності до вибору військових професій;

- сприяння роботі клубів за місцем проживання, центрів патріотичного виховання та інших громадських організацій, які здійснюють патріотичне виховання молоді;

- активізація виховної роботи з дітьми та молоддю засобами всеукраїнської дитячої військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»);

- удосконалення підготовки та перепідготовки кадрів, які займаються

питаннями національного і патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти, культури, спорту.

3.3. Співпраця органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянським суспільством:

– активне залучення до національно-патріотичного виховання дітей та молоді дитячих і молодіжних громадських організацій (об'єднань), використання їхнього досвіду, потенціалу, методів роботи у вихованні патріотів України;

– організаційна та фінансова підтримка на конкурсній основі програм, проектів громадських організацій, спрямованих на національно-патріотичне виховання дітей та молоді;

– долучення батьківської громадськості до популяризації кращого досвіду патріотичного виховання;

– посилення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади стосовно національно-патріотичного виховання молоді.

3.4. Інформаційне забезпечення національно - патріотичного виховання дітей та молоді:

– організація у теле-, радіопрограмах, Інтернет-ресурсах та в друкованій пресі постійно діючих рубрик, що популяризують українську історію, боротьбу українського народу за незалежність, мову та культуру, досвід роботи з національно-патріотичного виховання різних соціальних інституцій; підтримка україномовних молодіжних засобів масової інформації;

– запобігання пропаганді в засобах масової інформації культу насильства, жорстокості і бездуховності, поширення порнографії та інших матеріалів, що суперечать загальнолюдським та національним духовним цінностям, заперечують суверенність Української держави;

– виробництво кіно- і відеофільмів, підтримка видання науково-популярної, наукової, художньої літератури національно-патріотичного спрямування;

– підготовка інформаційної та науково-популярної літератури для батьків з питань патріотичного виховання дітей та молоді в сім'ї; висвітлення в засобах масової інформації кращого досвіду родинного виховання;

– здійснення заходів щодо розширення фактографічної бази історичних подій, публікація розсекречених архівних документів, видання історичної науково-популярної літератури, довідкових матеріалів про здобутки України за роки незалежності, книг патріотичної спрямованості.

Процес патріотичного виховання дітей і молоді повинен мати випереджувальний характер, відповідати віковим і сенситивним періодам розвитку дитини та особистісним характеристикам.

Етапи впровадження національно-патріотичного виховання дітей та молоді

На *першому етапі* (2015 р.) планується:

– створення нормативно-правового підґрунтя, інформаційно-методичного забезпечення для здійснення національно-патріотичного виховання дітей та молоді;

– створення Центру патріотичного виховання у підпорядкуванні Міністерства освіти і науки України;

– створення інформаційного ресурсу, присвяченого цій тематиці.

На *другому етапі* (2016-2017 рр.) передбачається:

– розроблення програм, навчально-методичних посібників з предметів гуманітарно-соціального спрямування для дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та вищих освітніх закладів, спрямованих на патріотичне виховання дітей та молоді;

– підготовка та видання науково-методичних посібників і методичних рекомендацій з організації виховних заходів, роботи клубів, центрів патріотичного виховання тощо.

На *третьому етапі* (2018-2019 рр.) забезпечується:

– проведення моніторингу системи патріотичного виховання дітей та молоді за допомогою соціологічних опитувань, анкетування, психологічного тестування;

– проведення науково-методичних конференцій, створення банку передового педагогічного досвіду на інформаційному веб-ресурсі;

– аналіз здобутого, встановлення досягнень і викликів, корекція навчально-виховних впливів з урахуванням результатів моніторингу.

Очікувані результати:

У результаті впровадження системи національно-патріотичного виховання очікується:

– забезпечення у молодого покоління розвинутої патріотичної свідомості і відповідальності, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про спільне благо, збереження та шанування національної пам'яті;

– зацікавленість молоді щодо служби у Збройних силах України, готовність до захисту України та виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, з метою становлення її як правової, демократичної, соціальної держави;

– збереження стабільності в суспільстві, соціальному та економічному розвитку країни, зміцнення її обороноздатності та безпеки;

– створення ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання молоді;

– консолідація зусиль суспільних інституцій у справі виховання підростаючого покоління.

Необхідною умовою втілення Концепції в практику є широке обговорення її положень і завдань, проведення конференцій, круглих столів, семінарів, що будуть актуалізувати порушені цією Концепцією питання і завдання та спонукатимуть до розроблення конкретних заходів із їх реалізації.

1.2. Концепція громадянського виховання учнів у системі загальної середньої освіти України

(Авторський проект)

Іван Осадчий

Концепція громадянського виховання учнів у системі загальної середньої освіти України (далі – Концепція) – це документ, у якому розкрито цілісну систему поглядів на сутність, засоби та способи організації громадянського виховання учнів у системі загальної середньої освіти України.

Кожна освітня інституція – загальноосвітній навчальний заклад, муніципальна (місто або селище, адміністративний район), регіональна (область, край) система загальної середньої освіти – на основі Концепції розробляє власну виховну систему як цілісний комплексний засіб системної педагогічної діяльності у сфері громадянського виховання та методичні рекомендації щодо способів здійснення виховної роботи в конкретних умовах та за наявності певних ресурсів.

Рішення про організацію громадянського виховання учнів на засадах Концепції, вибір або розроблення власної виховної системи та методичних рекомендацій для конкретних суб'єктів виховання приймаються освітньою інституцією після їх схвалення органом колегіального управління цієї інституції. Процеси громадянського виховання в різних загальноосвітніх навчальних закладах та територіальних системах загальної середньої освіти можуть різнитися виховними системами і методичними рекомендаціями, але мають здійснюватися на єдиних засадах цієї Концепції.

1. Теоретико-методологічні засади організації громадянського виховання

1.1. Людина в системі суспільних відносин

Людина – це істота суспільна. Її життя відбувається в суспільстві, яке зумовлене історично змінним способом виробництва матеріальних і духовних благ, перетворенням природи і суспільства та власного життя. Сучасна людина народжується, формується, активно діє в суспільстві зі складною динамічною структурою, до складу якої входять різноманітні соціальні інститути, головним із яких є держава. У житті кожної людини важливу роль відіграють також й інші соціальні спільноти та інститути – сім'я, трудові колективи, територіальні громади, об'єднання за інтересами або видами професійної діяльності, політичними поглядами, а також міждержавні об'єднання (союзи, блоки, асоціації), мережеві спільноти різних типів та видів тощо. Соціальні спільноти сучасного суспільства інтенсивно взаємодіють між собою через боротьбу та співпрацю, а тому взаємозумовлюють одна одну та стосовно особи виступають як громадянське суспільство – об'єднання активних індивідів, соціальних спільнот та інститутів.

Людина, яка живе в суспільстві, що має державу, є громадянином, тобто особою, яка належить до населення держави, користується її охороною,

правами і виконує обов'язки, встановлені законами цієї держави. Держава як політична організація суспільства постійно змінюється. Сучасна демократична держава одночасно характеризується визнанням джерелом влади волі більшості її громадян, а також природного права особистості на задоволення індивідуальних (персоніфікованих) потреб у різних сферах матеріального, соціального, політичного, духовно-культурного життя тощо. З одного боку, за це держава, як і громадянське суспільство, «платять» значним зростанням рівня внутрішньої складності та зниженням рівня стійкості (стабільності, рівноваги тощо). Тому турбота про державу, яка постійно змінюється й одночасно гарантує людині дотримання її прав та основних свобод людини і громадянина, є визначальним обов'язком кожного. Ця турбота лежить не в площині пасивного і бездумного підпорядкування державі, а реалізується через активні дії з удосконалення, зміцнення, захисту держави як політичної організації, яка забезпечує неперервність життєдіяльності особи і суспільства. З іншого боку, громадянське суспільство як середовище продукування змін постійно бореться за збільшення простору свободи та ресурсів для активної діяльності членів соціальних спільнот.

Загалом суспільство змінюється в процесі розв'язання суперечностей, які постійно виникають у процесі його функціонування. Головними з них є суперечності суспільного виробництва та розподілу національного валового продукту, а також ідеологічні, етнічні, релігійні суперечності тощо.

В умовах відсутності або обмеженого доступу до нових матеріальних ресурсів, у т. ч. до нових територій, невичерпним джерелом поступального розвитку суспільства є найбільш повне та ефективно використання соціально-біологічного потенціалу кожної людини, її обдарувань, схильностей, здібностей, інтелекту, освіченості, здоров'я тощо та інтегративних можливостей соціальних спільнот як об'єднань окремих людей. Використати людський потенціал повною мірою можливо, з одного боку, лише через створення державою законодавчо-нормативного простору «прирощування» цього потенціалу (через системи освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту тощо), вільної природовідповідної діяльності індивіда і соціуму, а з іншого боку – через постійні турботливі, патріотичні, професійно досконалі, відповідальні дії громадянського суспільства – індивідів і соціуму з підтримки та вдосконалення власної держави. Подібність співгромадян в окремих сферах життєдіяльності суспільства така ж велика цінність, як і їх відмінність, навіть неповторність в інших сферах.

Поступальний розвиток суспільства в нинішню епоху можливий лише через відповідальний вибір індивіда, соціуму і держави щодо можливих напрямів прогресивного змінювання, а не через фанатичне поклоніння чинним нормам права, анархію соціуму або ж волонтаризм індивідів.

Відповідальний вибір будь-якого суб'єкта (індивіда, соціуму, держави, міждержавних утворень) – це така природовідповідна, усвідомлена і вільна його дія, яка відкриває перспективи подальшого розвитку особи і суспільства і не руйнує самого суб'єкта та середовища його життєдіяльності.

Кожна людина належить до певної етнічної спільноти. Сучасна людина обов'язково належить до певної нації – стійкої історичної спільноти людей, що неперервно змінюється під дією внутрішніх і зовнішніх чинників і характеризується спільністю території проживання, економічного і духовного життя, культури, мови, побуту, традицій і звичаїв, національного характеру. Сучасні держави, як політичні організації суспільств, є національними державами, а патріотизм, як почуття відданості та сердечної прив'язаності до своєї держави (країни, народу, Батьківщини), завжди має конкретний історичний зміст та існує у формі національного патріотизму.

На кожному історичному етапі розвитку національна спільнота має власну актуалізовану національну ідею, яка є серцевиною національної свідомості, й одночасно визначає найважливішу або кілька найважливіших проблем її сучасного життя та вказує напрям, засоби і спосіб власного поступального розвитку впродовж періоду, не меншого за тривалість становлення одного покоління людей (близько 15–25 років). Національна ідея виконує роль основного закону упорядкування національної спільноти через самоорганізацію в конкретну історичну епоху. Загалом закон самоорганізації складного об'єкта передає характер функціональної залежності між його макропараметрами. Він є об'єктивним, а його формулювання залежить від використаних для цього засобів (звичайна мова, спеціальні мови наукових концепцій або теорій, символів культури, мистецтва, побуту тощо). Національна ідея розкриває механізм саморозвитку нації, яка постійно змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників змін. У різних сферах життєдіяльності національна ідея, як основний закон самоорганізації суспільства, має конкретний, у т. ч. галузевий, зміст.

Національною ідеєю сучасного українського суспільства є імператив: через єднання нації, збереження і вдосконалення держави, захист її територіальної цілісності, самовіддану працю зі зміцнення економіки країни і до процвітання нації та благополуччя особи серед вільних народів світу на засадах загальноєвропейських цінностей, прав та основних свобод людини і громадянина.

Для консолідації нації, створення можливостей для індивіда, соціуму і держави демонструвати прихильність до національної ідеї як механізму саморозвитку суспільства, інших національних цінностей, забезпечення блискавичної та ефективної суспільної комунікації національній спільноті використовують спеціальний засіб – мову національних символів: державних (прапор, герб, гімн, територія, столиця країни, найвищі державні органи влади і посади тощо) та соціальних (заклики, публічні оцінки історичних і культурних подій та артефактів, стилізовані очікування щодо майбутнього, національний побут тощо). Усі члени національної спільноти повинні вміти досконало користуватися мовою національних (державних і соціальних) символів як у суспільному, так і в особистому повсякденному житті.

1.2. Сутність громадянського виховання

У широкому суспільному розумінні суспільне виховання – це стихійна

або спеціально організована діяльність із передачі новим поколінням соціального досвіду, підготовка його до суспільного життя. Щодо цього суспільне виховання тотожне процесу становлення індивіда як особистості, тобто як суспільної істоти.

Суспільне виховання здійснюється на рівні головних суб'єктів суспільного життя – держави і соціуму, відбувається стихійно або цілеспрямовано, за активної або пасивної участі вихованця. Оскільки українське суспільство, як і європейське загалом, останні 300-400 років існує у вигляді такої етнічної спільноти, як нація, то сучасне суспільне виховання молодого людини в Україні є національним вихованням.

Цілеспрямовану складову національного виховання як суспільного явища забезпечує національна держава через діяльність власних освітніх та інших інституцій. Саме тому суспільне виховання, яке здійснює національна держава через державні (комунальні) освітні інституції та системи, за характером є національним та існує у вигляді громадянського виховання.

Громадянське виховання – це конкретно-історична форма суспільного виховання як цілеспрямованого процесу формування громадянина конкретної держави, здатного успішно діяти в суспільстві з національною державою та соціумом і досягати благополуччя. Нині більшість національних держав є демократичними, а соціум існує у вигляді добре розвинутого та структурованого громадянського суспільства.

Громадянське виховання як цілеспрямоване зрощування людини як особистості, тобто людини суспільної, є цілісним об'єктивним процесом. З метою аналізу, планування, здійснення та оцінювання результатів цього процесу застосовується теоретичне моделювання його окремих сторін та організується відповідна педагогічна діяльність. Як конкретні педагогічні моделі та системи діяльності можуть використовуватися такі поняття, як військово-патріотичне, моральне, трудове, фізичне, екологічне виховання тощо. Таке абстрагування дає змогу розв'язати окремі педагогічні проблеми, але часто призводить до спрощення та руйнування сутності і цілісності єдиного процесу громадянського виховання як конкретно-історичної форми суспільного виховання, як суспільного явища.

Особистісні риси, якості та цінності індивіда як громадянина формуються як завдяки діяльності держави, так і соціуму, а результат завжди залежить від позиції (активної або пасивної) самого індивіда як об'єкта (суб'єкта) громадянського виховання.

1.3. Суспільні цінності громадянського виховання

Функціонування, самовідтворення і розвиток суспільства можливі лише тоді, коли молодь засвоїть соціальний досвід, набутий попередніми поколіннями, способи і форми матеріальної і культурної (духовної) діяльності, буде керуватися правовими та моральними нормами суспільного співжиття.

У структурі цілісного процесу підготовки молодого покоління до життя і діяльності доцільно виділяти державне виховання, яке здійснюється засобами державних інституцій (органів влади, системи освіти, засобів масової

інформації тощо), і громадське (соціальне) виховання, яке здійснюється завдяки діяльності спеціальних інституцій усіх інших (недержавних) соціальних інститутів – окремих людей, сім'ї, громад, трудових колективів, професійної, культурної, етнічної та інших спільнот, у т. ч. Інтернет-спільнот, тощо.

Державне виховання існує у формі громадянського виховання, тобто як цілеспрямований і планомірний процес виховання громадянина конкретної держави, яка перебуває на певній стадії історичного розвитку. Громадянське виховання завжди є національним, оскільки його здійснює держава як політична організація конкретної нації. Громадянське виховання завжди є патріотичним, оскільки необхідною умовою сталого існування держави є патріотизм її громадян.

Громадянське виховання обмежується сферою формування особистості як типового представника певного суспільства, громадянина-патріота національної держави на певній стадії її історичного розвитку і не поширюється на сферу індивідуального і неповторного в людині.

Отже, громадянське виховання учнів – це цілеспрямований і планомірний процес формування свідомого громадянина-патріота конкретної національної держави. Громадянське виховання учнів здійснюється засобами системи загальної середньої освіти країни, яка забезпечує інтеграцію власних дій, зусиль усіх інших державних і соціальних інституцій у сфері суспільного виховання.

Суспільні інститути з позицій їх значущості для громадянського виховання виступають як суспільні цінності громадянського виховання.

Суспільні цінності громадянського виховання – це історично обумовлені суспільні інститути, а також смисли, цілі, зміст, засоби і способи діяльності людей та соціальних спільнот як імперативи найбільш доцільної організації життєдіяльності суспільства, що забезпечують його неперервне функціонування і розвиток. До суспільних цінностей громадянського виховання належать народ, нація, етнос, особистість, держава, громадянське суспільство (соціум), право, мораль, життєдіяльність та благополуччя.

Упорядкована сукупність суспільних цінностей, у просторі яких здійснюється громадянське виховання учнів, називається матрицею громадянського виховання учнів (*далі* – МГВУ). Змінюючи склад і структуру МГВУ та зміст суспільних цінностей, які її утворюють, суб'єкти виховання забезпечують досягнення певних цілей громадянського виховання. Модель МГВУ подано на *рис. 1*.

Зміст суспільних цінностей громадянського виховання учнів у системі загальної середньої освіти України в сучасних умовах представлено нижче.

Народ: 1. Масова соціальна спільнота як головний суб'єкт соціально-історичного розвитку, до якої входить усе населення, жителі країни.

2. Формується на основі одного, кількох або ж значної кількості етносів.

3. Є політичним утворенням, має власну державу або ж існує як складова частина якоїсь держави.

Нація: 1. Історична спільність людей, яка утворилась унаслідок розвитку

ринкових відносин, має власну державу, єдину недоторканну територію, спільні політичне, економічне і культурне життя, науку і побут, національний характер, усвідомлює свою відмінність від інших етносів та демонструє це через національно-державні інститути і символи та загальнонаціональні інтереси.

2. Нація обов'язково має одну або кілька державних мов.

3. Нація на кожному з етапів власного історичного розвитку декларує спосіб досягнення загальнонаціональних цілей через формулювання національної ідеї.

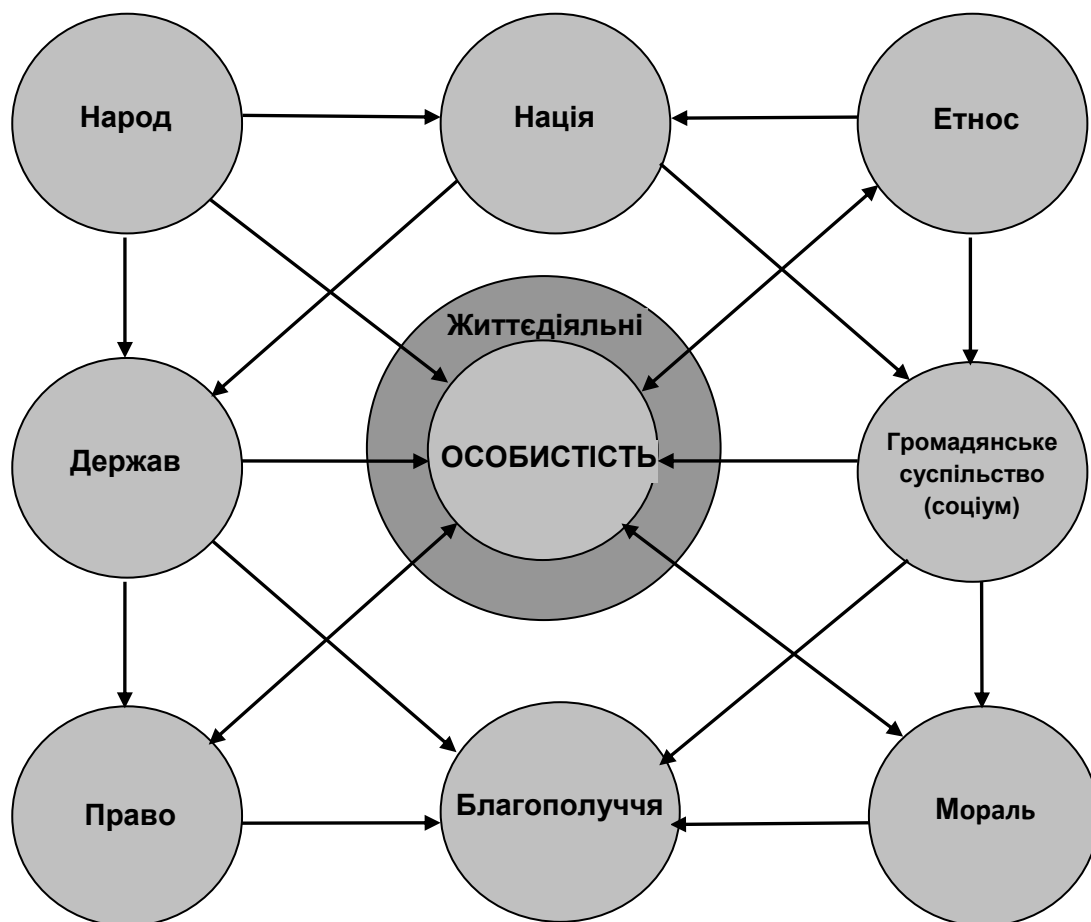

Рис. 1. Матриця громадянського виховання учнів

Етнос: 1. Стійка масова соціальна спільнота, що склалася історично та має спільну оригінальну соціальну, культурну та поведінкову цілісність.

2. Існує у вигляді племені, народності або нації.

3. Окрема частина народу, цілий народ або кілька народів однієї етнічної групи.

Держава: 1. Основна політична організація, апарат політичної влади в таких масових соціальних спільнотах, як народ, нація.

2. Здійснює управління та захист території, соціальної, економічної та

культурної структури конкретного суспільства.

3. Виконує свої функції в тісному взаємозв'язку з окремими громадянами та соціальними спільнотами (громадами).

Громадянське суспільство (соціум): 1. Соціальна сфера суспільства, яка взаємодіє з державою, представляє його політичну сферу, утворює цілісний соціальний організм країни.

2. Асоціація окремих громадян та різноманітних громад, рухів, об'єднань, спілок тощо, які вони утворюють для самоствердження і самореалізації.

3. Сукупність економічних, соціальних, культурних, духовних, родинно-побутових інститутів, які взаємодіють між собою винятково на ґрунті власних інтересів, норм права і моралі, спільно погоджених чи вироблених регуляторів задля реалізації власних ініціатив, планів, проектів і програм.

Право: 1. Історично конкретна сукупність норм і правил поведінки, встановлених або санкціонованих державою.

2. Норми і правила, дотримання яких забезпечується примусовою силою держави.

3. Норми і правила, за недотримання яких держава застосовує покарання.

Мораль: 1. Історично конкретна система поглядів й уявлень, норм й оцінок, що регулюють поведінку людей, забезпечуючи узгодження інтересів та вчинків окремих осіб, соціальних спільнот (громад), суспільства взагалі.

2. Спирається на силу переконання, громадської думки, традицій, привабливості ідеалів, авторитету осіб або соціальних спільнот (громад).

3. Є внутрішнім регулятором дії та контролюється самосвідомістю особи і соціальних спільнот (громад).

Особистість: 1. Людина як типовий представник певного суспільства (соціуму) на певній стадії його історичного розвитку.

2. Індивід як суб'єкт соціальних відносин і свідомої діяльності.

3. Системна якість індивіда, через яку зовнішній соціальний вплив пов'язується з його психікою.

Життєдіяльність: 1. Історично обумовлений спосіб буття людини, який полягає в активній адаптації до існуючих умов та в їх змінюванні, реалізується через життя і діяльність та має на меті досягнення благополуччя.

Життя людини – це суспільно та історично обумовлений спосіб існування людського організму, а діяльність – це специфічна людська форма активного ставлення до навколишнього світу.

Існує дві основні форми діяльності, які людина використовує для задоволення власних потреб: гра як діяльність в умовних ситуаціях; праця як основний історично обумовлений спосіб взаємодії людини з природою і суспільством із метою створення матеріальних та духовних цінностей для задоволення об'єктивних і суб'єктивних потреб особи та соціальних спільнот.

Гра є основною формою діяльності для дитини та дитячих спільнот, а праця – необхідною умовою існування дорослої людини як суспільної істоти та суспільства взагалі. Основним видом праці для учнівської молоді є здобування освіти. Спілкування розглядається як спосіб зв'язку між людьми за допомогою

знакових засобів (мова, символи тощо) у процесі їхньої взаємодії.

2. Життєдіяльність особистості, як і функціонування суспільства загалом, відбувається за постійної присутності боротьби – суспільно визначеного способу розв'язання суперечностей через активне суперництво, яке може набувати також і форм агресії – як одноосібної, так і колективної. Під час гри боротьба виступає як змагання, а в процесі праці – як створення, досягнення чого-небудь або ж подолання, руйнування, знищення тощо.

3. Життєдіяльність особистості передбачає постійну необхідність здійснення відповідального вибору на всіх етапах життя і діяльності та персональну відповідальність за його результати.

Благополуччя – це суспільно та історично визначені як найбільш прийнятні та гідні людини умови проживання, життєдіяльності, здобутки і смисли та їх самооцінка. Для сучасної людини і суспільства загалом – це безпечні та комфортні умови життєдіяльності; матеріальна забезпеченість та духовне багатство; внутрішнє задоволення життям, відчуття радості, щастя.

1.4. Модель ідеалу громадянського виховання

Держава і громадянське суспільство, спираючись на національну ідею, використовуючи МГВУ, розробляє ідеал громадянського виховання – упорядковану сукупність інтеріоризованих індивідом суспільних цінностей (імперативів) – суспільно та історично визначених безумовних вимог до життєдіяльності людини, яка прагне досягти благополуччя.

Ідеал громадянського виховання (далі – ІГВ) можна представити аналітично, скориставшись інформаційно-синергетичною моделлю складного об'єкта (формула (1)):

$$\text{ІГВ} = \langle A, B, X \rangle, \text{ де: (1)}$$

$A = \{a_1, a_2, \dots, a_i\}$ – множина мікропараметрів (a_i) складного об'єкта;

$B = \{b_1, b_2, \dots, b_m\}$ – множина макропараметрів (b_m) складного об'єкта;

$X = \{X_1, X_2, \dots, X_k\}$ – множина законів самоорганізації складного об'єкта (X_k) як функціональних залежностей між його макропараметрами (b_m).

Щодо ІГВ під мікропараметрами особистості (a_i) розуміють велику кількість особистісних рис людини – особливостей, ознак, відтінків, складників її особистісних якостей (b_m) – макропараметрів особистості як відносно стійких, утворених на масиві мікропараметрів (a_i), інтегративних характеристик особистості. Законами самоорганізації особистості (X_k) є її особистісні цінності – найбільш загальні стійкі характеристики особистості як функціональні залежності між макропараметрами особистості (b_m). Для особистісних якостей і цінностей домінантною є їх суспільна значущість, для особистісних рис – індивідуальна. Особистісні риси людини можуть бути предметом цілепокладання на рівні окремих педагогічних дій. Особистісні якості і цінності виступають предметом цілепокладання на рівнях відповідно мети та завдань громадянського виховання. Використання під час моделювання та здійснення громадянського виховання поняття «особистісна риса» дає змогу залучати до сфери цілеспрямованої педагогічної діяльності у сфері громадянського виховання необмежену кількість ресурсів, форм і методів

виховання, а поняття «особистісна якість» та «особистісна цінність» – розробляти цілісні системи (технології) педагогічної діяльності й одержувати прогнозовані результати виховної роботи.

Оскільки масиви особистісних рис (a_i) інтегруються в особистісні якості (b_m), то ІГВ можна однозначно представити за допомогою формули (2), більш зручної для практичного використання.

Ідеал громадянського виховання в сучасній Україні (*дали* – ІГВ (Україна)) розроблений на основі національної ідеї сучасного українського суспільства і теоретико-методологічних засад організації громадянського виховання та з використанням таких засобів педагогічного дослідження, як МГВУ та ІГВ (2), представлено аналітично за допомогою формули (3) як кортеж конкретних, історично обумовлених особистісних якостей і цінностей:

$$\text{ІГВ} = \langle \{ b_1, b_2, \dots, b_m \}, \{ X_1, X_2, \dots, X_k \} \rangle \quad (2)$$

$$\text{ІГВ (Україна)} = \langle \{ b_1, \dots, b_{10} \}, \{ X_1, \dots, X_3 \} \rangle \quad (3)$$

Отже, людина як ідеал громадянського виховання в сучасній Україні має такі особистісні якості:

1. Є свідомим громадянином України, відчуває себе частиною українського народу, знає і поважає його історію, мову, цінності та традиції (b_1).

2. Є активним учасником життя держави і громадянського суспільства (b_2).

3. Дотримується норм права, поділяє європейські цінності щодо прав та основних свобод людини і громадянина демократичної держави (b_3).

4. Добровільно дотримується норм гуманістичної моралі (b_4).

5. Здатна боротися для досягнення цілей соціальної демократичної держави, соціальних спільнот та особистих цілей, готова зі зброєю в руках захищати національні інтереси, цілісність і незалежність України (b_5).

6. Здатна робити відповідальний вибір та нести персональну відповідальність за власні дії перед державою, соціальними спільнотами та собою (b_6).

7. Під час здійснення відповідального вибору визнає пріоритет цінностей більшої соціальної спільноти над цінностями меншої спільноти та особистими цінностями, здатна до жертвності (b_7).

8. Веде здоровий спосіб життя, піклується про зміцнення власного здоров'я, постійно працює над підвищенням рівня освіченості (b_8).

9. Любить та вміє працювати, є сучасною функціонально компетентною особистістю (b_9).

10. Наполегливо діє для досягнення власного та суспільного благополуччя, відчуває внутрішнє задоволення життям, є щасливою (b_{10}).

До особистісних цінностей людини як ідеалу громадянського виховання в сучасній Україні належать патріотизм (X_1), соціальна активність (X_2), особистісна успішність (X_3).

Патріотизм ($X_1 = f(b_1, b_2, b_3, b_4, b_5, b_6, b_7, b_{10})$) – це загальна характеристика людини як свідомого громадянина конкретної країни, яка

проявляється через почуття турботливої відданості, сердечної прив'язаності до своєї держави (країни, народу, Батьківщини), відповідальність за її долю, готовність служити її інтересам, активно діяти для її вдосконалення та зміцнення, боронити її від внутрішніх і зовнішніх ворогів, йти заради неї на жертви і подвиги.

Соціальна активність ($X_2 = f(b_1, b_2, b_3, b_4, b_5, b_6, b_7, b_9, b_{10})$) – це загальна характеристика людини як свідомого громадянина конкретної країни, яка проявляється у внутрішній готовності та практичній здатності в умовах конкретних держави і громадянського суспільства активно, компетентно та результативно діяти, дотримуючись норм чинного права і гуманістичної моралі.

Особистісна успішність ($X_3 = f(b_1, b_2, b_3, b_4, b_5, b_6, b_7, b_8, b_{10})$) – це загальна характеристика людини як свідомого громадянина конкретної країни, яка проявляється в досягненні особистого благополуччя через постійне підвищення рівня освіченості, зміцнення здоров'я та активну і продуктивну діяльність у матеріальній та духовній сферах суспільного життя.

1.5. Організаційно-психологічні засади спрямованого розвитку особистості

Особистість – це індивідуально упорядкована, відносно стійка сукупність особистісних рис, якостей та цінностей, що забезпечує певний відгук на вплив зовнішнього у психіці індивіда. Через особистість відбувається і зворотний процес – об'єктивація, інколи навіть матеріалізація суб'єктивного в зовнішньому середовищі. Кожна особистісна риса, якість і цінність містять інформаційний, діяльнісний і ціннісно-оцінний компоненти.

Особистість формується завдяки наявності в людини природної видової властивості активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем, пізнавати та перетворювати його для задоволення власних потреб – від нагальних до дещо відтермінованих у часі, але не менш важливих. Саме під час діяльності (коли індивід проявляє соціальну активність) з'являється можливість для суспільних цінностей, об'єктивованих у зразках матеріальної і духовної культури та механізмах соціальної організації (право, мораль, традиції, звички, ритуали тощо), відобразитися у психіці людини та існувати у вигляді особистісних рис, якостей і цінностей, а завдяки свідомості і механізмам несвідомого набувати форм особистісних орієнтирів, перетворюватися на засоби соціальної регуляції поведінки індивіда.

Тому зміст особистості, її багатство, а тому і суспільні значущість та продуктивність обов'язково залежать від змісту соціального середовища, в якому відбувається становлення вихованця.

Особливо зростає роль вихователя (виховної системи) в періоди якісних змін особистості – її внутрішньої структурної перебудови. Саме в такі моменти вихователь (виховна система) повинні привнести, інвестувати, запропонувати суспільно та особистісно цінний порядок, тобто закон самоорганізації як функцію узгодженості, підпорядкованості, залежності між макропараметрами особистості.

Особистість може змінюватися лише під час якісного переходу через

власний нерівноважний стан. Необхідною умовою такого переходу є зміна сукупності актуалізованих потреб людини, яка настає природно або ж штучно ініціюється. Для переведення особистості з рівноважного стану через динамічний до нерівноважного педагоги користуються великою кількістю спеціальних технік створення проблемних ситуацій. У подальшому вже у спільній діяльності, організованій як освітній процес, розв'язуються суспільно-особистісні проблеми, забезпечуючи змінювання (кількісне і якісне) особистості вихованця.

Змінена особистість як носій нового порядку, нових законів самоорганізації особистого і суспільного лише через діяльність та за умов перебування вже суспільства в нерівноважному стані може кількісно та якісно його змінювати. Суспільство наближається до нерівноважного стану природно (еволюційно), або ж такий стан суспільства створюють спеціально, застосовуючи відповідні засоби і технології (економічний тиск, управлінські рішення, соціальні збурення, пропаганда тощо).

Важливо, що людина має природну властивість самостійно переводити себе в нерівноважний стан, ставити перед собою мету щодо змінювання власної особистості, вчиняти дії (довготривалі, системні) для досягнення омріяних змін. У цьому випадку маємо справу із самовихованням.

Розвиток особистості, тобто її прогресивне змінювання, відбувається винятково завдяки діяльності людини в соціумі, яка є способом розв'язання суперечностей між потребами особи в індивідуалізації буття та бажаними для соціуму комунальними очікуваннями, тобто між природною потребою індивіда в персоніфікації буття і прийнятті соціумом лише тих проявів індивідуальності, які відповідають наявним суспільним цінностям. Тому в соціальному житті об'єктивними і необхідними є не лише співпраця, а й боротьба (між окремими особами, між особою, соціумом і державою, різними соціумами тощо). Наслідком таких процесів є незворотні зміни у структурі особистості і в самому зовнішньому середовищі. Змінені особистість і соціум мають інші потреби, ресурси і прийнятні способи їх задоволення. Усе це викликає новий виток потреб – суспільних й особистісних, а тому суперечностей і нових змін. Вхідження індивіда нового покоління в соціум у будь-якій формі – адаптації, індивідуалізації, інтеграції – завжди приводить до змінювання як індивіда і молодого покоління, так і суспільства загалом. Відбувається суспільний розвиток, з'являється нова соціальна реальність та інша її інституалізація й організація.

Отже, забезпечувати спрямований розвиток особистості можливо лише в процесі її природного становлення завдяки та під час спеціально організованої діяльності в соціумі.

1.6. Організаційно-педагогічні засади цілеспрямованого формування особистості

Становлення особистості відбувається через соціалізацію – стихійний процес та через виховання – планомірний процес інтеріоризації суспільних цінностей за певної активності самого вихованця. Відмінності між процесами

соціалізації й виховання лежать не в площині особливостей психологічних процесів інтеріоризації суспільних цінностей, які є ідентичними, а в площині винятково організаційній, педагогічній.

Соціалізація відбувається в умовах реального середовища, тобто такого, яким воно є в конкретному місці і в конкретний час. Виховання ж, як спеціально організована діяльність із досягнення наперед визначених цілей, потребує спеціального, педагогічно організованого (оформленого) середовища. Потреба в такому середовищі є об'єктивною. Не завжди в конкретному місці наявні та активовані суспільні цінності й відношення, привласнення яких вихованцями необхідно забезпечити; окремі ідеї, норми, правила дитині через її вікові особливості не під силу осягнути у формі їх реального буття; для засвоєння окремих суспільних цінностей, норм, способів діяльності тощо потрібно мати особливі духовні і матеріальні (у т. ч. речові) умови.

Тому суспільно-історично склався такий підхід: гаму взаємин, в які потрапляє дитина безпосередньо чи опосередковано, намагаються взяти під контроль, певним чином відтіняють потрібне, перетворюють і збагачують існуюче або ж спотворюють необхідний вплив. Способи створення педагогічно організованого середовища поділяють на три групи: способи акцентування; способи перетворення; способи створення.

Загалом педагогічно організоване середовище становить упорядковану сукупність певним чином відібраних та активованих суспільних цінностей, які мають бути інтеріоризовані вихованцем, та достатніх умов і ресурсів для забезпечення цього процесу.

Формування педагогічно організованого середовища з метою використання його надалі для забезпечення процесів виховання може здійснюватись на індивідуальному рівні (коли людина свідомо змінює характер і зміст своєї соціальної активності), на рівні сім'ї (позиція батьків та інших членів сім'ї), навчального закладу (виховна система), мікрорайону (комплексні програми виховання), регіону (регіональні виховні системи), країни (державна політика у сфері виховання молодого покоління), планети (міжнародні проекти і програми).

Спрямованість педагогічно організованого середовища, зрештою, визначає суспільство відповідно до тих цінностей, які воно проголосило з погляду на майбутнє. З часом суспільство може змінювати напрям формування педагогічно організованого середовища. Централізовані суспільні системи визначаються суттєвою глибиною внесених змін (застосовують здебільшого способи перетворення й створення), великими масштабами (у межах суспільної системи), чітко вираженим напрямом перетворень. Такі суспільні системи намагаються сформулювати молодих людей «чіткої орієнтації». У децентралізованих суспільних системах кожна спільнота визначає напрям і глибину перетворень більш-менш самостійно (залежить від міри децентралізації суспільної системи). У таких системах формування молодого покоління здійснюється здебільшого через соціалізацію, яка забезпечує відтворення існуючих суспільних відносин, і через виховання шляхом селекції

та підтримки лише найбільш фундаментальних суспільних цінностей.

Як реальне середовище, так і педагогічно організоване неможливо розглядати з точки зору педагогіки як суто зовнішнє, як механічну сукупність. Доцільно його розглядати лише у зв'язку з дійовим ставленням самого вихованця до цього середовища. Активність дитини поширюється не на всі об'єкти як реального, так і педагогічно організованого середовища. Тільки окремі з них є об'єктами внутрішньої активності дитини. Тому об'єктивно існують такі шляхи цілісного процесу формування особистості: пасивна соціалізація, активна соціалізація, активне виховання, пасивне виховання (рис. 2)

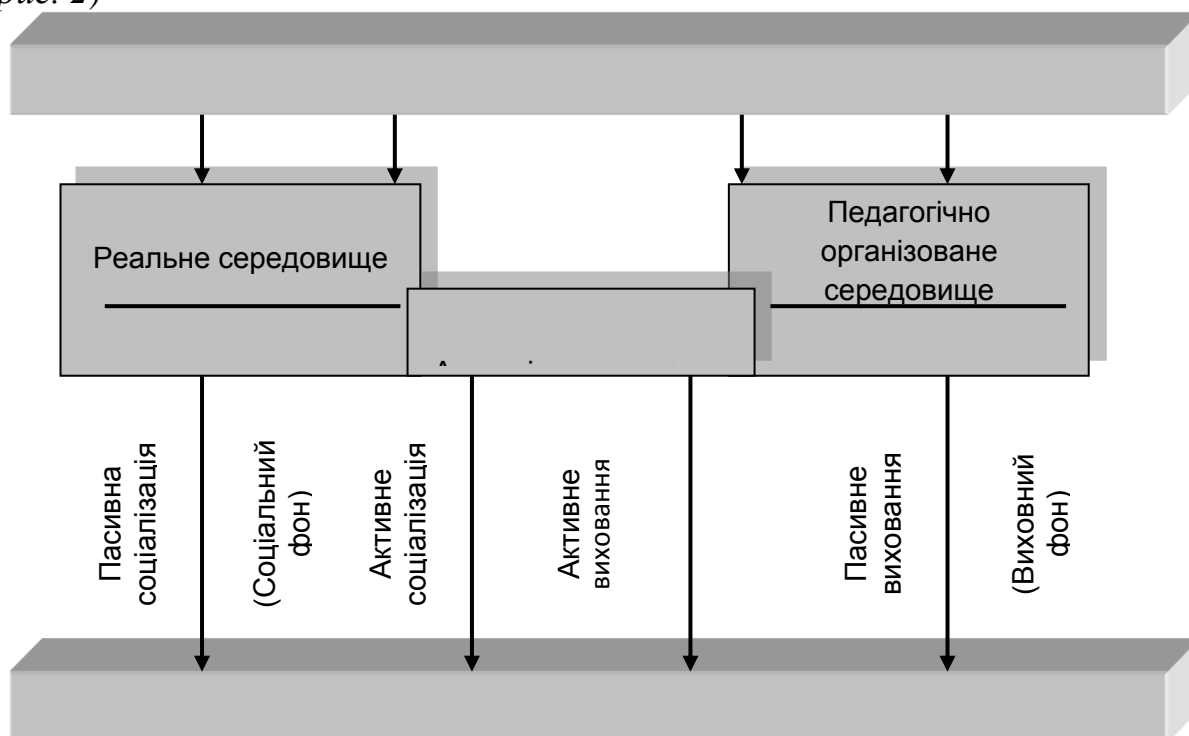

Рис. 2. Модель цілісного процесу формування особистості

Пасивна соціалізація – це процес привласнення суспільних цінностей у будь-якій соціальній спільноті, який відбувається в умовах реального середовища і не характеризується свідомою цілеспрямованою активністю вихованця.

Активна соціалізація – це процес привласнення суспільних цінностей у будь-якій соціальній спільноті, який відбувається в умовах реального середовища і характеризується свідомою цілеспрямованою активністю вихованця.

Активне виховання – це процес привласнення суспільних цінностей у будь-якій соціальній спільноті, який протікає в умовах педагогічно організованого середовища і характеризується цілеспрямованою активністю вихованця.

Пасивне виховання – це процес привласнення суспільних цінностей у будь-якій соціальній спільноті, який протікає в умовах педагогічно організованого середовища і не характеризується цілеспрямованою активністю

вихованця.

Активна соціалізація та активне виховання є складовими процесу самовиховання особистості.

У тих випадках, коли події суспільного життя об'єктивно «працюють» на задум вихователя і свідомо включені ним (навіть без змін) у простір виховного процесу, вони розглядаються як елементи педагогічно організованого середовища. Це свідчить про відсутність якихось матеріальних меж між реальним середовищем і педагогічно організованим. Але процеси соціалізації й виховання з точки зору педагогіки як науки і практики принципово відрізняються.

Для забезпечення цілеспрямованої активності вихованця у просторі педагогічно організованого середовища необхідно спільну з вихованцем діяльність здійснювати з дотриманням вимог принципу поетапного привласнення мети діяльності, сутність якого полягає в такому: для того щоб зовнішня ідея або пропозиція стала для людини внутрішньою спонукою до дії, необхідно, щоб вона пройшла три етапи колективно-особистісного вибору.

Загалом мета спільної діяльності в межах освітнього процесу, ідея якоїсь конкретної справи може бути запропонована довільною соціальною спільнотою або її інституціями, вихователем або ж окремим вихованцем чи їх групою. Мета повинна «пройти» перший етап – оформлення її як зовнішніх цінностей дитини або дитячого колективу. Оформлення цього етапу може бути довільним, що залежить від природи самої справи та особливостей дитячого колективу, його попереднього досвіду, але обов'язково передбачає моменти мотивації діяльності колективу. Другий етап – оформлення мети діяльності як внутрішньої цінності колективу – реалізується обов'язково через вибір дитячим колективом або групою вихованців одного з можливих варіантів справи та структурне планування змісту діяльності (етапи, блоки, проміжні образи тощо, без деталізації). Третій етап – оформлення мети діяльності як особистісної цінності вихованця. Цей етап реалізується як деталізація вихованцем структурних планових одиниць діяльності вже під час вибору ним особистого шляху і способів діяльності або у процесі виконання справи.

Отже, пройшовши через три етапи колективно-особистісного вибору, мета спільної діяльності з цінності зовнішньої перетворюється на цінність внутрішню, особистісну, втрачає барви нав'язаного, чужого, привнесеного ззовні.

Модель цілісного процесу формування особистості дає змогу сформулювати такі фундаментальні організаційно-педагогічні умови, наявність яких дає можливість здійснювати процес активного виховання, а саме його й намагається організувати вихователь:

- наявність педагогічно організованого середовища (цілеспрямована активність середовища);
- можливість для вихованців самореалізовуватися через вибір мети, змісту і способів діяльності (цілеспрямована активність вихованця).

Забезпечувати названі вище фундаментальні організаційно-педагогічні

умови процесу активного виховання покликана виховна система освітньої інституції.

2. Виховна система освітньої інституції як основний засіб громадянського виховання учнів

Для здійснення громадянського виховання всі освітні інституції обов'язково повинні мати власну виховну систему – цілісний комплексний засіб системної педагогічної діяльності, який як компоненти містить мету і завдання, зміст, форми і методи, діагностику результатів виховної роботи у сфері громадянського виховання учнів, а також механізми самовідтворення і розвитку виховної системи. Під виховною роботою розуміють спільну діяльність суб'єктів й об'єктів виховання, у процесі якої забезпечується досягнення мети громадянського виховання.

2.1. Мета і завдання виховної роботи

Метою виховної роботи у сфері громадянського виховання учнів у системі загальної середньої освіти України є формування особистості вихованця, яка відповідає ідеалу громадянського виховання (*далі* – ІГВ (Україна)). Вона конкретизується в завданнях виховної роботи. Формулювання завдань виховної роботи здійснюється виховною системою освітньої інституції з урахуванням:

- наявних невідповідностей між особистісними якостями і цінностями ІГВ (Україна) та виявленим у процесі діагностування рівнем їх сформованості в конкретного вихованця або групи вихованців;
- актуалізованих соціальних запитів щодо вихованості учнів із боку суспільних (держава і громадянське суспільство) інститутів;
- вікових особливостей вихованців;
- наявних умов та ресурсів.

2.2. Зміст виховної роботи

Змістом виховної роботи у сфері громадянського виховання учнів є організація психолого-педагогічних процесів цілеспрямованої інтеріоризації суспільних цінностей, цілеспрямованого формування особистості. Такі процеси відбуваються лише під час спільної діяльності вихованців і вихователя в умовах педагогічного організованого середовища.

Підходи до упорядкування реального середовища та формування на його основі педагогічно організованого середовища можуть різнитися. Для досягнення мети громадянського виховання найбільш доцільним є створення педагогічно організованого середовища на рівні кожного з основних видів соціальних спільнот або ж відповідно до сфер чи напрямів діяльності.

Відповідно до переліку основних видів соціальних спільнот та з урахуванням необхідності забезпечувати простір для реалізації природної активності вихованця, педагогічно організоване середовище найбільш доцільно формувати як сукупність каналів привласнення суспільних цінностей (з точки зору вихованця):

Я – людина.

Я – член сім'ї.

- Я – учень школи.
- Я – житель села (міста).
- Я – житель краю (області).
- Я – громадянин України.
- Я – житель планети Земля.

Для формування цілісного педагогічно організованого середовища також можна використовувати упорядковану сукупність напрямів діяльності, наприклад, таких, як: «Почни з себе», «Ерудит», «Світ захоплень», «Тепло серцець», «Краєзнавець», «Мандрівник», «Перші старти» тощо, або ж сфер діяльності – «Патріотизм», «Соціальна активність», «Природа», «Особистість», «Суспільство», «Культура», «Екологія», «Економіка», «Самоврядування» тощо.

Технологічними одиницями, за допомогою яких вихователь створює педагогічно організоване середовище як сукупність суспільних цінностей, є методи виховної роботи.

2.3. Методи виховної роботи

Під час вибору методів виховної роботи у сфері громадянського виховання, як способів доцільно організованої спільної діяльності об'єкта і суб'єкта виховання, необхідно врахувати такі особливості процесів формування особистості:

- кожна особистісна риса, якість або цінність містить інформаційний, діяльнісний і ціннісно-оцінний компоненти;
- особистісні риси, якості і цінності, які утворюються в процесі інтеріоризації суспільних цінностей, потребують постійної підтримки, корегування, зміцнення тощо.

Для досягнення цілей громадянського виховання необхідно використовувати як інформаційні методи виховання (*далі* – І) – для передачі інформації, формування понять, забезпечення правової та етичної оцінки явищ, так і діяльнісні методи виховання (*далі* – Д) – для організації діяльності, формування умінь і навичок суспільної діяльності тощо.

Найбільш ефективними методами громадянського виховання є комплексні методи, які інтегрують можливості інформаційних та діяльнісних методів виховання. Прикладом комплексного методу виховання є соціальна вправа.

Соціальна вправа – це комплексний метод педагогічної дії, створений на основі конкретної справи, яка відбувається або може відбутися в соціальній спільноті, відповідно до мети і завдань громадянського виховання та з використанням способів акцентування, перетворення і створення.

До критеріїв відбору конкретних справ, які відбуваються в соціальних спільнотах і на основі яких можуть розроблятися соціальні вправи, належать:

- наявність у дітей інтересу до цієї справи;
- відповідність змісту справи тим ролям, які виконують діти в конкретній спільноті;
- актуальність справи для функціонування спільноти;
- погодженість у часі з іншими справами, якими живе спільнота і

дитячий колектив.

Соціальні вправи можуть мати різну структуру:

1. І–Д. У дитячому колективі виникає задум здійснити конкретну справу. Пропозицію обговорили, ухвалили рішення, спланували роботу (І), а потім узяли участь у спільній діяльності (Д).

2. Д–І. У силу певних обставин вихованці стали безпосередніми учасниками суспільної діяльності (Д). У вихованців виникли особисті враження, можливо, й певні суперечності, власні оцінки події. Під час її обговорення (І) суперечності були розв'язані, вихованці змогли дати об'єктивну оцінку того, що відбулося.

3. І–Д–І. Класична модель соціальної вправи, в якій логічно поєднано в одне ціле інформаційну підготовку справи (І), організацію діяльності (Д) й оцінку результатів діяльності та суспільних відносин, суб'єктами яких стали вихованці (І).

4. І–Д–І–Д–І. Соціальна вправа є аналогічною до попередньої, але передбачає здійснення складних форм суспільної діяльності. Тому вихователь засобами інформаційних методів виховання (І) постійно супроводжує діяльність вихованців (Д) аж до її завершення та аналізу.

2.4. Форми виховної роботи

Для досягнення цілей громадянського виховання використовується весь арсенал форм виховної роботи – від індивідуальних і групових до колективних (використовуються можливості як первинних колективів – класу, гуртка, секції тощо, так і колективу освітньої інституції), а також масових, що відбуваються за участі великої кількості дітей та дорослих, які не входять до постійного колективу освітньої інституції.

Вибір форм виховної роботи повністю залежить від обраного змісту виховання, який, у свою чергу, визначається метою громадянського виховання, умовами та ресурсами.

2.5. Діагностика результатів виховної роботи

Доцільно вирізняти два види діагностики результатів виховної роботи у сфері громадянського виховання учнів – діагностику процесу (розв'язання виховних завдань) та діагностику результатів (досягнення мети) громадянського виховання.

Для здійснення діагностики процесу громадянського виховання добирається (створюється) відповідний інструментарій з урахуванням як особливостей виховного завдання, так й особистісної риси, якості або цінності, яка діагностується. Така діагностика може проводитися на всіх етапах процесу громадянського виховання.

Діагностику результатів громадянського виховання доцільно здійснювати шляхом визначення рівня сформованості сукупності особистісних цінностей об'єктів виховання, до якої входять патріотизм, соціальна активність та особистісна успішність вихованців. Така діагностика проводиться не частіше одного, інколи двох разів впродовж навчального року.

2.6. Механізми самовідтворення та розвитку виховної системи

освітньої інституції

Самовідтворення та розвиток виховної системи освітньої інституції відбувається завдяки діяльності творчої групи педагогів-вихователів та системи учнівського самоврядування.

Творча група педагогів-вихователів забезпечує розроблення та корегування виховної системи освітньої інституції – мети і завдань, змісту, форм і методів, діагностики результатів виховної роботи у сфері громадянського виховання, власних механізмів самовідтворення і розвитку.

Основною організаційною формою роботи творчої групи педагогів-вихователів є засідання, які проводяться відповідно до річного плану роботи. Хід та результати засідання творчої групи педагогів-вихователів фіксуються у протоколі засідання.

На засіданнях творчої групи педагогів-вихователів обговорюються проблеми організації громадянського виховання, розробляються системи діяльності та затверджуються методичні рекомендації, які впроваджуються у практику через рішення колегіальних органів управління та накази адміністрації освітньої інституції.

Для виконання своїх функцій творча група педагогів-вихователів може проводити наукові дослідження, здійснює заходи щодо вивчення, впровадження та поширення перспективного педагогічного досвіду тощо.

До складу творчої групи педагогів-вихователів входять керівник групи – директор (керівник) освітньої інституції, а також члени групи – заступники директора (керівники) освітньої інституції, педагог-організатор дитячого колективу, соціальний педагог, практичний психолог, класні керівники, методисти, спеціалісти та інші педагоги.

Для забезпечення змістовної, цілеспрямованої та продуктивної життєдіяльності учнівського колективу та кожного вихованця в освітній інституції обов'язково створюється система учнівського самоврядування.

Система учнівського самоврядування охоплює органи учнівського самоврядування та організаційні механізми функціонування учнівського самоврядування.

Важливо, щоб зміст життєдіяльності учнівського колективу, яким опікується учнівське самоврядування, відповідав змісту діяльності, організованої для досягнення мети і завдань громадянського виховання, і не обмежувався лише питаннями шкільного побуту. Найбільш доцільно, щоб в освітній інституції діяла учнівська громадська організація, а формою життєдіяльності учнівського колективу була гра (змагання, турнір тощо), яка тривала б упродовж навчального року (інколи кількох років).

Учнівське самоврядування має діяти на засадах демократії, свободи слова, відповідального вибору, постійної взаємодії з різноманітними суспільними інститутами, ігрової діяльності, співпраці з педагогами-вихователями та іншими дорослими людьми, урахування вікових особливостей вихованців.

В освітній інституції мають бути створені всі необхідні і достатні умови

для функціонування учнівського самоврядування, у т. ч. ресурсні (матеріальні, фінансові тощо) та організаційні (мають бути упорядковані режими роботи, у т. ч. спортивного й актового залів, комп'ютерних класів, бібліотеки, їдальні тощо).

3. Методичні рекомендації щодо здійснення громадянського виховання

Методичні рекомендації – це цілісні комплекси конкретних, чітко сформульованих пропозицій (порад, вказівок тощо) з впровадження в практику ефективних способів діяльності, розроблених на основі результатів дослідно-експериментальної роботи, вивчення й узагальнення практичного досвіду, чинного законодавства та нормативного забезпечення в певній сфері діяльності.

Методичні рекомендації щодо здійснення громадянського виховання учнів у системі загальної середньої освіти України розробляються творчими групами педагогів-вихователів кожної освітньої інституції і перед використанням проходять процедуру розгляду (експертизи та затвердження) колегіальними органами управління (методичні об'єднання, науково-методична, педагогічна ради тощо) та адміністрацією освітньої інституції. Методичні рекомендації утворюють зміст організаційної культури певного виду педагогічної діяльності, у цьому випадку – громадянського виховання учнів у конкретній освітній інституції.

Системоутворювальні принципи, на засадах яких методичні пропозиції інтегруються в методичні рекомендації як цілісні комплекси, мають збігатися з принципами структурування відповідного виду діяльності. У випадку громадянського виховання це обов'язковість виділення головних структурних компонентів виховної роботи – мети і завдань, змісту, форм і методів, діагностики результатів виховної роботи у сфері громадянського виховання, а також механізмів самовідтворення і розвитку виховної системи освітньої інституції.

Залежно від конкретних умов функціонування освітньої інституції та структури виховної роботи методичні рекомендації повинні містити відповіді на такі групи запитань:

1. Мета і завдання виховної роботи:

- Який орган (суб'єкт виховання), коли, у який спосіб та у якому форматі формулює (корегує) мету і завдання виховної роботи у сфері громадянського виховання в конкретній освітній інституції?

- На який період (навчальний рік, семестр, місяць або ж лише на час вчинення певної педагогічної дії) формулюється мета і завдання виховної роботи суб'єктом виховання?

2. Зміст виховної роботи:

- Як відбувається формування змісту виховної роботи у сфері громадянського виховання, а тому і змісту організованої освітньою інституцією життєдіяльності вихованця, колективу або групи вихованців?

- Як співвідноситься між собою діяльність вихованця як члена загального колективу освітньої інституції, первинного колективу та окремої

особистості?

- На яких організаційних засадах відбувається залучення вихованців до участі у певних виховних засадах як внутрішньо колективних, так і тих, які відбуваються поза навчальним закладом – у різних сферах суспільного життя?

- Хто та у який спосіб ініціює проведення певних справ?
- У який спосіб здійснюється планування виховної роботи?
- Який вигляд мають плани виховної роботи?
- Хто та у який спосіб контролює виконання планів виховної роботи?

3. Форми виховної роботи:

- На яких організаційних засадах здійснюється відбір та взаємоузгодження форм організації громадянського виховання вихователями освітньої інституції?

- Яким формам організації громадянського виховання віддається перевага в конкретній освітній інституції та у який спосіб?

- Які форми організації громадянського виховання є обов'язковими для використання в конкретній освітній інституції?

- Які форми організації громадянського виховання необхідно узгоджувати з іншими суб'єктами виховання в конкретній освітній інституції?

4. Методи виховної роботи:

- Які методи виховної роботи рекомендовано використовувати в конкретній освітній інституції?

- Які методи виховної роботи є обов'язковими в конкретній освітній інституції?

- Які методи виховної роботи є небажаними та неприпустимими в конкретній освітній інституції?

5. Діагностика результатів виховної роботи:

- Якими засобами та у який спосіб здійснюється діагностування процесу та результатів виховної роботи у сфері громадянського виховання?

- Які засоби діагностики є обов'язковими для використання в конкретній освітній інституції та у який спосіб обліковуються її результати?

- На яких засадах та у який спосіб здійснюється використання результатів діагностики у сфері громадянського виховання?

6. Механізми самовідтворення та розвитку виховної системи:

- Якими є засади організаційної культури творчої групи педагогів-вихователів?

- Якою є документація творчої групи педагогів-вихователів?

- Хто несе персональну відповідальність за організацію роботи творчої групи педагогів-вихователів та результати громадянського виховання в освітній інституції?

- У який спосіб уносяться зміни до виховної системи освітньої інституції? Яку роль у цьому виконують об'єкти і суб'єкти громадянського виховання?

- Яким є учнівське самоврядування освітньої інституції?

- У який спосіб здійснюється взаємодія творчої групи педагогів-

вихователів й учнівського самоврядування у сфері громадянського виховання?

Методичні рекомендації для суб'єктів громадянського виховання оформлюються у вигляді порад, інструкцій, зразків, технологічних карток, пам'яток тощо.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. Б. Т. Бусел. – Київ-Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
3. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. – Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка – Київ : Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
5. Психология : словарь / под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Политиздат, 1990. – 494 с.
6. Современный словарь по педагогике / сост. Е. С. Рапацевич. – Москва : Современное слово, 2001. – 928 с.
7. Соціологія : короткий енциклопедичний словник / уклад. В. І. Волович, В. І. Тарасенко, М. В. Захарченко та ін.; заг. ред. В. І. Воловича. – К. : Укр. Центр духовн. культури, 1998. – 736 с.
8. Філософія політики : короткий енцикл. словник / авт.-упоряд. В. П. Андрущенко та ін. – Київ : Знання України, 2002. – 670 с.

1.3. Методичні рекомендації щодо організації та проведення циклу уроків мужності

Ольга Боярчук, Людмила Микитюк

Становлення й розвиток незалежної України, формування нових соціально-політичних відносин можливе лише за умови усвідомлення молодим поколінням особистої відповідальності за долю своєї країни. Відтак, патріотичне виховання учнівської молоді стає важливою складовою частиною процесу формування зрілої особистості – громадянина, справжнього спадкоємця і продовжувача національних традицій із активною громадянською позицією. Адже патріотизм – одне з найглобальніших людських почуттів, закріплених віками й тисячоліттями, що поєднує в собі любов до своєї Вітчизни, рідної землі, свого народу, своєї матері, бажання зберегти історично-культурну спадщину й готовність до їх захисту.

В основі системи патріотичного виховання має бути національна ідея як консолідуючий чинник розвитку суспільства й нації вцілому. Вирішальну роль у цьому напрямі відіграє система освіти, зокрема особистість учителя. Сформованість патріотичних почуттів педагога є передумовою його готовності

до патріотичного виховання учнів. Наставник, який сам не є патріотом, не спроможний здійснювати ефективний процес патріотичного виховання. Отже, педагогу мають бути притаманні любов до Батьківщини, усвідомлення безперечної цінності своєї країни, віра в її майбутнє, спроможність безкорисно радіти досягненням, сприяти становленню й утвердженню її як правової, демократичної, соціальної держави; любов, повага та доброзичливе ставлення до українського народу, досконале володіння державною мовою, ціннісне ставлення до історії та культури власного народу, готовність до плідної праці на користь рідної землі, турбота про збереження природи країни та її багатств.

Україна – це держава, яка зазнала на своєму віку татаро-монгольську неволю, панування польської шляхти, царський режим та кріпацтво, німецько-фашистську агресію та сталінські репресії. Але впродовж усього періоду існування України народ боровся за волю та незалежність. І зараз ми переживаємо переломні часи в житті кожного й держави загалом. Цей рік, на жаль, за трагічних і болісних обставин, дав українцям достатньо героїв, тепер варто зробити все, щоб про них не забули. Це справжні патріоти нашої держави. Це люди, які захищають честь, свободу, незалежність, соборність, про них потрібно пам'ятати все життя й передавати пам'ять своїм нащадкам. Прикладом для патріотичного виховання школярів тепер є не лише герої з підручників історії, які жили століття чи десятиліття тому, а й сучасні українці.

Незалежність, здобута понад 20 років тому, тепер під загрозою. У небезпеці й територіальна цілісність України – військове протистояння між державами та громадянські конфлікти завжди обертаються трагедією для народу. Наша Батьківщина стоїть на роздоріжжі, де єдність та мир – один правильний шлях, решта – приведуть до розрухи, хаосу та згасання.

Чи потрібно говорити з дітьми про війну? Як сформувати реальне бачення та ставлення до воєнних подій? На якому матеріалі ґрунтуватися, із яких передумов виходити? Питання непрості і, на жаль, своєчасні.

Говорити з дітьми про війну життєво важливо, і таку розмову треба вести так, щоб у їхніх душах надовго залишився слід спогадів. Жива пам'ять про такі події є застереженням для будь-якої країни, наочним аргументом на користь збереження незалежності, громадянського миру, єдності та злагоди в суспільстві. Пам'ять історії, що поєднується з почуттям гордості за свою державу, – основа гідності нації, її здатності в реалізації національних інтересів, цінностей та ідеалів. Ознайомлення з героїчними вчинками воїнів-визволителів, розповіді солдатів, історії відчайдушних добровольців допоможуть молодому поколінню зрозуміти справжню цінність життя у мирні часи та зберегти пам'ять про героїзм людей, сформувати громадянську мужність заради майбутнього України.

Відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 13.08.2014 № 1/9-412 «Про проведення Уроків мужності» та з метою формування сучасної національної ідентичності на кращих прикладах мужності й звитяги, героїці сучасної боротьби за незалежність і цілісність держави, виховання

громадянського обов'язку та відповідальності учнівської молоді рекомендуємо у навчальних закладах Київської області проводити **цикли Уроків мужності**.

Завдання проведення уроків мужності:

– виховання у підростаючого покоління почуття любові до Батьківщини, гордості за свою країну, шанобливого ставлення до державних і суспільних цінностей;

– формування в учнів особистісних якостей громадянина-патріота України, захисників Вітчизни на основі національних, культурно-історичних і військових традицій;

– збереження пам'яті про військову славу України, її героїв, сприяння зацікавленості учнів у вивченні історичної спадщини своєї Батьківщини;

– спонукання зростаючої особистості до активної протидії аморальності, правопорушенням, шовінізму та фашизму;

– підвищення престижу військової служби як виду державної служби, сприяння глибокого усвідомлення учнями цивільного та військового обов'язку перед своєю Батьківщиною;

– набуття дітьми та учнівською молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі у процесах державотворення.

Процес підготовки та організації Уроків мужності має ґрунтуватися на **принципах**:

– актуальності змісту уроків;

– врахування вікових та психологічних особливостей дітей;

– новаторства щодо використання активних форм роботи;

– комфортності психологічної атмосфери, де кожен вихованець має право на висловлення власних почуттів і думок;

– відповідності історичній дійсності, розкриття нових, невідомих її сторінок;

– самоактивності і саморегуляції, що формує здатність до критичності й самокритичності, прийняття самостійних рішень;

– полікультурності, що передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір.

Серед **методів і форм проведення** Уроків мужності пріоритетна роль належить активним: соціально-проектна діяльність, соціограма, ситуаційно-рольова гра, метод відкритої трибуни, соціально-психологічний тренінг, інтелектуальний аукціон, гра-драматизація, аналіз конфліктів (моделей, стилів поведінки, прийняття рішень), демократичний діалог, методика колективно-творчих справ. Крім названих, можна використовувати традиційні: диспут, дебати, акція, конкурс, презентація, екскурсія місцями бойової слави, урок-реквієм, виставка, військово-спортивна гра.

Орієнтовна тематика Уроків мужності: «Героїчна оборона Києва», «Незабутній подвиг народу», «На полях великих битв», «Меморіал вічної слави», «Народу вірні сини», «Не викреслити з пам'яті», «Вони воювали за Батьківщину», «Цих днів не змовкне слава», «Нас надихають подвиги героїв», «Пам'яті вдячні нащадки», «Зростаємо громадянами-патріотами землі, що

Україною зветься», «Я – громадянин і патріот держави», «Про тих, хто йшов дорогами війни», «Вірність, Відвага, Честь», «Сила подвигу святого», «Пам'ять збереже забуте й незабуте», «Знаємо, пам'ятаємо, шануємо!», «Патріотизм – потреба України, кожного українця», «Є пам'ять, якій не буде кінця...», «Є така професія – захищати Батьківщину», «Воєнне покоління», «Ціна Перемоги», «Сторінки народного подвигу», «Їх подвиг навек збережуть серця», «У житті завжди є місце подвигу», «Обпалені війною», «Героями не народжуються, героями стають», «Сміливі завжди мають щастя», «Не підлягає забуттю», «Славні імена України», «Ми пам'ятаємо твій подвиг, солдате», «День пам'яті та надії», «Немає героїв безіменних і невідомих немає солдат», «Подвиг – свідок мужності», «Розбуди свою пам'ять», «Історія трагічної сторінки».

Уроки мужності можуть бути присвячені пам'ятним дням, що відзначають в Україні: Дню пам'яті героїв Крут (29 січня), Дню виведення військ з Афганістану (15 лютого), Дню внутрішніх військ МВС України (26 березня), Дню Чорнобильської трагедії (26 квітня), Дню Перемоги (9 Травня), Дню героїв (23 травня), Дню військової розвідки України (7 вересня), Дню мобілізаційного працівника (14 вересня), Дню рятівника (17 вересня), Дню партизанської слави України (22 вересня), Дню українського козацтва (14 жовтня), Дню Збройних сил України (6 грудня) тощо, а також **приурочені подіям на сході України у 2014-2015 роках.**

Лейтмотивом Уроків мужності має стати любов до України, самовідданість і патріотизм її захисників, активна громадянська позиція українців, особиста відповідальність і дієвість за долю та єдність країни.

Робота з підготовки циклу Уроків мужності має проводитися комплексно, у єдності всіх її складників, спільними зусиллями органів державного управління, освітніх закладів, сім'ї, громадських, благодійних організацій та об'єднань, Збройних сил України тощо.

Важливу роль відіграватимуть зустрічі з учасниками бойових дій, ветеранами, представниками Збройних сил України, правоохоронними органами. Вони є прикладами мужності й героїзму, стійкості й витривалості народу. Почесний обов'язок цих людей полягає в тому, щоб допомогти молодому поколінню пізнати у всій повноті героїчне минуле й теперішнє своєї країни. У процесі проведення таких уроків необхідно розповісти учням про сміливість та подвиги українських військових, мобілізованих та добровольців, проявлені у визволенні сходу Батьківщини. Школярі мають знати, що держава і громадянське суспільство роблять усе можливе для відновлення миру та порядку в країні, відбиття зовнішньої агресії проти України.

Також варто організувати зустрічі з волонтерами, представниками громадських та благодійних організацій, які надають підтримку бійцям Збройних сил України, Національній гвардії України, залученим до антитерористичної операції на сході країни та громадянами, які приймають у себе біженців і вимушених переселенців.

Створенню особливого емоційного настрою Уроків мужності сприятиме: використання презентацій у вигляді слайдів або відео колажу з музичним чи

мовним супроводом, кіно- та відеофільмів, аудіозаписів, музичних композицій, присвячених мужності й героїзму людей у захисті Батьківщини; огляд та обговорення відповідної тематики в телепередачах і ток-шоу: «Стосується кожного» (канал «Інтер»), «Хоробрі серця» (канал «1+1»), «Говорить Україна» (канал «Україна»), «Гордість країни» (канал «СТБ») тощо. Такі засоби роботи підсилять почуття співпереживання з приводу великого випробування, який випав на долю українців, болю і скорботи за непоправні втрати, захоплення героїзмом та мужністю народу.

Активній змістовній організації та проведенню уроків мужності сприятиме діяльність краєзнавчих музеїв, залів бойової слави, бібліотек, спілок ветеранів, військових частин та полігонів, військово-спортивних, військово-патріотичних клубів тощо.

Для розроблення занять доцільно скористатися фактографічними, методичними матеріалами в мережі Інтернет (*додаток*).

Проведення Уроків мужності має стати своєрідним імпульсом для розвитку молодіжного волонтерського руху, організації благодійних та трудових акцій, готовності кожної особистості до служіння Батьківщині.

Основні дефініції

Антитерористична операція, АТО – комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення злочинних діянь, здійснюваних із терористичною метою, звільнення заручників, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичного акту чи іншого злочину, здійснюваного з терористичною метою.

Бойовий досвід – стійкі практичні знання й навички, знайдені командними кадрами, штабами й військами (силами) у ході бойових дій. Накопичується й закріплюється в бойовій обстановці. Є однією з найважливіших якостей, яка сприятиме успішному веденню бою й операції, умінню знаходити правильні рішення й виконувати складні бойові завдання.

Волонтерство – добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб-волонтерів, спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги.

Герой (святий, священний, божественний, богатир, звитяжець, витязь) – людина, яка здійснює великі вчинки на благо людського суспільства. У наш час героями називають видатних своїми здібностями й діяльністю людей, що виявляють відвагу й самовідданість у бою та праці, людей, які втілюють основні риси певної епохи.

Героїзм – найвище виявлення самовідданості й мужності під час здійснення видатних за своїм значенням дій.

Гідність – це поняття моральної свідомості, яке виражає уявлення про цінність будь-якої людини, як моральної особистості, а також категорія етики, яка означає особливе моральне ставлення людини до самої себе і ставлення до неї з боку суспільства, у якому визнається цінність особистості.

Мужність – одна з чеснот, що відображає моральну силу у подоланні страху. Мужність часто виступає як здатність переносити страждання, включаючи фізичний біль.

Патріотизм – це любов та відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам.

Подвиг – доблесна, важлива для багатьох людей дія; героїчний вчинок, здійснений у скрутних умовах.

Сепаратизм – прагнення до відокремлення, відособлення.

Тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших зазіхань на життя чи здоров'я ні в чому не повинних людей або погрози вчинення злочинних дій із метою досягнення злочинних цілей.

Честь – поняття моральної свідомості й категорія етики, що включає в себе моменти усвідомлення індивідом свого суспільного значення й визнання цього значення з боку суспільства.

Фактографічні та методичні матеріали в мережі Інтернет для проведення Уроків мужності

1. Малігон Анна. «Іще вони сплять у глибинах рожевих утроб...» (читає вірш Ніна Матвієнко) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=hZmWygFIT_E.

2. Афоризми про героїзм, хоробрість, мужність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aphorism.org.ua/subrazd.php?rid=4&sid=263>.

3. Героям війни на сході України присвячується [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=DAGF4AEKsrg>.

4. Гордість країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gordist.org>.

5. Лазуткін Дмитро. «Реквієм»: читає вірш Олександра Кольцова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=kzuo3l1C5Bk>.

6. Загиблим в Україні присвячується... «Білі Лебеді у небесах...» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=AJ0_duaEt1k.

7. Зворушливі вірші про Україну, Батьківщину та її мужніх синів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ogo.ua/articles/view/2014-08-24/51742.html>.

8. Цілик Ірина. «Повертайся живим»: читає вірш Джамала [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=5uEHxOy3CbE>.

9. Календар свят, подій і пам'ятних дат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dilovamova.com/index.php?page=10>.

10. Крилаті вирази вислови цитати про долю і характер людини, про мужність і героїзм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/viraz/printout.php?id=9>.
11. Національний військово-історичний музей України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nvimu.com.ua>.
12. Небесна сотня [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Небесна_сотня.
13. Соціальна реклама на підтримку армії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.youtube.com/results?search_query.
14. Список Героїв України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Список_героїв_України.
15. Україніка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukraine.ck.ua/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=5.
16. Українська Спілка ветеранів Афганістану [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usva.org.ua>.
17. Уроки мужності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua>.
18. Фотовиставки про АТО у вільному доступі: національний військово-історичний музей України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nvimu.com.ua/gallery/http://nvimu.com.ua/gallery/fotovistavki-pro-ato>.
19. Іздрика Юрій. «Молитва»: читає вірш Остап Ступка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=UfH6N9iNo18>.

РОЗДІЛ II. ВИХОВУЮТЬ КОЖНА ХВИЛИНА ЖИТТЯ І КОЖЕН КУТОЧОК ЗЕМЛІ

(виховні справи патріотичного спрямування)

Година спілкування «Одна Батьківщина, і двох не буває...»

Для учнів початкових класів

Світлана Ханенко

Мета: виховувати в учнів почуття патріотизму, національної гордості, любові до рідного краю.

Музичне оформлення: пісні: «Україні», слова Р. Гнатюка, музика М. Ведмедері; «Це моя Україна», музика Ніколо Петраша, слова Ю. Рибчинського; «Боже, врятуй Україну», музика та слова Б.Гірського.

Епіграфи:

«Люблю Вкраїну я свою – вона найкраща в цілм світі» (Л. Компанієць).

«Горнись до тебе, Україно, як син до матері горнись» (М. Бакай).

У всіх людей одна святиня

Куди не глянь, де не спитай.

Рідніше їм своя пустиня,

Аніж земний в пустині рай.

Їм красить все їх рідний край.

Нема без кореня рослини.

А нас, людей, без батьківщини

(М Чернявський)

Перебіг години спілкування

Ведуча. Любі друзі! Ми, учні, великі й маленькі, зібралися для того, щоб довести всім і самим собі, що Україна – це високорозвинена держава, що вона могутня духом, має свою історію, культуру, мистецтво.

Ведучий. Українська мова – наша рідна мова – вважається чи не наймелодійнішою в світі. А яких вона виховує дітей – це просто мудрі, чемні, багаті душею дітлахи. Хоч малі, але вміють зберігати у своїх маленьких серденьках любов до матері України.

Дівчинка.

Любі друзі! Хоч маленькі,
Ми вже добре про це знаєм,
Що зовемось українці
Й українських предків маєм.

Батько, мати, брат, сестричка
І всі інші члени роду,
Всі належать до одного
Українського народу.

Хлопчик.

Бо родитись українцем –

Це велика честь і слава.
Рідний край свій полюбити –
Найважливіша з усіх справа.
В нім пливають глибокі ріки,
І шумлять степи безкраї,
Стрункі гори пнуться в хмари,
Синьооке море грає.

Буйне збіжжя колосисте
На врожайних росте ріллях.
Є у надрах сіль і нафта,
Віск, залізо і вугілля.

Дівчинка.

Але, щоб цю землю свою
Міцно, щиро покохати,
Треба все її минуле
Добре вивчити, пізнати.

Треба знати те, як предки
На землі цій колись жили,
Як її грудьми своїми
Заступали, боронили.

Як невпинно працювали,
І боролись всі завзято,
Щоб їх люба Україна
Була дужа і багата.

Хай не буде ні одної
Української дитини,
Що не вміла б розказати
Про минуле України.

Хлопчик.

Коло Києва чи Львова –
Де приїду – вдома всюди.
Де поступлю – рідна мова.
Де погляну – рідні люди.

Роботящі підгірянці,
Як вогонь, палкі гуцули,
І сміливі кубанці,
Що ще Січі не забули.

І розважні подоляни,
І полтавці – солов'їні,
Бойки, лемки, волиняни –

Все ото брати однії. (Р.Купчинський)

Звучить пісня «Україні»

Дівчинка-українка. Рідна земля...Рідна...Ти кличеш усіх своїх дітей додому, до всього рідного й близького, до теплого й ніжного. Будучи далеко від дому, людина думає про рідну хату, про друзів, про пахощі весни й морозну свіжість, про подих вітру серед літа і теплий дощ восени. Птахи повертаються до рідного гнізда з далеких південних країн. на рідну землю ...

Хлопчик-українець. Так-так. Рідна земля притягує до себе. Ластівка, звивши гніздо тут, у нас, повертається знову до нього, перезимувавши в теплому краї. У рідному краї вона виведе своїх пташенят, навчить їх літати й жити, аж потім відлетить на чужину. І так щороку.

Тож не тільки люди, а й птахи носять у своєму сердечку пам'ять і любов до рідної землі.

Хлопчик.

ДЕРКАЧ І КРІТ

Із далекого теплого краю повертався на північ, на свою батьківщину, маленький Деркач. Це пташка така сіренька. У літку Деркач виводить у нас пташенят, а взимку відлітає до Африки.

Важко летіти Деркачику, маленькі в нього крильця, тому він де летить, а де й пішки йде. Ось і зараз: спустився на землю, лапками ступає й тихо пісеньку співає про далекий північний край, про гніздечко під кущем верби на зеленому лузі – там його люба батьківщина.

Іде собі, іде – і раптом зустрічає Крота. Сидить Кріт у норі, висунув писочок і питається Деркачика:

– Хто ти такий? Куди йдеш?

– Я – птах, Деркач, повертаюся на батьківщину з теплих країв.

Розповів Деркач Кротові про свою далеку північну, батьківщину і про теплу африканську землю.

– Чому ж ти не поселишся на цій теплій землі і не живеш там завжди? – запитує здивований Кріт.

– Чому ти щороку мандруєш тисячі кілометрів? Адже ти до крові поранив ноги. Тебе всюди підстерігає шуліка. Що ж тебе примушує переносити ці поневіряння? Що тебе кличе на холодну північ?

– Рідна земля, – відповідає Деркачик.

Дівчинка-українка. Багатовікова народна мудрість глибока й неосяжна. Український народ із покоління передавав її своїм нащадкам на збереження. І зараз, відкриваючи скарбницю народної мудрості, ми не перестаємо дивуватися її глибині. Багато сказано про рідну землю, народ, мову.

Дівчинка..

Рідна земля і в жмені мила (*Народна мудрість*).

За рідний край і життя віддай (*Народна мудрість*).

Кожному мила своя сторона (*Народна мудрість*).

Люби свій народ не тому, що він славний, а тому, що він рідний (*Народна мудрість*).

Хто стидається за свій народ, той сам себе стидається (*Народна мудрість*).

Хто не любить свою Батьківщину, той сирота, той без батька і без матері, без усього (*Народна мудрість*).

Хлопчик-українець. Усе це – наше рідне, близьке серцю й дороге: і кущі калини, і польові квіти, і райдуга-веселка, і степи, і ліси.

Звучить пісня «Це моя Україна»

Дівчинка.

Ми всі діти українські,
Український славний рід,
Дбаймо, щоб про нас маленьких
Добра слава йшла у світ.

Дбаймо, щоб той скарб любові,
Щоб нам Бог в серця вселив,
Рідну землю й рідний рід
Прикрасив і збагатив.

Свої здібності і сили
Розвиваймо раз у раз,
Щоб народу була втіха
І щоб користь була в нас.

Хлопчик.

Будьмо пильні у науці,
Будьмо чесні у ділах,
Будьмо смілі та відважні
І не думаймо про страх.

Все, що рідне, хай нам буде
Найдорожче і святе.
Рідна віра, рідна мова,
Рідний край наш над усе!

Щоб про це ми не забули
Ні на хвилю, ні на мить,
Хай Господь святий із неба
Нас малих благословить.

Дівчинка.

За свій рідний край і народ
Я Господа молю:
Зійшли, Боже, Україні,
І щастя, і долю

(Ю.Шкрумеляк).

Звучить пісня «Боже, врятуй Україну»

Ведучий.

Свою Україну любіть.

Любіть її... во время люте,
В остатню, тяжкую минуту
За неї Господа моліть (Т. Шевченко).

Так колись дуже давно писав наш кобзар Т.Шевченко. Усім своїм єством він хотів волі й кращої долі для неньки-України. Та за його життя цього не трапилось. 24 серпня 1991 року, як вінець багатовікових державотворчих пошуків українців, на політичній карті світу постала незалежна Українська держава. Це був справді епохальний прорив, який започаткував новітню сторінку історії нашого народу.

Ведуча. За роки незалежності зроблено багато, але потрібно зробити ще більше: утвердити Україну як високо розвинуту, соціальну й європейську державу. Український народ знайде в собі силу і волю, щоб подолати всі труднощі, розумно синтезує найкращі свої надбання з досвідом світової цивілізації. Україна – наша земля, наша держава, і господарями у ній є ми! Нехай безсмертний героїзм наших патріотів скріплює нашу національну волю й наснагу на ниві розбудови й утвердження української незалежної єдиної, неподільної держави. Разом ми перемажемо й передамо в руки прийдешніх поколінь горду, вільну і багату Україну!

Учні всі разом виконують молитву «Боже, великий, єдиний»

Пізнавально-ігрова програма
«В Україні кожен знає: добро завжди перемагає!»
Для учнів початкової школи

Людмила Пасько

Мета: розширювати та поглиблювати знання про свою країну, розвивати в дітей прагнення бути свідомими громадянами України, виховувати любов до рідного краю, традицій і обрядів, формувати громадянські якості: патріотизм, людяність, доброту, милосердя та працьовитість.

Наочне оформлення: декорації «лісові дерева», різнокольорові повітряні кульки, карта України, уквітчана арка.

Реквізити та аксесуари: різнокольорові квіти (20 штук), мотузка (3 м), пов'язки на очі (2 шт.), заготовки паперових рушників (2 шт.), лекала квітів, листків, кружечків (по 10 шт.), сухий клей (6 шт.), дитячі лопатки (2 шт.), лійки (2 шт.), кепки (2 шт.), стовбури дерев (2 шт.), жовто-блакитні прапорці (20 шт.), набори фарб (2 шт.), пензлики (20 шт.), ескізи писанок на папері А-3 (2 шт.), шаровари (2 шт.), вишиті сорочки (2 шт.), козацькі шапки (2 шт.), набір літер, картинки птахів і звірів України, жовтих і блакитних фішок (40 шт.).

Обладнання: 2 мікрофони, акустична система, комп'ютер.

Музичне оформлення: «Ромашкове поле», слова та музика Н. Май; «Вишиванка», слова Г. Булаха, музика О. Злотника; «Це моя земля», слова та музика І. Федішин.

Перебіг пізнавально-ігрової програми

Звучать позивні фанфари

Голос за сценою.

Слухайте, слухайте, слухайте!

Не про острів про Буян,

Не про синій океан.

Про країну про чудову

В нас сьогодні піде мова.

Щоб до неї без проблем

Ми потрапили із вами,

Дружно чарівні слова

Ви повторюйте за нами:

«В Україні кожен знає:

добро завжди перемагає!»

Звучить мелодія, з'являються Веселик і Добрик

Добрик і Веселик. Доброго дня усім: і дорослим, і малим!

Веселик. Доброго дня, хлопчики!

Добрик. Доброго дня, дівчатка!

Веселик. Доброго дня вчителі!

Добрик. Доброго дня першокласники!

Веселик. Доброго дня, другокласники!

Добрик. Доброго дня, третьокласники!

Веселик. Доброго дня дорослі четвертокласники!

Добрик. Доброго дня сонце привітне!

Веселик. Доброго дня, небо блакитне!

Добрик. Доброго дня, небесні пташки!

Веселик. Доброго дня, маленькі дітки!

Добрик. Чекай, чекай, Веселику, не такі вже і маленькі тут дітки.

Веселик. Як не маленькі, подивись: он той хлопчик, ледь від землі відріс, а он та дівчинка, така маленька, як жовтенька кульбабка.

Добрик. То тобі так здається. Ці діти знаєш які добрі справи вміють робити, що і дорослі не придумують.

Веселик. Та не вже?

Добрик. Увага, друзі, шикуйтеся у рядочки рівненько – будемо робити добру справу дружненько!

Танець-гра «Опа-опа»

Добрик.

Різні в світі є країни,

Різні люди є на світі,

Різні гори, полонини,
Різні трави, різні квіти.

Веселик.

А у нас усіх одна країна,
Найрідніша нам усім.
То прекрасна Україна,
Нашого народу дім.

Добрик.

І живе в нас Птах добра
Його вітайте, дітвора.

Пісню обриває тривожна мелодія, з'являється Темна чаклунка, між ними йде боротьба. Чаклунка забирає Птаха, жовто-блакитне намисто й зникає. Птах втрачає силу і ледь-ледь летить

Веселик. Нічого не розумію. Де подівся Птах добра? Що ж тепер буде?

Добрик. Не панікуй! Запитаємо у дітей. Скажіть, що сталося, де наш друг? (діти відповідають). Все зрозуміло. Темна Чаклунка забрала у птаха жовто-блакитне намисто і Птах добра втратив сили.

Веселик. Що робити, що робити, треба в дзвони, дзвони бити!

Добрик. Веселику, я тебе не впізнаю. Не час нам сльози проливати, треба птаха виручати. І я знаю хто нам допоможе.

Веселик. Хутчій говори, час не тягни.

Добрик. Це Берегиня – народу нашого княгиня. Слова за нами повторюйте і Берегиню зустрічайте: «Берегине, наша мати, просимо до нас до хати» (діти повторюють).

Звучить мелодія, з'являється Берегиня

Берегиня. Я – Берегиня роду, щастя і добра. Що сталося скажіть-но, діти, чому не хочете радіти?

Веселик. До нас Птах добра завітав, а Темна чаклунка намисто в нього відібрала, страху на всіх нагнала, що робити ми не знали, тому вас і позвали.

Добрик. Знаємо, ви, мудра Берегине, допоможете нам і Птах добра не згине.

Берегиня: Безперечно я допоможу, проте однієї моєї сили буде замало. Мені потрібна допомога добрих, розумних, кмітливих, чесних, дружних, працьовитих дітей. А чіє такі серед вас? Перевіримо:

Усі, хто любить ходити до школи, полескайте в долоні.

Усі, хто вважає себе розумним, пострибайте на двох ногах.

Усі, хто робить добрі справи, погладьте себе по голові.

Усі, хто чесний, привітайтеся за руку з сусідом.

Усі, хто дружний, обніміться з сусідами та посміхніться.

Берегиня: Бачу, що з такими дітьми можна й гори перевернути. Тільки слід усім запам'ятати, що тільки добро робить справжні дива. Тож давайте ми дружно з добрими серцями запросимо до нас Темну Чаклунку і попросимо віддати жовто-блакитні перлинки, щоби повернути Птаха добра. Готові?

Повторюйте за нами: «Чаклунко, чаклунко, до нас поспіши, перлинки бажані ти нам поверни!»

Звучить мелодія, з'являється Чаклунка

Темна Чаклунка. Хто це тут мене так чекає, хто це тут мене так гарно гукає?

Берегиня. Це діти тебе гукають, просять повернути перлинки.

Чаклунка. Так, так... Думаєте я так відразу і подобішала, все відразу віддала!

Берегиня. Ми ж з добром до тебе, а ти...

Чаклунка. А я...перевірити вас хочу, чи справді ви любите свою Україну, чи знаєте її історію, традиції, символи. Ось якщо все мені покажете, розкажете, тоді й віддам перлинки.

Берегиня. Ну, що друзі, покажемо багатство нашої України? Розкажемо про неї? А допомогти я попрошу моїх друзів. Кого саме вам потрібно вгадати.

На стрункій, високій ніжці

Біля річки, на лужку,

У косинці-білосніжці

Стріла квітоньку таку.

Ясним оком жовтуватим

Усміхалася мені.

Ви впізнали, що за квітка

Ну, скажіть мені мерщій.

Звучить пісня Н. Май «Ромашкове поле», з'являється Ромашка

Ромашка.

Я вітаю , друзі, вас

Гаяти не варто час.

Чаклунка темна зло зробила:

Всі квіти України зачорнила,

Нам треба їх усі згадати,

А потім Україну уквітчати.

Берегиня. Ти говори як це зробити

Ромашка. На кожну літеру, що я покажу, потрібно назву квітки озвучити.

Гра з залом «Квіти України»

Ромашка. Тепер я прошу підійти тих дітей, у кого є біля сердечка ромашка. Ви мої найкращі помічники, зараз ми уквітчаємо нашу Україну.

Чаклунка. Уквітчаєте, уквітчаєте ось тільки я зроблю повну темноту, закрию вам очі, подивимося як виконаєте таке завдання.

Конкурс «Уквітчана Україна»

(Завдання – із зав'язаними очима перенести квітку й прикріпити її до карти України)

Чаклунка. Нічого не можу вдіяти. Завдання виконано. Тримайте перлинки (*віддає перлинки, які Веселик і Добрик кріплять на ескіз карти України*).

Берегиня.

Час нову гостю зустрічати, прошу загадку відгадати.

Біле поле полотняне,
Рівно ткане, чисто пране.
А по ньому голка ходить,
За собою нитку водить.

Покрутнеться так і сяк –
Зацвіте червоний мак,
Зазирне і там, і тут –
Василечки зацвітуть.

Застрибає навпрошки –
Зажовтіють колоски.
Біле поле полотняне
Рушником барвистим стане.

Як же зветься та людина,
Що майстерно вишива це диво.
Здогадались, це – (*майстриня*).

Звучить пісня «Вишиванка», з'являється Майстриня

Майстриня. Вітаю, друзі, радо вас. Я майстриня-вишивальниця, мене навчила вишивати моя мама, а її – моя бабуся. У нас вишивали всі жінки нашого великого українського роду. А наш український рушник відомий у всьому світі – це символ дороги, ясної, довгої і щасливої. Та трапилась у мене біда: хтось забрав всі кольорові нитки і я не можу закінчити роботу.

Чаклунка. Ха-ха-ха, хтось забрав. Не хтось а я! Темна чаклунка попрацювала на славу. Тепер у вас не буде рушників, бо всі нитки у мене. Та й не вміють діти вишивати...ха-хахха.

Берегиня. Діти, не можна нам гаяти часу, треба братися до роботи, щоби знову рушничок засяяв кольорами. А до роботи ми запрошуємо тих, хто має біля сердечка підкову – символ щастя, ми віримо, що ви справитеся з таким завданням.

Конкурс «Рушничок»

(Завдання – наклеїти елементи рушничка за пропонованим малюнком)

Майстриня. Дякую за допомогу. Тепер ці рушнички оберігатимуть нашу країну.

Чаклунка. Ну, що ти вдієш із цими дітьми, й тут справились із завданням. Отримуйте перлинки (*віддає перлинки, які Веселик і Добрик кріплять на ескіз карти України*).

Берегиня.

Простелися, рушничок, по всій Україні

Хай буде мир і добробут у нашій родині.

Флешмоб «Україно, будьмо!»

Звучить тривожна мелодія, з'являється Повітруля

Повітруля. Благаю, благаю допоможіть, ліси, тварин врятувати спішіть!

Берегиня. Чекай, дитино, хто ти є, чом плаче серденько твоє?

Повітруля. Я – Повітруля, донька охоронця лісів. Якась темна велике горе в лісах наробила: переплутала птахів і звірів, тепер вони гинуть, бо не пристосовані жити у чужих краях. Треба їх додому повернути, дерева посадити, щоби всі щасливо могли жити.

Берегиня. Здається, я знаю чиї це недобрі справи. Темна чаклунка й там побувала. Треба негайно все повертати на свої місця. Увага! Увага! Оголошую екологічну операцію «Допоможемо тваринам», повернемо звірів і птахів на Україну.

Увага! Якщо показаний птах чи звір живе на території України, то ви говорите: «Повертайся додому!» (*помічники показують малюнки тварин*).

Чаклунка. Розумники мені знайшлися. Повернули всіх додому. А от дерева вмiєте садити чи ні?

Берегиня. Звичайно вмiють. До справи запрошуємо тих діток, які біля сердечка мають деревце.

Конкурс «Посади дерево»

(Завдання – надіти кепку, взяти лопату, лійку, деревце й «гусячим кроком» дійти до визначеного місця та «посадити дерево»)

Повітруля. Дякую, що допомогли розставити все так як має бути, щоби на Україні щасливо жили люди.

Чаклунка. Нічого з вами не вдієш. Тримайте перлинки (*віддає перлинки, які Веселик і Добрик кріплять на ескіз карти України*).

Звучить весела мелодія, котиться Колобок

Берегиня. Ви тільки погляньте, який цікавий гість до нас завітав.

Колобок.

Я Колобок, колобок
Я по засіку метений,
Я на яйцях спечений,
Я від діда втік, і від баби втік
І від вас я утічу...

Ой, перепрошую, перепрошую

Нікуди я від вас не втічу, навпаки, до вас прикотився за допомогою. Я дуже хочу до бабусі й дідуся, бо вони мої найрідніші люди, я їх дуже люблю. А ви любите своїх матусь і татусів? А дідусів і бабусь? Дорожіть ними, бо це найдорожчі люди! А хтось дуже злий викрав у мене писанку, яку я ніс в подарунок бабусі. Допоможіть, дуже прошу.

Чаклунка. Котився собі, то й котись, ніхто допомагати не буде, ніколи нам.

Берегиня. Шановна пані Чаклунко! Може вам і ніколи, а тим, хто потребує допомоги, діти завжди готові зарадити. І Колобку ми теж допоможемо. Запрошуємо помічників із писанками біля сердечка.

Конкурс «Намалюй писанку»

(Завдання – вдягнути берет, шарф і зробити елемент писанки)

Колобок. Дуже вдячний за допомогу!

Берегиня. Чаклунко, час перлинки віддавати! *(Чаклунка віддає перлинки, які Веселик і Добрик кріплять на ескіз карти України)*

Звучить козацький марш, з'являється Котигорошко з булавою

Котигорошко.

Я з доброї казки до вас завітав,
Мене кожен в залі, напевно, впізнав.

Я – син козацького роду,
Я – захисник свого народу.

Я зло прийшов перемагати,
Птаха добра визволяти.

А чи є у залі хлопці,
що готові землю рідну боронити,
Україну-неньку захистити?

Берегиня.

Є, Котигорошко, в нас такі козаки.
Гей, хлопчаки, у кого біля серця булава
Вас чекає добра слава!

Конкурс «Перемога»

(Завдання – вдягти шаровари, сорочку, осідлати коня, принести прапор перемоги на вершину)

Котигорошко. Оце справжні нащадки козацького роду. Віднині хай чують усі, що козацькому роду – нема переводу. Віддавай, Чаклунко, перлини.

Чаклунка. Віддаю, віддаю, Котигорошко *(віддає перлинки, які Веселик і Добрик кріплять на ескіз карти України)*. Я ж не зі зла ці перлинки забрала, а щоби дітей перевірити, як вони Україну люблять, знають про неї, дбають.

Берегиня. Ну що, перевірила?

Чаклунка. Бачу гарні діти ростуть на Україні, добрі справи роблять, гуртуються у незгоді, допомагають у пригоді, а злих людей, таких як я, добру навчають.

Веселик. Погляньте, ми з'єднали нашу Україну з жовто-блакитних перлинок!

Добрик. А це означає, що Птах добра до нас повернеться!

Звучить пісня «Це моя земля», Птах виконує танок.

Птах.

Я щиро дякую вам, діти,
Що повернули Україні квіти,
Що знов шумлять ліси

І писанки сіяють,
І справжні козаки
Вкраїну прославляють.
Хай мир настане всюди
І будуть добрі люди.

Разом. Бо в Україні кожен знає: добро завжди перемагає!

Берегиня. Відлітає зозуля у далекі світи.

Птах. Тільки сяє добро безупинно.

Добрик. Теплою душі обігрій, освіти!

Веселик. Те, що свято зовем,

Разом. Україно!

Звучить пісня «Це моя Україна»

Усі учасники разом. «В Україні кожен знає: добро завжди перемагає!»

Година спілкування «Україна – моя ненька»

Для учнів початкової школи

Людмила Пазініч

Мета: поглиблювати знання учнів про рідну землю Україну, розвивати пізнавальний інтерес, уяву про рідну державу.

Наочне оформлення: карта України, прапор України, герб України, малюнки визначних місць Білої Церкви, малюнок сонечка.

Перебіг години спілкування

На дошці розташовані державні символи, карта України, сонечко з паперу.

Учитель. Які емоції ви відчуваєте, коли дивитесь на святково прикрашену дошку? *(Відповіді учнів)*

Учень декламує вірш

Не забудь!

Ще малий, але ж сміливець –

Сам біжить у гай ...

Ти, мій хлопче, українець –

Те запам'ятай.

Ще мала, а по барвінок

Вже ходила в гай...

Ти, дівчатко, українка –

Тож не забувай.

Вирина стежина рідна

З теплої трави ...

Мати наша – Україна,

Не забудьте ви *(В. Терен.)*

Учитель звертає увагу учнів на малюнки з краєвидами України й проводить вправу «Відкритий мікрофон»

1. Як називається наша Батьківщина?
2. Яка назва столиці України?
3. Яка головна ріка України?
4. Які міста України ви знаєте?
5. Яким є національний одяг українців?
6. Які дерева вважаються суто українськими?
7. Які рослини є українськими?
8. Яка мова є національною?
9. Яким документом керуються всі українці?
10. Про що в ньому говориться?
11. Чи може людина жити без Батьківщини?
12. Що означає любити Батьківщину ?

Сьогодні ми проводимо годину спілкування, присвячену нашій державі – Україні, її символам, красі, незалежності, єдності. Розгляньте карту України. На ній зображено ліси, гори, ріки, моря, степи. Все це – наша держава. Могутня, велика і неподільна.

Повідомлення учнів про Україну

1 учень. Наша країна має право називатися європейською. Саме в Україні поблизу села Ділове, біля м. Рахова (Закарпатська область, Ужгородський р-н) розміщений географічний центр Європи.

2 учень. Площа України 603, 700 кв.км. Наша держава найбільша з європейських країн. Україна посідає 39 місце в світі за територією серед країн планети.

3 учень. Україна – багатонаціональна держава – там мешкає 140 національностей.

Учитель. Давайте всі разом додамо до сонечка яскраві промінчики.

Метод «Групування». У промінчиках діти пишуть слова про Україну

Учитель зачитує казку Наталки Поклад «Тризуб, Прапор, Гімн».

Тризуб, Прапор, Гімн.

Давно-давно жила жінка. І було у неї три сини. Росли сини чесними, сміливими, дуже любили свою матусю. Попідростали й вирішили піти у світ.

Ось перший син і каже:

– Мамо, піду-но я межі люди, подивлюсь на світ.

Минув час, і завдяки своєму розуму став старший син великим князем, бо трипроменева корона, яка зігрівала людей і вела вперед, показувала шлях до кращого життя. Дали першому синові ім'я тризуб, а знак, що дала йому мати, назвали Гербом.

– Пустіть мене, мамо, світ подивитися, – проситься другий син.

Дала йому мати в дорогу жовто-блакитний одяг. Своїми звитяжними ділами син прославив матір. Одержав середній син імення Прапор.

А там, де був наймолодший син, завжди лунала дзвінкоголоса пісня. І одержав син за свій величний спів імення Гімн.

Обговорення казки:

–Про що розповідається у казці?

–Хто є дійовими особами казки?

Колективна творча справа

Учитель об'єднує учнів у три групи

Вчитель. Завдання: скласти розповідь про герб, прапор та гімн України.

Презентація творчих завдань

Учень 1:

*Наш герб – тризуб,
Це воля, слава й сила;
Наш герб – тризуб.
Недоля нас косила,
Та ми зросли, ми є,
Ми завжди будем,
Добро і пісню несемо ми людям
(Н. Поклад).*

Учень 2:

*Прапор – це державний символ,
Він є в кожній державі;
І для всіх ознака сили;
Це для всіх ознака слави.
Синьо-жовтий прапор маєм:
Синє – небо, жовте – жито
Прапор свій оберігаєм, –
Він святиня, знають діти
(Н. Поклад).*

Учень 2:

*Слова палкі, мелодія вродлива, –
Державний гімн ми знаємо усі.
Для кожного села, містечка, міста –
Це клич один з мільйонів голосів.
Це наша клятва, заповідь священна,
Хай чують друзі й вороги,
Що Україна вічна, незнищенна,
Від неї лине пісня навкруги.
(В. Колісніченко)*

«Енергізатор».

Сидячи, діти виконують певні рухи

Наша Україна багата на ліси, пшеничні поля, чисту воду.

– Якщо ви знаєте, що треба берегти природу, економити чисту воду, – *потисніть один одному руку.*

– Якщо ви вважаєте, що кожен повинен любити й піклуватися про нашу Батьківщину – Україну, – *плесніть у долоні.*

– Якщо ви вивчаєте рідну мову, дбаєте про її чистоту, бережете українську пісню, – *сплетіть руки вгорі.*

– Якщо ви впевнені, що треба з повагою ставитись до герба, прапора й гімну, – *встаньте.*

Учитель пояснює про поведінку під час звучання Гімну України

Учитель. Україну не можна поділити на Схід, Захід, Північ, Південь. Наш народ єдиний. Багато прислів'їв складено про нашу Батьківщину. Прочитаймо їх, склавши прислів'я:

<i>Всюди добре,</i>	<i>що і під вишнею рай.</i>
<i>У нас такий край,</i>	<i>а вдома найкраще.</i>
<i>Людина без вітчизни,</i>	<i>життя віддай</i>
<i>За рідний край</i>	<i>як соловей без пісні.</i>

Україна сьогодні – незалежна держава. Україна, проголосивши 24 серпня 1991 року незалежність, прагне жити в мирі та дружбі з усіма державами світу. Однак нині не зникла загроза виникнення воєнних конфліктів, існує безпека щодо суверенітету нашої країни. Сподіваюсь, що ви будете гідно продовжувати справу своїх пращурів.

Коллективна композиція «Квітка миру й дружби».

Діти на пелюстках пишуть свої побажання державі Україні і наклеюють в центрі квітки.

Підбиття підсумків «Відкритий мікрофон»

– Які побажання ви хотіли б висловити своїй Батьківщині? (*відповіді учнів*).

– Складімо клятву маленьких громадян України.

Усі разом:

*Ми є діти українські,
Хлопці і дівчата.
Рідний край наш, Україна, –
Щедра і багата.
Присягаєм край наш рідний
Над усе любити,
Рідний народ шанувати
І для нього жити*

(Юрій Шкрумеляк).

Список використаних джерел

1. Артеменко О. Уроки мужності : виховуємо патріотів / О. Артеменко // Учитель початкової школи. – 2014. – №9. – С. 3.
2. Бех І.Д. Програма патріотичного виховання та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна. – Світ виховання. – 2007. – № 1(20). – С. 26-32.
3. Депетист О.В. Національно-патріотичне виховання молодших школярів : посібник / О.В. Депетист, В.В. Чала, Н.А. Ярова. – Х. : Основа, 2011. – 128 с. – (Бібліотека журналу «Початкове навчання та виховання»; випуск 6 (90)).
4. Костенко О.А. Проект «Моя Україна» / О.А. Костенко // Початкове навчання та виховання. – 2012. – № 30. – С. 27-30.
5. Лелеко М.С. Як виховати патріота? Роздуми вчителя / М.С. Лелеко // Педагогічна майстерня. – 2014. – № 10. – С. 2-7.
6. Рибальченко С. Програма патріотичного виховання «Сім маленьких див» / С. Рибальченко // Директор школи (Шкільний світ). – 2008. – № 15. – С.12-16.
7. Шаповал Л. М. «Нема без кореня рослини, а людей – без Батьківщини» : творчий проект з виховання свідомості та громадянської культури школярів / Л.М. Шаповалова // Позакласний час. – 2011. – № 3. – С. 3-8.

Гра-бесіда «Україна – єдина країна»

Для учнів початкових класів

Тетяна Сита

Мета: формувати знання про Україну як незалежну державу з давньою славетною історією, багатою культурною спадщиною, власними традиціями, виховувати почуття гордості й любові до Батьківщини.

Наочне оформлення: карта України, малюнки з державними та народними символами України.

Музичне оформлення: «Пісня про Україну», музика й слова Наталії Май.

Ігрові аксесуари: паперові цеглини, кольорові олівці, саморобний будинок з дахом, паперові трикутники.

Перебіг гри-бесіди

Привітання.

Добрий день, мої любі діти,
Підросли і змужніли у нас.
Будемо вчитись, дружити,
Радіти й називатись 2 клас!

Учитель. Я сьогодні всіх вас щиро вітаю в нашій дружній колі, бажаю щастя, радості та міцного здоров'я. Ось і знову вересень настав, покликав усіх дітей України за шкільні парти, щоб ви могли здобувати знання, учитися мудрості життя. Сьогодні наш урок незвичний, почнемо його з того, що будемо будувати наш спільний дім – єдину країну. А для цього нам знадобляться цеглини, що є у кожного на парті. Спорудження починається зі знань. А де ми здобуємо знання? У школі!!!

1. Декламування віршів.

1 учень.

Увага! Увага! Скінчилося літо!
А скільки пригод неймовірних прожито!
Поїздки до моря, веселі походи,
Ігри та сонце, дарунки природи.

2 учень.

Цей день незвичайний приходить до нас,
І всім до навчання вставати вже час.
Зібрались ми разом знання вшанувати,
Бо трішки набридло вже відпочивати.

3 учень.

Щиро дзвоник шкільний співає,
Закінчилася літня гра.
Світлий вересень всіх зустрічає –
Нам до школи вже йти пора.

4 учень.

І від квітів повсюди барвисто,
Гарне ж свято сьогодні для всіх!
Ще лунають слова урочисті
І дитячий веселий сміх.

5 учень.

Зайчик сонячний в класі стрибає,
Незабаром почнеться урок.
Школа щиро дітей зустрічає –
Ми до знань робимо крок.

6 учень.

На радість всім ми підросли
У нашу школу йшли щасливі,
Щоб з неї ми знання несли.
Дай, Боже, нам здоров'я й сили.

7 учень.

Щоб цвіла Україна моя,
Ми даємо обіцянку їй:
Вчитись так, щоб набуті знання
Знадобились Вітчизні моїй.

II. Мозкова атака

Учитель. Де ж ви відпочивали цим літом? (у селі, на морі, у горах, у місті, на річці)

Учитель записує відповіді учнів на дошці у промінчиках сонця:

Учитель. У якій країні знаходяться ці місця? (В Україні). Я зрозуміла, що всі місця, де ви відпочивали, знаходяться в Україні.

Учитель. Сьогодні на уроці ми поговоримо про Україну як незалежну державу з давньою славетною історією, багатою культурною спадщиною, власними традиціями.

Згадаймо останнє серпневе свято нашої країни – **День Незалежності України**. 24 серпня 1991 року Верховна Рада урочисто проголосила Акт незалежності України та створення самостійної держави.

– Що для вас є Україна? (відповіді учнів).

Учитель. Прочитаємо разом виділені слова – *рідний дім, домівка, родина, сім'я*. Ці слова нагадують нам про єдність нашого народу, яка потрібна для подальшого будівництва нашого спільного будинку.

Гра «Добери слова».

Учитель. А зараз гра «Добери слова». Продовжіть синонімічний ряд.

Рідний дім – (домівка, батьківська хата).

Родина – (сім'я, батьки).

Учитель. Отже, рідний дім, домівка, батьківська хата, родина, сім'я, батьки – усе це наша Батьківщина, наша рідна Україна – єдина країна, наш рідний край, наша дорога Вітчизна, земля, де ми почули колискову пісню, українську мову, відчули любов і ласку.

Звучить пісня про Україну, яка супроводжується ілюстративним матеріалом. Учень зачитує вірш

Учень.

Рідна хата

Різні в світі є країни,
Різні люди є у світі,
Різні гори, полонини,
Різні трави, різні квіти.
Є з усіх одна країна,
Найрідніша нам усім,
То – прекрасна Україна,
Нашого народу дім.
Там шумлять степи безкраї,
Наче вміють говорити,
Там ясніше сонце сяє,
Там солодше пахнуть квіти.
Різні в світі є країни.
Гарні є і є багаті,
Та найкраще в Україні,
Бо найкраще в рідній хаті

(Юрко Шкрумеляк).

Розповідь учителя про Україну. (Робота з картою)

Учитель. Розміщення Україна в центрі Європи. Межує з Росією, Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Молдовою, Румунією. Із півдня Україну омивають два моря: Чорне та Азовське. Площа країни 604 тисяч кв. км. Є в Україні гори Карпати, Кримські. І для будівництва нам потрібна саме вона – наша любов до Батьківщини, яка починається з любові до рідного села.

Хвилинка фантазії «Експерсія селищем».

Учитель. Уявіть собі, що до вас приїхали гості з іншого міста. Які місця ви б показали?

Відповіді учнів

Учитель. Для роботи на будівництві спільного дому, нам потрібне міцне здоров'я, тому шикуюємося на фізкультхвилинку.

Фізкультхвилинка «Україно, ми твоя надія» (музичний супровід)

Одягну в неділю рано вишиту сорочку,
Вийду з хати закружляю весело в таночку.
Засміється, заспіває сонце над ланами,
Прийми землю калинову срібними піснями.
В кожному серці синьоока мрія,
Що для тебе розквітає знов.
Україно, ми твоя надія,
Україно, ми твоя любов.

Гра «З'єднай прислів'я». Робота в парах

Учитель. Перед кожним із вас лежать картки із завданням. З'єднайте початок прислів'я з кінцівкою.

Рідна земля	там і під ялиною рай.
Без верби й калини –	і в жмені гріє.
Де рідний край,	нема України.

Робота прислів'ями:

– Як ви розумієте ці прислів'я?

– Які народні символи України згадано в цих прислів'ях? *(відповіді учнів)*

Учитель. Отже, народними символами українців є батьківська хата й святий хліб, вишитий рушник і материнська пісня, верба й калина, і хрещатий барвінок, дивовижна писанка, вірний своєму краю лелека. Усі вони – наші давні та добрі обереги. *(Демонстрація малюнків)*

– А які ви ще знаєте символи, крім народних? (Державні)
– Назвіть їх. (Державний гімн, державний герб та державний прапор України)

– Що таке гімн України? (**Гімн** – це урочиста пісня України, у якій висловлюються найсердечніші думки і прагнення народу. Слухати його потрібно стоячи мовчки, із гордо піднятою головою.)

– Що таке герб України? (**Герб** – тризуб символізує мир і творчу працю. А ще в ньому відображено триєдність життя – це Батько, Мати і Дитя, які символізують Силу, Мудрість і Любов.)

– Що таке прапор України? (Це для всіх – ознака сили, це для всіх – ознака слави. Синьо-жовтий прапор маємо: синє – небо, жовте – жито. Прапор свій оберігаємо. Він – святиня, знають діти. Блакитний колір – це колір води, чистого неба, це символ миру. Жовтий колір – колір вогню, сонця, без лагідних променів, якого не було б життя на Землі, це колір зерна, хліба, який має значення миру й багатства, бо наш народ є мирним і працелюбним).

Учитель. Творчість – це одна зі складових будівництва. Наша країна славетна креативними людьми, а саме: художниками, скульпторами, поетами, композиторами. Щоб надихнути вас на подальшу роботу з будівництва нашого спільного дому, слухайте вірш видатної української поетеси Л.Костенко, поміркуйте, які почуття охоплювали її, коли вона писала цей вірш.

Буває, часом спіпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво,
Оці степи, це небо, ці ліси,
Усе так гарно, чисто, незрадливо,
Усе як є – дорога, явори,
Усе моє, все зветься Україна
(Л.Костенко)

Поміркуйте і скажіть:

– як поетеса ставиться до своєї рідної землі?
– Якими словами вона виражає почуття любові до рідного краю?
– Цей вірш малює у нашій уяві дивовижні картини природи батьківського краю. Що ви уявили, слухаючи його?

Індивідуальна творча робота (колективна аплікація)

Учитель. На парті у кожного з вас лежить паперова цеглинка та кольорові олівці. Будь ласка, розфарбуйте цеглинку у свій улюблений колір та напишіть на ній свої побажання нашій любій незалежній країні. Із цих цеглинок ми побудуємо великий дім – дім мрій, єдину країну. Хай мрії здійсняться!!!

Кожен учень підходить до дошки і приклеює цеглинку до спільного будинку, учитель додає дах зі своїми побажаннями Україні

Гра «Конверт запитань»

На столі лежить конверт, учні підходять і дістають з конверта листи із запитаннями, відповідають

1. Які ви знаєте народні символи України?

2. Назвіть державні символи України.
3. Якого кольору прапор України?
4. Що таке Державний Гімн?
5. Яку форму має герб України?
6. Продовжіть синонімічний ряд: Батьківщина – ...

Рефлексія. Продовжіть речення.

- Сьогодні на уроці ми вивчали ...
- Тепер я знаю, що ...
- Я хочу, щоб ...

Діти зачитують вірш «Ми – діти держави Україна»

Учень:

У всьому світі – кожен знає:
Є Батьківщина лиш одна.

Учениця:

І в нас вона одна-єдина –
Це наша славна Україна.

Учень:

Не забувай Шевченка слів
Про горду славу козаків.

Учениця:

Не забувай, що ти дитина
Землі, що зветься Україна.

Учень:

Звідки ти і хто такий?

Учениця:

Україна – дім це мій.

Учень:

І яку ти знаєш мову?

Учениця:

Українську, чорноброву.

Учень:

Де живеш, дитино?

Учениця:

В тополиній Україні.

Учень:

Ким ти станеш, як зростеш?

Учениця:

Вибір є у нас без меж.

Учень:

Але завжди будьмо вірні
нашій матері – Вкраїні.

Учитель зачитує віршем-звертанням до дітей

Учитель.

Знай, синочку, доню, знай: наша Україна –

То чарівний, милий край, золота країна.
Рідну землю прабатьки захищали кров'ю,
Виростаєте і живіть для добра і слави,
Як святиню бережіть символи держави.
В них історія століть, небо, степ широкий...
Золотий тризуб любіть, прапор синьо-жовтий!
(О. Луній)

Використана література

1. Гончаренко Л. Струнка доля у тополі / Л. Гончаренко – Черкаси : Ред. – вид. відділ, 1991.
2. Дітям про державну та народну символіку України / упоряд. Л. М. Римар. – Х. : Вид. гр. «Основа», 2004.
3. Сценарії позакласних заходів для 1-4 класів / В. І. Куріпта – Х. : Вид. група «Основа», 2006. – 368 с. – (Б-ка журн. «Початкове навчання»; Вип. 5 (29)).
4. Найцікавіше про Україну : ілюстроване енциклопедичне видання / [Михайленко Л.В., Реброва І.М., Сушко В.А., Лагунова Т.І.]– Харків : Торнадо, 2007.
5. Мовчун А. Абетка моральності : що в характері твоїм? / А. Мовчун – К. : Навчальна книга, 2004.
6. Уколова Н. Практика виховання у початковій школі : сценарії, розробки уроків, дидактичний матеріал / Н. Уколова. – Випуск 1. – Х. : Вид. гр. «Основа», 2004.

Усний журнал «Хай в серці кожної дитини живе любов до України»

Для учнів початкових класів

Людмила Пазініч

Мета: поглиблювати уявлення учнів про Батьківщину, розвивати мовлення, уміння спостерігати; сприяти вихованню патріотичних почуттів.

Наочне оформлення: плакат із символікою країни, карта України, предметні малюнки, таблиці з краєвидами України

Музичне оформлення: Гімн України, аудіозапис пісень «Україна – це ми», слова Ю. Рибчинського, музика Ніколо Петраша, «Рідна хата», слова та музика Н. Май.

Обладнання: акустична система, магнітофон.

Перебіг усного журналу

Учитель зачитує віри-загадку

Учитель.

Красивий, щедрий рідний край,

І мова наша солов'їна.
Люби, шануй, оберігай
Наш край, що зветься..... (Україна)

Сьогодні ми поговоримо про те, що знаємо про країну, у якій живемо, – рідну Україну, зрозуміємо, чому ми зветься українцями, дізнаємося про державні та національні символи, ознайомимося з усною народною творчістю. Наше заняття буде проходити у форматі усного журналу.

Отож, **I сторінка – «Батьківщина»**

Батьківщина – це рідний край. Це – місце, де народився, ходив у дитячий садочок, у школу, де минули юнацькі роки. Рідний край – це та частина землі, яку ти найбільше любиш.

– А який куточок землі для вас найкращий, найдорожчий? (*Відповіді учнів*)

– На яких територіях України ви побували? (*Відповіді учнів*)

Кожен народ має таку назву, як і його земля, а край – своєю Батьківщиною. Послухайте пісню «Україна – це ми» у виконанні Катерини Бужинської.

Звучить пісня у супроводі слайд-шоу

– Де народився ти?

– Що ти знаєш про свій край?

– Яке найлюбленіше місце, де тобі подобається бувати?

Учень.

У всіх людей своя святиня,
Куди не глянь, де не спитай.
Рідніша їм своя пустеля,
Аніж земний в чужині рай.
Їм красить все їх рідний край.
нема без кореня рослини,
А нас, людей, без Батьківщини.
(*М. Чернявський*)

Учитель. Від якого слова утворилося слово «Батьківщина»? (*відповіді учнів*) Так, правильно, від слова «батьки», тобто батько й мати. Це найдорожчі для кожного з нас люди. Багато є у світі різних країн і земель гарних, але одна в людини рідна мати – одна й Батьківщина.

II сторінка – «Державні символи України»

Учитель. У кожній державі є свої символи. Вони є і в Україні. Які державні символи ви знаєте?

Відповіді учнів

Учитель. Гімн – це урочиста пісня, символ патріотизму. Слово «гімн» має грецьке походження. Його дослівний переклад – «похвальна пісня». Давайте разом виконаємо гімн України «Ще не вмерла Україна»

Звучить гімн України

Учитель. Подивімося на прапор України. Які кольори ви бачите на ньому? Що вони означають? (*Відповіді учнів*).

Синь українського неба й золото незорих пшеничних ланів переніс наш народ на свій прапор. Ці кольори мають й інше значення – «мир» і «багатство», бо народ наш мирний і працьовитий.

Запам'ятайте! Коли вносять чи виносять державний прапор, коли виконують гімн, слід обов'язково підвестися і стояти струнко.

Герб – це знак роду, міста, держави. У перекладі з німецької мови «герб» означає «спадщина». Державний герб – це офіційна емблема держави, символ влади.

Державним гербом України є золотавий тризуб на синьому тлі. Це ще родовий знак князя Володимира. Слово «тризуб» містить число три, його завжди вважали чарівним. У народних казках розповідають про трьох богатирів, про три бажання, про три дороги. Щасливим вважали місто, яке складалося з трьох частин. Це відбувалося тоді, коли його будували на трьох пагорбах або в заснуванні його брали участь три племені чи ті їх групи. Це місто Київ, оскільки воно побудоване трьома племенами на трьох пагорбах. Київ – столиця України.

III сторінка – «Національні символи»

Батьківська хата, мамина пісня, бабусина вишиванка – усе це непересічні символи – обереги нашого народу.

Обереги – наші давні й добрі символи, їхнє коріння сягає глибини століть. Це батьківська оселя, усе, що ми одержали в спадок від своїх пращурів, чим збагатилися наші душі : піснею, злагодою, добрим словом та спогадами.

Послухайте пісню. Про що в ній ідеться?

Звучить пісня «Рідна хата»

Співучий український народ. Народжувалася пісня під час праці й відпочинку, у хвилини радощів і смутку в серцях людей. Вона допомагала жити, уселяла віру в краще. Пісня – справжній скарб українського народу.

Живе пісня – живе Україна. Існує багато прислів'їв про пісню:

Найдорожча пісня, з якою мати колисала.

Хто співає, той журбу проганяє.

Хто співає, у того робота швидко минає.

Вправа «Відгадайка»

Це старовинний оберіг дому. Ним зустрічали гостей, із ним виходили в поле, молоді ставали на нього на весіллі. Що це? (Рушник)

Учитель показує вишитий рушник

Рушник на стіні. Давній наш звичай. Немає жодної оселі в Україні, котрої не прикрашали б рушником. Хата без рушників, казали в народі, що родина без дітей. Рушник був обличчям оселі.

Хліб і рушник – одвічні людські символи. Хліб і сіль на вишитому рушнику – ознака гостинності українського народу.

– Навесні зацвітає білим цвітом, а в жнива, червоним плодом. (Калина).

Демонструється ілюстрація із зображенням калини

– Що ви знаєте про калину? (Відповіді учнів)

Із давніх-давен калина коло хати – найперша й найвизначніша ознака оселі українця, символ рідної землі, батькової хати, невмирущості роду людського. Біля хати садять калину, щоб не переводився рід. Наруга над калиною вкривала людину ганьбою. Дітям, аби ті не ламали цвіту, казали: «Не ламайте калину, бо накличете мороз». Справді, калина цвіте насамкінець весни, коли вже відходять заморозки.

– Про яке дерево говорять: «Де срібліє (*вербиця*), там здорова водиця»

Демонструється ілюстрація із зображенням верб

На планеті росте 500 видів верб, у нас в Україні – 30. Вербі над ставом – традиційна прикмета українського села.

– На яке свято використовують гілочку верби?

У народі існує прислів'я: *Без верби і калини – нема України.*

Верба край городу – відверне шкоду.

Це цікаво! Під вербою водять діти хороводи, щоб так швидко росли, як верба. Із під трухлої верби брали землю для вазонів, щоб дух був добрий в оселі.

IV сторінка – «Світ твоїх захоплень»

Діти, яких видатних людей України ви знаєте? Чим вони прославились? Зберегти, примножувати надбання української культури – завдання кожного українця.

Якщо ти вчишся грати на якомусь музичному інструменті, співаєш чи танцюєш, різбиш чи вишиваєш, малюєш чи вирощуєш квіти, записуєш від народних умільців секрети їхнього таланту, а від бабусі чи дідуся колискові пісні, загадки, прислів'я чи приказки, то робиш маленький свій внесок у збереження й розвиток української культури.

Учні демонструють свої таланти

V сторінка – «Побажання учням»

Ось і закінчується наша подорож

Учитель вручає кожній дитині квіточку мальви з побажанням

Знайте: хай життя снує, як хоче зміни,

Хай холодами б'є, хай спекою пече,

Ми будем тим, чим є: ми – діти України,

Бо українська кров у нас тече

(В.Онуфрієнко).

Любити свій рідний край – природне почуття кожної людини. Ви, діти, повинні наполегливо навчатися, щоб у майбутньому добре працювати та приносити велику користь Україні.

Список використаних джерел

1. Артеменко О. Уроки мужності: виховуємо патріотів. / О. Артеменко // Учитель початкової школи. – 2014. – №9. – С.3.
2. Артёмова О. Хай в серці кожної дитини живе любов до України : патріотичне виховання дошкільників / О. Артёмова // Дошкільне виховання. – 2011. – № 8. – С.35-39.
3. Бех І.Д. Програма патріотичного виховання та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна // – Світ виховання. – 2007. – № 1(20). – с. 26-32.
4. Велікадо А. Пісні моєї Батьківщини: патріотичне виховання засобами мистецько-художньої культури. / А. Велікадо // Шкільний світ. – 2008. – № 2. – С. 5-6.
5. Гавриш Н. Формування ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави. / Н. Гавриш // Школа. – 2011. – №4. – С. 59-75.
6. Депетист О.В. Національно-патріотичне виховання молодших школярів : посібник. / О.В. Депетист, В. В.Чала, Н. А.Ярова. – Х. : Основа, 2011. – 128 с. – (Бібліотека журналу» Початкове навчання та виховання»; вип.6 (90)).
7. Журба К. Виховання патріотизму молодших підлітків у взаємодії сім'ї і школи. / К.Журба // Школа. – 2012. – № 8. – С.92-95.

Година спілкування «Україна – батьківщина моя!»

Для учнів основної школи

Ірина Прокопенко

Мета: розширювати та поглиблювати знання учнів про історичне минуле нашої держави, виховувати в почуття патріотизму, національної гордості, любові до рідного краю, свого роду.

Наочне оформлення: дерево роду, карта України, державна символіка, рушники.

Музичне оформлення: пісня «На нашій Україні...» слова й музика Н. Май.

Технічні засоби: ноутбук, мультимедійна дошка, проектор.

Епіграфи: «Коли не зможу нічим любій Вітчизні прислужитись, в усякому разі з усієї сили намагатимусь ніколи ні в чому не шкодити» (Г. Сковорода).

«Той, хто по-справжньому любить свою Батьківщину, з усякого погляду справжня людина» (В. Сухомлинський).

Перебіг години спілкування

Учитель. Сьогодні поговоримо з вами, юні друзі, про нашу рідну Батьківщину – Україну! Мовимо тільки «Україна» – і розгорнуться перед

поглядом прозорі води Дніпра-Славути, і розкинуться навкіл лани широкополі, і розхлюпочеться багатство зелених лісів. Подивиться на тебе з пагорба весела сільська вулиця, складуться в міські квартали нові сучасні будинки. І перед очима постане вся велич, багатство та героїчна історія нашої Батьківщини.

1-й читець.

Над землею сонце встало,
Путь-дорогу осіяло.
Добрий ранок, Чорне море,
Добрий день, Карпатські гори!
Над землею пісня лине.
Це для тебе, Україно!
Гарна путь, славна путь –
Українські діти тут.

Учитель. Ми сьогодні здійснимо цікаву мандрівку нашою рідною Україною. А допоможе нам ось це чарівне дерево – дерево роду, всього нашого українського народу.

Колись давним-давно на нашій рідній землі перекидали люди маленьку насінину, ніби зігрівали її своїми руками. Та й вирішили дати їй життя – посадили. Опинившись у ґрунті, зернятко не гаяло часу, одразу проросло. Із землі пробився ніжний паросток, який із часом виріс у розкішне дерево, яке й об'єднало всі народності України в єдину родину, тому й називають таке дерево «деревом роду», бо стовбур у нас один, а ви, діти, його гілочки, такі різні, унікальні, неповторні. Найбільше багатство нашої держави – це ви, діти. Ви зміцнюєте нашу державу Україну, робите її ще багатшою.

Учень.

Здрастуй, земле чарівнице!

Учениця.

Щирі люди, доброго вам дня!

Учень.

Хочемо низько ми вам поклонитись!

Учениця.

Бо всі ми України рідної сім'я!

Учень.

На білому світі є різні країни,
Де ріки, ліси і лани.
Та тільки одна на землі – Україна,
А ми – її доньки й сини.

Учень.

Усюди є небо, і зорі скрізь сяють.
І квіти усюди ростуть.
Та тільки одну Батьківщину ми маємо,
Її Україною звать.

Географічна гілочка

Учитель. Давайте, діти, подивимось на наше дерево та поміркуємо, про що воно розповідає. Перша гілочка розкаже нам про географічне положення

нашої держави. Ви вже дуже багато знаєте, тому з легкістю зможете відповісти на запитання вікторина.

Вікторина

1. Яка країна є найбільшою в Європі?
2. Назвіть країни, з якими межує наша держава.
3. Назвіть моря, що омивають Україну.
4. Які гори розташовані в Україні?
5. Назвіть найбільші річки нашої держави.
6. Які обласні центри України ви знаєте?

Учень

Різні в світі є країни,
Різні люди є у світі,
Різні гори і долини,
Різні трави, різні квіти.
Та одна лише країна,
Найрідніша нам усім, –
То чудова Україна,
Наш гостинний, любий дім.
Живемо в своєму краї,
Де хатина материнська,
Де пісні кругом лунають,
Лине мова українська.
Вміють з вітром гомоніти
І тополя, і калина.
Тут наш дім, ми – твої діти,
Наша рідна Україно!

Учень.

Україно рідна! Україно-мати!
Ми про тебе пісню хочемо співати.

Учні виконують пісню «На нашій Україні...»

Учитель. Людина має завжди пам'ятати, звідки вона родом, де її коріння, глибоко знати історію свого народу.

Історична гілочка

Учень.

Україно, соборна державо,
Сонценосна колиско моя,
Ще не вмерла і не вмере твоя слава,
Завойована в чесних боях.
Твій Богдан й вінценосна Софія
Повернулись до тебе з віків.
Ще не вмерла й не вмере твоя мрія,
Як не вмер солов'їний твій спів

(Ю. Шкрумеляк).

Учитель. А як наші предки вміли сміятися, жартувати, пританцьовувати? Ну-мо, діти, повеселіть нас.

Мовна гілочка

Учні інсценізують гумореску «Кухлик»

Кухлик

Дід приїхав із села,
Ходить по столиці.
Має гроші – не мина
Жодної крамниці.

Попросив він: «Покажіть
Кухлик той, що з краю».

Продавщиця: «Што? Чево?
Я не панімаю».

– Кухлик, люба, покажіть,
Той, що збоку смужка.
– Да какой же кухлік здесь,
Єслі ето кружка!

Дід у руки кухлик взяв
І наспив брови:
«В Україні живете
Й не знаєте мови...»

Продавщиця теж була
Гостра та бідова.

– У меня єсть свій язык,
Ні к чєму мне мова.
І сказав їй мудрий дід:

– Цим пишатися не слід,

Бо така сама біда в моєї корови:
Має, бідна, языка – та не знає мови!

(П. Глазовий)

Учитель. У чому ж полягає мораль цієї гуморески? *(Відповіді учнів)* А як можна не згадати одвічні символи наші, без яких не може бути України?

Символічна гілочка

Учитель. Давайте пригадаємо символи нашої держави.

Учень.

Наш герб-тризуб –
Це воля, слава, сила.
Наш герб-тризуб,
Недоля нас косила,
Та ми зросли, ми є,
Ми завжди будемо,
Добро і пісню
Людям несемо.

Учень.

Прапор – це державний символ,

Він є в кожній державі,
Це для всіх – ознака сили,
Це для всіх – ознака слави.
Синьо-жовтий прапор маємо,
Синє небо, жовте жито.
Прапор свій оберігаємо –
Він святиня, знають діти.
Прапор свій здіймаймо гордо,
Ми з ним дружні і єдині,
Ми навіки є народом
Українським в Україні.

Учитель. Ще один державний символ – державний гімн України. Як він називається? Хто написав до нього слова та музику? (Слова П. Чубинського, музика М. Вербицького.)

Звучить державний гімн України

Учитель. А які ще національні, народні символи нашої держави ви знаєте? (Українська пісня, рушник, калина, верба, каштани, крашанки)

Учень.

У рідному краї і серце співає.
Лелеки здалека нам пісню несуть.
У рідному краї і небо безкрає,
Потоки, потоки, мов струни течуть.

Тут кожна травинка і кожна билинка
Вигойдують мрії на теплих вітрах.
Під вікнами мальви, в саду – материнка,
Оспівані щедро в піснях

(М. Бакай)

Учитель. Багатовікова історія українського народу – це літопис життя і смерті народу-великомученика, на долю якого випало чимало лиха...

Трагічна гілочка

Учень.

Яка страшна Вкраїни доля:
Король і цар, султан і хан –
Всі рвалися до золотого поля,
Всі завдавали незагойних ран.

Учитель. Давайте з вами згадаємо, які лиха вдалося пережити українському народові? (Навала монголо-татар, боротьба козаків з поляками за визволення України, Перша і Друга світові війни, голодомор, Чорнобильська катастрофа, події на Майдані, війна на сході України)

Учень.

Небесній сотні

Чудові квіти влітку зацвіли,

А Вас Господь забрав в небесну сотню.
Своє життя за Україну віддали,
Щоб наш народ жив гідно і достойно.
Та вороги не хочуть відступати,
Людей вбивають на Донбасі...

Учитель. У вересні ми відзначили 70-ту річницю визволення України від фашистських загарбників. Ми в неоплатному боргу перед мільйонами тих українців, хто стояв до останнього на передовій і за лінією фронту, для кого шлях на війні завершився під скромними обелісками і кому судилося повернутися з неї живими. Перед трудівниками тилу, для яких вищий сенс тих голодних і холодних років сконцентрувався в гаслі: «Усе для фронту, усе для перемоги!». На жаль, сьогодні Україна знову охоплена полум'ям війни, знову гинуть наші люди, захищаючи незалежність та суверенітет нашої Батьківщини. Добросовісно, з великим патріотичним настроєм виконують свій військовий обов'язок в зоні проведення АТО 40 військових зі Згурівщини. Наші вояки проявляють на полях війни сміливість, патріотизм. Низький уклін Вам, вашим батькам за те, що виростили таких патріотів, які поїхали на схід захищати наш спокій, щоб жахіття війни не дійшло до нас.

Поетична гілочка
Учень

Рідна земля

Серед ланів, покритих кров'ю й потом,
Ставів дзеркал, садів, квітучих снів,
Хрестів і обелісків всім Героям
Лежить наш край одвічних трударів.
Слався, Згурівщино вільна,
Свята земля – початок всіх доріг!
Для нас – синів і дочок України,
Надійний і священний оберіг!
Хай береже нас Бог в лиху годину,
За рідну землю станемо грудьми!
Хто знов захоче поневолить Україну,
Безславно згине в наших пращурів землі!
Плече в плече стаємо, сестри й браття!
Клянємось бути в купі земляки,
До подиху останнього служити
Благословенній Згурівській землі!
(Олег Зозуля)

Учень.

Сьогодні Україна плаче.
Чому? – спитаєте мене.
Можливо, там десь хлопчик бачив,
Як тато на війну іде.

Цей хлопчик весь в сльозах питає:

«Куди ти, тату? Ти куди?»

«Іду, мій сину, визволяти

Країну нашу із біди».

Сьогодні Україна плаче.

Надіюсь це в останній раз,

І хай хлопчина цей побачить,

Що правда постоїть за нас.

Хай квітне наша Україна

Сьогодні, завжди й повсякчас.

І хай підніметься з руїни,

І Бог обереже всіх нас

(М.Мандрика)

Учитель. Тож давайте примножувати багатство нашої України, доки світить сонце над землею, щоб наливалося добром кожне серце. І пробудиться тоді ще більша повага до народної пісні, танцю, до їхньої краси. І буде гордість за нашу Україну, й заживемо ми щасливо й довго. Люди потягнуться одне до одного, як соняшники до сонця.

Хай же вам добробуту прибуде,

Мир і праця будуть навіки.

Щастя вам, здоров'я, добрі люди,

Успіхів, натхнення, наші земляки

(М.Гірника).

Список використаної літератури

1. Інноваційні технології громадянського виховання. / Галицька І.Ц. // Виховна робота в школі. – 2005. – №5. – С. 2-20.
2. Зозуля О. Рідна земля. / О. Зозуля // Панорама. – №40. – С. 1.
3. Іванова О.Г. Виховати громадянина – патріота. / О. Г. Іванова // Виховна робота в школі. – 2007. – №12. – С. 17-18.
4. Кузьмич С. С. Здобули волю – здобудемо і долю. / С. С. Кузьмич // Панорама. – №40. – С. 1.
5. Мандрика М. Сьогодні Україна плаче.../ М. Мандрика // Панорама. – №39. – С. 8.
6. Чижова Н. О. Батьківщина – мальовнича й неповторна країна. / Н. О. Чижова // Позакласний час. – 2011. – №1. – С. 11-18.

Інтелектуально-розважальна гра «Поле чудес»
«Цікаво знати про Україну»
Для учнів 7-8 класів

Юлія Устич

Мета: розвивати інтерес до історичної та культурної спадщини нашого народу, формувати переконання у нетлінності духовних скарбів українців, виховувати в учнів почуття патріотизму, національної гордості, любові до рідного краю.

*Якщо буде світло в душі, буде краса в людині.
Якщо є краса в людині, буде гармонія в домі.
Якщо є гармонія в домі, буде порядок у нації.
Якщо є порядок у нації, буде мир у світ
(Народна мудрість).*

Реквізит: барабан (ігрове поле зі стрілкою) з такими секторами: «+» – відкрити будь-яку літеру, «зображення мобільного телефону» – можливість звернутися за підказкою до залу, «-» – пропустити хід, «літера алфавіту» – назвати літеру або слово; шкатулки (2 шт.), бейджі для учасників (9 шт.); призи.

Технічні засоби: мультимедійна дошка, проектор, ноутбук, музичний центр.

Музичне оформлення: пісні: «Про Україну», муз. і сл. Н. Май; «Лише у нас на Україні», муз. і сл. М. Янченка; «Розкажи про Україну», муз. О. Вратарьова, сл. О. Злотника; українські народні пісні: «Моя Україна», «Як у нас на Україні»

Перебіг гри

Аудиторія прикрашена жовто-блакитними кульками. Посередині залу стоїть барабан, на дошці закрите слово. Звучить фонограма пісні «Про Україну». На сцену під оплески виходять ведучі

Ведучий 1. Доброго дня, шановні гості, учні, і звичайно учасники.

Ведучий 2. Ми раді вітати Вас на інтелектуально-розважальній грі «Поле чудес».

Ведучий 1. Сьогодні в кожного учасника нашої гри є унікальна можливість продемонструвати свій інтелектуальний рівень, показати знання про Україну, її історію, а також дізнатися багато нових цікавих фактів про нашу Батьківщину.

Ведучий 2. Гра відбуватиметься за принципом усім відомого телешоу з деякими змінами.

Ведучий 1. Отож, правила нашого «Поля чудес».

Ведучий 2. Правила дуже прості: гра проходить у три тури, грають по три учасника в кожному турі, переможці кожного туру (по одному учаснику), грають у фіналі, переможець фіналу, за бажанням, грає у супергрі.

Учасники по черзі крутять барабан і під час його зупинки визначають навпроти стрілки відповідні букви, знаки, від яких залежатиме хід продовження гри: «+» – відкрити будь-яку літеру, «зображення мобільного телефону» – можливість звернутися за підказкою до залу, «-» – пропустити хід, «літера алфавіту» – назвати літеру або слово.

Ведучий 1. Учасник, який відгадує три літери підряд, має можливість обрати одну з двох запропонованих йому скриньок: одна – порожня, інша – із солодким призом (*наприклад, українська шоколадна гривня*).

Ведучий 2. Попереджаємо всіх присутніх: за підказки ви нічого не отримаєте, крім зауваження ведучого.

Ведучий 1. Тема інтелектуально-розважальної гри «Поле чудес» – «Цікаво знати про Україну». Україна – це наша земля, рідний край, наша країна з багатоміліардною історією, мальовничою природою, чарівною піснею, і зрозуміло, мудрими, талановитими людьми. Це велика держава, і живуть у ній різні люди. Крім українців, нашу землю населяють інші національності. Серед них білоруси, поляки, чехи, молдовани, євреї, румуни, греки. І всі вони знайшли в нашому краї свою батьківщину, називають матір'ю соборну і суверенну Україну.

Україно мила, благодатний світ,
Мова солов'їна, калиновий цвіт.
Дихає весною запашна рілля,
А козацька пісня душу звеселя.
Козаки-братве, мужні вояки,
Брали Ви наснагу із Дніпра-ріки.
Не скорились долі, що тягла в ярмо.
І хвалити Бога вільно живемо.
Україно рідна, мати пресвята,
Хай козацьку силу зміцнюють літа.
Щоб чужинські орди не прийшли з мечем,
підставляймо волі молоде плече.
Україно любя, – благодатний світ.
Мова солов'їна, калиновий цвіт.
Дихає весною запашна рілля,
А козацька пісня землю прославля
(Л. Петрова).

Ведучий 2. Отже, ми починаємо.

*На екрані з'являється заставка телепередачі
«Поле чудес», звучать фанфари*

Ведучий 1. Під оплески наших глядачів запрошуємо першу трійку гравців.

*Учасники з бейджами під оплески заходять до залу та займають місця біля
барабана*

Ведучий 1. Ми раді вітати вас, представтесь, будь ласка.

Учасники у віршованій формі представляються

Ведучий 2. Дякуємо, за оригінальні привітання. Нагадуємо, що відповідно до теми гри «Цікаво знати про Україну» сьогодні ми дізнаємось багато цікавого про минуле і сучасне нашої держави.

Ведучий 1. Запитання для першої трійки гравців. Цей інструмент споконвіку був єдиним засобом зв'язку чабана з селом: за його звуками люди дізнавалися про місце перебування ватага з отарою, про те, як триває випас худоби. За допомогою нього попереджали про небезпеку, також для подання сигналів про початок та закінчення робочого дня. Інструмент супроводжував гуцульські обряди й свята. Він є найдовшим духовим інструментом у світі. Як називали цей музичний інструмент. (*Трембіта*)

Ведучий 2. Отож, розпочинаємо гру.

У процесі гри учасники крутять барабан, називають букви. Оголошується переможець першого туру. На екрані демонструється відео про трембіту (www.youtube.com/watch?v=zPd3x_Hgb40&feature=related)

Ведучий 1. Призи для першої трійки гравців!

Усі учасники отримують сувенірну продукцію української тематики (магніти, блокноти, олівці тощо)

Ведучий 2. А зараз музична пауза.

Ведучий 1. Мистецьким дарунком для вас буде пісня про наш чудовий рідний край.

Виконується українська народна пісня «Як у нас на Україні»

Ведучий 2. Зустрічайте другу трійку гравців.

Звучить мелодія, учасники з бейджами під оплески входять до залу та займають місця біля барабана

Ведучий 1. Шановні учасники, представтесь, будь-ласка.

Учасники представляються

Ведучий 1. Тема нашої гри «Цікаво знати про Україну». Адже Україна – це славетна історія: мудрі літописці, священний Київ, дзвін козацьких шабель, гайдамацький посвист, нескінченні чумацькі шляхи, зойк кріпака на панському дворі, революційні заграви, довгоочікувана незалежність і кров наших синів, пролита за соборність і право на існування.

Ведучий 2. Запитання для другої трійки гравців. Конституція (лат. *constitutio* – установа, устрій, порядок) основний державний документ (закон), що визначає державний устрій, порядок і принципи функціонування представницьких, виконавчих та судових органів влади, виборчу систему, права й обов'язки держави, суспільства та громадян. Автор першої у світі Конституції – український політичний і громадський діяч. 5 квітня 1710 році його обрали гетьманом Запорізького війська. У цей же день він оголосив «Конституцію прав і свобод війська Запорізького». Назвіть прізвище та ім'я автора цієї Конституції. (*Пилип Орлик*)

Ведучий 1. Час продовжити гру.

У процесі гри учасники крутять барабан, називають букви. Оголошується переможець другого туру. На екрані демонструється відео про Пилипа Орлика (www.youtube.com/watch?v=BYYq5QjVDWQ)

Ведучий 1. Призи для другої трійки гравців!

Усі учасники отримують сувенірну продукцію української тематики (магніти, блокноти, олівці тощо)

Ведучий 2. І знову час для мистецької насолоди.

Звучить спокійна мелодія, виходять учень з ученицею, декламують вірш Козореца Л. І. «Ой ти, ненька-Україна»

Ведучий 1. Зустрічайте третю трійку гравців.

Звучить мелодія, учасники з бейджами під оплески заходять до залу та займають місця біля барабана

Ведучий 1. Представтесь, будь ласка.

Учасники представляються

Ведучий 2: Тема гри «Цікаво знати про Україну». Україна – це чарівна природа: високі гори, й неосяжні степи, плодючі чорноземи, тополя у волошковому полі, хрущі над вишнями, калина у дворі, п'янкі любисток і м'ята, верба край дороги, жовтогарячі соняшники на струнких стеблах.

Увага, завдання: перший рамковий вулик винайдено в Україні у 1814 році. Наша держава в останні роки впевнено зберігає місце в трійці світових лідерів, випереджаючи країни Європи за обсягами в кілька разів, Україна є одночасно першою в світі з виробництва меду на душу населення (1,5 кг). Хто став винахідником першого вулика? (*Петро Прокопович*)

У процесі гри учасники крутять барабан, називають букви. На екрані демонструється відео про відомого бджоляра Петра Прокоповича.

Оголошується переможець третього туру

Ведучий 2. Призи для третьої трійки гравців!

Усі учасники отримують сувенірну продукцію української тематики (магніти, блокноти, олівці тощо)

Ведучий 2. Танець – це яскрава творчість народу, яка відображає емоційний художній багатівіковий побут. Народний танець завжди має яскраво відображені тему та ідею, звеселяє людей. Тож пропонуємо вам отримати емоційне задоволення і запрошуємо до зали колектив народного танцю «Українці».

Діти виконують український народний танець

Ведучий 2. Зустрічайте наших фіналістів.

Звучить пісня «Розкажи про Україну».

Фіналісти займають свої місця біля барабана

Ведучий 1. Вітаємо наших фіналістів. Нагадую: тема гри «Цікаво знати про Україну». Україна – це неповторна культура: ніжна лірична пісня, героїчна, сповнена патріотизму дума, вишитий рушник на покуті, розмальована святкова писанка, солов'їна мова – можна довго перераховувати, чому цікаво знати про Україну. Однак головне, що Україна це та земля, де народився, де завжди на чекатиме батьківська домівка, зігріта теплим родинним затишком, добротою та материнською ласкою.

Ведучий 1. Просимо особливої уваги, адже настав найвідповідальніший момент гри – фінал! Питання для фіналу: це місто називають європейською

скринею скарбів, тому що воно щорічно займає провідні місця в туристичних рейтингах усього світу. Тут усе створено для гостей: багате історичне минуле, велика кількість пам'яток, доброзичливі господарі... Крім офіційної, це місто має ще десяток назв, серед них: «Перлина корони Європи», «Місто-музей», «Маленький Париж», «Бандерштадт», «Український П'ємонт», «Маленький Відень». Назвіть офіційну назву міста. (*Львів*)

У процесі гри учасники крутять барабан, називають букви.

Оголошується переможець, якому пропонують зіграти в супергру

Ведучий 1. Супергра – це особливий момент, тільки сміливець може прийняти рішення брати в ній участь, тому привітаємо оплесками нашого суперфіналіста. Завдання звучить так: державний герб України – один із чотирьох її офіційних символів поряд із прапором, гімном і Конституцією. 19 лютого 1992 року затверджено малий державний герб України. Конституцією також передбачений і великий державний герб, однак досі його не прийнято. Центральною геральдичною фігурою герба є тризуб Володимира святого, великого князя київського. Яке слово написано в середині тризуба? (*Воля*)

Суперфіналісту дають одну хвилину для роздумів, після чого він відповідає. На екрані показують відео про державний герб України. Переможцю вручають приз – екскурсію у парк та солодкий подарунок. Звучить пісня «Моя Україна»

Година спілкування «Моя земля – земля моїх предків»

Для учнів основної школи

Лариса Солоденко

Мета: ознайомити учнів із історією міста Біла Церква, виховувати любов до рідного краю, дому; повагу до свого роду, почуття доброти, уважність, чуйність до рідних.

Наочне оформлення: карта України, прапор України, герб України, малюнки та фотографії визначних місць Білої Церкви, України.

Перебіг години спілкування

Учитель. Україна! Рідний край! Рідна Біла Церква! Скільки ніжних, ласкавих слів придумали люди, щоби висловити свою гарячу любов до краю, де народились і живуть. Одним із тих, хто щиро поетичними рядками говорить про любов до рідної землі є Анатолій Кульчицький.

Учень.

Вишива рушники Україна в цвітінні,
Заплітає дівочу русяву косу.
А вітри в буйнім танці тривожнім осіннім
Стережуть її волю і вічну красу.
Келих мрій піднесу їй до світлого свята,

Зупиню на порозі стрімкий вітровий,
Бо народу душа і бентежна, й крилата
Ще не згинула в стресі і мрій, і надій.
Повернусь в рідні креси омріяним сонцем,
Подарую весні синьооку блакить...
Біла Церкво моя – мого світу віконце, –
Я в розлуці з тобою не житиму й мить.
(А. Кульчицький)

Учитель. Рідний край! Дорогий серцю батьків і прадідів наших. Оспівані в піснях народних безмежні степи, зелені ліси й доли, високі блакитні небеса. Хіба є що на світі краще за це миле серцю дозвілля, хіба є що на світі дорожче за Вітчизну?

Рідне моє місто! Багате, щасливе, уквітчане... Але чи завжди воно було таким? Чи завжди на обличчях його жителів грала весела усмішка і променилися радісно очі?

Давайте згадаємо історію, повернемося в далекі часи, коли було створено наше місто.

Розповіді підготовлених учнів про історію виникнення міста Біла Церква

Учитель. Людина має завжди пам'ятати, звідки вона родом, де її коріння, глибоко знати історію свого народу, роду, його мову, звичаї.

*Презентація учнями підготовлених проектів
«Улюблені куточки рідного міста»*

Учитель. Рідна домівка. Оспівана в піснях, оповита легендами, зігріта теплом материнської любові. Батьківська хата! Які думки і почуття викликає у нас цей символ?

Учень.

Батьківська хата...

Ти стоїш, не багата, й не пишна,
Виглядаючи з саду на луг,
Рясний цвіт обтрусили вишні
На солом'яній твоїй капелюх.
Ти була мені наче мати,
Ти служила мені, як могла, –
Кожна кровочка, кожна лата
Не жаліла для них тепла

(В. Симоненко).

Учитель. Дедалі більше віддаляється від нас у шаленому темпі атомної епохи біленька хата у вишневому садку. «Садок вишневий коло хати»... Хто з вас не пам'ятає ці рядки? Усі ви, діти, проживаєте в добротних будинках і, можливо, декому з вас пощастило гостити в таких біленьких хатах у бабусь. Адже у таких хатах – наш корінь роду, щось одвічне, як життя, і святе, як мамина пісня. Кожна людина повинна знати свій родовід, пам'ятати своїх прадідів, відати, чим вони займалися, як жили, чим славилися. Треба вивчити

«дерево свого роду». Що більший рід, то міцнішим стає дерево, а кожна гілочка чи коріння має своє ім'я.

Бесіда

– Що допомагає кожному з нас дізнатися про своє минуле, про своє коріння?

– Для чого потрібно зберігати пам'ятки свого роду? *(Відповіді учнів)*

Учитель. Перш за все тому, що це велика цінність, яку треба зберігати, щоби пізніше показати дітям, онукам, правнукам, далеким і близьким товаришам. Старше покоління до цих духовних посвідок було вельми ошадливим і бережливим. Рідко знайдеш у селі літню жінку, котра б не приберегла у скрині предмети традиційного одягу своєї матері чи бабусі. У домашніх архівах неодмінно є родові метрики, яким, як кажуть, нема ціни, кожен такий предмет є живим свідченням про конкретних людей.

Напевно, не знайдеться такої родини, яка б не збиралася разом за сімейним столом.

Бесіда

– Коли найчастіше ваша родина збирається разом?

– А які свята стали традиційними у вашій сім'ї? *(Розповіді учнів)*

Учитель. Пропоную вам узяти участь у конкурсі «Народна мудрість». Я зачитуватиму початок народних висловів про рід, а ви продовжуєте його:

Яке дерево, такі в нього квіточки, які батьки, такі... *(Їхні діточки)*

Який куш, така й клина, яка мати, така й... *(Дитина)*

Який дуб, такий тин, який батько, такий... *(Син)*

Як під сонцем квітам, так з матір'ю... *(Дітям)*

Як мати рідненька, то й сорочка... *(Біленька)*

Мати однією рукою б'є, а другою... *(Гладить)*

Вправа «Відкритий мікрофон»

Учитель. У вас на столах є аркуші паперу. Кожен із вас може написати слова вдячності своїм рідним та зачитати їх. А розпочати можна так: «Я люблю своїх батьків...», «Я поважаю свою бабусю...», «Найбільше я ціную у своїх рідних...»

Учитель. Кожна людина найбільше любить той край, де вона народилася й живе. Кожен пишається своєю рідною землею, завжди хоче сказати про неї найкраще. Розмову про рідний край можна вести без кінця-краю, бо така багата й щедра наша земля, така славна її історія.

Батьківська хата. Мамина пісня. Бабусина вишиванка, хліб-сіль на вишитому рушнику, чиста криниця – усе це наша родовідна пам'ять, наші символи, наші обереги.

Діти, нехай стане вашою дійсністю усе, що ви сьогодні почули та побачили. Платон говорив так: «Ми повинні прийти від красивої думки до красивого життя.

Молись, дитино, за Україну,
Що нам безсмертне життя дає.
А по молитві ставай до чину,

Ставай до праці, дитя моє.
Молитва небо здіймає вгору,
Заводить сонце в душі алмаз,
А праця творить землі опору
Та від скорботи рятує нас
(Дмитро Павличко).

Список використаних джерел

1. Кульчицький А. І. Освідчення : пісні. – Біла Церква : ОП «Білоцерківська друкарня», 1995. – 30 с.
2. Письменники Київщини : довідник / упор. П. І. Развозчик, С. І. Мірошник – Біла Церква : КОІПОПК, 2004. – 114 с.
3. Чернецький Є. Історія Білої Церкви : події, постаті, життя. – Біла Церква : О. Пшонківський, 2012. – 448 с.

Інтелектуальна гра «Ми – українці!»

Для учнів 9-го класу

Олена Рудніцька

Мета: виховувати в учнів почуття любові до рідної землі, національної культури, народних традицій, розвивати допитливість та інтелектуальні здібності учнів.

Наочне оформлення: конверти із завданнями для конкурсів.

Музичне оформлення: фонограми пісень: «Україна», музика і слова Т. Петриненка; «Ой у лузі червона калина», музика і слова народні; «Чорнобривці», музика В. Верменича, слова М. Сингаївського, «Пісня про рушник», музика П. Майбороди, слова А. Малишка; «Чортополох», музика і слова Є. Рибчинського; «Два кольори», музика О. Білаша, слова Д. Павличка; «Червона рута», музика і слова В. Івасюка; «Лебеді материнства», музика П. Майбороди, слова А. Пашкевича; «Думи мої», музика народна, слова Тараса Шевченка.

Перебіг гри

Звучить пісня «Україна»

Учитель. Вітаємо всіх на інтелектуальній грі «Ми – українці!».

Ведучий 1. У грі беруть участь команди по троє учасників. Для підтримки гравців запрошуємо вболівальників (*учні старших класів*) та журі (*вчителі*).

Ведучі представляють журі

Вчитель. Як справжні патріоти наші дев'ятикласники доведуть, що державі потрібні інтелектуальні громадяни, сьогодні пропонуємо таким знавцям-інтелектуалам узяти участь у таких конкурсах:

1. «Язик до Києва доведе» – складання висловів.
2. «Запитання-відповідь» – швидко відповісти на запитання.
3. «Слово – не дивина (зустрічаєш мало не щодня)» – відгадати загадки.
4. «У рідному краї й серце співає» – упізнати пісню. Заспівати українську народну пісню.
5. «Ой» – скласти з вигуком «Ой» п'ять речень.
6. «Мова жестів теж прекрасна» – підготувати та показати за 3 хвилини пантоміму.

Вчитель Отже, розпочинаємо гру.

Ведучий 1. Перший конкурс називається «**Язик до Києва доведе**».

Кожна команда отримує конверт із завданням скласти із поданих слів відомі вислови. Час виконання – 2 хвилини.

Вислови для першого конкурсу

– Слово, моя ти єдина зброе, ми не повинні загинуть обоє (*Леся Українка*).

– Хай оживає істина одна: людина починається з добра (*Л. Забашта*).

– Ти знаєш, що ти – людина?

Ти знаєш про це чи ні?

Усмішка твоя – єдина,

Очі твої одні

(*В. Симоненко*).

Ведучий 2. Запрошуємо команди до участі в другому конкурсі, який називається «**Запитання – відповідь**». За кожну правильну відповідь команда отримує по 1 балу.

Перелік запитань

1. Назвіть автор музики Державного Гімну України. (*М. Вербицький*)
2. Назвіть дату святкування Дня Незалежності України. (*24 серпня*)
3. Назвіть ім'я поета, який народився 9 березня 1814 року. (*Т. Г. Шевченка*)
4. Назвіть автора віршів «Є тисячі доріг...», «Де зараз ви, кати мого народу?» (*В. Симоненко*)
5. Назвіть кількість букв в українській мові. (*33*)
6. Назвіть прізвище українського першодрукаря. (*І. Федоров*)
7. У якому році було вперше видано «Кобзар»? (*1840*)
8. Як називаються слова протилежні за значенням? (*Антоніми*)
9. Назвіть автора творів «Бурлачка», «Старосвітські батюшки та матушки», «Кайдашева сім'я». (*І. Нечуй-Левицький*)
10. Як називається розділ мовознавства, який вивчає правила написання слів? (*Орфографія*)
11. Назвіть самостійну частину мови, що вказує на предмет, ознаки або кількість, але не називає їх. (*Займенник*)

12. Як називають розмову двох осіб? (*Діалог*)
 13. Яке речення має дві і більше граматичні основи? (*Складне*)
 14. Назвіть автора роману «Горить свіча». (*В. Малик*)
 15. Як називається частина слова без закінчення? (*Основа*)
 16. Назвіть частину мови, яка означає предмет і відповідає на запитання хто? що? (*Іменник*)
 17. На які групи поділяються всі звуки? (*Голосні й приголосні*)
 18. Яке слово зайве: співаючи, читати, поспішати, плакати? (*Співаючи*)
 19. Як називаються слова різні за звучанням та написанням, але близькі за лексичним значенням...? (*Синоніми*)
 20. Назвіть частину слова, що стоїть перед коренем. (*Префікс*)
 21. Справжнє ім'я Лесі Українки. (*Лариса*)
 22. Як називали в Стародавній Русі татарське військо? (*Орда*)
 23. Як звали першого президента України? (*Михайло Грушевський*)
 24. Назвіть автора повісті «Захар Беркут». (*І. Франко*)
 25. Як називається три самостійні твори одного автора, пов'язані єдністю задуму й сюжету...? (*Трилогія*)
 26. Назвіть дату прийняття Конституції незалежної України? (*28 червня 1996 року*)
 27. Назвіть місто, яке в минулому було столицею України. (*Харків*)
 28. Назвіть ім'я засновника міста Львова? (*Данило Галицький*)
 29. Шануй батька і няньку, буде тобі скрізь ... (гладенько)
 30. Хто вчиться змолоду, той в старості не знає ... (голоду)
 31. Щастя не кінць, не везе по ... (прямій дорозі)
 32. Не шукай правди в іншого, коли в тебе ... (її нема)
 33. Не взявшись за сокиру, хати ... (не збудувати)
 34. Коли голова думає, мова ... (відпочиває)
 35. У лиху годину узнаєш ... (вірну людину)
- Учитель.** Слово надається журі.

Журі оголошує результати I-го та II-го конкурсів

Ведучий 2. Наступний конкурс «Слово це – не дивина (зустрічаєш мало не щодня)». Багата й різноманітна творчість нашого народу. Із вікових глибин зринає перед нами фантастичний світ казок. А загадкам властива насамперед метафоричність, що ґрунтується на спостереженнях за природою та побутом, а також стислість і чіткість викладу. Їх розгадування вимагає не тільки певної суми знань, а й спостережливості, кмітливості, уміння бачити спільне в конкретному й абстрактному. Як ви зрозуміли, учасникам треба відгадати пропоновані нами загадки. За кожну правильну відповідь команда отримує по 1 балу.

Зміст загадок

Пішла пані до льоху, насипала гороху;
Вернулася з льоху – нема гороху. (*Сонце і зорі*)

Впаде з неба – не розіб'ється,
Впаде в воду – розпливється. (*Сніг*)

Із-під гірки, з-під крутої
Прокрадається горою
Та й до моря утіка
Через лози по ярках. (*Джерело*)

Їде пані в золотім жупані;
Хоч жупан той латка на латці,
Та приймають в кожній хатці. (*Цибуля*)

Не розбивши горщика, не з'їси кашки. (*Горіх*)
Цвіте синьо, лист зелений, квітник прикрашає,
Хоч мороз усе побив – його не займає. (*Барвінок*)

Стоїть, коливається,
головою величається,
а торкнешся – кусається. (*Будяк*)

Само голе, а сорочка за пазухою. (*Свічка*)

Через воду переводить, а сам з місця не сходить. (*Міст*)

Хата – не хата, вікон багато, є куди влізти, та нікуди вилізти. (*Ятір*)
Вчитель. Слово надається журі.

Журі оголошує результати III-го конкурсу

Ведучий 1. Поезія й пісня – дві великі сили. Поезія – це вогник, який запалює душу людини, він схожий на полум'я свічки. Музика – рідна сестра поезії. Вірш і музика мають багато спільного, тому не дивно, що для багатьох поетів музика є невід'ємною частиною мислення. Українська пісня... Хто не був зачарований нею?!

Ну де ще така чарівна пісня? Серед яких на світі славних мов?
То серце від журби неначе стисне, а то навіє радість і любов

(Т. Шевченко).

Як ви вже зрозуміли наступний конкурс присвячений українській пісні. Отже, конкурс називається «**У рідному краї і серце співає**».

Завдання: за мелодією впізнати та заспівати українську пісню.

Фонограми пісень:

- «Ой у лузі червона калина»
- «Чорнобривці»
- «Пісня про рушник»
- «Думи мої»
- «Два кольори»
- «Червона рута»
- «Лебеді материнства»
- «Чортополох»

Журі оголошує результати V-го конкурсу

Ведучий 1. Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більше, значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його

історична пам'ять, найцінніші надбання віків, інтелектуальна діяльність народу. Продовжуючи розмову про значущість української мови, оголошуємо наступний конкурс, який має незвичайну назву «ОЙ».

Команди-учасники мають за 5 хвилин скласти чотири речення з вигуком «ОЙ», якими можна передати емоції:

- страх;
- переляк;
- горе;
- здивування.

Вчитель. Поки учасники готуються, вболівальникам пропонуємо заробити для своїх команд додаткові бали, виконавши наступне завдання: жестами та мімікою пояснити зміст прислів'я.

Орієнтовні прислів'я

Сила є – розуму не треба.

Пташка красна своїм пір'ям, а людина знанням.

Голова без розуму, що ліхтар без свічки.

Скільки голів, стільки й умів.

Команди зачитують складені речення – члени журі їх оцінюють

Учитель. Наші учасники і вболівальники сьогодні переконали, що знають рідну мову та орієнтуються в історичних подіях. Таким чином вони можуть стати гідними громадянами нашої держави.

Життя людини – процес динамічний і суперечливий. Сьогодні в усіх сферах нашого суспільства багато проблем, загострених кризою, тому кожному нас треба працювати перш за все над собою – людиною нового типу – активною, дієвою, толерантною, здатною позитивно ставитися до природного середовища, Батьківщини, родини, духовних цінностей. Така особистість зможе повноцінно жити в суспільстві, обрати життєву мету, вчасно зробити правильний вибір, безконфліктно знайти вихід із складної життєвої ситуації.

Ведучий 2. Для оголошення підсумків конкурсу надаємо слово журі.

Оголошення результатів гри, нагородження переможців

Учитель. Дякуємо всім за участь в інтелектуальній грі «Ми – українці!». До наступної зустрічі!

Диспут «Сучасний патріотизм: мода чи життєва необхідність?»

Для учнів 10-11 класів

Ольга Боярчук

Мета: сприяти розвитку почуття любові до Батьківщини, причетності до її долі, становленню національної самосвідомості, української ідентичності, ціннісного ставлення до суспільства й держави, відповідальності за її стан і розвиток, приналежності до рідної землі, народу.

Завдання: виявити ставлення школярів до питання патріотизму; визначити роль патріотизму в житті сучасного суспільства, учнів підліткового віку; формувати поняття «патріотизму», «громадянськості», «відповідальності», «толерантності»; розвивати критичне ставлення до інформації, творче мислення.

Оформлення: тематична виставка літератури, фактографічні матеріали означеної тематики, фліп-чарт із правилами та умовами проведення диспуту.

Технічні засоби: мультимедійна дошка, проектор, комп'ютер.

Епіграфи:

1. Хто твердить – люблю свій народ, а не виконує своїх обов'язків перед ним, – той твердить лож (*І. Франко*).

2. Той, хто в біді кидає свій народ, стає його ворогом (*Ч. Айтматов*).

3. Патріотизм – це найперша ознака цивілізованої людини, якість, яка відрізняє людину від раба. (*Наполеон Бонапарт І*).

Підготовча робота:

1. «Мозковий штурм» серед учителів, учнів, батьків щодо теми та змісту диспуту.

2. Анкетування учнів (використано анкету Всеукраїнського соціологічного дослідження Міністерства культури України та ДЗ «Державна бібліотека України для юнацтва» «Патріотизм у розумінні сучасної молоді», додаток №1).

3. Формування 2-х груп учнів. Група 1-ша доводять тезу «Сучасний патріотизм – данина моді». Група 2-га доводить тезу «Сучасний патріотизм – життєва необхідність».

4. Робота кураторів з кожною командою:

- організація обговорення питань диспуту в команді;
- опрацювання аргументації своєї позиції (підбір допоміжних матеріалів);

- визначення питань для обговорення;

- підготовка виступів.

5. Підготовка презентації «Слова, народжених в Україні» (додаток 2).

Перебіг диспуту

Вступне слово ведучого. Доброго дня дорогі діти, шановні батьки та колеги. Сьогодні ми зібралися з вами, щоб у вільній жвавій розмові обмінятися думками, колективно обговорити питання, які хвилюють небайдужих громадян нашої країни. Для нашого колективу вже стала традицією організація диспутів із актуальних питань сучасного життя. Ми знову поговоримо про нашу Батьківщину – Україну. І темою диспуту є питання: **«Сучасний патріотизм: мода чи життєва необхідність?»**

Українське – на піку популярності. Українські національні символи всюди: мова, музика, одяг, авто... До того ж не лише тут, в Україні, а й за кордоном. Національні візерунки й поєднання синього й жовтого кольорів

використовують дизайнери зі світовими іменами. Що це? Данина моді чи справжній прояв патріотизму?

Наша зустріч буде проходити у форматі диспуту, де кожен учасник матиме можливість висловити свою точку зору, переконати інших силою власних аргументів, а, можливо, і змінити свою думку щодо питань, які ми сьогодні будемо обговорювати.

Перед тим, як провести невеликий експеримент у цій аудиторії, прошу звернути увагу на результати дослідження, проведеного в нашому закладі.

*Демонструються результати анкетування
«Патріотизм у розумінні сучасної молоді»*

А тепер проведемо невеликий експеримент прямо в цій аудиторії. Прошу підняти руку тих, хто вважає сучасний патріотизм даниною моді? Тепер підніміть руку, хто є прихильником думки, що патріотизм сьогодні – це життєва необхідність.

Можливо, у процесі диспуту ваша позиція зміниться... Я думаю, час уже представити учасників.

Презентація учасників

Учитель. А зараз варто нагадати основні поняття, питання, умови та правила проведення диспуту.

На екрані демонструються основні дефініції або словничок диспутантів.

Визначення коментуються ведучим та учасниками

Аргумент – твердження, що є підставою, доказом для обґрунтування, підтвердження чого-небудь.

Диспут – слово прийшло з латинської мови і спочатку означало публічний захист наукового твору, написаного для отримання вченого ступеня. Сьогодні в цьому значенні слово не вживається. Цим словом називають публічний спір на наукову й суспільно важливу тему.

Диспут – це зіткнення різних, а інколи і прямо протилежних точок зору. Цей метод не вимагає остаточних висновків, що дає учасникам можливість аналізувати поняття й аргументи, захищати свої погляди, переконувати в їх правильності інших людей.

Диспутант – особа, яка бере участь у диспуті. Диспутанти, зіставляючи суперечливі судження, намагаються прийти до єдиної думки, знайти загальне рішення, установити істину. Аргументувати – доводити, наводити аргументи.

Концепція – це система поглядів на певне явище; спосіб розуміння, тлумачення явища, основна ідея будь-якої теорії. Замість терміну «концепція», учасники диспутів інколи використовують термін «критерій», маючи на увазі узагальнюючий показник, який визначає істинність аргументів, є їх спільною основою.

Опонент – особа, яка заперечує будь-кому в диспуті; противник у суперечці.

Суперечка – зіткнення думок, розбіжність у точках зору з якого-небудь питання, предмету; боротьба, за якої кожна зі сторін відстоює свою правоту.

Запитання для загальної дискусії:

- Чи пишаєтеся ви своєю країною?
- Що таке патріотизм?
- Як виховати патріотизм?
- Хто є патріотом у сучасній Україні?
- Як насправді проявляється патріотизм?
- Чи є виховання патріотизму аспектом національної безпеки?
- Чому патріотизм зараз у моді?
- Чи можна вважати, що сьогодні більшість молодих українців є патріотами?
- Патріотизм сформований від народження, чи це пов'язано з матеріальним станом країни, у якій людина перебуває?
- Яке значення у слово «патріотизм» вкладаєте ви?
- Чи є різниця, між патріотизмом на лівому березі України і на правому?
- Патріотизм – це коли ти сказав, що ти патріот, чи коли ти щось для цього зробив?
- Як людина має самовдосконалюватися, щоб бути патріотом?

Алгоритм проведення диспуту:

1. Ведучий повторює правила участі в диспуті.
2. Учасники обох сторін виголошують аргументи і докази щодо своїх позицій, підбиваються підсумки роботи команди, вивішуються фліп-чарти з тезами обох сторін.
3. Здійснюється обмін запитаннями та відповідями стосовно виголошених позицій. Організовується загальна дискусія.
4. Учасники диспуту висловлюються про те, з якими твердженнями протилежної тези вони не погодилися й чому саме, а в чому їх змогли переконати.
5. Завершальний етап передбачає короткий аналіз диспуту, найхарактерніших позицій та рефлексію (відзначаються помилкові погляди й судження учасників, найвлучніші аргументи, позиції, цікаві приклади та факти, щирість учасників; детальніше зупиняються на тому що цінного, корисного дає диспут його учасникам). На цьому етапі передбачаються виступи та обговорення бажаних, експертів, спостерігачів.
6. Ведучий підбиває підсумки диспуту.

Принципи проведення диспуту:

- диспут – вільний обмін думками; на ньому всі активні, у суперечці всі рівні;
- головне – факти, логіка, доказовість;
- думки чи позиції аргументуються фактами, прикладами з життя, літератури, фільмів, ЗМІ тощо;
- кожен має право на свою точку зору, висловлення власної думки;
- обговорюються точки зору і погляди, а не люди та особистості;
- гостре, влучне слово схвалюється;

– якщо людина під час наведення аргументів переходить на обговорення особистих вад опонента – це значить, що в неї немає доказових фактів;

– якщо доведена помилковість твоєї позиції, май мужність визнати свою неправоту;

– головним підсумком диспуту має стати власне зростання та розуміння істини.

Матеріали для проведення диспуту

Теза. Сучасний патріотизм – данина моді.

1. Почуття патріотизму, як написано в довідниках, є «виявом гордості за свою батьківщину, за матеріальні й духовні досягнення свого народу, готовність підпорядкувати свої власні інтереси інтересам вітчизни». Але чи так є в дійсності? Чи люди, які нині масово маніфестують свій патріотизм, справді поважають свою державу, яка їх обкрадає, принижує й позбавляє можливості на забезпечення елементарних людських потреб? Чи, може, ми справді готові відмовитися від своїх інтересів на користь цієї держави?

А звідки ж тоді беруться дані про те, що половина молоді хоче виїхати з країни назавжди? А армія дармоїдів із різноманітними пільговими посвідченнями, а злочинство, а казнокрадство, а приховування податків, а зарплати в конвертах? Усе це – люди без вишиванок і синьо-жовтих прапорців?

2. У сучасному світі існує дуже багато модних явищ і течій. Якщо говорити про Україну, то треба визнати, що найбільш модними тут є скоріше одяг, спосіб життя або суспільний статус, а не патріотизм. Велика частина українців бажає своїй країні гараздів, але це прагнення небезкорисливе, адже всі вони вважають, що в багатій країні і їм самим буде добре. Причиною такої думки є вплив на Україну західноєвропейських держав і того способу життя, який у них панує. Найголовнішими цінностями є особистість та її благо, а країна створена для того, щоб його забезпечувати. Отже, що людина не повинна відмовлятися від власних благ та інтересів в ім'я країни. Ні про який реальний патріотизм в Україні не може бути й мови.

Говорячи про світ глобально, варто відзначити, що все ж у більшості найрозвиненіших країн світу патріотизм теж не є необхідним явищем у середовищі звичайних людей. Усі хочуть жити добре індивідуально, їм практично байдуже, що буде з державою. Є й такі, що навіть насміхаються над патріотичними ідеями та вважають їх учорашнім днем.

3. Яка мужність чи принциповість нині стоїть за публічними виявами патріотизму в незалежній Україні? Одягання вишиванки вже давно стало елементом спекулятивного патріотизму і для різновекторних президентів, і для безпринципних урядовців, і для цинічних олігархів. Її носіння не тільки не забороняється, а навіть заохочується. Підозрюю, що в деяких випадках робиться це в добровільно-примусовому порядку. Чим відрізняється патріотизм вишиванкового параду від вишиванкового покладання квітів представниками влади?

А публічне читання Шевченка, якого вивчають у школі в межах обов'язкової програми, раз на рік перед телекамерами – це прояви якого типу патріотизму? Нині пам'ятників Кобзареві по Україні значно більше, ніж людей, які можуть без попередньої підготовки продекламувати до кінця хоч один його вірш. А портрети Т. Шевченка прикрашають кабінети не одного хабарника.

А прив'язування синьо-жовтих стрічок до заплічників, візочків, роверів і автомобілів, що мають символізувати у країні, де синьо-жовтий є офіційним прапором? До речі, про автомобілі – синьо-жовті прапорці висять і в салонах автомобілів політиків та урядовців, які безпощадно грабують цю країну, і в салонах автомобілів, які збивають «маленьких українців» на пішохідних переходах. То хто з них більший патріот?

Патріотичні почуття – це здебільшого гордість, радість. Чи в демонстрації патріотизму європейцями ми бачимо ознаки ненависті до будь-кого іншого? В українському ж патріотизмі забагато ненависті до людей іншої національності, мови, віросповідання, світоглядних цінностей тощо. Відомий учений-літературознавець Дмитро Лихачов казав: «Усвідомлена любов до свого народу не поєднується з ненавистю до інших».

4. Особисто я не вважаю патріотизм чимось поганим, але все ж він не викликає у мене великої симпатії. Будь-яка країна асоціюється в моїй свідомості, насамперед, із владою, а не з народом, тому я не можу називати себе патріотом. Я визнаю, що в деяких випадках необхідно відмовитися від власних благ на догоду країні, але я б не хотів цього робити. Думаю, що так міркує багато людей. Сьогодні патріотами називають тих, хто носить вишиванку, тих, хто гучним голосом кричить «Слава Україні!» Я так не вважаю.

24 серпня кожен із нас стає «АКТИВНИМ» патріотом своєї держави. Усі виступають з пропозиціями кращого майбутнього для країни. Дивно, але з року в рік це свято перетворюється у формальне (на зразок Паски) або в обов'язок (на зразок 8 Березня).

Психологи визначають патріотизм як певне моральне ставлення до своєї вітчизни. Якщо сучасний українець охоче демонструє свій патріотизм, то це може означати, що він має позитивне «моральне ставлення» до того, що в цій країні відбувається. Тоді це той різновид патріотизму, який кваліфікується як «ура-патріотизм», про який ще Самюель Джонсон сказав: «Патріотизм – це останній прихисток для негідника».

5. Спочатку уточнимо – а що воно таке – патріотизм? Кого можна вважати справжнім патріотом? Безперечно, патріот – це той, хто любить свою країну. Але що таке «країна»? Це – територія, це – населення, громадяни, це – мова, це – минуле, тобто історія, це – сьогоднішні досягнення і проблеми, це – можливі перспективи... Є люди, котрі люблять рідну природу, але скаржаться на людей навколо: сміються, п'ють, уживають нецензурну лексику... Є такі, що люблять минуле і критикують сьогоднішнє: бідність, правопорушення, не комфортність... Але, зрештою, головне – любити... Тільки чи можна любити країну, не вміючи любити саме тих її громадян, котрих бачиш майже щодня:

членів своєї сім'ї, сусідів, колег по роботі, земляків? Є так звані «патріоти», котрі кричать про свій патріотизм, а людей навколо – своїх же, українців, гризуть, ненавидять, підставляють... Хіба це справжні патріоти? Є ті, що кричать про любов до України, а професійні обов'язки виконують абияк... Та ще й дозволяють собі критикувати справжніх роботяг-професіоналів, якщо ті за працею не завжди мають час збиратися на різні мітинги і кричати про свою любов до країни... А мені здається, що справжній патріот – це людина, котра не стільки кричить про свою любов до країни й народу, скільки чесно виконує свою роботу і вміє допомагати тим українцям, які поряд і потребують допомоги... Я б назвав одних само рекламованими патріотами, й інших – дієвими. Кричати про свій патріотизм – у сто разів легше, бути дієвим патріотом – у сто разів важче (треба багато працювати над собою, щось створювати, чогось досягати, і весь час працювати в міру здібностей, на благо співвітчизників і країни), але і у сто разів корисніше для України.

б. Патріот – це не та людина, котра в соціальних мережах свої сторінки щедро засіває символікою й патріотичними віршами чи піснями. Патріот – це не той, хто ходить у вишиванці і кричить «Слава Україні». Патріот – це не той, хто любить Україну поки це модно.

Я вважаю, що патріот – це та людина, котра зобов'язана бути українцем щодня. Це та той, хто вдома говорить рідною мовою і відстоює свою думку в колі родини чи друзів. Патріот – це людина, котра власним прикладом виховує у своїх дітей, братів, сестер чи племінників почуття гордості і щирого захоплення своєю країною. Патріот – це не просто горде звання, котре зараз у пошані і в моді, це щоденний обов'язок.

Висновок. Треба не чекати, треба брати на себе відповідальність і діяти, бо, коли запитують, чи є ти патріотом, відповісти важко, тому що мусиш узяти на себе відповідальність і сказати: «Так, я дію. Так, я щось зробив». А побігати з вишиванкою, як це роблять у нас багато громадських діячів і політиків, які ж потім усе, що бачать, «бачать собі у кишеню», то тут до патріотизму дуже далеко. Так бути патріотом – це модно! Проте необхідно бути дієвим патріотом, а це набагато складніше!

Теза: «Патріотизм – життєва необхідність»

1. Наша Україна – молода держава, яка обравши шлях переходу від тоталітарних ідеологій до свободи й демократії, національного відродження, цивілізованої, соціально зорієнтованої економіки, побудови нового громадянського суспільства, пранге радикальних політичних, соціальних та економічних перетворень.

Сьогодні важливо зародити в українському суспільстві почуття істинного патріотизму як духовно-моральної та соціальної цінності, сформувані в кожного громадянсько активні, соціально значущі якості, які можна проявити в усіх видах діяльності, і, перш за все, пов'язаних із захистом інтересів родини, народу, рідного краю, Батьківщини, реалізацією особистого потенціалу на благо української держави.

Слово «патріотизм» (від гр. «patris») – у перекладі означає «батьківщина, вітчизна». Уперше воно з'явилося в період Великої французької революції (1789-1793 р.). Патріотами називали себе борці за народ, захисники республіки.

У філософському словнику патріотичне виховання розглядається як формування, змістом якого є любов до Вітчизни, відданість, гордість за її минуле й сучасне, прагнення захищати інтереси Батьківщини. Це визначення актуалізує роль та значимість патріотичного плекання, оскільки саме через активну діяльність людини на користь суспільства виявляються її справжні почуття. Тлумачний словник української мови визначає патріотизм як «любов до своєї батьківщини, відданість своєму народу, готовність для них на жертви й подвиги».

Враховуючи попередні визначення, бачимо, що справжній патріот не може жити повноцінним життям, бути щасливим без праці на благо своєї країни, без боротьби за краще життя українського народу та України.

2. Польський письменник Ц. Норвіда зазначає: «Людина, щоб бути щасливою, має знати, навіщо жити, для чого жити, за що вмерти». Крім почуттів і переконань, життєво важливим аспектом є патріотична діяльність, яка включає: усвідомлення глибокого зв'язку з народом, участь у його справах, турбота про його благо; збереження та примноження культури, традицій, звичаїв, обрядів рідної країни; дотримання вироблених народом моральних норм і правил, законів держави; знання символів своєї Батьківщини; діяльність, спрямовану на утвердження державності свого народу, зміцнення належності своєї держави та готовність її відстоювати; знання історії свого роду, народу, прихильність до рідних місць; сумлінне виконання своїх обов'язків у навчанні, вміння творчо працювати.

Отже, прояви патріотизму є надзвичайно необхідними для кожної особистості!

3. Почуття патріотизму кожної особистості, відданості справі, зміцнення державності, активної громадянської позиції за сучасних умов визнається необхідністю загальнодержавного масштабу. Справжній патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає розквіт національної самосвідомості й ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини.

Суспільство, яке функціонує на засадах гуманізму, свободи, верховенства закону, соціальної справедливості, гарантує умови для зростання добробуту народу. Виходячи з цього, патріотизм на даний час є нагальною потребою й держави, якій необхідно, щоб усі стали національно свідомими громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі та мирне існування; й особистості, яка своєю діяльністю любов'ю до Батьківщини прагне досягти взаємності з метою створення умов для вільного саморозвитку й збереження індивідуальності; і суспільства, яке зацікавлене в тому, щоб саморозвиток особистості, становлення її патріотичної самосвідомості здійснювався на моральній основі.

4. Сутність слова «патріот» учені розуміють, як «той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви і подвиги», це гармонійна, розвинена, високоосвічена, соціально активна й національно свідома людина, наділена глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими й духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативністю. Насправді, патріотизм має велику силу та енергію, адже саме справжні люди-патріоти навчили нас любити свій прапор, герб, мову, культуру та традиції. Любов до Батьківщини вимірюється якраз патріотизмом, оскільки яка б держава не була бідна чи багата, людина все однак відчуває любов до своєї країни і бореться за автономність та свої права.

Це можна простежити в незабутніх подіях цього року: революції гідності, що триває, у героїчній переможній ході за визволення рідної землі справжніми патріотами України, що не вагаючись, добровільно, ідуть на східний фронт, для того, щоб своєю кров'ю, і навіть своїм життям, утвердити дійсну незалежність та єдність України.

5. Державна символіка органічно ввійшла в повсякденне життя людей. Синьо-жовті кольори стали не тільки предметом національної гордості, а й знаком моди. Подивіться на цей зворушливий рух. Тисячі, сотні волонтерів на зібрані гроші громадян по всій Україні фарбують в синє та жовте паркани й мости. А мости через Дніпро – це не просто дороги, це – втілення єдності двох берегів нашої України. Саме за останній рік кардинально зросла кількість тих, хто вважає себе патріотом України, хто за вступ до Євросоюзу, хто за унітарний державний устрій, хто за українську – як єдину державну.

22 роки ми поволі формувалися як сучасна розвинена єдина нація. Важкі випробування, які випали на долю країни протягом останнього року, не просто надзвичайно прискорили цей процес, вони призвели до його логічного завершення. Сьогодні, як народ, ми – єдині та могутні, як ніколи! Ворог – сильний, жорстокий, підступний – загартував і зцементував нас як ніхто. Той, хто хотів нас роз'єднати та послабити, ще більше згуртував, «розбудив» патріотизм та зміцнив його!

Нація міцніє вже не лише на ґрунті мови чи етносу, а на основі спільної волі більшості мешканців України. Ця воля полягає в тому, щоб жити разом у єдиній, соборній, унітарній, демократичній та європейській державі. У минуле стрімко відходить поділ України на Схід та Захід, Центр та Південь. Це значить, що ми остаточно і безповоротно відбулися як нація, як український народ.

Ми – на порозі грандіозних, тектонічних змін. Так само, як наші воїни встановлюють прапор над звільненими містами та селами, ми всі разом спільною працею зобов'язані підняти стяг перемоги над подоланням корупції, безробіття та бідності.

Усе буде добре. Ми – сильні та цілеспрямовані. І я пишаюся тим, що я патріот, що я – українець.

Висновок. Сьогодні, коли на сході країни ведуться воєнні дії й молоді хлопці протистоять зовнішній агресії, прапор України стає не просто державним символом, він набуває особливого значення. Солдати гинуть і отримують поранення, звільняють окуповані території, але вірять, що саме національні символи України принесуть їм успіх і допоможуть досягти довгоочікуваної перемоги, не дарма синій колір символізує мирне небо над головою. Україна – наша рідна Вітчизна, це місце великих мрій і грандіозних справ! Ми як народ здатні на надзвичайні зусилля й великі перемоги. І кожен із нас – справжній патріот – може і зобов'язаний докластися до них. Слава Україні!

Заключне слово ведучого. Справжній патріотизм виявляється в любові до своєї країни, вшануванні рідної мови, культури, традицій, цілковитій готовності до захисту Вітчизни. Як справедливо зазначав відомий педагог Василь Сухомлинський, «не можна забувати, що особливо сильно і яскраво патріотичні почуття й переконання виражаються в силі духу, у волі людській тоді, коли Батьківщина в небезпеці, в годину найтяжчих випробувань».

Тема патріотизму – нині надзвичайно актуальна. Як пробудити в людині почуття любові до Батьківщини? Саме «пробудити», тому що воно є в кожній душі, і треба його посилити точним, чистим тоном. У людині порядній патріотизм є не що інше, як бажання діяти на користь своєї країни.

Останнім часом стало модним сварити минуле нашої країни, кричати про покаєння. Але ми любимо свою країну такою, якою вона є, із досягненнями і поразками, ми хочемо, щоб вона стала кращою, щоб люди були щасливими, щоб не було зла й насильства. Ми пишаємося своєю славетною Батьківщиною, відомими письменниками, художниками, артистами... .

Що таке Україна? Україна – це сила, це – єдність, це – одне серце на мільйони! Нас об'єднують важливі речі! Бо разом ми – сила! Тому, що вогонь, який палає в серцях українців – справжніх патріотів – може запалити весь світ! Слава Україні!!!

Демонстрація презентації «Слова народжених в Україні» (додаток 2)

Додаток 1

Використано анкету Всеукраїнського соціологічного дослідження Міністерства культури України та ДЗ «Державна бібліотека України для юнацтва» «Патріотизм у розумінні сучасної молоді»

Анкета

Шановний респонденте!

Із метою визначення ставлення учнівської молоді до власної країни та суспільства, проводиться соціологічне дослідження «Патріотизм у розумінні сучасної молоді». Просимо Вас щиро відповісти на нескладні питання.

1. Наскільки, на Вашу думку, розвинена національна ідея в українській державі?

- національна ідея відіграє провідну роль у побудові держави;

- національна ідея не відіграє ніякої ролі ні для держави, ні для мене особисто;
- національна ідея відіграє певну роль, але ця роль не є ключовою для важливих змін у державі;
- національної ідеї немає.

2. Чи впливає знання історичного минулого на подальше життя держави та її населення?

- так, історичне минуле дуже важливе, вивчати і знати його необхідно кожному;
- кожен сам обирає, наскільки важливе для нього знання історичної спадщини;
- історичне минуле не важливе, потрібно жити майбутнім;
- історичне минуле країни треба обов'язково пам'ятати, проте воно не відіграє ніякої ролі в подальшому розвитку держави.

3. Які заходи, на Вашу думку, повинна вжити держава, аби підтримати патріотичний дух молоді?

Ваша відповідь: _____

4. Які риси характеру Ви вважаєте необхідними для виховання патріотизму серед молоді:

- відчуття пошани до своєї країни;
- інтерес до історичного минулого;
- високий рівень ерудиції;
- інтелігентність;
- активність у громадському житті країни;
- інше _____

5. Які з вищеназваних якостей добре розвинені особисто у Вас? (підкресліть).

6. Як саме Ви проводите свій вільний час?

- відвідую історичні, літературні, художні музеї, виставки;
- відвідую бібліотеки та обираю книги, які представляють історичне минуле нашого народу та його героїв;
- відвідую театри та переглядаю кінофільми на історично-патріотичні теми;
- частіше за все проводжу вільний час удома за телевізором та комп'ютером;
- надаю перевагу компанії друзів;
- інше _____

7. Чи відчуваєте Ви відсутність моральних цінностей в українській молоді?

- так
- ні

8. Якщо відчуваєте, то в чому саме?

Ваша відповідь _____

9. Чи вважаєте Ви, що молоді люди, які вживають алкоголь або

наркотики, не можуть бути патріотами:

- так;
- ні;
- інше _____

10. Які політичні, соціально-побутові ситуації впливають на рівень Вашого патріотизму:

- загально-політична атмосфера в суспільстві;
- можливість вибору навчального закладу;
- наявність, відсутність роботи;
- житлові умови;
- права на відпочинок;
- інше _____

11. Повідомте, будь ласка, деякі відомості про себе:

Ваша стать: чол. жін.

вік: від 18 до 20 років від 21 до 25 років від 26 до 30 років

освіта: середня; середня спеціальна; вища.

Щиро дякуємо за співпрацю!

Додаток 2

**Слова народжених в Україні
Павло Загребельний «Рідна земле!»**

Рідна земле!

*Кому ти не наснишся ночами,
До кого не промовляєш
Своїм вічним голосом,
Чий очі лишаться сухими
При згадці про тебе,
Далеку, кохану, єдину!*

Александр Вертинский: «Київ – родина нежная...»

*Київ – родина нежная,
Звучавшая мне во сне,
Юность моя мятежная,
Наконец ты вернулась мне!*

Василь Стус: «Ярій, душе! Ярій, а не ридай»

*Ярій, душе! Ярій, а не ридай.
У білій стужі серце України.
А ти шукай – червону тіль каліни,
На чорних водах – тіль її шукай.*

Олександр Олесь «Живи, Україно...»

*Живи, Україно, живи для краси,
Для сили, для правди, для волі!
Шуми, Україно, як рідні ліси,
Як вітер в широкому полі.*

Микола Гоголь «Чуден Днепр при тихой погоде...»

*Чуден Днепр при тихой погоде,
Когда вольно и плавно мчит
Сквозь леса и горы полные воды свои.
Глядишь и не знаешь, идет или не идет
Его величавая ширина, и чудится,
Будто весь вылит он из стекла,
И будто голубая зеркальная дорога,
Без меры в ширину, без конца в длину.*

Михайло Булгаков «...и станет над рекой опять царственный город»

*Город прекрасный, город счастливый.
Сейчас в нем великая усталость
После страшных громыхавших лет.
Но трепет новой жизни я слышу.
Его отстроят,
Опять закипят его улицы
И станет над рекой
Опять царственный город.
Реет и вьется по зеленому миру.*

Літературно-музична композиція «Україна – єдина!»

(до Дня соборності України)

Для учнів 5-11 класів

Любов Прядко, Ірина Ромась

Мета: прищеплювати любов учнів до історії України, її минулого, сприяти усвідомленню державотворчих процесів нашого народу, формуванню національної свідомості та закріплювати знання про державні символи.

Наочне оформлення: карта України, плакат «Україна – єдина», державні символи України, портрети П.Чубинського і М.Вербицького;

Дидактичні матеріали: відео «Бій під Крутами», «Небесна сотня», «Живий ланцюг», «День Соборності», презентація «Державні символи».

Музичне оформлення: записи пісень: «Україно», музика і слова Тараса Петриненка, «Діти України», музика і слова Володимира Крутяка, «За Україну», музика Ярослава Ярославенка, Богдана Вахнянина, слова Миколи Вороного; «Україні», музика Ольги Янушкевич, слова Наталії Погребняк, «Запорізький козак», музика Віктора Лузана, слова Йосипа Струцюка; Державний гімн України;

Технічні засоби: ноутбуки, флешки, фотоапарат, мікрофони, музична апаратура, проектор, екран.

Реквізит: жовто-блакитні прапорці, українські віночки, рушники, паперові квіти.

Перебіг літературно-музичної композиції

Демонструється відео про Україну у супроводі пісні Тараса Петриненка
«Україно»

Ведучий.

Буває, часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, –
Оці степи, це небо, ці ліси,
Усе так гарно, чисто, незрадливо,
Усе як є – дорога, явори,
Усе моє, все зветься Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
Що хоч спинись і з Богом говори...

1-й учень.

На білому світі є різні країни,
Де ріки, ліси і лани.
Та тільки одна на землі Україна,
А ми – її доньки й сини.

2-й учень.

Усюди є небо, і зорі скрізь сяють,
І квіти усюди цвітуть.
Та тільки одну Батьківщину ми маєм,
Її Україною звать.
Лунає пісня «Україні»
Сонячно мріями квітне
Небо високе, блакитне.
Знов одягнула калина
Пишне намисто-гілля.
Щедро добром колоситься
В золотих хвилях пшениця,
Все це моя батьківщина –
Це українська земля.

Приспів:

Україна моя – це пісні солов'їні,
Україна моя – щастя в кожній родині,
Обереги святі подаровані дітям
Україно моя, ти найкраща у світі.
Україно, ти найкраща у світі!
Пісню, любов материнську,
Славу квітучу батьківську,
Що на козацьких могилах
В диво волошках зійшла.
Я лише зоряну мрію
На рушники перешию,

Щоб для дітей України
В щасті земля розцвіла.

Приспів:

На сцені з'являється мати-Україна і троє синів

Ведучий. Давно-давно жила жінка і було у неї троє синів. Росли вони чесними, сміливими, дуже любили свою матусю. Готові були віддати за неї своє життя.

1-й син. Мамо, піду я межи люди, подивлюся світ.

Україна. Ну, що ж, сину, іди, та пам'ятай рідну домівку, а на згадку візьми золоту корону, із трьома промінцями. Хай у далекому краї зігріває вона тебе.

Ведучий. Минув час, син став князем і дали йому ім'я Тризуб, а знак, що дала йому мати назвали гербом.

2-й син. Пустіть, мамо, мене світ подивитися.

Україна. Візьми, сину, в дорогу жовто-блакитний одяг і своїми справами прославляй матір.

Ведучий. Одержав син імення – Прапор. А там, де був наймолодший син завжди лунала дзвінкоголоса пісня.

3-й син. І я піду за своїми братами, мамо.

Україна. Подарую, я тобі, сину, соловейків голос.

Ведучий. І одержав син за свій голос і величний спів ім'я – Гімн.

Звучить фонограма пісні «Україно».

Демонструється презентація «Моя країна – Україна»

1-й учень.

Синьо-жовтий прапор України
Це безхмарне небо, синє-синє,
А під небом золотіє нива,
І народ – і вільний, і щасливий.

2-й учень.

Знак країни головний –
Це тризубець золотий.
Він – як сонце в небі синім,
В ньому слава, в ньому сила,
В нім священне слово «воля»,
Що рятує від неолі.

3-й учень.

Лине пісня незабутня,
Горда, величава.
В ній – надія на майбутнє,
України слава.
До нових здобутків кличе
Пісня Україну,
А зовуть її велично
Всі Державним Гімном.

*Учні виконують Державний гімн України.
Декламація вірша Дмитра Чередниченка «Єдина Україна»*

Читець.

Нехай ніхто не половинить
Твоїх земель, не розтина,
Бо ти єдина, Україно,
Бо ти на всіх у нас одна.
Одна від Заходу й до Сходу,
Володарка земель і вод –
Ніхто не ділить хай народу,
Бо не поділиться народ.
І козаки, й стрільці січові
За тебе гинули в полях.
У небесах сузір'я Лева
Нам світить на Чумацький шлях.
Стражденна чаєчко-небого,
Єдині два твої крила.
Виходим, нене, у дорогу,
Аби ти вільною була.
Нехай ніхто не половинить
Твоїх земель не розтина,
Бо ти єдина, Україно,
Бо ти на світі в нас одна.

Повідомлення фактів з історії України

Ведучий. Україна – єдина! Україна в нашому серці! І саме сьогодні, в цей урочистий день – День соборності України, ми повинні ще раз згадати як саме наша країна стала єдиною, незалежною та неподільною!

Звучить перший куплет пісні «За Україну»

1-й учень. 22 січня – День соборності України. Це свято відзначаємо щороку в день проголошення Акту возз'єднання Української Народної Республіки й Західно-Української Народної Республіки, що відбувалося в 1919 році. Офіційно в Україні День соборності відзначається з 1999 року.

2-й учень. 22 січня 1918 року в приміщенні київського Будинку вчителя підписано IV Універсал, яким Українську Народну Республіку проголошено суверенною й незалежною державою. А 1919 року в цей самий день на Софіївській площі в Києві було проголошено Акт соборності, об'єднання українських земель.

3-й учень. «Віднині зливаються в одно віками відділені одна від одної частини України – Галичина, Буковина, Закарпаття і Придніпрянська Україна – в одну велику Україну. Сповнилися відвічні мрії, для яких жили й за які вмирили найкращі сини України».

Демонструється відео «День соборності України»

4-й учень. 22 січня 1990 року сотні тисяч українців узялися за руки, утворивши «живий ланцюг» від Києва до Львова, на згадку про проголошення Акту соборності.

Демонструється відео «Живий ланцюг 1990 року»

Ведучий. Славними рядками в нашу історію вписано героїчний подвиг юнаків на станції Крути 29 січня 1918 року.

Учень читає вірш П.Тичини «Пам'яті тридцяти»

На Аскольдовій могилі
Поховали їх –
Тридцять мучнів українців,
Славних, молодих...
На Аскольдовій могилі
Український цвіт! –
По кривавій по дорозі
Нам іти у світ.
На кого посмілазнятись
Зрадницька рука?
Квітне сонце, грає вітер
І Дніпро-ріка...
На кого завзявся Каїн?
Боже, покарай! –
Понад все вони любили
Свій коханий край.
Вмерли в Новім Заповіті
З славою святих.
На Аскольдовій могилі
Поховали їх.

Ведучий. Уже багато років поспіль у цей день наша країна на державному рівні вшановує відвагу, вічну пам'ять студентів-гімназистів, які загинули, боронячи рідний Київ, у ті криваві роки. У 2006 році в Крутах було відкрито меморіальний пам'ятник героям.

Демонструється відеоролик «Бій під Крутами».

Виконується пісня «Запорізький козак»

Щоби хто не звелів, щоби хто не сказав,
Я сьогодні таки – запорізький козак.

Приспів: В когось є далина і своя сторона,
А для мене – лишень Україна.

В когось є далина і своя сторона,

А для мене – лишень Україна одна.

В мене спис – до зорі, в мене пісня – дзвінка.

Я із славних отих кошового Сірка.

Приспів:

У вогні не горів, у воді не тонув,
Я здолав у борні смерть свою не одну.

Приспів:

Сивий степ – з-під копит, а з-під весел – моря.

Над моїм знаменом Мономаха зоря.

Ведучий. Ми вірили, сподівалися, що вже не буде таких страшних подій в Україні, проте знову лихо прийшло до нас.

1-й учень. Ми хочемо, щоб кожен громадянин України згадав, за що він любить свою країну, свою рідну землю.

2-й учень. І кожен усвідомив, за що боролися учасники Євромайдану і заради чого пожертвувала своїм життям «Небесна сотня».

3-й учень. 22 січня 2014 року в околицях Гнідина було закатовано львів'янина, сейсмолога, кандидата фізико-математичних наук, альпініста Юрія Тарасовича Вербицького, які хотіли жити в незалежній Україні, відстоювати свої права на Майдані. Ми пам'ятаємо справжніх героїв, і саме тому одна з вулиць нашого села носить ім'я Юрія Вербицького.

4-й учень. Тож усім, хто боровся за Україну й поклав за неї своє життя присвячується хвилинка мовчання.

Демонструється відео «Небесна Сотня»

5-й учень. Сьогодні, у ці неспокійні дні, на сході України в зоні АТО боронять нашу державність дев'ятнадцять відважних гнідинців, серед яких є випускники нашої школи.

Учні читають уривки з віршів Миколи Бакая

«Солов'їна пісня» та Федора Пантова «Країна моя – Україна»

1-й учень.

Одна Батьківщина, і двох не буває,
Місця, де родилися, завжди святі.
Хто рідну оселю свою забуває,
Той долі не знайде в житті.

2-й учень.

У рідному краї і серце співає,
Лелеки здалека нам весни несуть.
У рідному краї і небо безкрає,
І ріки-потоки, мов струни, течуть.

3-й учень.

Країно моя – Україно,
Ще пращурів пам'ять жива,
Знайома тут кожна стежина,
І сонце мене зігрива.

4-й учень.

Хай пісня твоя, Україно,
Злітає, як птах у блакить,
А мова твоя солов'їна
У кожній оселі звучить.

Звучить пісня «Діти України». Учні виконують флешмоб.

Захід продовжується зустріччю з Олексієм Петровичем Демком, воїном АТО, який перебував у полоні бойовика Безлера

Література

1. Лузан В.І. Перлини української поезії в мелодіях Віктора Лузана. / В.І. Лузан. – К. : Видавництво імені Олени Теліги, 2001. – 52 с.
2. Реєнт О.П., Малій О.В. Історія України, підручник для 10 класу. / О. П.Реєнт, О. В. Малій. – К. : Генеза, 2010. – 139 с.
3. Українська література : хрестоматія нововведених творів за програмою 2002 року : у трьох частинах / автор-упорядник Ф.В.Мовчан. Частина третя (9-11 класи). – К. : Генеза, 2003. – 313с.

Конкурсно-ігрова програма «Я люблю Україну!»

Для учнів 9-11 класів

Людмила Микитюк

Мета: актуалізувати знання учнів про цікаві факти з історії та культури України, сприяти розвитку пізнавальних інтересів та інтелектуальних здібностей, формувати почуття національної гідності, поваги до здобутків своїх пращурів та сучасників.

Реквізит: сигнальні картки, табло для висвітлення результатів.

Музичне оформлення: фонограма (мінус) пісень: «На світі є одна країна», сл., муз. D.Lemna; «Я люблю Україну!»; «Гімн України», муз. М. Вербицького; «Мова єднання», сл. та муз. О. Самойдюка; «Ой на горі два дубки», «А мій милий вареничків хоче», «При долині кущ калини», «Їхав козак за Дунай», «Несе Галя воду», «Із сиром пироги», «Ти ж мене підманула», сл. та муз. народні.

Технічні засоби: мультимедійна дошка, проектор, комп'ютер.

Перебіг конкурсної-ігрової програми

Звучить пісня «На світі є одна країна, яку люблю, – це Україна»

Ведучий. Україна – дивовижна країна з віковою історією та багатою культурою, що створювалася протягом тисячоліть. На її території розміщено більше 125 тисяч історичних, археологічних пам'яток, прикладів мистецтва, безліч музеїв, що зберігають понад 10 мільйонів експонатів, 14 тисяч пам'яток архітектури, понад 1000 об'єктів паркового мистецтва, 46 історичних культурних заповідників. Ландшафт нашої Батьківщини вражає своїм розмаїттям: від величних Карпатських гір на заході, родючих степів у центрі до мальовничих берегів Чорного й Азовського морів на півдні. Кожен її куточок – це невичерпна скарбниця культурних, природних, історичних цінностей, варта того, щоб її відкрили.

Про цікаву, самобутню, красиву та не схожу на жодну з держав Україну – розповідь у нашій **конкурсно-ігровій програмі «Я люблю Україну!»**.

Звучить музична заставка «Я люблю Україну!»

Я люблю Україну! У світі єдину!
До тебе завжди повертаюся!
Я люблю Україну! Найкращу! Єдину!
Тобою, країно, пишаюся Я!

Ведучий. Щиро вітаємо всіх присутніх і запрошуємо до участі дві команди, які сьогодні будуть змагатися між собою.

Представлення команд (назва, гасло, капітан команди)

Ведучий. Кожне завдання буде оголошено перед початком туру та оцінюватиметься відповідною кількістю балів. Оцінювати конкурс буде вельмишановне журі у складі... Виграє та команда, яка набере більшу кількість балів.

Конкурсно-ігрова програма «Я люблю Україну» проходитиме в 6 тематичних турів:

I тур – «Моя країна – Україна»

II тур – «Історія грошової одиниці»

III тур – «Міста України»

IV тур – «Народ скаже, як зав'яже»

V тур – «Україна в цифрах»

VI тур – «Усяка пташка свої пісні співає»

I тур «Моя країна – Україна»

Ведучий. Григорій Сковорода говорив: «З усіх скарбів найкращий – знання. Їх не можна ні вкрасти, ні згубити, ні знищити». Здобувши освіту, кожен із вас власною справою може звеличувати Батьківщину. А наскільки ґрунтовні ваші знання про історію українського народу, його традиції та культуру, ми з вами зараз і перевіримо. У першому турі гри кожній команді зачитується 15 бліц-запитань. Час на роздуми одного запитання до 5 секунд. Відповідає на запитання капітан команди. Правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

Питання для першої команди

1. У якій області є «долина нарцисів»? (*У Закарпатській*)
2. Яка область має найродючіші ґрунти? (*Полтавська*)
3. Назвіть найдовшу річку на Україні? (*Дніпро*)
4. Скільки морів омивають нашу країну? (*2*)
5. У яке море впадає річка Дністер? (*У Чорне*)
6. Яке місто України носить ім'я гетьмана? (*Хмельницький*)
7. У якій області України народився Т.Г. Шевченко? (*У Черкаській*)
8. У якому місті України розміщений географічний центр Європи? (*У Рахові*)
9. Як називається головна вулиця столиці України? (*Хрещатик*)
10. Як називається основний Закон нашої держави? (*Конституція*)
11. З якої рослини на Україні виготовляють тканину? (*Льон*)
12. У якому місті збереглося найбільше пам'ятників Київської Русі? (*У Чернігові*)

13. У якій області України розміщена найбільша атомна електростанція в Європі? (У Запорізькій)

14. Скільки областей в Україні мають назву на літеру «Х»? (3, Харківська, Херсонська, Хмельницька)

15. Що є символом Софіївського собору? (Мозаїка Оранта)

Питання для другої команди

1. Як називається найвища гора в Україні? (Говерла)

2. Де на Україні виробляють автомобілі КрАЗ? (Кременчук)

3. Як раніше називалося місто Івано-Франківськ? (Станіслав)

4. Яка область України першою зустрічає сонце? (Луганська)

5. Скільки рядків державного гімну співають українці? (6 рядків)

6. Як називається найбільша права притока Дніпра? (Прип'ять)

7. Як називається найбільший дендрологічний парк в Україні? (Софіївка)

8. Який обласний центр на Україні носить ім'я відомого поета? (Івано-Франківськ)

9. Який Закон України розпочинається статтею «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава»? (Конституція)

10. Скільки сторінок у паспорті громадянина України? (16)

11. Сином якого князя був Ярослав Мудрий? (Володимира Великого)

12. У якому році Україна вперше взяла участь у пісенному конкурсі Євробачення? (2003 році)

13. Яка область має найменшу площу? (Чернівецька)

14. Яке гасло вишите на зоні комірця форми національної збірної України з футболу? (Україна – вперед)

15. Яким орденом нагороджуються в Україні тільки жінки? (Княгині Ольги)

II тур «Історія грошової одиниці»

Історична довідка

Ведучий. Історія українських грошей бере свій початок із часів Київської Русі. Назва національної гривні походить від назви золотої жіночої прикраси (гривна), яку носили на «гриві», або «загривку», тобто на шиї. Частіше за все це були м'яко закруглені обручі, з кінцями у вигляді голівок левів, прикрашені кольоровою емаллю.

Пізніше слово «гривня» набуло іншого значення – вагового. Вага срібла могла складатися з певного числа однакових монет, тому поступово виник рахунок їх на штуки. Із часом на Русі з'являються гривня срібна (вагова) та гривня кун (лічильна). Цікаво, що спочатку їхня собівартість була однакова, але далі, унаслідок нестабільної ваги монет, одна гривня стала дорівнювати кільком «кунам».

Випуск гривневих банкнот розпочався завдяки прийняттю Українською Центральною Радою Закону «Про грошову одиницю, биття монети та друк державних кредитових білетів». Випуск гривень продовжився проголошенням

гетьманату на чолі з Павлом Скоропадським, згодом був припинений і знову відновлений із приходом до влади Директорії.

Після поразки Директорії гривня припинила своє існування до 1991 року. У 1991 році розпочалася робота над випуском нових грошей для Української РСР. В обіг гривня ввійшла згідно з Указом Президента України Леоніда Кучми «Про грошову реформу в Україні», і з того часу гривня є грошовою одиницею України.

Отож, пропоную перейти до II туру, який має назву «**Історія грошової одиниці**» та складається з 8 завдань. Участь у ньому беруть одразу 2 команди. За підказками потрібно назвати: історичну постать, грошову одиницю, на якій зображено її портрет та колір цієї купюри. За відповідь після 1-ої підказки команда отримує 4 бали, після 2-ої – 3 бали, після 3-ої – 2 бали, після 4-ої – 1 бал. Максимальний час для обдумування – 30 секунд. Якщо команда відповідає неправильно, тоді бали, відповідно до підказок, зараховуються іншій команді. Про готовність відповіді командир команди повідомляє піднятою сигнальною карткою.

Орієнтовні тексти для підказок

Перше завдання.

1-ша підказка. Особистості, про яку йде мова, присвячено 186 гравюр, 42 картини, 22 музичні твори, 17 літературних творів, 6 скульптур.

2-га підказка. Освіту здобував спочатку в Києво-Могилянській колегії, згодом – у єзуїтській школі – у Варшаві. Він побудував багато шкіл і церков власним коштом. Для Київської Академії наказав звести новий величний будинок на три поверхи.

3-тя підказка. 200 років після смерті цієї людини її ім'я ганьбили, а всіх свідомих українців росіяни прозивали його іменем.

4-та підказка. Народився у с. Мазепинці (нині Білоцерківський район Київської області). Був першим українським гетьманом, який незмінно тримав гетьманську булаву протягом майже 22 років.

(Іван Мазепа, зображений на 10 гривневій купюрі червоного кольору)

Друге завдання.

1-ша підказка. Історична постать, яка стала образом багатьох художніх творів, зокрема віршів «Розрита могила», «Великий льох», «За байраком байрак»; драми «Микита Гайдай», російськомовних повістей «Близнюки», «Прогулянка з задоволенням і не без моралі».

2-га підказка. Спочатку він навчався в Київській братській школі, далі, за твердженням польських істориків, у єзуїтській, що в Ярославі над Сяном. Обдарований природним розумом, він був досить освіченою для свого часу людиною, вільно володів польською й латинською мовами, а пізніше – ще й турецькою та французькою.

3-тя підказка. Ще замолоду потрапив у турецьку неволю, після неї став сотником козацького війська й зажив слави відважної та розумної людини. Після підписання Зборівської угоди він став гетьманом України й очолив визвольну війну українського народу проти польської шляхти. Аби захистити

Україну від Польщі, пристав на бік московського царя, а коли відчув зраду, спробував здобути поміч для України від Швеції, Туреччини, Молдавії, Угорщини.

4-та підказка. Чоловік, ім'я якого ви повинні відгадати, був сином чигиринського підстарости Михайла і проживав у невеликому хуторі Суботів.

(Богдан Хмельницький, зображений на 5 гривневій купюрі синього кольору).

Третє завдання.

1-ша підказка. У 1750 році цей громадський діяч виїхав за кордон, бажаючи поглибити освіту в європейських університетах. Спочатку він жив у Будапешті (Угорщина), звідти він їздив до Відня (Австрія), Братіслави (Словаччина). Є дані, що певний час він навчався в університеті міста Галле (Португалія) та вільно володів багатьма мовами: німецькою, латинською, грецькою та давньоєврейською.

2-га підказка. Згідно царського Указу «Про набір співаків у двірську капелу» дев'ятнадцятирічний студент із Києва стає «придворним уставщиком», тобто солістом придворного хору цариці Єлизавети, яка любила тішити себе слуханням співу, особливо українських пісень.

3-тя підказка. За життя був дуже відомою в Україні людиною, його погляди обговорювалися у вчених колах, про нього писали в листах представники тогочасної еліти. У той же час його вірші-псалми співали на ярмарках лірники. Жодного твору поета не було надруковано за життя, але майже в кожному інтелігентному домі були рукописні копії.

4-та підказка. Із дитячих років, ще юнаком, майбутній філософ та письменник звик допомагати своїм батькам. Щастя, що ця допомога давала йому справжнє задоволення, бо його рідні – звичайні селяни – змогли вказати дитині на те задоволення, яке може приносити праця заради власного добробуту. Пізніше все пережите в дитинстві поет висловив у творах, та філософській теорії. Він навчав, що кожна людина має працювати. Ледарювання призводить до деградації насамперед духовної, воно ніби уповільнює життя людини, робить його беззмістовним та безбарвним. Тільки праця в змозі позбавити людину песимізму, нудьги та сірості. *(Григорій Сковорода, зображений на 500 гривневій купюрі персикового кольору).*

Четверте завдання.

1-ша підказка. Він любив одяг сірого кольору. Майже завжди носив вишивану сорочку. Був невибагливий у їжі, не палив. Зовсім не любив полювання, однак був завзятим рибалкою. Навіть сам плів сітки. Друга пристрасть митця – збирання грибів. Він дуже хотів придбати велосипед, але так і не здійснив свою мрію.

2-га підказка. У цього діяча було близько 100 псевдонімів – Джеджалик, Брут Хома, Мирон, Живий, Кремінь, Марко та інші. Писав твори не лише українською, а й польською, німецькою мовами. Він був першим професійним українським письменником, який відважився жити з праці пера. Не мав державної роботи, жодних нагород, кафебри в університеті.

3-тя підказка. Славетний митець був тричі заарештований. У перший раз він провів у камері з кримінальними злочинцями 11 місяців. А після другого арешту, в 1880 році, ледь не помер із голоду. Тоді за тиждень у готелі він, без єдиної помарки, написав повість «На дні» і на останні гроші відіслав її до Львова, після чого три дні жив на три центи, знайдені на березі річки Прут. А коли їх не стало, лежав без пам'яті, без сил. Урятував письменника старий служитель готелю.

4-та підказка. Він є автором збірок «З вершин і низин», «Зів'яле листя», «Мій ізмарагд», «Semper tigo», «Давне й нове», «Із літ моєї молодості».

(Іван Франко, зображений на 20 гривневій купюрі зеленого кольору).

П'яте завдання.

1-ша підказка. Людина, про яку ми поговоримо, відома не тільки в Україні, а й усьому світі. Боронив рідний край від ворогів, дбав про лад, спокій, правосуддя в державі, будував церкви, а при них організовував школи, поширюючи освіту. Своїми Мудрими розпорядженнями й законами зміцнив свою країну так, що володарі сусідніх держав єдналися з його родом.

2-га підказка. Сини цього державного діяча були одружені з чужоземними королівнами, а дочки – з королями. Панував 35 років, а прожив – 75. Його поховали в церкві святої Софії в мармуровій домовині.

3-тя підказка. Залишився в історії як великий містобудівник. Ним були споруджені численні церкви, у той час у Києві нараховувалося близько 400 церков. На честь перемоги над ворогами князь вибудував так звані «Золоті ворота», що вражали іноземців своєю пишнотою. Його будівельний розмах виходив далеко за межі столиці України. Він заснував міста Корсунь, Юр'їв, Новгород-Сіверський.

4-та підказка. Із малих літ цей князь був намісником батька, князя київського Володимира Великого, в Ростові, а після смерті брата Вишеслава став князувати у Новгороді. Саме це місто і стало його воєнною силою і підтримкою протягом усього його правління. *(Ярослав Мудрий, зображений на 2 гривневій купюрі, купюра жовто-коричневого кольору).*

Шосте завдання.

1-ша підказка. Умираючи, його батько вирішив розділити своє скромне майно. Зібрав він усю родину – дітей, пасинків, дружину – та оголосив свій останній заповіт:

– Цьому синові з мого хазяйства нічого не треба, – сказав батько. – Він буде неабияким чоловіком. Із нього вийде або велика людина, або велике ледащо.

2-га підказка. Цей хлопчик із часом виявив багатогранність творчого обдаровання: здібності співака, художника, скульптора, поета, прозаїка, публіциста, драматурга, літературного критика. У всьому світі відомий як захисник прав пригноблених людей.

3-тя підказка. Першим коханням молодого юнака була Оксана, його ровесниця. Родичі та знайомі закоханих були впевнені, що молоді одружаться, щойно досягнуть старшого віку. Але надії були марними: хлопець у валці свого

пана мусив поїхати до Вільна. Розлука була несподівана й довга. Усе своє життя митець згадував ту дівчину, яку колись кохав.

4-та підказка. Коли вийшла перша збірка поетові було лише 26 років. У ній містилися лише вісім творів: «Перебендя», «Тополя», «Думка – нащо мені чорні брови», «До Основ'яненка», «Іван Підкова». (*Тарас Шевченко, зображений на 100 гривневій купюрі жовто-зеленого кольору*).

Сьоме завдання.

1-ша підказка. Установлюючи стосунки з іншими державами, цей діяч одружив племінника з дочкою польського короля, свою першу доньку видав за угорського королевича, другу – за чеського короля.

2-га підказка. До прийняття християнства князь утримував численні гареми. 300 наложниць – у Вишгороді, 300 – у Білгороді, 200 – у Берестові. Але дітей від них у розрахунок не брали. Літописці фіксували лише «законні шлюби» князя і нащадків від них.

3-тя підказка. Саме він наказав карбувати перші срібні гроші. На одному боці монети було його зображення на престолі, а на другому – тризуб. І називали його Великим або «Ясним Сонечком», бо зробив він великою і міцною нашу державу.

4-та підказка. Найважливіше, що зробив він для України – прийняв християнську віру й охрестив увесь народ. Відтоді почали поширюватися в нас наука й освіта. Учені монахи писали українську історію, і тому про цього князя ми знаємо більше, ніж про Олега, Ігоря й Святослава. (*Володимир Великий, зображений на 1 гривневій купюрі жовто-синього кольору*)

Восьме завдання.

1-ша підказка. Людина, про яку розповідатиму, є автором близько двох тисяч друкованих праць із різних галузей українознавства. Помітний слід він залишив у історії, літературознавстві, фольклористиці, археології та соціології. Його перу належить багато історичних книжок, серед них 10 томів великої історії України. Його заслуга полягає в тому, що він високо підніс українську науку, підняв національну свідомість у Галичині й наддніпрянській Україні.

2-га підказка. Дід цього діяча, благословив онука на навчання в Києві в університеті Святого Володимира, був за життя нагороджений двома орденами Святої Анни, бронзовим хрестом, орденом святого рівноапостольського Володимира, – і йому було подаровано дворянство. Саме дід навчався у Тифліській гімназії і в Київському університеті на історико-філологічному факультеті.

3-тя підказка. Він був громадсько-політичним і державним діячем України, неофіційною головою Української Центральної Ради й істориком України. Обраний академіком Української академії наук і дійсним членом Академії наук СРСР.

4-та підказка. Протягом 1897-1898 рр. – організатор української науки, написав і видав перший том «Історії України-Руси», 1898 році – другий том, а протягом 1900 року – третій, що містив давній період історії України. Крім того, видав ряд публікацій щодо українського питання – «З біжучої хвилі»

(1906), «Наша політика» (1911), «Вільна Україна» (1917). (Михайло Грушевський, зображений на 50 гривневій купюрі фіолетового кольору).

Члени журі підсумовують бали перших двох турів

III тур «Міста України»

Вчитель. В Україні існує близько 457 міст, більша їх кількість на сході, а менша – в південних та північних областях. Назви міст України, як правило, давні та названі на честь історичних постатей, діячів науки й культури, походять від назв річок, озер, селищ тощо.

У наступному турі конкурсу двом командам буде запропоновано відгадати місто в Україні за його частинами. Кожна частина слова – це конкретне визначення якогось поняття. Наприклад, «Загальна назва населеного пункту. Перша частина слова – не ходить, а людей через річку переводить (*міст*), друга – вигук (*о*). Отже, отримали слово «**місто**».

Максимальний час на обдумування – 60 секунд. Про готовність відповіді командири повідомляють піднятою сигнальною карткою.

Зміст загадок

1. Назва обласного центру України, яка складається із слова, що означає довгу глибоку канаву, та заперечної частки. (*Рів + не = Рівне*)

2. Назва міста України, яка складається із займенника та двох останніх складів слова, яке означає основне джерело постачання питної води для більшості сільських населених пунктів. (*Він + криниця = Вінниця*)

3. Назва міста у Дніпропетровській області. Перша частина слова – ім'я святого апостола, який за церковним календарем 12 липня святкує іменини, друга – опади у вигляді льодяних ядер сферичної форми чи часток криги. (*Павло + град = Павлоград*)

4. Назва міста у Полтавській області. Перша частина слова – стан спокою й гармонії, період між війнами, друге – у перекладі на російську мову – тип поселення, зазвичай значного за чисельністю й густотою населення, жителі якого не пов'язані із землеробством. (*Мир + город = Миргород*)

5. Одне з найбільших міст Харківської області, яке складається зі слова, що в перекладі на російську мову означає сушений виноград. (*Ізюм*)

6. Назва обласного центру України. Слово складається із двох частин: дієслова «їсти» чоловічого роду, минулого часу та повного ім'я Колі. (*Їв + Микола = Миколаїв*)

7. Місто обласного підпорядкування, районний центр Донецької області. Перша частина слова – гірник, що працює в шахті, друга – суфікс слова «людський». (*Шахтар + ськ = Шахтарськ*)

8. Місто обласного підпорядкування Київської області. Слово складається із двох підказок: перша – одна із семи назв нот, друга – ім'я Джебса, всесвітньо відомого менеджера й винахідника. (*Фа + Стів = Фастів*)

9. Назва обласного центру України, яка складається із слова, що означає вид єдиноборства, поширеного в Японії, у якому два борці виявляють сильнішого на круглому полі. Остання літера цього слова замінюється на українську літеру *и*. (*Сумо – о + и = Суми*).

10. Назва сучасного гірськолижного й туристичного центру українських Карпат. Складається слово із двох підказок: перша – перший склад назви другої букви старослов'янської кирилиці; друга – назва найбільшого за площею і другого за кількістю населення міста у Волинській області, залізничного вузла. (**Буки – ки + Ковель = Буковель**).

Музична пауза

Учасники конкурсу виконують пісню (караоке) К. Бучинської «Мова єднання»

I. Синє небо над горою, найчарівніше з усіх Ти під ним відчуєш волю і дитячий спогад слів. Як побачиш синє море, степ безкрайній в далині, Закохаєшся в дівочість української землі.	II. Ми талантами своїми і красою вразим всіх. Бог нам дав єдине щастя, а у злі нам жити гріх. Не цураймося ніколи усім серцем полюбить. Бо життя безкрайне поле, все життя безкрайня мить.
--	--

Прислів:

Краща мова єднання – це українська
Нам Україну народила,
Краща мова кохання – це українська
Сила небес їй дала крила.

IV тур «Народ скаже, як зав'яже»

Ведучий. Прислів'я та приказки – це народна мудрість. У багатьох українських прислів'ях передаються спостереження людей за явищами природи й суспільного життя, вадами людського характеру, виражаються любов до Батьківщини, готовність її захищати, стверджуються цінності дружби та інше.

Прислів'я постійно поширюються в народі й передаються від покоління до покоління та лише найзмістовніші й найвлучніші з них запам'ятовуються найбільше. Справжні народні прислів'я поєднують у собі глибокий зміст із дуже простою, але образною формою, їх легко запам'ятовувати й виголошувати. Прислів'я, як правило, короткі, їхня будова відзначається симетричністю, поділом на частини, що римуються між собою; рими в них багаті й іноді несподівані.

Завдання наступного туру: зачитується перша частина прислів'я, а кожна команда повинна відгадати другу частину прислів'я чи приказки. Переможе та команда, яка протягом 1 хвилини назве більшу кількість правильних відповідей. За кожен правильну відповідь зараховується 2 бали.

Зміст прислів'їв та приказок

1. Рідна мати високо замахується, а помалу ... (б'є).
2. Один поцілунок говорить більше як ціла ... (книжка).
3. Вік звікувати не в гостях ... (побувати).
4. І чорна корова біле молоко ... (дає).
5. Не питай старого, а питай ... (бувалою).
6. Кому весілля, а курці ... (смерть).
7. Бідний на сорочку старається, а багатий і кожуха ... (цурається).

8. Без голосу не співець, без грошей ... (не купець).
9. Із сусідом дружити, а тин ... (городити).
10. У Києві не женись, а в Ромнах коней ... (не купуй).
11. І золоті вудила коневі ... (не милі).
12. Не за те вовка б'ють, що сірий, а за те що ... (овечку з'їв).
13. Глибше орати – більше хліба ... (жувати).
14. Любов це кільце, а у кільця немає ... (кінця).
15. Сонце гріє, сонце сяє – уся природа ... (воскресає).
16. Як сніг упаде, то пастух пропаде, а як розтане, то й пастух ... (устане).
17. Болить серденько, та плакати ... (стидненько).
18. Перемагай труднощі розумом, а небезпеку ... (досвідом).
19. Хто хоче багато знати, тому треба мало ... (спати).
20. Не питає добрий жнець, чи широкий ... (загонець).

Члени журі підбивають підсумки двох турів

V. «Україна в цифрах»

Ведучий. У п'ятому турі конкурсної-ігрової програми ми познайомимося із цікавими фактами про Україну.

Завдання: запитання, які будуть озвучені першій команді, повинні мати дуже просту відповідь – цифру. Після цього інша команда висловлює свою думку щодо того, «більшим» чи «меншим» числом є правильна відповідь. Запитання ставляться по черзі кожній команді. Кожна правильна відповідь оцінюється у 2 бали. Час на роздуми до 15 секунд. Відповідають на запитання капітани команд.

Перелік орієнтовних запитань

1. Скільки сходинок налічують Потьомкінські сходи? (192)
2. Скільки видів тварин занесено до Червоної книги України? (542)
3. Скільки світових рекордів цустановив за свою кар'єру спортсмен Сергій Бубка (35)
4. Скільки важить одна українська копійка? (1,5 грама)
5. У скількох законах України зустрічається слово «любов»? (8)
6. Яка висота монумента Незалежності? (61 метр)
7. Яка вага одного із найбільших монументів в Україні «Батьківщина-Мати»? (450 тон)
8. Скільки боїв на професійному ринзі провів Віталій Кличко? (46)
9. Скільки серій в українському серіалі «Роксолана»? (55)
10. Яка довжина найбільшого мосту через Дніпро? (1км 778м., на Дніпропетровщині)
11. Скільки пісень написав за своє життя відомий український композитор Володимир Івасюк? (107)
12. Скільки річок протікає через територію України? (73 000)
13. Скільки слів містить Великий український тлумачний словник, виданий у 2005 році? (250 000 слів)

14. Який обсяг стовбура найбільшого тисячолітнього дуба в Україні? (9м., 10 см., Дідо-дуб у селі Стужиці Великоберезнянського району Закарпатської області)

15. Скільки статей містить Конституція України? (161)

Члени журі оголошують результати попереднього туру

VI тур – «Усяка пташка свої пісні співає»

Ведучий. Українська пісня... Вона є однією із святинь нашого народу, його найціннішим духовним скарбом, гордістю й красою. Народні пісні України створювали протягом століть. Перевіркою якості їх став час. Найкращі пісні дійшли до нас незміненими, їх співали наші бабусі і співаємо зараз ми у хвилини смутку та радості. Останній тур нашого конкурсу називається «Усяка пташка свої пісні співає».

Завдання: учасникам команд потрібно відгадати назву української народної пісні за описом. Кожна правильна відповідь оцінюється у 2 бали. Максимальний час для обдумування – 30 секунд. Про готовність відповіді командири повідомляють піднятою сигнальною карткою. Команда, яка назвала правильну відповідь, заспівує частину відгаданої пісні.

Коментар: тексти опису українських народних пісень демонструються на мультимедійному екрані

Опис українських народних пісень

1. У цій пісні йде мова про 2 дерева родини букових, що розмістилися на обширній ділянці земної поверхні з різкими коливаннями висот і контрастними формами рельєфу, піднесеній вище 600 м над рівнем моря. (*«Ой на горі два дубки»*)

2. У пісні оспівується бажання чоловіка з'їсти українську національну страву у вигляді відвареного прісного тіста і начинки з м'яса, грибів, овочів, фруктів, ягід або сиру. (*«А мій милий вареничків хоче»*)

3. При від'ємній, лінійно витягнутій формі рельєфу з одноманітним падінням народний символ України нахилився до хімічної речовини у вигляді прозорої безбарвної рідини без запаху і смаку. (*«При долині куц калини нахилився до води»*)

4. У пісні йде мова про поїздку вільного озброєного чоловіка, представника військового стану, за річку, яка є другою за довжиною і площею річкового басейну Європи. (*«Їхав козак за Дунай»*)

5. Пісня про жінку, ім'я якої з грецької мови означає «спокій, тиша, штиль на морі», яка несе речовину, потрібну для органічного життя на дугоподібній палиці для ручного перенесення вантажу. (*«Несе Галя воду»*)

6. У назві цієї пісні згадується печений виріб із пшеничного тіста, який має начинку харчового продукту, що виготовляється з молока домашньої худоби. (*«Із сиром пироги»*)

7. Пісня оповідає про дівчину, яка щодня від понеділка до неділі включно призначає юнакові побачення, а сама на них не приходять. (*«Ти ж мене підманула»*)

8. Урочиста пісня, яка вихваляє та прославляє могутню державу, що розташована в південно-східній частині Європи та межує з Білорусією на півночі, із Польщею на заході, зі Словаччиною, Угорщиною, Румунією й Молдовою на південному заході та з Росією на сході. (*Гімн України*)

Усі учасники виконують Гімн України.

Оголошення результатів гри

Ведучий. Дорогі діти! Ви – майбутнє нашої держави. Тож, своїми знаннями, працею, здобутками підносьте її культуру. Будьте гідними своїх предків, любіть рідну землю, бережіть волю й незалежність України, поважайте наш народ і нашу мелодійну мову.

Любіть Україну і пишайтеся тим, що ви українці!

Звучить музична заставка «Я люблю Україну!»

Я люблю Україну! У світі єдину!

До тебе завжди повертаюся!

Я люблю Україну! Найкращу! Єдину!

Тобою, країно, пишаюся Я!

Мистецька вітальня «Богдан і Варвара Ханенки – меценати Києва»

Для старшокласників

Ніна Яременко

Мистецтво – вираження найглибших думок найпростішим способом.

Альберт Ейнштейн

*Науку може всякий вивчити – один з великою,
інший – з меншою працею. Але від мистецтва отримує
кожен стільки, скільки він сам в змозі дати.*

Артур Шопенгауер

Мистецтво без думки, що людина без душі...

Віссаріон Белінський

*У мистецтва є два найнебезпечніших вороги: ремісник, не осяяний
талантом, і талант, що не володіє ремеслом.*

Анатоль де Франс

Мета: познайомити учнів з історією виникнення та функціонування Київського музею Західного і Східного мистецтва імені Богдана і Варвари Ханенків, сприяти розвитку психічних процесів (уваги, сприймання, пам'яті), формуванню морально-етичної й естетичної культури засобами опису та перегляду змісту шедеврів світового мистецтва, вихованню патріотичних почуттів.

Технічні засоби: телевізор, ноутбук, підсилювач звуку, мікрофони.

Обладнання: круглий стіл, стільці.

Дидактичні матеріали: презентація «Богдан і Варвара Ханенки – меценати Києва», фільми: «Подружжя Ханенків, історія кохання. Сніданок 1+1», «Нариси древнього міста – Варвара Ханенко», «Виставка античної колекції музею Ханенків», «Таємниця старих дощок», «Хуан де Сурбаран. Натюрморт з вінчиком», «Гаспер Петер Вербрюгген Молодший», «Отто ван Веєн «Портрет дівчини», «Жахи війни» в часи непевного миру», «Квіти і птахи. Новий канал».

Оформлення: ваза з квітами, порцелянова статуетка.

Перебіг проведення

Ведучі сидять на стільцях біля столу на сцені.

На столі – порцелянова скульптура «Дівчинка із собакою».

Біля столу – велика керамічна ваза зі штучними квітами

I. Вступна частина

Ведуча 1. В українській історії здавна існувала традиція меценатства, яке самими добродійниками розглядалося як спосіб служіння суспільству. Сьогодні ми розповімо про двох таких меценатів – подружжя Богдана і Варвару Ханенків.

Ведуча 2. Богдан Ханенко народився 23 січня 1849 року в родовому маєтку в селі Лотоках на Чернігівщині. Через 3 з половиною роки в місті Глухові на півночі сусідньої Сумщини в родині підприємця Миколи Терещенка народилася дочка Варвара.

Фільм «Подружжя Ханенків, історія кохання. Сніданок 1+1» (02.22)

<https://www.youtube.com/watch?v=IIQxG2Ik8Zo>

Ведуча 1. У 32 роки Богдан Ханенко залишив державну службу. Деякий час Ханенки мешкали у Польщі, потім подорожували Німеччиною, Францією, Італією, Іспанією та Австрією, поповнюючи свою мистецьку колекцію. А в середині 1880-х років оселилися у Києві.

Фільм «Нариси древнього міста – Варвара Ханенко» (03.49)

https://www.youtube.com/watch?v=6R77y_uh_7E

II. Основна частина

Ведуча 2. Особняк Ханенків у Києві нагадував італійський ренесансний палац і добре підходив для розміщення їхньої колекції. Вона налічувала близько 1200 творів західноєвропейського, єгипетського, візантійського, давньоруського, японського та китайського мистецтва. А зібрана подружжям бібліотека з мистецтвознавства нараховувала 3 тисячі томів.

Ведуча 1. Київський музей Західного і Східного мистецтва, що носить імена видатних українських меценатів – Богдана і Варвари Ханенко – найзначніша збірка європейського та азіатського закордонного мистецтва в Україні.

Ведуча 2. Центром музейного зібрання є колекція витворів мистецтва країн Західної Європи. Окрім творів з колекції музею, тут виставляються шедеври світового мистецтва і з інших музеїв України та світу.

Ведуча 1. В експозиції музею представлені всі періоди розвитку мистецтва – античне й середньовічне мистецтво, мистецтво епохи Ренесансу, бароко, рококо, класицизму.

Фільм «Виставка античної колекції музею Ханенків» (01.58)

https://www.youtube.com/watch?v=90oH_s4ZrTU

Ведуча 2 У музеї ми можемо насолоджуватися творами німецького гравера Альбрехта Дюрера, нідерландського живописця і гравера Луки Лейденського, Жака Калло з Лотарингії, який творив у техніці офорту, творами Рембрандта, що є вершиною голландської школи живопису XVII ст.

Фільм «Таємниця старих дощок» (02.14)

<https://www.youtube.com/watch?v=7zMtEbSALpY>

Ведуча 1. Серед перлин колекції – «Портрет Інфанти Маргарити» пензля іспанського художника XVII ст. Дієго Веласкеса, виставлений в іспанському залі (його ви бачите на слайді), також – «Портрет патриція» роботи Джентіле Белліні, на слайді – «Мадонна з немовлям» Джованні Белліні.

Ведуча 2. Пишається музей і творами Пітера Пауля Рубенса, Пітера Брейгеля Молодшого, Якоба Йорданса, Франсуа Буше, Жака-Луї Давида, Хуана де Сурбарана...

Фільм «Хуан де Сурбаран. Натюрморт з вінчиком» (01.02)

<https://www.youtube.com/watch?v=8UinLtKgtok>

Ведуча 1. До вашої уваги – прекрасний натюрморт роботи Гаспера Петера Вербрюггена Молодшого

Фільм «Гаспер Петер Вербрюгген Молодший» (01.17)

<https://www.youtube.com/watch?v=4j-dbZ11WFU>

Ведуча 2. Один із найпоетичніших творів колекції Ханенків – «Портрет дівчини» нідерландського художника Отто ван Веєна

Фільм «Отто ван Веєн «Портрет дівчини» (0.55)

<https://www.youtube.com/watch?v=BP063AgPml0>

Ведуча 1. Є у музеї і легендарні графічні серії іспанського художника XIX ст. Франциско Гойї – «Лиха війни» та «Капрічос».

Фільм «Жахи війни» в часи непевного миру» (02.40)

<https://www.youtube.com/watch?v=GXUNMwEWSGw>

Ведуча 2. У зібранні є колекція давньоєгипетських раритетів. На слайді – скульптурний портрет єгипетського вельможі з колекції Ханенків.

Ведуча 1. Відділ мистецтва Сходу, що зараз вважається найбільшим в Україні, містить коштовну колекцію східного мистецтва, зокрема – китайського живопису XV-XX ст.

Фільм «Квіти і птахи. Новий канал» (00.58)

<https://www.youtube.com/watch?v=Ql9RrDHXmjU>

III. Заключна частина

Ведуча 1. Окремий зал присвячений унікальним візантійським іконам VI-VII ст. н.е. Звертаємо вашу увагу на екран. У музеї експонуються чотири найбільш давні християнські ікони, що збереглися в Східній Європі – безцінні скарби культури світового значення.

Ведуча 2. За рахунок злиття приватних колекцій, зібрання музею зросло більш ніж у 13 разів. У нинішній експозиції виставлено близько 2000 експонатів. На екрані ви можете споглядати лише окремі з них.

Ведуча 1. Навряд чи можна назвати багато сімей, які б понад сорок років свого життя значні власні кошти віддавали на розвиток української культури, як це робили Богдан Іванович та Варвара Николівна Ханенки.

Ведуча 2. Історична справедливість щодо меценатської діяльності Ханенків і їхнього неоціненного вкладу в розвиток української культури і музейної справи відновлено.

Ведуча 1. Підтвердженням цього є функціонування музею, що носить імена Богдана і Варвари Ханенків, наукова та просвітницька діяльність його працівників.

Ведуча 2. Київський музей Західного і Східного мистецтва імені Богдана і Варвари Ханенків запрошує вас на екскурсії!

Ведуча 1. Лекторій підготували і провели:

Ведуча 2. Вікторія Химорода, студентка групи Т-2, член лекторської групи «Афіна».

Ведуча 1. Олександра Григоренко, студентка групи Т-2, член лекторської групи «Афіна».

Ведуча 2. Ніна Володимирівна Яременко, викладач суспільно-гуманітарних дисциплін.

Ведуча 1. Дякуємо за увагу! Гарного всім дня!

Інформаційні ресурси

1. «Богдан та Варвара Ханенки» [Електронний ресурс]. // Режим доступу : <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/viznachn-storichn-osobistost/bogdan-ta-varvara-khanenki/>.

2. «Богдан та Варвара Ханенки» [Електронний ресурс]. // Режим доступу :

3. «Історичні постаті Богдан та Варвара Ханенки» [Електронний ресурс]. // Режим доступу : <https://sites.google.com/site/hayvoron/-----3>.

4. «Сім'я Ханенків» [Електронний ресурс]. // Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/person/54.html>
<http://www.radiosvoboda.org/content/article/964880.html>.

5. Гурман Марина. Українські благодійники і меценати кінця ХІХ – початку ХХ століть [Електронний ресурс]. // Режим доступу : http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2013/visnuk_28.pdf.

6. Музей мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків (Київський музей Західного та Східного мистецтва) [Електронний ресурс]. // Режим доступу : <http://www.primetour.ua/uk/excursions/museum/Muzey-iskusstv-imeni-Bogdana-i-Varvaryi--Kievskiy-muzey-Zapadnogo-i-Vostochnogo-iskusstva-.html>.

7. Музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків [Електронний ресурс]. // Режим доступу http://uk.wikipedia.org/wiki/Національний_музей_мистецтв_імені_Богдана_та_Варвари_Ханенків#mediaviewer/File:Capricho_43_El_sue%C3%B1o_de_la_raz%C3%B3n_produce_monstruos.jpg.

РОЗДІЛ ІІІ. МУЖНІСТЬ – СТРАЖ І ОПОРА ВСІХ ІНШИХ ЧЕСНОТ

(виховні справи для проведення уроків мужності)

Урок мужності «Ми разом – ми непереможні!»

Для молодших школярів

Тетяна Рена

Мета уроку: поглиблювати знання учнів про Україну, продовжувати ознайомлення з державними символами, формувати громадянські якості учнів на прикладах мужності й звитяги, виявлених нинішніми захисниками Батьківщини, на героїці сучасної боротьби за незалежність і цілісність держави; виховувати любов до рідного краю, його традицій, історії.

Наочне оформлення: плакат «Державні символи України», карта України, плакат «Для Вас, герої», паперові квіти (30 шт.), вишитий рушник, букет, свічка.

Музичне оформлення: пісня «Розкажу про Україну», слова Олександра Вратарьова, музика Олександра Злотника.

Обладнання: магнітофон.

Перебіг уроку

Учитель.

У всіх людей одна святиня,
Куди не глянь, де не спитай,
Рідніша їм своя пустиня,
Аніж земний в чужині рай.
Їм красить все їх рідний край.
Нема без кореня рослини,
А нас, людей, без Батьківщини
(М. Чернявський).

Бесіда.

- Про яку святиню говориться у вірші? *(Україну)*
- Як називається вірш, у якому перші літери кожного рядка прочитувані з гори вниз, утворюють слово або речення? *(Акровірш)*
- Чим цікаві акровірші? *(Коли скласти перші букви кожного рядка, утворюється слово).*
- Яке слово утворилося? *(Україна)*
- Що є найдорожчим, найсвітлішим для кожної людини? *(Батьківщина)*
- Із чого починається Батьківщина? *(відповіді учнів)*

Учень.

Під рідним небом жайворон співа,
Я б радий знати тих пісень слова.
Я слухав, чув: співала та пташина

Одне святеє слово – Україна.

Учениця.

На ріднім полі шепчуть колоски...
Я б рада знати тихі їх думки.
Я слухав, чув, як кожна колосина
Шептала рідне слово – **Україна.**

Учень.

О Боже, дай повік любити край,
Де квітка, пташка і зелений гай,
Де кожна вірна тій землі дитина
Живе єдиним словом – **Україна.**

Учениця.

В красі нетлінній, чарівній
Вона відкрила очі сині.
Лани й ліси вклонились їй –
Воскреслій мрії, **Україні**
(*М. Петров*).

Учитель. Тема нашого уроку: «Ми разом – ми непереможні!». Сьогодні будемо говорити не тільки про Україну, а й про єдність та мужність її народу.

Україна – це наша держава. Ви – українці, її маленькі сини й дочки. Україна – це теплота осель, наша сім'я, рідна українська мова. Україна – це багата природа, високі гори, зелені ліси, бурхливі води. Ми, українці, і живемо у квітучій вільній Україні, яка є для кожного з нас Батьківщиною. А Вітчизна, як і мати, в кожного – єдина, тому ми зобов'язані її любити, берегти, охороняти.

Рідний край. Дорога серцю земля батьків і прадідів наших. Оспівані в піснях неозорі степи, зелені ліси й долини, високі блакитні небеса. Україна – це наша земля, рідний край, країна зі славною історією, мудрими людьми, чарівними піснями, що дивують світ, багатими народними традиціями, мальовничими картинами природи. Вона в усьому, що нас оточує: у замріяному шелесті листя, чарівній таємничості нічного зоряного неба, діамантовому блиску росяної краплинки на тендітній квітковій пелюсточці, у кожній стежинці, якою ми поспішаємо до школи. Усе це рідне й дороге для кожного українця.

Учні зачитують повідомлення про Україну

Учень 1. Територія, яку заселяють українці, є такою великою, що аби перетнути її пішки з заходу на схід, треба йти 90 днів, долаючи щодня 30 км.

Учень 2. За площею (603,7 тис. кв. км) серед європейських держав Україна поступається лише Росії.

Учень 3. Довжина державного кордону України становить 7 590 км, із них – на морські кордони припадає 1 959 км.

Учень 4. Україна – це держава. Вона має свою Конституцію – Основний Закон, тобто правила, за якими живуть українці. Її прийнято Верховною Радою України 28 червня 1991 року.

Учень 5. 24 серпня 1991 року прийнято Акт проголошення незалежності України. Україна є суверенною й незалежною, демократичною, правовою державою. У цьому році ми святкуватимемо 24 річницю незалежної української держави.

Учитель. Зараз пропоную всім взяти участь у вікторині.

Вікторина «Моя Україна»

1. Назвіть автора слів і музики державного гімну України.
2. Що означають кольори українського прапора?
3. Яке місто є столицею України?
4. Як називається найбільша ріка України?
5. Які моря омивають кордони нашої держави?
6. Які є гори на території України?
7. Назвіть прізвище, ім'я, по батькові Президента України.
8. Як називається людина, яка належить до певної держави, визнає її закони, перебуває під її захистом?
9. Як називається найголовніша пісня країни?
10. Як називається найвища гора Карпат?
11. Як називається основний закон України?
12. Яка мова є державною в Україні?
13. Кого називають Кобзарем України?
14. Яке свято відзначають українці 28 червня?
15. Яке свято відзначають українці 24 серпня?

Робота в парах.

Учні в парах складають прислів'я і розкривають їх зміст

Народна скарбничка

Людина без Вітчизни, як соловей без пісні.

Усюди добре, а вдома найкраще.

Кожному мила рідна сторона.

За рідний край життя віддай!

Без верби і калини немає України.

Робота з картою України.

Учитель. Діти, подивіться на карту України, назвіть міста України, які ви знаєте. У якому місті народилися ви? Що означає кожна з частин карти України? Скільки областей уходить до складу нашої держави?

Відповіді учнів

Учитель. Ви знаєте, що до складу нашої держави, крім областей, уходить Автономна Республіка Крим. Отже, 24 області та Автономна Республіка Крим утворюють єдину незалежну країну – Україну!

На жаль, так сталося в Україні, що ми змушені захищати єдність нашої держави, її кордони та незалежність. Усі повинні пам'ятати, що ми громадяни держави України, повинні вчитися любити свою землю, народ, культуру, як ті люди, хто загинув за незалежність на Майдані та у військових діях, названих АТО.

Важкі часи настали для нашої держави. Нас хочуть розділити, але ми – українці – сильна нація, і Україна – єдина країна.

Ушануємо пам'ять загиблих героїв хвилиною мовчання.

Хвилина мовчання. Горить свічка пам'яті...

Учень 1.

Я – українець! Тут моє коріння.
У цім краю мені судилось жить.
До всіх звертаюсь: «Слава Україні!»
«Героям слава!» – відповідь звучить.

Учень 2.

Героям слава! Хто в борні за волю
Для щастя людства голову поклав.
Він міг би мати зовсім іншу долю,
Та за свободу він життя віддав.

Учень 3.

Він патріот, герой і та людина,
В чиєму серці не згаса любов.
Понад усе – народ і Україна,
І це основа з-поміж всіх основ.

Учень 4.

А ми нащадки, ми достойні діти!
Героїв-пращурів у наших жилах кров.
Ми Україну вміємо любити,
До всього рідного у нас палка любов!

Учень 5.

І це стає вже правилом від нині.
Ми Україні будемо служити!
До всіх звертаюсь: «Слава Україні!»
«Героям слава!» – відповідь звучить!

Учень 6.

Хоч всі ми різні, інші в нас родини,
І пращури в нас різними були.
Та всі ми діти — діти України!
І треба, щоб у дружбі прожили.

Учень 7.

Бо Україна для усіх нас мати,
Свою любов нам щедро віддає.
Тому її не можна роз'єднати,
Вона – єдина! Вся! Уся, як є!

Учень 8.

Вона одна-єдина, неподільна!
І Схід, і Захід, і Одеса, й Крим.
Для громадян її — вона є спільна,
Тому у мирі й злагоді живім!

Учень 9.

В нас Батьківщина світла й чудова,
А, щоб всі люди мудрими були,
Для нас усіх одна державна мова,
Щоб ми у розумінні прожили.

Учень 10.

Живімо дружно у своїй родині.
Народ ми український тут, таки.
Тож будьмо мудрі. Слава Україні!
Героям слава! Слава навіки!

Учитель. Сьогодні кожен хоче підтримати героїв. Ми з вами долучилися до акції «Діти Київщини-воїнам АТО» та проведення ярмарки солодощів «Підтримай українське військо», яка проходила в нашій школі. Отримані гроші перерахували на підтримку військовослужбовців АТО, малювали та передавали бійцям малюнки з побажаннями. Сьогодні я хочу зачитати вам героїчний лист українському солдатові від маленького хлопчика.

Учитель зачитує лист.

Любий солдате! У мене немає тата, мій дідусь інвалід й окрім тебе, нас із мамою немає кому захистити. Дякую тобі за те, що я можу гратися на майданчику, їсти морозиво, дивитися мультики! Ми з мамою ніколи не забудемо того, що ти захищаєш нас!

Коли я виросту, я хочу бути таким же сильним, як ти! Я дуже люблю Україну й буду її захищати! І свою маму! І бабусю з дідусем! І тебе! Дякую тобі за те, що зараз борешся за моє майбутнє! Обіцяю – я не підведу! Слава Україні!

Іван Михайлов 8 років, місто Бровари.

Учитель. Війна об'єднає всіх українців. Сьогодні слід відзначити не лише військових та добровольців, їх вірність присязі народу, готовність віддати своє життя за мир і спокій в Україні, а також героїзм людей, які з перших днів антитерористичної операції допомагають забезпечувати війська захисним спорядженням, ліками, продовольством та, не зважаючи на ризик, вивозять із захоплених міст і сіл мирних громадян. Варто згадати й про українців, які приймають у себе родини, що вимушені покинути рідні домівки. Я хочу розповісти вам про героїзм і патріотизм школярів.

Історія І.

10-річний львів'янин Тарас Кротько передав 1300 грн. для допомоги українській армії. Хлопчик збирав гроші на планшет, але вирішив віддати їх на закупівлю бронежилета. Він приніс кошти на студію місцевої радіостанції, яка організувала кампанію допомоги бійцям АТО. «Ми трохи були розгублені, тому що він прийшов сюди із скарбничкою, де ці гроші тримав, і сказав, що планшет – це не головне, і він може без нього обійтися, а солдат без бронежилета загине. Якщо солдати будуть гинути, то не буде країни, а якщо не буде країни України, яку він дуже любить, то йому ні планшета, нічого не треба. І сказав «Слава Україні», – розповів ведучий радіостанції «Львівська хвиля» Андрій Великий.

Історія II.

Шістнадцятирічний житель Артемівська Петро Зубар більше місяця переховував у себе вдома герб України, який зірвали бойовики з будівлі міської ради. Про це написав журналіст Андрій Цаплієнко на своїй сторінці у соціальній мережі Facebook: «Я пишаюся знайомством із цим хлопчиною. Такі як він, дійсно, майбутнє Донбасу й України.

Учитель. Дуже хочеться, щоб у країні панував мир. Його сьогодні виборюють наші герої. Кожен хоче підтримати їх. У вас є можливість звернутися до захисників і подарувати їм маленьку паперову квіточку.

Учител застосовує метод «Гронування».

*Діти пишуть свої побажання на паперових квітах
і утворюють віночок побажань*

Учитель. Нехай наші побажання допоможуть вистояти військовослужбовцям. Утворімо коло й міцно візьмімося за руки на знак єдності й підтримки всіх, хто бореться за Україну, уболіває за її долю, підтримує її цілісність і щасливе майбутнє.

Звучить пісня «Розкажу про Україну»

*Діти утворюють коло, тримаючись за руки,
повторюють хором: «Ми разом – ми непереможні!»*

Учитель. Любов до мами й до тата, до рідних, до Батьківщини – це найсвітліші й найвищі почуття. Коли такі почуття є в серці, тоді людина добра, щедра, відважна. Ви – майбутнє України. Тож знаннями, працею підносьте культуру нашої держави.

Сьогодні ми доклали часточку до того, щоб зберегти мир і єдність нашої держави. Ми всі надіємося, що найзаповітніша мрія всіх українців – жити під мирним небом здійсниться.

Ми єдина Україна! Незважаючи на усі негаразди, що зараз відбуваються, кордони України не будуть порушені, а північ і південь, захід і схід завжди будуть однією країною – незалежною Україною, і життя на всій Україні знову буде таким, як співається в пісні «Розкажу про Україну».

Звучить пісня «Розкажу про Україну»

Учитель. Нехай же наша дружна сім'я на повний голос скаже: «Так, це я – громадянин великої країни, ім'я якої – слава Україна!»

Використана література

1. Національна символіка України / В.І.Сергійчук. – Київ : Весела. – 1992. – 109 с.

2. «Україна єдина!» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.youtube.com/watch?v=hCpByOXMEso.

3. «Єдина країна – тільки разом» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=7zpUq0lvg9s>.

4. «Ми – єдина Україна!» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.youtube.com/watch?v=4Zo8yArOVe4.

Урок мужності «Герої не вмирають!»

Для учнів 5-6 класів

Олена Безпала

Мета: сприяти вихованню патріотичних почуттів, національної гідності, ушанувати пам'ять героїв Небесної Сотні.

Наочне оформлення: державна символіка, портрет Т.Г. Шевченка, лампадки, чорна хустина, паперові голуби, ручки, олівці, свічки, ікона Божої Матері.

Музичне оформлення: українська народна пісня «Плине кача по Тисині» у виконанні Пікардійської Терції, гімн України.

Технічні засоби: акустична система, проектор, мультимедійна дошка.

Перебіг уроку

*Свою Україну любіть.
Любіть її... во время люте,
В остатню, тяжкую минуту
За неї Господа моліть (Т. Г. Шевченко).*

Учитель.

Наш український древній рід
Благословенний Богом на життя довічне.

Його коріння з давніх літ
Дає нам силу титанічну.
Горнись до тебе, Україно,
Як син до матері, горнись.
За тебе, рідна і єдина,
Щодня я Богові молюсь.
Молюсь за тебе, Україно,
І свої сили віддаю,
Щоб відродити із руїни
Наш дух і славу бойову.
Очистимо усі джерела,
Дніпро-Славутич оживе,
І заспіваєм: «Ще не вмерла
Вкраїна наша і не вмере!»
(М. Бакай).

Звучить гімн України.

Учитель. Найголовнішим для всіх людей є те, щоб світило яскраво сонце й було мирне небо. Важко уявити, що десь над нашою рідною землею клеочуть гармати, повітря здригається від вибухів, а відчай панує в очах людей...

Виходить дівчина в українському вбранні. На плечах чорна хустина

Дівчина.

Я – Україна, я – Україна,

Лиш перед Богом я на колінах,
Кличу вас люди зліва і справа
В святу Державу, мою Державу!
Єднайтесь, сестри, єднайтесь, браття,
Пора звільнитись нам від прокляття!

Читець 1.

Слухайте, слухайте, слухайте люди!
Хтось зворушив там тривогу –
То Україна, кров'ю обмита,
То Україна, слізьми полита,
Йде на всесвітню дорогу!

Читець 2.

Україно, ти – моя молитва,
Ти моя розпука світова...
Громотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права
(В.Симоненко).

Учитель. Українці мають усі підстави пишатися, що їхня Батьківщина не раз переживала дні слави. Не одне покоління кращих синів та дочок беззавітно клали своє життя до ніг рідної неньки України.

Читець 3.

А сотню вже зустріли небеса...
Летіли легко, хоч Майдан ридав...
І з кров'ю перемішана сльоза...
А батько сина ще не відпускав.
Й заплакав Бог, побачивши загін:
Спереду – сотник, молодий, вродливий
І юний хлопчик в касці голубій,
І вчитель літній сивий-сивий.
І рани їхні вже не їм болять...
Жовто-блакитний стяг покритв їм тіло.
Як крила ангела, злітаючи назад,
Небесна Сотня в вирій полетіла...
(Л.Максимлюк)

Звучить повільна мелодія. Учні зі свічками читають вірші.

Учень 1.

Мамо, я живий, лиш закриті очі...
І серце не б'ється, не вирує кров...
Ти тільки не плач, знай – усі дні і ночі
Я буду поруч – у грудях, де живе любов!

Учень 2.

Ти пробач мені, мамо, за гіркії сльози,
За ту біль, і той жаль, що я наробив.
Я ж хотів лише миру, добра і свободи...
А мене за це ворог безжалісно вбив.

Учень 3.

Не жалій, моя нене, що я не вернуся,
Не кляни ворогів! Нехай судить їх Бог!
Я для тебе сьогодні з небес посміхнуся,
Ти лишень свої очі здійми до зірок!
(Н. Занюк).

Герої Майдану вшановуються хвилиною мовчання.

Читець 1. Ще довго-довго з покоління в покоління будуть передавати батьки синам і дочкам спогади про тих, хто залишив життя земне у 2013-2014 роках. Ця подія сколихнула весь світ, не залишила байдужою жодну душу. Люди висвітлюють свої почуття в картинах, піснях, віршах.

Учитель. Сьогодні ми в скорботі і з великою вдячністю згадуємо Героїв Небесної Сотні, котрі відтепер постійно споглядатимуть за нами та нашими вчинками. Майдан став символом боротьби, утвердження прагнень до європейських цінностей у споконвічно європейській державі. За цю боротьбу, за нашу з вами свободу й оновлення країни заплачено страшну ціну: своє життя віддали найкращі. І більшість із них – молоді, сильні...

Звучить українська народна пісня у виконанні Пікардійської Терції «Плине кача по Тисині», на мультимедійній дошці з'являються світлини героїв Майдану.

Виходять дівчата в українському вбранні, тримаючи в руках запалені лампадки, присутні підводяться, ушановуючи пам'ять героїв.

Учитель. Убиті в столиці герої мають стати прикладом для кожного свідомого українця, ми робити маємо все від нас залежне, щоб ті смерті не були марними. Країна після трагедії стала іншою й потребує реальних змін в усіх сферах життя. Небесна Сотня – новітні герої України. Вони полягли за нас із вами. Юні, чорноброві хлоп'ята, яким судилося вже стати чорнобривцями, як сказав поет. Їхній приклад має зупинити й тих, хто нині розпалює вже нове, інше протистояння.

Читець 4.

Слухайте, слухайте, слухайте, люди!
Дзвонить десь дзвін безупинно –
То задзвонила воля здобута,
То Україна скинула пута,
То на свободі родина!

Дівчинка в українському вбранні знімає чорну хустину.

Читець 5.

Моя Україно, без краю
Квітуча і славна земля!
З тобою радію, співаю,
Омріяний сонячний краю.
Ти моя радість і сила моя.

Читець 6.

Вставай, Україно! Вставай,
Виходь на дорогу свободи,
Де грає широкий Дунай.

Де ждуть європейські народи.

Читець 2.

Вставай, Україно! Вставай,
Єдною Чорне море й Карпати.
І свій перероблений край
Не дай ворогам розламати
(Д.Павличко).

Учитель. Україна – це краплина сонця на карті світу. Вона осяяна багатовіковими традиціями, піснями, історією. Наша земля наділена неоціненними скарбами та багатствами родючих земель, повноводних рік.

У кожного з нас є рідна хата. Подумайте, скільки потрібно праці, щоб утримувати в домі порядок і лад, щоб було в ньому чисто й затишно, щоб жилось заможнo.

Україна – наш спільний дім. Тож маємо дбати всі, щоб були в ній добробут і лад, мир і злагода, вічна краса. Усі ми повинні усвідомити: своє, рідне – не тільки хата й подвір'я, а й вулиця, село чи місто, де ми живемо, ліс і річка, степ і море, і вся розмаїта наша країна.

Читець 7.

Хай вище виросте пшениця,
Хай глибшає Дніпрове дно!
Не розділяють нас границі,
Бо ми побратані давно.

Учитель. Символічним є те, що на Майдані, виборюючи свободу й нове життя для України, стояли поруч пліч-о-пліч представники різних регіонів України: Івано-Франківська й Харкова, Львова й Кіровограда, Чернівців і Полтави, Рівного, Одеси й Севастополя.

А коли після анексії Криму та подій на сході України сотні сімей, зіткнувшись із труднощами, змушені були залишити свої домівки у пошуках безпеки, їх охоче прийняли родини з Прикарпаття, Волині, Київщини, Черкащини та інших областей України. Отже, Україна – єдина держава, і кримські татари разом з українцями і всіма іншими національностями, які проживають на території України, – єдиний народ.

Учитель. Перед вами лежать вирізані з паперу голуби. Пропоную написати слова підтримки нашим героям-воїнам, які беруть участь в АТО.

Учні записують свої побажання, слова підтримки на голубах із паперу та прикріплюють їх на дошці.

Читець 8.

Ми, народ, що вийшов із неволі,
Клянемось в благословенну мить –
Всі свої тисячолітні болі
В славу України перелить.
Ми, народ, що вийшов із неволі,
Клянемось в благословенну мить –
Стати рівним у народів колі,
На свободі й для свободи жить!

Учитель. Україна потребує нашої виваженості, єдності, мудрості. Пишаймося молоддю. Вона активна, здатна відстоювати майбутнє. Поважаймо себе, державу, тоді інші країни поважатимуть нас.

Будем жить! На зло гіркій недолі,
Будемо мову рідну берегти,
Будемо сіять на своєму полі!
Любити, красивішати, рости.
Ні, не згине Україна!
Відродиться мила.
Свій народ вона до щастя
Піднесе на крилах.
Чорне море білопінне,
Єднай люд, як ріки.
Матір Божа, Україну
Збережи навіки!
Звучить повільна мелодія

Використана література

1. Бондарчук Г.М., Тимочків М.М. Виховні години 7 клас : на допомогу класному керівнику / Г.М.Бондарчук, М.М.Тимочків. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. – С. 7.
2. Ткачов С.В. Під прапором рідним вставай, Україно! : сценарії шкільних заходів про українську національну символіку / С.В.Ткачов. – Харків : Видавництво «Ранок», 2009. – с. 16, 29, 32, 106, 160.
3. Час Київщини : суспільно-політичне видання. – Київ, 2014. – №9.

Конкурсна гра «Кращий знавець козацьких традицій»

Для учнів 5-6 класів

Лариса Яковенко, Людмила Микитюк

Мета: розширювати кругозір учнів про козацтво, виховувати шанобливе ставлення, спонукати наслідувати їхні кращі риси характеру: добродушність, героїзм, безкорисливість, товариськість.

Музичне оформлення: запальні козацькі пісні та мелодії.

Реквізит: дошка, столи, стільці, аркуші паперу, ручки, маркери.

Перебіг гри

Ведучий 1. Доброго вечора, козацькі правнуки та правнучки, козаки й козачки. Ми зібралися у цій залі, щоб згадати героїчне минуле нашого краю. Ті далекі часи, коли слава предків наших, відважних запорозьких козаків, гриміла по всьому світу.

14 жовтня ми відзначатимемо два великих свята – День українського козацтва та свято Покрови Богородиці. Козаки в минулі часи вірили, що свята Богородиця захистить від усякого лиха, відверне біду. Перед лютими січами козаки завжди зверталися з молитвами до Пресвятої Богородиці.

До речі, погоду на зиму визначали саме на Покрову. Вважалося, що з цього дня починалася зима. «На Покрову до обіду осінь, по обіді – зима», а ще казали: «Свята Покрова землю вкриє де листком, а де сніжком». Яка погода на Покрову, такою буде й зима.

Січ. Козаччина. Легендарне минуле нашого народу. Це про неї Гоголь писав: «Так ось вона, Січ! Ось те гніздо, звідки вилітають усі горді й дужі, як леви. Ось звідки розливаються воля й козацтво на всю Україну». Споконвіку на Батьківщина пишалася козаками, які її любили, як неньку, величали й захищали в усі часи, коли загрожувала небезпека.

Основою козацької педагогіки, за свідченням істориків, була система передачі життєвого досвіду, знань, умінь, навичок, народних традицій. Тож, сьогодні ми перевіримо, що ви знаєте про запорожців та чи гідні ви називатися справжніми козаками.

Звучить мелодія

Ведучий 2. Отож, у грі беруть участь дві команди (*по 8 осіб*).

Ведучий 1. Не будьте байдужими, оплесками підтримуйте обидві команди.

Ведучий 2. Оцінюватиме роботу команд сьогодні буде наше вельмишановне журі у складі: _____

Ведучий 1.

Козаки сміливі й відважні

І завжди вони уважні.

Якщо перешкоди їх зустрічають,

Вони легко їх долають.

А найголовніше – вони дисципліну тримають!

Перший конкурс – «Дай назву команді».

Завдання: дати назву козацькій команді та обґрунтувати її. Оцінюватиметься даний конкурс у 2 бали.

Команди виконують завдання

Ведучий 2. А поки команди працюють, звертаємося до вболівальників, які можуть протягом усієї гри приносити бали своїй улюбленій команді, даючи правильні відповіді.

Ведучий 1. Отож, перше запитання.

Хто такий козак? Звідки прийшло до нас це слово? (*У перекладі з тюркської мови означає «вільний чоловік», «безстрашний вояк». У XV-XVIII столітті так називали вільну людину із селян чи міської бідноти, утікачів від утиску феодалів*).

Ведучий 2. Коли записані перші звістки про козаків у хроніках і літописах? (*1490 рік – початок козащини*)

Ведучий 1. Козаки селилися в безмежному українському степу за порогами Дніпра. Що це за пороги? (*Пороги – це унікальна особливість Дніпра, пасма кам'яних скель, що височили з води на висоту 5 метрів і майже суцільною масою перекривали річку. Порогів було 9, вони велися лише вузькими проходами, які були дуже небезпечні, особливо влітку та восени при низькій воді, тому на Січ потрапити міг не кожен, а лише найсміливіший, найвправніший, найзавзятіший*).

Ведучий 2. Дякуємо вболівальникам за змістовні відповіді. А наші команди вже готові презентувати свої назви.

Ведучий 1. Отож, сьогодні змагатимуться команди «.....» та «.....».
Звучить запальна мелодія.

Ведучий 1.

Козак – чесна, смілива людина,
Найдорожча йому – Батьківщина.
Козак – усім народам друг,
І лицарський у нього дух.
Козак – слабкому захисник,
Цінити побратимство звик!
Козак – це той, хто за освіту,
Хто прагне волі і блакиту!
Козак – вкраїнську любить мову,
Він завжди здержить своє слово!

Ведучий 2. Оголошуємо другий конкурс **«Козацький характер»**. Команди по черзі називають рису характеру, яка притаманна козаку. Виграє та команда, яка останньою назвала слово (*спритні, умілі, кмітливі, розумні, безкорисливі, добродушні, щедрі, схильні до щирої дружби, чесні, гостинні тощо*).

Ведучий 1. Мандрівники відзначали гостинність, привітність і виняткову чесність козаків. Можна було залишити на вулиці гроші і не боятися, що їх украдуть. Цінували й особисту свободу. Через те частіше обирали люту смерть, ніж ганебне рабство.

Члени журі підбивають підсумки двох конкурсів

Ведучий 2. Третій конкурс має назву **«З історії козаччини»**.

Ведучий 1. Завдання: кожній команді пропонується відповісти на запропоновані запитання. Якщо команда готова відповідати, то її капітан піднімає сигнальну картку. За правильну відповідь команда матиме 1 бал.

Перелік запитань

8. Що таке Січ? Що таке Січовий Кіш? (*Козаки мали Січ за столицю. Це було розчищене серед лісу або укріплене частоколом місце на островах. Острів був відгороджений (відсічений) навколо, наче кіш, і до нього не було доступу. У тій Січі козаки зимували й відпочивали після походів на татар і турків*)

9. Назвіть головну козацьку страву та опишіть спосіб її приготування. (*Куліш – улюблена їжа козаків. Пшоняна каша. Як готували кашу. У кип'ячу воду засипали пшоно, 10 хвилин кип'ятили. Вариво потрібно посолити, далі*

приготувати цибулину, сало, подрібнити зелень і заправити кашу. Кип'ятити 10 хв. Можна заправити її часником. Зранку їли **соломаху** – житнє борошно, зварене у воді й засмажене олією або салом. На обід – тетерю – зварене пшоно або житнє борошно на квасі).

10. Які ще страви полюбляли їсти козаки? (Юшку з риби – **щербу**, баранину, дичину. Варену або печену рибу, мед, галушки, голубці, квашену капусту. Найсмачніша їжа козаків – гарненькі смачненькі маленькі і великі вареники з сиром, картоплею, ягодами, грибами, капустою. Їх їли і зранку, і вдень, і ввечері).

11. Якими вміннями володіли козаки? (Були прекрасними вершниками, влучними та сильними стрільцями, володіли шаблею, займалися бортництвом, риболовлю, скотарством, землеробством).

12. Звичаї запорожців дивні, учинки хитрі, а мова й вигадки гострі й переважно схожі на глузування. Запорізькі козаки мали дивні прізвиська та прізвиська, котрі вони давали новачкам, що приходили на Січ. Назвіть якнайбільше прізвиськ та прізвиськ. Розкрийте їхню семантику? (Вернидуб – сильний, може вивернути дерево з корінням. Вернигора, Залізняк, Булава – може високо підкинути булаву, Півторакожуха, Непийтиво, Неїжмак, Лупиніс, Загубиколесо, Задержіхвіст, Святоша, Корж, Товкач. Такі прізвиська передавали характер, звички, уподобання козаків).

13. Хто був першим козацьким гетьманом? (Дмитро Вишневецький, прозваний у народі Байдою).

14. Кого на Січі називали джурою? (Джура – молодий воїн, слуга й помічник. Хто хотів стати козаком, мав наперед служити три роки в старого козака. Носив другу рушницю, учився орудувати зброєю, вправності в битвах).

15. Хто з кошових отаманів Запорозької Січі був висланий на Соловки в 1864 році і дожив у неволі до 112 років? (Петро Калнишевський, останній кошовий Запорозької Січі).

16. Як називається ударний інструмент українського козацтва? (Литаври).

17. Що означає слово «клеїноди»? (Символ влади військової старшини Запорізької Січі: печатка, корогва, бунчук, булава, литаври).

18. Хто входи до козацької старшини? (Поважні, авторитетні козаки, які не раз бували в боях, брали участь у змаганнях і завжди виходили з них переможцями).

19. Яке подвійне ім'я мав Богдан Хмельницький? (Богдан-Зиновій).

20. Що обов'язково було посередині Січі? (Невелика церква Святої Покрови, знадвору скромна, але всередині повна золота й срібла, козаки були побожні – одна з умов прийому до козаків – православна віра. Дбали про церкву, при читанні Євангелія тримали шаблі наготові на знак того, що готові будь-якої миті боронити свою віру).

21. Як козаки голили собі голову? (Залишали чуб на «оселедець»).

22. Якого кольору був стяг Запорозької Січі? (Малиновий).

23. Для чого козаки випалювали високу траву? (*Щоб не було де ховатися ворогу*).

24. На який термін обирався кошовий отаман або просто кошовий у Запорозькій Січі? (*На один рік*).

Звучить музика. Журі оголошує переможця конкурсу

Ведучий 1. Оголошується IV конкурс – **«Козацькі приказки»**.

Ведучий 2. Кожна команда заздалегідь підготувала прислів'я та приказки про козаків, козацьку звитягу, славу, мужність та відвагу.

Ведучий 1. Отож, завдання: команда називає першу частину прислів'я або приказку, а інша команда повинна закінчити її.

Орієнтовний перелік прислів'їв та приказок

1. Козак з біди не *заплаче*.
2. Козак з бідною, як риба з *водою*.
3. Козак хороший, та не має *грошей*.
4. Козацькому роду не має *переводу*.
5. Береженого Бог береже, а козака – *шабля*.
6. Добрий козак бачить, де отаман *скаче*.
7. Не журися, козаче, нехай ворог *плаче!*
8. Терпи козаче, *отаманом будеш*.
9. Хліб та вода – то *козацька їда*.
10. Хто любить піч, тому ворог *Січ*.
11. До булави треба *голови*.
12. Коли козак у полі, то він і *на волі*.
13. Козак як голуб: знявся та й *полетів*.
14. Як куш розів'ється, то й козак *розживеться*.
15. Степ та воля – *козацька доля*.

Ігрова пауза

Ведучий 1.

Зіграти хочеться мені з тобою, друже,

В «Так» чи «Ні»!

Тобі питання задаю, готуй же відповідь свою.

Відповідай, коли мастак, єдиним словом : «Ні» чи «Так»!

Якщо кмітливий, друже, ти – то може рима допомогти!

Але вона хитрюща в нас – аби не збила з толку враз!

Тягнути вас навіщо нам? Почнімо гру – побачиш сам!

- Скажи, співає гриб пісні? Не гайся з відповіддю – **«Ні!»**
- Чи вміє плавати гусак? Не гайся з відповіддю – **«Так!»**
- Чи може стати у вогні вода холодним льодом? – **«Ні!»**
- Скажи мені, червоний мак в січневу пору квітне? – **«Ні!»**
- А візерунки на вікні мороз малює взимку? – **«Так!»**
- Чи може вище гір літак у вишину злетіти? – **«Так!»**
- Якщо не їстиме три дні верблюд, ходити зможе? – **«Так!»**
- Чи досягають навесні пшениця й жито в полі? – **«Ні!»**
- Ріка біжить у далині. Чи є у неї ноги? – **«Ні!»**

- А чи буває сон у сні? Чекаю відповіді. – «Так!»
- Скажи, морози крижані страшні для мавп тропічних? – «Так!»
- А під кінець скажи мені: цікаво грати в «Так чи Ні»? – «Так!»

Ведучий 2. Наступний конкурс для наших юних козачат «Бліц-запитання».

Ведучий 1. Кожна команда має відповісти на 7 запитань. Правильна відповідь оцінюється у 2 бали.

Ведучий 2. Якщо команда не знає відповіді на запитання, може відповісти інша команда та отримати – 1 бал.

Запитання для першої команди

1. Чи були на Січі жінки? *(Жінок на Січі не було, і ніхто не мав на Січі жінку, навіть сам отаман. За це загрозувала смертна кара. Коли козак був жонатий, то жінка й діти жили десь на селі або на хуторах, по так званих «зимовиках»).*

2. Як називались козацькі судна? *(Чайки).*

3. Назвіть атрибут влади гетьмана *(Булава – палиця з горіхового дерева довжиною 50-60 см. Зі срібного чи золоченого металу виготовлялась куля, що прикрашалась коштовним камінням, гербом. Вона вручалась гетьману як символ влади).*

4. Назвіть імена козацьких отаманів – героїв українського народу? *(Сірко, Полуботко, Самійло Кішка, Сагайдачний, Богдан Хмельницький).*

5. Як називали козацькі прапори? *(Корогви).*

6. Як називався верхній одяг козаків? *(Жупан).*

7. Як називалося місце, де жили козаки *(Військова одиниця).*

Запитання для другої команди

1. Що входило до озброєння козаків? *(Самопали, рушниці, пістолети, шаблі, списи, луки, стріли, гармати тощо)*

2. Назвіть структуру військової організації в Запорозькій Січі *(Полк, сотня, курінь, кіш).*

3. Назвіть військові звання в Запорозькій Січі *(Полковник, гетьман, сотник, курінний, кошовий, отаман, осавул).*

4. Що таке бунчук? *(Символ гетьманської влади. Булава з металевую кулькою на кінці і прикрасою-китицею з кінського волосу).*

5. Перерахуйте види одягу, який носили козаки *(Свитка, жупан, шаровари, сорочка).*

6. Яким чином козаки повідомляли на далеку відстань про небезпеку? *(Запалювали діжки).*

7. Що таке «ятаган»? *(Крива турецька шабля).*

Журі оголошує підсумки конкурсної гри

Ведучий 1. Запорізька Січ... Козаччина... Найлегендарніше минуле українського народу. Його святині. Синонім свободи, людської національної гідності, талановитості.

Ведучий 2. Навіть у наш час, якщо хочуть підкреслити вроду людини, її кращі риси, то кажуть, – «вона козацького роду».

Ведучий 1. Ви є нащадками славних українських козаків. Тож любіть Україну, шануйте її народ. Хай кожен із вас своїми вчинками й добрими справами доведе, що козацькому роду немає переводу!

Ведучий 2. Запрошуємо всіх учасників гри, як справжні козаків, скласти присягу.

Ведучий 1. Бути чесним і сміливим!

Разом. Присягаємось!

Ведучий 2. Боронити справедливість!

Разом. Присягаємось!

Ведучий 1. Цінувати побратимство!

Разом. Присягаємось!

Ведучий 2. Шанувати всі народи!

Разом. Присягаємось!

Ведучий 1. До освіти прагнуть завжди!

Разом. Присягаємось!

Ведучий 2. І плекати рідну мову!

Разом. Присягаємось!

Ведучий 1. Не порушувати слово!

Разом. Присягаємось!

Ведучий 2. Щоб козацькому роду

Не було переводу,

Присягаємо на вірність

Вітчизні й народу!

Разом. Присягаємось!

Список використаних джерел

1. Яременко Н. Методичні матеріали для організації позакласної виховної роботи з учнями школи II-III ступенів / Н.Яременко // Інформаційно-методичний збірник управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації та Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів. Біла Церква : КОПОПК, 2009. – Частина II. – 288 с.

2. Яременко Н.В., Гаврилюк В.Ю., Мальцева І.О. Організація діяльності клубів інтелектуальних ігор у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах / Н.Яременко // Навчально – методичний посібник. – Біла Церква : КОПОПК, 2004. – 176 с.

3. Яременко Н.В. Зростаємо в любові / Н.В.Яременко, О.І.Боярчук, Л.В.Микитюк, Ю.П.Устич // Збірник методичних матеріалів для організації позакласної виховної роботи з учнями школи II-III ступенів. – Біла Церква : КОПОПК, 2009. – Частина II. – 288 с.

Урок мужності «Ми будемо довго пам'ятати і вам забути не дамо...»

Для учнів 8-11 класів

Алла Онопрієнко

Мета: ознайомлювати учнів з передумовами та подіями афганської війни, виховувати почуття патріотизму, повагу до воїнів-афганців.

Наочне оформлення: музичне відео «Афган Афган Афганістан», географічна карта, виставка книг, фотографії учасників війни, вирізки з газет, записи пісень, квіти, свічки.

Музичне оформлення: пісні: «Афган Афган Афганістан», автор невідомий, «На перевалі дождь», «Мы вернемся», слова і музика О. Розенбаума, «Не жди мене (Афганістан)», слова Анатолія Матвійчука музика Володимира Прокопика.

Обладнання: мультимедійний комплекс.

Перебіг уроку

Демонструється музичний відеокліп «Афган Афган Афганістан»

Учень. Війна..., яке коротке і страшне слово... Це смерть, сльози матерів, наречених, що недолюбили своїх хлопців, це поминальний дзвін і тепло свічки.

Учениця. Чи треба взагалі згадувати про війну? Деякі люди кажуть: «Ні», а ми думаємо: «Так». Треба говорити про це лихо до тих пір, доки людство всього світу не скаже: «Ми не тільки не хочемо війни, ми зробили все, щоб її не було».

Учитель. Дорогі учні! 15 лютого відзначають скорботний день пам'яті воїнів-інтернаціоналістів. Сьогодні ви дізнаєтесь про героїв цієї страшної війни. Мені дуже хочеться, щоб поезії, пісні, розповіді, спогади, вистраждані в Афганістані і написані про Афганістан, пройшли крізь ваші юні серця, і ви зрозуміли, що найстрашніше й найбезглуздіше у світі – це війна. Пам'ятаймо тих, хто її пережив, тих, хто не дожив, не доспівав, не докохав.

Учень. Що ми знаємо про Афганську війну? Можна розказати про те, що відбувалася майже десять довгих років, мовою цифр. Будь-яка війна у цифрах – це страшно і моторошно.

Учитель. 15 лютого 1989 року, ступаючи з сином по мосту через Амудар'ю, генерал Громов символізував цим переходом закінчення для радянських військових Афганської війни. Для кожного з більш ніж 600 тисяч тих, хто служив в Афганістані, вона була й залишається своєю. Для тих, хто не повернувся: 9511 убитих в боях, 2386 померлих від ран; 817 – від хвороб, 1739 – чий життя забрали аварії й катастрофи. І для живих. Ми повинні розуміти трагізм участі в Афганській війні тоді ще радянських людей, бо через Афганістан пройшло їх з України більше 160 тисяч. У цій війні загинуло більше 15 тисяч наших солдатів, 35 тисяч було поранено, тисячі потрапили в полон. Що ж то за країна, що завдала нам стільки болю, горя і смутку?

Учень. Афганістан – це держава, що розташована в Південно-Східній Азії, у ній проживає 17 мільйонів чоловік, із них 8 мільйонів – афганці, а решта – таджики, туркмени, узбеки, хазарейці. До середини 70-х років це була одна з найвідсталіших країн світу.

Учениця. Афганістан – це 70% гірської місцевості з бідною рослинністю, гірський хребет Гіндукуш з висотою гір до 7-8 тисяч метрів. 86 тисяч чоловік населення проживають в аулах, у злиднях. 3 мільйони людей ведуть кочовий спосіб життя. Страшенна бідність, відсутність елементарної медичної допомоги, масова неписьменність серед населення, особливо серед жінок та дітей, висока смертність. У квітні 1978 року афганський народ піднявся на боротьбу за краще життя, скинув монарха, проголосив Афганістан республікою.

Учень. Нова влада взяла курс на соціалізм. Було видано закони про ліквідацію лихварської заборгованості, скасування калиму при одруженні, про наділення селян землею, яка раніше була власністю поміщиків. Запровадили початкову освіту, надали право афганським жінкам зняти паранджу.

Учениця. У мусульманських країнах такі закони були приречені на провал, бо суперечили нормам ісламу. Новий режим почав репресії проти духовенства, закривалися й руйнувалися мечеті. Племінні та етнічні вожді не визнавали нового уряду. Почали формуватися загони «моджахедів» («борців за віру»). У країні спалахнула громадянська війна.

Учень. Щоб зрозуміти трагізм Афганської війни, потрібно хоч трохи знати про її передумови. Розставити все на свої місця можна лише зараз, коли доступнішою стає засекречена інформація.

Учитель. Каталізатором військового втручання стала Квітнева революція 1978 року, у результаті якої у грудні 1978 року між СРСР і Афганістаном був підписаний договір, за яким Радянський Союз зобов'язувався переозброїти афганську армію. Виходячи з цього, керівництво СРСР на чолі з Л.І. Брежнєвим продемонструвало готовність надати прокомуністичному режиму НДПА Бабрака Кармаля реальну воєнну підтримку. 27 грудня 1979 року були введені десантні частини в Баграм, Кабул та інші великі міста, а згодом вони втяглися у бойові дії по всій території. Присутність чужоземних військ викликала стихійний опір народу. Пік бойових дій припав на 1984-1985 роки.

Учень. Про те, що готують введення обмеженого контингенту в Афганістан, звичайно, не знали. Але було передчуття чогось незвичайного. Сергій Червонописький, полковник у відставці, голова комітету ветеранів війни зауважував: «Домисли й чутки були різними, але ми вирішили, що нас відправляють в Іран. І дуже здивувалися, коли довідалися, що летимо в Афганістан. Перебуваючи над територією Демократичної республіки Афганістан, я з кабіни пілота побачив заграву. Вирішив, що йде бій. Тоді горів ІЛ-76. Машина, йдучи на посадку, урізалась у гірську вершину. Загибло 7 членів екіпажу і 34 десантники».

Учениця. Для них та десятирічна війна, яка була і залишається своєю, закінчилась, не маючи початку... І не тільки для них. Про це заговорили лише

через роки. Нашим солдатам говорили, що вони виконують інтернаціональний обов'язок, тобто захищають братній народ. Війна... Чорним смерчем пронеслась над просторами України, зачепила багато родин, які віддавали своїх синів, не відаючи, через яке пекло їм доведеться пройти.

Учень.

Заплакало небо дощами,
Біль і туга зійшлися клином,
Свистіли кулі над Афганом,
Прощається мати із сином.
Котилися сльози рікою.
Ще б жити – та віку немає.
Лишилась невістка вдовою
Й онучка за батька питає.
Прощається мати із сином
Прощаються гори й долини,
І більшого горя немає, –
Як жити їй без дитини?
Лиш чорна хустина.
Німа домовина ...

«Прости», – ледь шепче вустами.
Лиш чорна хустина – то туга за сином,
Заплакало небо дощами

(О.Стовби).

Учениця. Переважно дітей селян і робітників, які справді вважали, що виконують «священний» інтернаціональний обов'язок, для них, що вирости у країні черг, Афганістан – це черга за вінками з хвої. Хто останній за смертю?

Учитель. І затужили, заридали матері, затужила вся Україна. За довгих 10 років війни на цвинтарях з'явилося понад 15 тисяч свіжих могил із фотографіями юних облич. А на могильних плитах довго забороняли писати справжню причину загибелі, байдуже посилаючись на інтернаціональний обов'язок, від чого передчасно посивілим батькам було вдвічі важче.

А для живих війна продовжувалась, дорога знову кликала туди, у сиві гори, які ставали вищими від могил героїв.

Учениця читає вірш «Очі туманить»

Учениця.

Очі туманить ядуча сльоза,
Руки скувала втома,
Палить їй душу афганська гроза –
Син не вернувся додому.
В неї він був ясночолий, як світ,
Сонячно так усміхався,
Ще й двадцяти не було йому літ
Юним навек і зостався.
Ясеночки! Синочки! Сини!

Мати солдата. Колосочки вкраїнського поля,
Скільки ж вас не вернулись з війни?
Скільки гибіє ще у неволі?
...Роки летітимуть, мов журавлі,
Та не полегшає втрат
Доки ходитиме по землі.

Учитель.

Згадаємо всіх поіменно, згадаймо серцем своїм.
Це потрібно не мертвим, це потрібно живим.
Учень та учениця зачитують імена загиблих

Учитель. Дорогою ціною життям розплачувалися наші юнаки за все. І понесли чорні птахи смерті похоронки в Україну, не минули й нашого краю. Кожен третій – з України, кожен четвертий – із Київщини.

Солдати гинуть. І кожна смерть страшна. Як страшно, коли не хочеться помирати у 18-19 років, коли ще тільки починаєш жити. Пам'ять про мертвих ушановують хвилиною мовчання. Ніхто не рахував, скільки років довелося б нам мовчати, коли б так пом'янули кожного вбитого. Помовчімо хоча б хвилину. За всіх. Страшна смерть будь-якої людини. Встаньмо, постіймо хвилину, нехай у нас не заболять ноги, а тільки защемлять серця за тих, кого немає серед нас, хто лежить у землі, хто світить нам із небес, а може, із підбитим крилом ніяк не перелетить Афганської гори.

Учениця.

Хвилина мовчання, хвилина мовчання
Пекуча й терпка, як сльоза.
Хвилина мовчання – в ній наша любов і гроза.
Як подвиг полеглих,
Священна хвилина мовчання.

Оголошується хвилина мовчання в пам'ять про загиблих.

Відбиває секунди метроном. Звучить пісня «На перевалі дождь»

Учениця.

Засинають піски –
Невблаганно, пекучо і сухо,
А у флягах – ні грама, ні краплі води.
І прицільним свинцем
Звідусіль огризаються «духи»,
Смерте, руку свою
Одведи, одведи, одведи...

Учень.

Час іде, немов на милицях.
Сонце вперлося в потилицю.
Нас затиснуто лещатами,
Як помрем, – то всі солдатами.
Та у крайність цю не віриться, –
Що загорнуть в землю сіру цю.

По воді писали вилами, –
Ще поміряємось силами.
Поділилися патронами...
Так тримали оборону ми,
Серце билосся пташиною,
А думки – із Батьківщиною.

Учениця.

Подумати,
Як легко вбити людину
І як важко після цього жити,
І я – уже жива мішень.
І по мені уже стріляють,
І хоч не весело від того,
Що мішень,
Зате радію, що жива.

Учень.

Їх немає вини –
Цих ошуканих юних Іванів,
Що орошують кров'ю
Сипучі і згірклі піски.
Їм нема що робить
В цім далекім, чужому Афгані.
І за що побратими
Кладуть українські кістки?

Учитель. Полягли смертю не тільки українські юнаки, а й хлопці з усього Радянського Союзу, що були призвані на службу в Афганістан, а й мусульмани. За їхнім звичаєм, коли гине рідний або воїн, вони не плачуть, не кричать, а навпаки, мовчки дивляться і в думках своїх просять Аллаха помститися ворогові. Цю психологію спостерігали, коли входили в кишлак після обстрілу артилерії, бомбардування з літаків. Кишлак весь у руїнах, безліч невинних дітей, жінок убито, покалічено, а живі дивляться із-під брів примружено, наче від сонця. Спочатку це дивувало, але згодом зрозуміли, що варто тут комусь опинитися без рідного АК-74 і без своїх бійців, – умить розірвали б на шмаття.

Учениця.

Чекала мати!
Так чекала сина!
Цвіла і одцвітала калина,
Додолу стиглі ягоди ронила...
Та де ж у неї бралась тая сила –
Вже й після похоронки ждати сина?
Все бачила у снах чи маренні:
Десь на чужому полі він поранений,
І кличе маму дати води напитися...
Довіку сон той буде мамі снитися.

І ніч, і день, і з жалем і печаллями
Він знов безсонням в шибку стукає
І серце материнське повнить мукою.

Учитель. В Україну з Афганістану не повернулися 72 військовополонені, зникли безвісти. Держава, не питаючи дозволу в матерів, відправляла синів на війну. А після робила все для того, щоб рідні побачили своїх синів. Але у багатьох із них там, у Афганістані, уже свої сім'ї і своє 20-річне життя. І чи хочуть повертатися вони на Батьківщину?

Учениця.

Але сина – нема!
І ніколи вже більше не буде,
І їх тисячі більш
Не воскреснуть, не встануть з могил.
Там, в Афганських пісках
Прошивало навиліт їм груди
Й на вустах запікався
Густий і задимлений пил...

Учитель. І не тільки синів у матерів забирала війна, а й батьків у дітей, чекали, бо мами їм обіцяли, що вони повернуться додому. А доки не було тата, вони розмовляли з портретами.

Учениця.

Літо промайнуло, і пройшла зима,
А тебе, наш любий, все нема й нема.
Може, заблукав ти, чи поліг в бою,
Ставши враз зорею у чужім краю?
Пролетіли роки, весни відцвіли,
Ми тебе, наш татку, так і не знайшли.
Лиш про тебе згадка – фронтові листи,
У яких і досі ще воюєш ти

Учитель. Не повернувся чийсь батько, не повернувся чийсь син, але рідні продовжують чекати звістки. Особливо чекає мама. І пише сину листи.

Посміхнувся поштар винувато,
Що сказати мені – він не знає.
Не приніс знов листа від солдата,
Адже знає, що так я чекаю.
Ти пиши мені, синку, частіше
Хай дорослий, – мені ти дитина,
Повертайся додому скоріше,
Дороженький, хороший мій сину.
Мені часто ти снишся ночами,
А прокинусь – тебе вже не бачу.
Подивлюсь на портрет твій і часто,
Щоб ніхто не помітив, я плачу.
Знаєш сину, мені 38,

Я бадьора, зовсім не хворію.
Все гаразд у нас дома, та тільки
Я чомусь, мій хороший, сивію.
Я думками, синочку, з тобою,
Ти пиши, щоб душа не боліла,
Щоб діждалась тебе молодою
І чорнява була, а не біла.

Учень. А сини в перервах між боями знаходили час і писали додому такі довгождані листи. Важко доводилося солдатам. Вибирали вихідні позиції, розставляли пости. І не було нічого милішого в світі для них, як перепочинок із дрімотою. У своїх снах хлопці бачили не тільки свій дім, а й коханих, яких вони залишили й пообіцяли їм повернутись живими.

Звучить пісня Олександра Розенбаума «Мы вернёмся»

Учень. Затис руками хлопець рану,
А кров між пальцями біжить.
Мені вмирати рано, рано,
Я хочу жити, жити, жити ...
І до кінця він сподівався,
Але йому не повезло.
Ні болю й страху не було...
І він помер, лиш здивувався ...

Учитель. Скільки їх – юнаків – голубооких, русявих і чорнявих, одружених і тих, до яких ще не прийшло кохання, загинуло на тій землі. А для кількохсот війна ще й досі не закінчилася. Ті, хто сьогодні серед нас, пройшли сувору школу Афганістану. Колишні воїни-афганці працюють у різних галузях народного господарства нашого міста. Боляче, коли у мирний час помирають колишні воїни, які пережили страхіття війни. Вижили там, а зараз життя до них немилосердне. І як ми з вами можемо спокійно спати, коли неспокійно у світі, коли йдуть війни, коли гинуть діти?

Учень.

Ніби рани, – роки
Допікають в негоду і вранці,
Бо і в мирну добу
Розлучаються з світом «афганці».
І лишаються діти
Своїх молодих ще батьків...
Де розраду знайти,
І в якого повірити Бога,
Щоб одводив од ран
І продовжував людям роки?..
Прокотилась у вічність
Тривожна афганська дорога,
І тьмяніють над нею
Пригірклі, як попіл, зірки...

Учитель. Воїни афганці... Ми тепер звемо їх по-різному: інтернаціоналісти, окупанти – а війну помилковою. Майже 70 років тому було покладено край фашизму. Діди наші думали, що та війна – остання. Вони не думали, що їхніх онуків також називатимуть ветеранами. Давайте ж і ми з вами будемо пам'ятати ветеранів, виявлятимо розуміння тих, хто пройшов через війну і для кого вона триває й досі. У спогадах, у снах, у думках. Вони цього варті. Так, ми повинні розуміти їх. А зараз я хочу звернутися до наших хлопців. Колись і ви будете солдатами. І не дай Боже, щоб вам випала така доля. Після уроку мужності кожен із вас, замислиться, яким дорогим для нас є мирне життя. Шануймо людей, які за нього боролися.

Учениця.

І нахилившись до джерел ясних,
Звертаючись в минуле, в безкінечність,
Я попрошу у вічності краси
І права на душевність і сердечність.
Звучить пісня «Не жди мене (Афганістан)».

**Військово-спортивний конкурс «Нумо, хлопці!»
(до Дня Збройних сил України)
*Для учнів основної школи***

Людмила Булгаченко

Мета: підвищувати престижу військової служби, виховувати глибокої поваги та любові до Батьківщини.

Музичне оформлення: «Запорозький марш», композитор Є. Адамцевич, запис швидкої веселої музики, пісня «Как родная меня мать провожала», слова Д. Бідного, музика Д. Васильєва-Буглая.

Реквізит та спортивний інвентар: гирі, стійки, мішки, повітряні кульки, пневматичні пістолети (гвинтівки), магазин для спорядження набоями (2 шт.), загальновійськовий протигаз (4 шт.), гімнастичні мати, носилки, військова форма (2 шт.), автомат (2 шт.), простирадла (2 шт.), мандарини, бінти, шини, каша, ложка (4 шт.), тарілка (2 шт.)

Обладнання: стіл для спортивного реквізиту, музичний центр, акустична система, мікрофони.

Перебіг конкурсу

Конкурс проходить у спортивній залі, яка прикрашена блакитними, жовтими повітряними кульками. Під звуки «Козацького маршу» до спортивної зали юні козачата вносять державний прапор.

Учитель захисту Вітчизни оголошує про початок конкурсу.

Звучить гімн України

Ведучий 1. Доброго дня, дорогі учасники, учителі, гості! Ми раді вітати вас у цій святковій залі!

Ведучий 2. Сьогодні ми зібралися, щоб привітати всіх присутніх зі святом «Збройних сил України», а також провести цікаву незабутню конкурсну програму для майбутніх захисників Вітчизни.

Ведучий 1. Народна мудрість стверджує, що земля може нагодувати людину своїм хлібом, напоїти водою зі своїх джерел, але захистити себе не може.

Ведучий 2. Тому, захищати рідну землю – святий обов'язок тих, хто живе на цій землі, користується всіма її благами й дарами.

Ведучий 1. Виконуючи цей почесний обов'язок, юнаки ідуть служити в армію, щоб берегти мир і спокій своєї Батьківщини, стояти на сторожі її інтересів.

Ведучий 1. 6 грудня український народ святкує День Збройних сил України. У цей урочистий день ми вітаємо всіх, хто причетний до цього високого звання, звання єдиного для всіх: від вкритих сивиною й увінчаних нагородами фронтовиків, до молоді, яка лише нещодавно одягла військову форму.

Ведучий 2. І цього зв'язку не порушать навіть найбільші зміни в сучасному світі. Ми були і є свідками радикальних змін, які відбуваються і в нас, і в усьому світі. В інших вимірах живе й наше суспільство.

Ведучий 1. Але не можна забувати, відкидати все те, що цьому передувало. Священною є пам'ять про нашу перемогу і про тих, хто її виборював і платив найдорожчою ціною.

Ведучий 2. Подвиги захисників Вітчизни – це та велика і велична правда історії, яку не спотворити і не перекреслити жодним змінам у сучасному мінливому світі. Це постійна школа виховання молоді, яка присвятила себе військовій професії і служить справі збереження миру у своїй країні та далеко за її межами. Це взірєць реального, дієвого патріотизму для кожної чесної людини і свідомого громадянина, наочне свідчення єдності всіх поколінь нашого народу.

Ведучий 1.

Святкуєм цю чудову дату,
В ній – щастя, доля всіх людей.
Якщо твердіш хода в солдата, –
Дзвінкішим буде сміх дітей!
Ми – діти країни, де воля і мир,
Не хоче війни наш народ-богатир!
Стоять брати і батьки повсякчас
На варті свободи і щастя для нас.

Ведучий 2.

Воїне, лицарю славний,
Ти зброю тримаєш в руках,
Щоб на нашу країну-державу

Злий не позарився враг.
Будь мужній і будь достойний
Ти слави своїх батьків,
Відважний вкраїнський воїне,
Нащадку славних віків
(В. Стасюк).

Ведучий 2. Сьогодні всі дівчата та жінки вітають хлопців і чоловіків. У привітаннях вони хочуть підкреслити такі якості, як: мужність, надійність, гідність, сміливість, щиросердя та шляхетність.

Ведучий 1. Дарують подарунки, чарівні посмішки та щирі слова.
На сцену виходять учениці

Учениця 1.

Ми бажаємо вам, хлопці,
Друзі наші щирі,
Гарно всім навчатись
І жити у мирі!

Учениця 2.

Щоб зростали і мужніли
Ви кожну годину,
Щоб батьки пишались вами
У будь – яку днину!

Учениця 3.

Отож разом усі вітаємо,
Удачі, щастя, перемог бажаємо.
Нехай же радість з вами поруч
Іде завжди праворуч і ліворуч.

Учениця 4.

Нехай завжди здійснюються всі мрії,
Ще будьте мужні і щасливі,
Вершин блискучих досягайте,
І нам також допомагайте.
Виходять зі сцени

Ведучий 1. Просимо підготувати свої долоні й оплесками зустріти команди-учасників конкурсної програми.

Звучить весела музика. Команди виходять на сцену

Ведучий 2. Поки команди шикуються на сцені, дозвольте представити наше вельмишановне журі ...

Представлення журі

Ведучий 1. Сьогодні ми пропонуємо вам здійснити цікаву подорож у дивовижний світ чоловічої сили й краси, кмітливості й майстерності.

Ведучий 2. Справжній чоловік – це сильна людина. У нього справа честі понад усе, він кидається у бій, ризикує своїм життям заради інших людей. Але часто від спритності, уважності залежить життя й самого воїна.

Ведучий 1. Нелегка військова служба. Це ранні підйоми, багатокілометрові пробіжки й армійська дисципліна.

Ведучий 2. Отож, розпочинаємо конкурсом, що має назву «Підйом за тривоною».

Ведучий 1. Від кожної команди ми запрошуємо по одному учаснику. За найкоротший час «солдат» має піднятися з ліжка, одягнути військову форму, узяти автомат і зайняти відповідну позицію. Перемагає той, хто впорається за короткий час.

Звучить весела музика. Учасники команд виконують завдання

Ведучий 1. Поки журі визначає переможця конкурсу, вашій увазі пропонуємо переглянути гумористичну сценку «Проводи в армію».

Звучить пісня «Как родная меня мать провожала».

Інсценізація «Проводи в армію»

Мати. Не йшов би ти, синку, у солдати. Я ж тобі говорила, женись на Люсьці!

Призовник. Не хочу я на Люсьці!!!

Мати. Тоді женись на Гальці! Вона б тобі за рік двох дітей народила, а то й трьох!

Призовник. Це ж як, маманя?

Мати. А так! У неї уже двоє є ... І в армію ти б не пішов!

Призовник. Та хочу ж я в армію, маманя! Уявляєш із автомата – бабах! Із кулемета та-та-та-та! О, де життя справжнього мужика! А вдома, що? Корова реве, коза бекає, дівчата попід вікнами виють. Нудьга та й годі! *(позіхає)*

Мати. Добре синку! Вирішив, то йди! Батько твій служив, і дід, і прадід. Гостинці я тобі збрала: три пари носків шерстяних із нашої кози Маньки, 3 літра молока від корови Зорьки, 2 метри сала із свині Машки, 3 десятки яєць. Ось іще мішечок із насінням та конвертів пачка. Будеш там насіння лускати та листи мені писати.

Призовник. Ех, маманя йду я від вас!

Мати і призовник виходять із сцени

Ведучий 2. Так призовники потрапляють в армію: хто за бажанням, а хто з необхідності виконати свій обов'язок.

Ведучий 1. А що важливо в армії?

Ведучий 2. Навчання! Ось що!

Ведучий 1. Зараз ми переконаємося у витривалості, мужності майбутніх захисників у естафеті «Біг із гирями».

Ведучий 2. Перші учасники команд стартують із гирею (8 кг) у руках, пробігають 10 м, оббігають стійку, повертаються до місця старту і передають гирю наступному учасникові.

Ведучий 1. Перемагає та команда, яка першою завершить естафету.

Звучить весела музика. Проводиться конкурс.

Члени журі оголошують команду-переможця

Ведучий 1. За неписаними законами кожен «солдат» повинен знати про свого командира все. Отже, наступний конкурс так і називається **«Командир»**. Безпосереднім вашим командиром є класний керівник.

Ведучий 2. Отож, завдання назвати:

- дату народження свого класного керівника;
- ім'я його дружини чи чоловіка;
- улюблене заняття вашого наставника.

Ведучий 2. Ми змогли вже оцінити, наскільки сильні, галантні, уважні, трудолюбиві наші хлопці. Хотілося б ще переконатися у їх спритності.

Естафета «Стрибки в мішку»

Перші учасники стартують, долають відстань 10 м, повертаються і передають мішок наступному учасникові. Перемагає команда, яка першою завершить естафету.

Ведучий 1. Усім відомі слова полководця Суворова: «Важко в навчанні – легко в бою», які стали настановою для кожного майбутнього солдата. А чи вміють наші хлопці магазин споряджати?

Конкурс «Підготовка до бою»

Завдання: спорядити набоями магазини. Від команди запрошуються два учасники.

Ведучий 2. Професія військового – свята професія, тому що тільки чоловіки в погонах захищають Батьківщину, спокій, щастя та мир для всіх. Для них на все життя стали важливими слова: «Україна, честь, відвага.»

Звучить пісня «Україна, честь, відвага»

Ведучий 1. Ідуть у запас ветерани, їхні місця займають молоді солдати й офіцери. До нас у гості прийшов сьогодні офіцер запасу _____. Надамо йому слово.

Гість розповідає про армію, про службу, дає цінні поради юнакам

Гість. А тепер я хочу провести з вами **«Військову вікторину»**

Учасники по черзі відповідають на запитання

- Які роди військ ви знаєте?
- На яких посадах в армії можуть служити дівчата?
- Які міста-герої ви знаєте?
- Скільки років служать в армії?
- Які ви знаєте військові звання?
- Назвіть відомих вам гетьманів.

Ведучий 2. На уроках із цивільної оборони ми дізналися, що одним із засобів індивідуального захисту від отруйних речовин є загальновійськовий протигаз. Чи впораються наші юнаки з умовною небезпекою? Це покаже конкурс **«Газова атака»**.

Ведучий 1. Ми живемо у тривожний час, і будь-коли маємо бути готові до різних несподіванок. Наступний конкурс **«Надання допомоги»**.

Ведучий 2. До участі запрошуємо всіх учасників команди, які сигналом ведучого вирушають у заданий об'єкт на порятунок потерпілого.

Ведучий 1. Завдання: винести обережно пораненого, надати першу допомогу (наприклад, відкритий перелом верхньої кінцівки). Ураховується швидкість, правильне надання допомоги потерпілому. Оцінює результат конкурсу шкільна медсестра.

Оголошення результатів конкурсу

Ведучий 2. Найбільша радість для солдата – отримати вістку з дому... Один із листів матері до сина, що пішов служити в армію, ви зараз послухаєте.

Коли сонечко весною землю пригрівало,
Сина в армію служити мати проводжала.
І стиснулось серце, очі засльозились,
Як на хлопців – новобранців усіх подивилась.
– Привикай же, сину, до життя в казармі,
Нехай ці роки не пройдуть намарно.
Вчись сумлінно й гідно ти бійцем ставати
І поважай старших, молодий солдате!
Слухай командирів – розуму навчайся!
Пиши листи друзям і не зазнавайся.
А як трапиться в житті скрутная хвилинка,
Пам'ятай же, сину, що ти є людина.
Щоб душі твоєї злоба не скорила,
Підлість та підступність тебе не згубила.

Ведучий 1. Підтримує солдата на службі, дає силу та витримку, зігріває душу та серце кохана дівчина, яка вірно чекає його на Батьківщині.

6 грудня – визначна дата для всіх чоловіків, хто колись мав честь носити погони і військову форму, а також – для всіх жінок, які з тривогою й гордістю чекали на повернення з лав Збройних сил України своїх синів, братів, коханих.

Ми вирости з цим святом, дорослішали й мужніли, беручи за приклад історію народу та його найкращих представників.

Нехай над вами небо голубіє,
Не знають втоми руки золоті,
Нехай душа ніколи не старіє
І серце не втрачає доброти.
Нехай для вас не згасне сонце,
Нехай не віють в душу холоди.
Хай жито на столі і Бог на небі
Вас завжди порятують від біди.
Хай щастя і радість вам ллються рікою,
Щоб ви не стрічались ніколи з журбою,
Хай пісня дзвінка виграє на вустах,
Хай смутку ніколи не буде в очах.

Ведучий 2. Україна сьогодні – незалежна держава. Збройні сили України покликані охороняти незалежність рідної землі. Служити в ній – справа честі та обов'язку...

Усний журнал «Уклоняємось доземно всім героям ...»

Для учнів середньої школи

Людмила Людвиченко, Елеонора Куксенюк

Мета: виховувати в учнів любов до рідної землі, формувати активну громадянську позицію щодо єдиної, цілісної держави та захисту її кордонів, патріотичні почуття гордості за мужність і героїзм українського народу.

Наочне оформлення: державні символи України, виставка дитячих малюнків «Ми проти війни».

Музичне оформлення: запис гімну України.

Додаткові матеріали: відеоматеріали: «Небесна Сотня», повітряні кульки, паперові голуби, вислови видатних людей, прислів'я про рідний край.

Обладнання: ноутбук, акустична система.

Епіграфи:

*Всім серцем любить Україну свою,
І вічні ми будемо з нею (В. Сосюра).*

*Свою Україну любить,
За неї Господа молить! (Т. Шевченко).*

Коли хоробрість веде, щастя її супроводжує (М. Цицерон).

Лиш боротись, значить жити (І. Франко).

Перебіг усного журналу

Поетична хвилинка

Учениця. Мир на землі – це затишок і тиша,

Це сміх дитячий і душі політ!

Коли поет чарівні вірші пише

Про незвичайний, дивовижний світ.

Учень. Мир на землі – це росяні світанки,

Краса і творчість, пісня у гаях.

Мир на землі – це вечори і ранки

Із радістю і щастям у серцях.

Учениця. Це дні роботи, сповнені натхнення,

Щасливі сім'ї, здійснення надій.

Й нас не лякають вибухи страшенні,

Й солдати не кидаються у бій.

Учень. Мир на землі – це дім і мама, й тато,

Й любові стільки – просто через край!

Це та земля, де щастя є багато

І в кожному домі – хліба коровай!

Учениця. Це та земля, де сміх і пісня лине,

А діти йдуть до школи знов і знов.

Й ніколи у боях ніхто не гине,

Бо там господар – щастя і любов (*Н Красоткіна*).

Сторінка 1. «Мрії про світле майбутнє»

Учениця. Про злагоду в країні, у світі мріють люди з давніх-давен, бо ж лише коли є мир, можуть здійснитись усі найзаповітніші прекрасні мрії, надії й помисли, кожен може реалізувати себе повністю, розкрити здібності й таланти.

Учень. Аби не війни, що проgrimіли над землею за всю історію, то людство вже давно могло жити так чудово, що ми й уявити не можемо. Вони забирають мільйони людей найталановитіших, які могли б багато чого поліпшити на землі.

Учениця. Ще болять рани в нашого народу, отримані у війні 1941-1945 роках. Воїни-переможці проявили дива героїзму, стійкості, мужності, билися за рідну землю, до останнього подиху, до останньої краплі крові, вистояли й перемогли. Для України ціна перемоги жахлива – мільйони людських життів, зруйнована економіка. Кожен другий воїн поліг у боях, кожен другий із тих, хто залишився живим, був поранений.

Учень. І земля України, і люди стогнали під поганим чоботом фашистського звіра. Не можна забути ті жахи, що творили нелюди. Окупанти збудували на території України понад 230 концтаборів і гетто (*райони з поганими умовами проживання*). Сотні тисяч військовополонених жінок, дітей, старих, інвалідів стали в'язнями. За час окупації України гітлерівці знищили понад 5 млн. чоловік, 2,4 млн. вивезли на роботи у Німеччину. Не міг терпіти народ такої наруги. Страшним був його гнів. І малих, і старих переповнювала ненависть до фашистів.

Учениця. Гітлерівська Німеччина і її керівництво наш народ не дооцінили. Вистояти й перемогти в такій страшній війні могли люди з міцною волею, із прагненням до незалежності, миру не лише на своїй землі, а й усьому світі.

Учень. Ті ж глибинні витоки патріотизму, що й на фронті, народжували масовий трудовий героїзм людей, які працювали в тилу, забезпечували фронт усім необхідним для розгрому ворога.

Учениця. У роки війни багато наших солдат уславили свої імена безсмертними подвигами. Українські воїни одержали 2,5 млн. орденів та медалей за хоробрість і відвагу, 2072 воїнам присвоєно звання Героя Радянського Союзу, 32 – двічі Героя Радянського Союзу. Високу ціну заплатила Україна за Перемогу та визволення Європи від фашизму. А ще слід додати мільйони інвалідів, вдів, сиріт, скалічені людські душі, зламані долі. Дорого заплатила Україна за Перемогу.

Учень. У нашому селі проживає Даниленко Поліна Дорофіївна, ветеран війни, із нею частенько зустрічаємося, щоб послухати спогади про ті минулі часи. Раніше вона приходила до школи, а зараз за станом здоров'я їй важко це робити, і наші волонтери ходять до неї. Вона із задоволенням спілкується з ними. Прослухайте її слова із запису диктофона.

Звучить запис бесіди учнів-волонтерів з Поліною Дорофіївною

Сторінка 2. «Тривожні роки афганської війни»

Учитель. Ще глибокі рани в душах нашого народу залишила війна в Афганістані. Адже 10 років наші молоді хлопці виконували інтернаціональний обов'язок. Ми повинні розуміти трагізм участі в Афганській війні тоді ще радянських людей, бо через Афганістан пройшло їх з України більше 160 тисяч. 27 грудня 1979 року були введені десантні частини в Баграм, Кабул та інші великі міста, а згодом вони втяглися у бойові дії по всій території. Присутність чужоземних військ викликали стихійний опір народу. Пік бойових дій припав на 1984-1985 роки. Для тисяч наших солдат, їхніх батьків та матерів, дружин, дітей розпочалася жорстока, кривава війна в Афганістані. Тривожні дні чекання, безсонні ночі. Посивіли батьки. Важкими були ці роки і для батьків, сини яких служили не в Афганістані, а на території колишнього Радянського Союзу. Де б не був солдат, він у будь-який момент міг потрапити в Афганістан. Тому й не було спокою в Україні всі 10 років. Війни тривала вдвічі довше, ніж Друга світова війна.

Учень. Скільки їх, юнаків, голубооких, русявих, чорнявих, одружених і тих, до яких не прийшло ще кохання, загинуло на тій землі. За довгих 10 років цієї війни на цвинтарях з'явилося багато свіжих могил із фотографіями юних облич.

Учениця. Останки загиблих воїнів привозили в оцинкованих трунах. І не було у батьків упевненості в тому, що ховають вони свого сина. І ще довго ятримуть душу запитання без відповіді. Навіть на могильних плитах довго забороняли писати справжню причину загибелі. Не забудеться це горе, не відболить іще кілька поколінь.

Поетична хвилина

Учень.

... Уже струмки течуть,
Уже весна така глибока, рання.
Учора вже летіли журавлі.
Таке врочисте вийшло поховання:
Школяррики стоять, учителі
А голосок дівочий квилить, квилить,
Соромиться кричати на весь світ..
Кого клясти, кого назвати винним?
І що той світ? Хіба він дасть відповідь?
На хрест сусідній похилився тато,
Похнюпились братики малі –
В селі ховали воїна-солдата
У мирному українському селі.

Учениця. За кожним воїном-афганцем – свій життєвий подвиг, своя доля. Хтось повернувся цілий і неушкоджений, а хтось – скалічений. Афганістан ... Він став синонімом людського лиха, справжнього пекла: палюче сонце зранку, спекотний вітер-афганець, пісок, що не дає дихати, і ... завжди хочеться пити.

Учень. Виконував свій інтернаціональний обов'язок і наш земляк Ігнатчук Сергій Дмитрович. Надаємо йому слово.

Виступ воїна-інтернаціоналіста

Сторінка 3. «Майдан – боротьба за справедливість»

Учениця. Українці мають усі підстави пишатись, що їхня Батьківщина не раз відзначала дні слави, мужньо переносила найважчі випробування. Не одне покоління кращих синів та дочок беззавітно клали своє життя до ніг рідної неньки – України.

Учень. Нам є з кого брати приклад. Це герої «Небесної Сотні», яких значно більше полягло під час акції протесту на Євромайдані у грудні 2013 та лютому 2014 років. Вони допомогли повалити корумпований уряд, а ті, хто залишився живим, зараз у складі Національної гвардії та українського війська безстрашно воюють за цілісність кордонів нашої держави.

Поетична хвилина

Учень.

Небо падало, земля горіла,
Лунали постріли, стікала кров,
На покуті свіча тремтіла,
Молилася там батьківська любов.
Не вберегла дітей своїх країна,
Темніє небо, воїн пада на коліна,
З життям прощатися не поспіша,
Розбите серце і поранена душа

(О. Щербаха).

Учениця. Наша держава горда з того, що зуміла виховати людей, здатних об'єднатися на Майдані, здобути волю, вибороти справедливість. Ми заявили про себе, як про велику націю, гідну зайняти достойне місце у світовій спільноті.

Учень. Трагічні події в Україні, починаючи з листопада минулого року, тривожать та не залишають байдужими жодного громадянина країни. Кожному з нас необхідно усвідомити, за що боролися учасники Євромайдану і заради чого пожертвувала життям «Небесна Сотня».

Демонстрація відеофрагменту «Небесна Сотня»

Поетична хвилина

Учень.

Народе мій, пишаюся тобою:
Моя душа – частинка твого «Я»
Красою правди у святім двобою
Понад Майданом сонця лик сія ...
Є нація! Хай знають всі у світі:
Ми є! Народ піднявся із колін!
І переможно сонце правди світить,
Співає гордо наш Державний Гімн.

Сторінка 4. «Паростки волі»

Ведучий 2. Після ганебної втечі уряду Парламент призначив на 25 травня дострокові вибори Президента. Здавалося б народ переміг, але починаючи з березня 2014 року за підтримки Росії на Донбасі почалася справжня війна. Терористи захопили багато міст і сіл Донеччини й Луганщини, а Росія, спираючись на псевдо референдум, анексувала (тобто приєднала) до своєї території Крим.

Ведучий 1. Споконвічна боротьба за волю України не могла не дати паростки волі, свободи. Україна здобула самостійність і позбулася протекторату ненажерливих сусідів. Росія споконвіку була «старшою сестрою» щодо України. І хоче, щоб під її «чоботом» ми були завжди. Тому й розпалює національну ворожнечу, щоб зробити нашу державу розрізною та беззахисною.

Ведучий 2. Із березня 2014 року тисячі наших солдат захищають рідну землю від загарбника, який, одержимий ідеєю, створити нову імперію. Але історія свідчить, що рано чи пізно всі імперії руйнуються, а всі диктатори гинуть. Шлях до перемоги досить довгий і кривавий, бо це – війна, яка приносить загибель тисячів людей, потворить мільйони душ та закарбовується в пам'яті багатьох поколінь.

Поетична хвилина

Учень 1.

Міста і села наші в різноквітті
Накрила димом пелена
І небо падало над світом
До матерів припали діти
І тиша крикнула: «Війна!»

Учень 2.

Роки над нами пропливали
І час випробувань прийшов:
Жінки солдатів проводжають
Сльозою в погляді дрижить
Надія, віра і любов.

Ведучий 1. Жорстокості окупантів немає меж. Міста зруйновано, люди змушені залишати рідні домівки. Гинуть мирні жителі. Вороги бездушно розстріляли мирних жителів у пасажирському транспорті під Волновахою та в Донецьку, розстрілюють жителів сіл, міст. Масово гинуть люди. Згадайте події в Маріуполі, ллється кров ні в чому не винних людей.

Ведучий 2. Жорстокості ворогів протистоять мужність і героїзм наших українських воїнів. Про це свідчать події на східному фронті. Згадаймо як мужньо 242 дні воїни захищали Донецький аеропорт, навіть потрапивши в пастку, так званий Іловайський котел, вони не падали духом, тримались, як справжні герої.

Ведучий 1. Усі українці допомагають воїнам АТО. Це і фінанси, продукти, теплі речі, тепле словом – все це підтримує наших воїнів там на передовій.

Ведучий 2. Ми закликаємо вас сьогодні згадати у ваших молитвах усіх Героїв, які поклали голови за майбутнє. Хай пам'ять усіх невинно убитих згуртує нас, живих, дасть нам силу та волю, мудрість і насагу для зміцнення власної держави на. У жалобі схилимо голови. Вони згасли як зорі.

Нехай кожен із нас торкнеться пам'яттю цього священного вогню – частинки вічного. А світло свічки хай буде даниною тим, хто навічно пішов від нас, хто заради торжества справедливості жертвував собою. Вони повинні жити в нашій пам'яті.

Звучить пісня «Мамо, не плач...».

Ведучий запалює свічку. Учні передають з рук в руки

Сторінка 5. «Події на східному фронті»

Ведучий 1. Україна... Її майбутнє в руках молоді. Від неї залежить, якою стане наша держава, тому вона, як родина, має бути дружною, сильною, здоровою, щасливою. Послухайте притчу.

В одній сім'ї батько перед смертю покликав до себе синів, дав кожному з них у руки по гілочці й сказав:

– Спробуйте переламати їх.

Сини виконали батьківську волю й переламали ці гілочки. Тоді старий зібрав ці гілочки разом у пучок і знову попросив переламати тільки тепер усі одразу.

Спочатку старший син спробував, але не зміг цього зробити. Потім середній і молодший сини намагалися зробити те ж саме, але в них нічого не вийшло.

І тоді батько сказав їм:

– Ось так і в житті: кожного з вас поодиноці можна образити, зламати, але якщо ви будете разом, то ніякі вороги вас не зламують, і всі негаразди ви легко подолаєте.

Ведучий 2. Зараз нашій країні як ніколи потрібно бути єдиною та згуртованою. На цілісність нашої держави посягнули вороги і багато наших земляків мобілізовано до лав українського війська. Вони з честю воюють на сході з терористами, російськими окупантами відвойовують та захищають кордони нашої держави. Українська земля пройшла війни та мир, поразки та перемоги, пишалася вірними синами та доньками, чарувала світ своїми запашними паляницями та мелодійними піснями. Вона була й залишається вірною матір'ю нації, яка свято шанує і любить її. Хай Бог допомагає нам творити майбутнє розумом, руками й серцями.

Помолімося ж усі разом за нашу неньку Україну!

Учні.

Моя молитва нехай лине
до Тебе, наче фіміам,
І пісня лине безупинно
в чудовий Твій небесний храм.
Боже, я молюсь за Україну,
Боже, молю Тебе за людей,
Ти їм прости, Ти їх спаси

І милість Свою нам яви
(Х. Малишкіна).

Сторінка 6. «Поетичні рядки подій сьогодення»

Учитель застосовує метод Гронування. Учні підбирають слова, які б могли охарактеризувати поняття «мир», «війна»

Технологія «Сенкан»

Учні складають сенкан зі словами МИР, ВІЙНА

Мир

Прекрасний, щасливий.
Процвітає, творить, примножує.
Люди прагнуть миру.
Життя.

Війна

Жорстока, жахлива.
Знищує, руйнує, убиває.
Війна приносить людям горе.
Смерть.

Поетична хвилинка

Ведучий 1. Усі ми з вами сумуємо, з болем у серці відгукуємося на події сьогодення. Серед наших учнів є такі, котрі про це страшне горе говорять за допомогою поезії.

Учениця.

І знову ллються, знову ллються сльози,
В дружин, діток і матерів,
Бо втратили вони на полі бою,
Батьків, чоловіків, синів.

Учень.

Повертайтеся додому солдати,
Повертайтеся до рідної хати.
З перемогою ви повертайтеся,
Тут чекають вас батько і мати.

Учениця.

Проженімо ворогів проклятих,
Що повзуть до нашої хати.
Проженімо їх з рідної землі,
Ми не хочемо сліз і війни.

Ведучий 2. Україна потребує виваженості, єдності, мудрості. Ми пишаємося нашою молоддю. Вона активна, здатна відстоювати майбутнє. Поважймо себе, державу, тоді інші країни поважатимуть нас.

Ми повинні пам'ятати всіх героїв, їх подвиг.

Слава Україні! Слава героям!
До тебе, людино, звертаюсь:
Залиш на хвилинку щоденні турботи.
З собою побудь у глибокій скорботі,

Згадай чоловіка, товариша, брата,
Дружину, сестру чи посивілу матір.
Перед трагічною хвилиною мовчання
словами говорити неможливо.
Оця хвилина більше нам розкаже,
Ніж тисячі, а чи мільйони слів.
Солдатів подвиг, про який сьогодні
Дізнались ми, не вимовить словами,
А тільки серцем можна це сказати,
Але воно, на жаль, не має мови,
Лиш має біль. І тому я прошу
Героїв пам'ять вшанувати мовчанням
(Ф. Малицький).

Хвилина мовчання

Ведучий 1. Перед вами лежать вирізані з паперу голуби та повітряні кульки. Пропоную написати слова підтримки вашим одноліткам, сім'ї яких змушені були залишити домівки у пошуках безпеки, воїнам, які тримають оборону на сході.

Учні записують свої побажання, слова підтримки на голубах із паперу та прикріплюють їх до повітряних кульок. Усі присутні виходять на вулицю й випускають повітряні кульки з побажаннями в повітря

Використані джерела

1. Андреева В. М. Години спілкування / В. М. Андреева. – Харків : Вид. група «Основа», 2013.
2. Бондарчук Г.М, Тимочків М.М Виховні години 8 клас : на допомогу класному керівнику / Г. М. Бондарчук М. М. Тимочків. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. – С. 12.
3. Ми віримо в майбутнє твоє, Україно! Сценарії виховних заходів національного спрямування. – Харків : Основа, 2014.
4. Ткачов С. В. Під прапором рідним вставай, Україно! : сценарії шкільних заходів про українську національну символіку / С. В. Ткачов. – Харків – Тернопіль : Видавництво «Ранок», 2009. – С. 16, 29, 32, 106, 160.

Година спілкування «Знаємо, пам'ятаємо, шануємо!» *Для учнів 5-9 класів*

Ольга Моторіна

Мета: поглиблювати знання учнів про аварію на Чорнобильській атомній електростанції; виховувати глибоку повагу до людей, які віддали своє життя в ім'я майбутнього життя людства, відповідальність за навколишнє середовище.

Наочне оформлення: портрети пожежників, які загинули, живі квіти, свічка пам'яті з чорною стрічкою; книги, газети, журнали з розповідями про аварію на ЧАЕС, фотоматеріали, плакат із висловом: «*Чи знаєш ти, світе, як сиво ридає полин. Як тяжко, як тужнооєму народу болить!...*» (Б Олійник).

Музичне оформлення: фонограми: «Місячна соната», музика Л. ван Бетховена; «Пробудження природи», музика І. Крутого; пісня «Чорнобильська біда», слова і музика Н.Май.

Обладнання: стіл, мультимедійне обладнання, акустична система, мікрофони.

Перебіг години спілкування

Учень.

Ти, відомий сьогодні кожному –
Не ім'ям своїм, а бідою.
Тою вулицею порожньою
Понад прип'ятською водою ...
Мій Чорнобиль! Зелений пагорбе!
У якому ти жив сторіччі?
Запеклись перестиглі яблука,
На твоєму обличчі.

Ведучий. Земля Чорнобиля. Це чорнобильські стежки, які давно вже заросли травами, якими рідко коли ступає нога людини. Чорнобиль... слово це стало символом горя й страждань. Це було надзвичайне українське містечко, яких сотні в Україні. Навесні воно потопало у свіжій зелені квітучих дерев і квітів, а влітку тут любили відпочивати кияни. Їхали сюди звідусюди, щоб набратися здоров'я, на риболовлю, подихати свіжим повітрям. Здавалося, що красу цього куточка ніщо й ніколи не затьмарить.

Учень.

А думалось: впокорений, слухняний.
Гадалося, служитиме, як слід.
Та вибухнув пекельно день весняний,
Так, що здригнувся тривожно всенький світ.

Учениця.

Зів'яв пейзаж. Зробивсь таким пасивним,
Вгорнулось місто в надзвичайний дим.
І мирний атом, ставши агресивним.
Націлився на села і сади
(К. Назаренко).

Ведучий. Біль Чорнобиля стукає в наші серця уже 29 років. 26 квітня о 12 годині 23 хвилини 40 секунд нічну темряву розірвало велетенське полум'я над четвертим реактором Чорнобильської атомної електростанції. Ті, хто тієї ночі не спали, бачили, як над електростанцією спалахнуло вогняне сяйво, схоже на сніп полум'я. Та ніхто тоді гадки не мав, що воно смертельно небезпечно. Мирна, щаслива весна перестала існувати для українського народу...

Учень.

І раптом – вибух і полум'я смертоносне,
І вмить здригнулася планета на всіх полюсах землі.
Відчули трава і дерево, що вже не вмивають росами,
Як перед смертю, постали батьки і діти малі.

Ведучий. Першими до реактора за тривогою прибули пожежні з охорони АЕС на чолі з 23-річним начальником варті лейтенантом Володимиром Правиком.

Учень.

Коли біда Чорнобильська війнула.
Коли упав наладчик неживим,
Був першим тут начальник караулу,
Володя Правик з воїнством своїм.
Дивлюсь в його лице – ось – розправить
Одну він зморшку від густенних брів,
Чудовий хлопець, Володимир Правик,
З тих, чиє серце – гордість матерів!

Ведучий. За ними, незабаром, прибула і варта з охорони міста Прип'яті, командиром якої був 22 – річний лейтенант Віктор Кібенок. Їх було 28 – пожежних Чорнобиля. Ніхто не здригнувся, не відступив; і кожен гідний того, аби про нього знали, пам'ятали! Про кожного!

Учень.

Ті, що згоріли в огні
В перші хвилини двобою,
Землю прикрили собою.
Як наші батьки на війні.

Учень.

Не залишили пости,
Мужньо стояли на герці.
Пам'ятник вознести
Їм треба у кожному серці!

Ведучий. Декілька годин провели пожежні на 4-му енергоблоці. Вони тягли важкі рукави, підключали їх до гідрантів, подавали воду на палаючий дах, «проводили детальну розвідку», перевіряли, чи можливо взагалі увійти в приміщення, забираючись сходами. Страшна температура плавила графіт, сипались уламки захисту. Життям і здоров'ям сплачено за години неймовірно важкої праці в тому місті, де через місяці перебувати можна буде лічені хвилини. У вогні й боротьбі пожежні намагалися врятувати чергових атомників, які потрапили у смертельну небезпеку.

Тихо лунає «Місячна соната»

Учень.

Безумству хоробрих –
Де вічність і мить.
Де згасли для вас
І життя, і блакить.

Учень.

Де зір наш потьмарить
Скорбота земна.
Де нам, як набат,
Імена... Імена...

Ведучий. Герої Чорнобиля вже відомі всьому світові. Уже багато років, як заснули вони на новому підмосковному Митинському кладовищі. запам'ятайте їхні імена:

- лейтенант **Володимир Павлович Правик**
- лейтенант **Віктор Миколайович Кібенок**
- сержант **Микола Васильович Ващук**
- старший сержант **Василь Іванович Ігнатенко**
- старший сержант **Микола Іванович Титенок**
- сержант **Володимир Іванович Тишура**

Ведучий. Сьогодні на Україні проводиться день національної жалоби. В усіх храмах лунтаимуть дзвони. Пройде богослужіння в церквах, костьолах, синагогах. Тож запалімо й ми скорботну свічку... схилимо голови перед усіма, кого сьогодні вже немає з нами, хто ціною власного життя сплатив шанс на життя мільйонів. Ушануймо хвилиною мовчання пам'ять героїв Чорнобиля.

Хвилина мовчання. Фонограма «Стук серця»

Учень.

Луг не тішить око зелен-рутою.
В ліс і гай заходити не можна.
Кожна квітка дихає отрутою,
Стронцієм налита квітка кожна.

Учень.

В порожніх селах вітер квилить,
Тополі гне і лози хилить,
Гірчать на сонці полини,
Ростуть в городах бур'яни.
З річок веселки воду п'ють,
І страшно яблуні цвітуть.

Учень.

А втім селі ні голосу, ні звуку,
І вікна випромінюють розлуку,
І двері навхрест дошками забиті,
І журавлі криничні сумовиті,
І тихий сад біля старої школи,
І дітям в ній не вчитися ніколи

(М. Луків).

Ведучий. Зона...Мертві села...Ми відчуваємо їхнє застережливе мовчання, відчуваємо небезпеку, що сховалась у траві, воді, деревах. Земля залишилась без своїх господарів... Повертаючись у безлюдну зону, журавлі дивуються, чому тут не чути веселих дитячих голосів, чому тут немає життя.

Інсценівка вірша «Чорнобиль – трава»

Учень 1.

Намалюй, – дитина просить, – радість і красу.

Учень 2.

І малюю я веселку квітку, й росу.
З посмішкою на обличчі дівчинку в вінку.
І хлопчину, що кружляє з нею у танку.

Учень 1.

Намалюй мені розлуку, смуток і журбу.

Учень 2.

Я малюю лист осінній, схилену вербу.
Що спустила свої віти голі до землі.
І ключами в синім небі линуть журавлі.

Учень 1.

Намалюй мені ще ніжність.

Учень 2.

Тема не проста ...
І малюю я рожеві мамині вуста,
І метелика, і сонце, й квітку лугову,
І зелену, шовковисту, молоду траву.

Учень 1.

Намалюй, – дитина просить, – намалюй біду.

Учень 2.

Як її намалювати? Спосіб не знайду.
Чи поранену пташину, може, ледь живу?
А рука сама малює чорнобиль-траву...

Учень 1.

Нащо ти траву малюєш? Це біда така?

Учень 2.

Цю траву зовуть «чорнобиль», ця трава гірка.
В ній отрута, смерть і сльози, і брудна вода.
В ній хвороби. Сум, неспокій. Це страшна біда...

Учень 1.

Краще намалюй щось гарне. Намалюй життя.
А гірку траву чорнобиль викинь на сміття.

Учень 2.

Так, дитино, намалюю я життя тобі.
І надії намалюю, і мрії голубі.
Намалюю синє небо, чисте джерело.
Намалюю я лелеку, поле і село.
Намалюю віру, розум, доброту й любов.
Та гірка трава чорнобиль проростає знов
(В.Бурім).

Ведучий. Чимало років минуло з дня трагедії на Чорнобильській АЕС. Аварія стала для нас уроком, за який заплачено дорогою ціною. Тож не треба

повторювати помилок. Бережімо навколишній світ! Нашій планеті вистачить одного Чорнобиля.

Звучить фонограма музичної композиції «Пробудження природи»

Учень.

За днями дні – минув повільно рік,
За днями дні – і другого немає.
Нехай же лихо наше проминає,
І в світі не повториться повік.

Учень.

Хай стане мир міцнішим у сто крат,
Хай над землею чисте небо буде!
Чорнобиль – попередження, набат.
Його уроків людство не забуде.
(М. Луків)

Учень.

Так, час мине і землю ми загоїм,
І люди повертаються в хати.
Але, коли ми цей урок засвоїм?
Що ідучи всесильно до мети,

Учень.

Не треба забувати про озони,
Про землі, води, жита срібний дзвін,
І щоб ніколи омертвілі зони
Нащадкам не залишили своїм
(Л Горлач).

1 ведучий.

Все на Землі, все треба берегти!
І птаха, й звіра, і оту травинку.

2 ведучий.

Не чванься ти, що цар природи ти,
Бо врешті-решт, ти лиш її частинка...
Звучить пісня «Чорнобильська біда»

**Конкурс інсценізованої військово-патріотичної пісні
«Пісня у військовій шинелі»
Для учнів 8-11 класів**

Світлана Коваль, Оксана Рудавська

Мета: формування в школярів активної громадянської позиції, збереження пам'яті про народний подвиг під час II світової війни, залучення учнів до вивчення пісенної спадщини нашого народу.

Музичне оформлення: «Священна війна», сл. В. Лебедева-Кумача, муз. А. Александрова; «Темна ніч», сл. В. Агатова, муз. М. Богословського;

«Десятий наш десантний батальйон», сл. і муз. Б. Окуджави; «Пісенька про фронтового водія», сл. Б. Мокроусова, муз. Н. Лабковського; попури із пісень Великої Вітчизняної війни; «Здравствуй, мама», сл. і муз. Д. Лавінчука; «Катюша», сл. М. Ісаковського, муз. М. Блантера; «День Перемоги», сл. В. Харитонова, муз. Д. Тухманова; «На все життя», сл. Б. Вахнюка та П. Фоменка, муз. В. Баснера; «Майський вальс», сл. М. Ясеня, муз. М. Лученка.

Технічне обладнання: магнітофон, акустична система, 4 мікрофони.

Запрошені гості: ветерани Другої світової війни, воїни-інтернаціоналісти, учасники АТО.

Умови конкурсу.

Учасники конкурсу – учні 8-9, 10-11 класів – готують презентації. Тривалість виступу – до 7 хвилин за таким **алгоритмом:**

1. Історія створення пісні.
2. Виконання пісні.
3. Сценічна культура та зовнішній вигляд.
4. Оформлення сцени та використання наочності.
5. Інсценізація пісні.

Номінації конкурсу:

1. Пісні Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.).
2. Пісні про Афганську війну (1979-1989 рр.).
3. Сучасні українські пісні про мужність та патріотизм.

Критерії оцінювання виступів:

1. Виконавська майстерність.
2. Оригінальність та артистизм.
3. Креативність презентації історії пісні.
4. Створення сценічної композиції.

Нагородження:

За результатами конкурсу журі нагороджує переможців серед учнів 8-9 та 10-11 класів у кожній номінації грамотами та подарунками.

Перебіг конкурсної програми

Ведучий. Доброго дня, дорогі ветерани Великої Вітчизняної війни, воїни-інтернаціоналісти, учні та вчителі школи!

Ведуча. Сьогодні ми зібралися в цьому залі, щоб відсвяткувати світлу дату в історії нашої країни – це 9 Травня – День Перемоги! Ушанувати вас, ветерани-фронтовики, ви зі зброєю в руках на полі битви наближали цей світлий день!

Ведучий. Усе далі йде від нас травневий день 1945 року, день, який багатьом радянським людям запам'ятався як найщасливіший день життя. Із якими труднощами, стражданнями, утратами йшли люди до Перемоги!

Ведуча. Той, хто пережив війну, ніколи не зможе про неї забути! Вона назавжди залишиться в їхній пам'яті та серцях! І ми, молоде покоління, які

народилися вже після війни, повинні завжди берегти пам'ять про цю страшну війну.

Ведуча. 70 років відділяє нас від буремних воєнних часів Другої світової війни. Для історії – це небагато, а для людини – це майже все життя. А роки ідуть, ідуть... Швидко збігають, мов весняні струмки, літа, квітнуть дерева, приходять у світ нові люди. Але не старіє, не зникає пісня тих років. Вона живе у спогадах бійця, у гранітному монументі та в пам'яті нащадків. Пісня... Пісня тих буремних літ. Її надійно оберігає народ, передаючи, як святиню, у спадщину поколінням.

Ведучий. Пісня – це наша історія, наша гордість і слава. Під час війни вона відіграла величезну роль. Поетичні рядки надихали воїнів на героїчні звершення, допомагали повірити у власні сили, здобути перемогу в найтяжчих боях, нагадували про рідних і близьких, заради яких потрібно було вижити.

Ведуча. Гарною традицією в нашій школі є проведення конкурсу «Пісня у військовій шинелі» – виконання та інсценізація військово-патріотичної пісні. Журі буде оцінювати виступи конкурсантів за наступними умовами: історія створення пісні, майстерність виконання, сценічна культура та зовнішній вигляд учасників.

Ведучий. Оцінювати конкурс буде журі у складі ...

Ведуча. Слово для привітання надаємо ...

Ведучий. 22 червня 1941 року, субота. У всіх школах нашої неосяжної країни проходять випускні вечори. Дівчата кружляють у красивих сукнях, усе зелене навкруги, у повітрі відчувається аромат скошеної трави. Здається, нічого не говорить про війну.

Ведуча. 22 червня 1941 року. Ця дата розділила життя чорною лінією на 2 частини: перша – до війни, друга – після.

Ведучий. Пісню «Священна війна» виконують учні 10-Б класу.

Виконання пісні

Ведуча. На захист Вітчизни піднявся весь радянський народ, від малої до дорослої людини. Багато йшло добровільно на фронт, молоді юнаки дописували собі роки, щоб швидше потрапити на передову і знищити ворога.

Ведучий. Пісня – як сповідь про вистраждане й пережите, роздуми про те, через що довелося пройти нашому народу. Учні 9-В класу виконують пісню «Десятий наш десантний батальйон».

Виконання пісні

Ведуча. У 1942-му році Червона Армія намагалася перейти в рішучий наступ по всіх фронтах. На жаль, сил для того, щоб перемогти фашистів, забракло. Стало зрозуміло, що війна затягнеться надовго.

Ведучий. У цих умовах змінилась і тональність воєнних пісень: співати почали про повсякденні думки та почуття фронтовиків. Першою з таких пісень вважається «Темная ночь», написана в 1942-му році композитором Микитою Богословським і поетом Володимиром Агатовим. Учні 8-А класу виконують пісню «Темная ночь».

Виконання пісні

Ведуча. Гарні пісні та вірші завжди були вірними помічниками бійців. Із ними вони відпочивали в короткі години між боями, згадували рідних. Поетичні рядки надихали на подвиги, ритмічні та піднесені мелодії лунали як виклик ворогові, як презирство смерті.

Ведучий. Під час війни були популярними такі слова: «Кто сказал, что надо бросить Песни на войне? После боя сердце просит Музыка вдвойне!».

Ведуча. Для всіх присутніх попури із пісень Великої Вітчизняної війни виконують учні 9-Б класу.

Виконання попури

Ведучий. Музика під час війни була просто необхідна кожній людині. Багато хто може подумати, що в такий складний час для країни було не до пісень. Але було, та ще й як! Адже скільки пісень написано під час війни, а скільки було створено їх уже після!

Ведуча. Пісня про фронтового водія народилася не в роки війни, уже після – у 1947 році. Написали її автори Борис Мокроусов та Наум Лабковський для фільма про Сталінградську битву «Великий перелом».

Ведучий. Виконують «Пісню про фронтового водія» учні 8-В класу.

Виконання пісні

Ведуча. Життя – це найдорожчий для людини скарб. І за нього треба боротися усіма можливими засобами, а головне – вірити в перемогу над ворогом, над смертю, бо без надії життя неможливе, перемагають лише сильні духом люди.

Ведучий. У роки війни героїзм, витримку, самовідданість проявляли військові медики, які часто під бомбами, ризикуючи життям, рятували поранених солдат і офіцерів, годинами не залишаючи операційних, перев'язочних палат.

Ведуча. Пісню «На все життя», яка написана для фільма «Поїзд милосердя» виконують учні 9-А класу.

Виконання пісні

Ведучий. Щороку все більше віддаляються від нас події Афганської війни. Війни, що тривала 3340 днів або 9 років, 1 місяць і 20 днів. Війни, через горнило якої пройшло понад 600 тисяч військовослужбовців колишнього СРСР.

Ведуча. Війни, яка забрала життя біля 14 тисяч осіб, із них 3280 з України, повернулися на українську землю інвалідами – 3660 чоловік, пропали безвісти – 72. Війни, що стала найбільш масштабною після завершення Другої світової війни.

Ведучий. Скільки горя, мук, крові, життів людських за цими цифрами. День, як рік, рік, як століття. Це все було... Пісню «Здравствуй, мама» виконують учні 11-Б класу.

Виконання пісні

Ведуча. Найулюбленіша пісня солдат та офіцерів Великої Вітчизняної війни – «Катюша». Вона символізує вірність та віру. Її створили Михайло Ісаковський і Матвій Блантер. А з'явилася вона ще влітку 1938 року, коли велися бої біля озера Хасан під час військового конфлікту з Японією.

Ведучий. Тема Батьківщини, її захисту від зазіхань ворога, охорони кордонів була найважливішою темою. Пісня розповідає про бійця-прикордонника, якого Катюша кохає й чекає, якому дає наказ пильно берегти рідну землю.

Ведуча. Не багатьом пісням випала така «щаслива доля» – упродовж уже семи десятиліть жити в серцях людей різних національностей на різних континентах. Пісню «Катюша» виконують учні 8-А класу.

Виконання пісні

Ведучий. 1418 вистражданих днів і ночей позаду, 30 квітня 1945 року російський солдат Михайло Єгоров і грузин Мелітан Кантарія підняли символ Перемоги – червоний прапор над Рейхстагом у Берліні. 8 травня 1945 року був підписаний із фашистською Німеччиною акт про капітуляцію.

Ведуча. 9 Травня став Днем Перемоги, великим святом усього людства. Це перемога всіх, хто стояв під Москвою, пережив блокаду Ленінграда, форсував Дніпро, звільняв Європу.

Ведучий. Шановні ветерани війни, гості, учні та вчителі! Світлій пам'яті загиблих у роки Великої Вітчизняної війни оголошується хвилина мовчання.

Хвилина мовчання

Ведуча. Пісню «Майський вальс» виконують учні 8-Б класу.

Ведучий. Та війна закінчилася, і ще не встигли загоїтися солдатські рани, залишені в людських тілах, і знову лихо.

Ведуча. Знову страшне слово «війна» з жахом промовляють і дорослі, і діти. Україна вмивається гіркими слізьми від болю та втрат.

Ведучий. Наші сучасники вражають своєю сміливістю, відданістю та патріотизмом. І поряд завжди пісня.

Ведуча. Сучасні пісні про мужність та патріотизм виконують учні....

Виконання пісень

Ведуча. Ми, ваші онуки, правнуки, діти, будемо завжди пам'ятати про той величний подвиг, який здійснили ви в ім'я нашого сьогоднішнього усього людства на землі, і сподіватися, що пісня й сьогодні матиме цілющу силу для перемоги.

Ведучий. Дякуємо вам за те, що завітали до нас на свято.

Список використаних джерел

1. Музика часів Великої Вітчизняної війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.antifaschistische-linke.tk/post/index-206.html>.

2. Пісні воєнних років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ptu26.ucoz.ua>.

3. Герасимов І.О., Муковський І.Т. Епопея трагізму / І.О. Герасимов, І.Т.Муковський, П.П. Панченко. – Київ : Пошуково-видавниче агенство «Книга пам'яті України», 2006.

4. Жукова М. П. Невгасимий вогонь пам'яті. / М.П. Жукова. – Біла Церква, 2012.

5. Тур Г. Стояли насмерть / Георгій Тур. – Біла Церква, 2003.
6. Марченко В. Фронтіві заповіді / В. Марченко. – Біла Церква : Буква, 2004.

Урок мужності «Їх подвиг навіки збережуть серця»
Для учнів 7-8 класів

Світлана Декрет

Мета: ознайомлювати учнів із подіями сьогодення, виховувати почуття патріотизму, гордості за людей рідної землі, що відстоюють незалежність і волю.

Наочне оформлення: державні символи України, фото Героїв Майдану, жовто-сині стрічки, постери з визначенням термінів.

Музичне оформлення: пісня «Прошу в неба», слова В.Човника, І.Федиши, музика І.Федиши, музика з кінофільму «На краю стою».

Технічні засоби: комп'ютер, мультимедійний проектор, екран.

Перебіг уроку

Святково прибрана класна кімната.

Звучить мелодія пісні «Прошу в неба» у виконанні І.Федишин.

Учень читає вірш «Небо плаче!!!»

Учень 1.

Над Україною небо плаче,
Плаче серце, душа болить.
Так болить, що у ній неначе
Ніж іржавий чи біс сидить.
Боже правий! В хвилини болю,
Будь із нами, бо сил нема.
Тих прийми, хто помер за волю,
Їх душа не була сама.
Я впаду на свої коліна,
І молитимуся за тих,
Хто загинув за Україну,
І чий голос навіки затих.

Учень 2.

Після дня та страшної ночі,
І кривавих страшних подій,
Як дивитися мамам в очі,
Що синів поховали в ній?
І та темрява схоронила
Совість людства, добро й любов.
Що ж то за неймовірна сила,
Щовбиватиме знов і знов?
Помолімося разом, люди!

Хай простить нас Господь за все!

А ті душі, що не забудем,

Бог в долонях своїх несе!

(В. Шумської)

Учитель. Україна – це територія гідності й свободи. Такими нас зробила не одна, а дві революції – наш Майдан 2004 року, який був святом свободи і революція 2013 року – революція гідності.

Минуло вже більше року від того дня, коли українська молодь узяла у мирному протесті у підтримку євроінтеграції, та, здається, пройшла ціла епоха. То був час краху минулого й народження майбутнього. Це був надзвичайно важкий іспит для Батьківщини, коли українці продемонстрували європейськість, гідність, прагнення свободи. І хоча намети з Майдану Незалежності вже прибрали, та центр нашої столиці змінився назавжди. Адже саме там пролилася перша кров за гідність і свободу нації – там відійшла у вічність Небесна Сотня.

Перегляд відео «EURO Майдан»

А через деякий час до них приєдналися й ті, хто зі зброєю в руках відстоює суверенітет та незалежність держави в неоголошеній війні з російським агресором.

Наша країна у боротьбі за незламний український дух, свободолюбивість і патріотизм не може бути переможеною. Адже саме свобода – наша мета і водночас політична реальність, які об'єднують громадян України незалежно від поглядів і переконань.

Для кожного з нас настав час усвідомити себе повноцінним господарем держави – вимогливим до влади, але не пасивним у очікуваннях.

Перегляд відео українського рок-гурту «SOCIUM»

«Ukraine - Point of war («Україна – центр війни»)

Лідер гурту «SOCIUM (UA)» – діючий офіцер української армії, майор Калиновський Юрій Юрійович, родом із Криму, півроку тому перевівся з Сімферопольського гарнізону на службу до м. Києва. Анексія його рідного краю, війна на його батьківщині Україні надали поштовх для створення проекту «SOCIUM», який має на меті донесення до загалу українського патріотичного суспільства переконань молоді команди проекту, побудованих на засадах справедливості, національної єдності, тверезої свідомості, особистої гідності та честі посередництвом творчого прояву кожного з учасників колективу в композиціях, які вони роблять для людей.

Автори гурту створили пісню англійською мовою задля донесення до всього англомовного світу, який розділяє наше прагнення бути вільними від узурпатора, на своїй Богом даній землі, істинності тих подій, що відбуваються в нашій державі. Адже саме зараз нам потрібна підтримка ззовні, інакше ми будемо втрачати й далі землю, як це сталося з Кримом. Увесь світ повинен пам'ятати, як 75 років тому Європа була знищена та скалічена! Історія повторюється знову, і ніхто не мусить бути осторонь! Світ повинен знати правду! Україна потребує світової допомоги!

Сьогодні ми все частіше дивимося по телебаченню, читаємо на усіх шпальтах газет та журналів і застосовуємо такі терміни, які ще рік тому для нашої країни були чужими та далекими.

Учні зачитують визначені терміни

Учень 3. Антитерористична операція (АТО) – комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення злочинних діянь, здійснюваних із терористичною метою, звільнення заручників, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичного акту чи іншого злочину, здійснюваного з терористичною метою.

Учень 4. Волонтерство – добровільна, неприбуткова діяльність фізичних осіб – волонтерів спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги.

Учень 5. Гідність – це поняття моральної свідомості, яке виражає уявлення про цінність будь-якої людини, як моральної особистості, а також категорія етики, яка означає особливе моральне ставлення людини до самої себе і ставлення до неї з боку суспільства, у якому визнається цінність особистості.

учень 6. Мужність – одна з чеснот, що відображає моральну силу в подоланні страху. Мужність часто виступає як здатність переносити страждання, уключаючи фізичний біль.

Учень 7. Патріотизм – це любов та відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам.

Учень 8. Сепаратизм – прагнення до відокремлення, відособлення.

Учень 9. Тероризм – суспільно-небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших зазіхань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей, або погрози вчинення злочинних дій із метою досягнення злочинних цілей.

Учень 10. Честь – поняття моральної свідомості й категорія етики, що включає в себе моменти усвідомлення індивідом свого суспільного значення й визнання його значення з боку суспільства.

Учень 11. Подвиг – доблесна, важлива для багатьох людей дія, героїчний вчинок, здійснений у скрутних умовах.

Учень 12. Героїзм – найвище виявлення самовідданості й мужності під час здійснення видатних за своїм значенням дій.

Учень 13. Герой – людина, яка здійснює великі вчинки на благо людського суспільства. У наш час героями називають видатних своїми здібностями й діяльністю людей, що виявляють відвагу й самовідданість у бою та праці, людей, які втілюють основні риси певної епохи.

Учитель. Цей рік, на жаль, за трагічних і болісних обставин, дав українцям достатньо героїв, тепер варто зробити все, щоб про них не забули. Це істинні патріоти нашої держави. Це люди, які захищають честь, свободу, незалежність, соборність, пам'ять про них вічна.

Учні представляють героїв України

Учень 14. Одним із таких героїв України є наш земляк, майор СБУ Руслан Лужевський, який загинув під час виконання військового обов'язку в АТО у Слов'янську Донецької області.

Фотосупровід про Руслана Лужевського.

Руслан Лужевський народився 31.08.1975 року у с. Волошинівка Баришівського району Київської області. Закінчив місцеву середню школу, пройшов строкову службу в повітряно-десантних військах, закінчив Академію СБУ і продовжував службу в СБУ. Майстер спорту з рукопашного бою, кульової стрільби, відмінний парашутист. За зразкове виконання військового обов'язку неодноразово заохочувався керівництвом СБУ та інших правоохоронних органів України.

За виняткову мужність, героїзм і самопожертву, проявлені в захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі Президент України Петро Порошенко присвоїв звання Героя України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» майору Руслану Лужевському (посмертно). Відповідний Указ Глава держави підписав 03.11.2014.

Учень 15. 15 жовтня під час оборони Донецького аеропорту був важко поранений миколаївський десантник Олександр Терещенко, який до війни працював на телебаченні, був і оператором, і журналістом. Олександр Терещенко стояв біля витоків створення телекомпанії НІС-ТВ міста Миколаєва. Добровільна брав участь в АТО, служив у 79-тій бригаді гранатометником. Захищав Донецький аеропорт.

Загін десантників, яких називають «кіборгами» за непереможність і непоступливість в обороні аеропорту потрапив під обстріл терористів. У захисну споруду, де Олександр Терещенко перебував з іншими бійцями, кинули гранату. Олександр схопив її руками й намагався викинути назовні, рятуючи життя побратимів. Граната розірвалася в руках, унаслідок чого боєць утратив повністю праву і кисть лівої рук. До того ж сильно пошкоджене праве око.

Декламування учнем вірша, присвяченого героям, які загинули на Майдані за майбутнє України

Учень 16.

Вони Герої! Слава їм! –
Кричали з відусіль.
Це вилунало із сердець,
Це був як крик душі.
Вони стояли Всі за нас,
Тепер лежать в землі.
І очі їх закриті там,
Але не сплять вони.
Хоробрість їх не знала меж,
Під кулі вони йшли.
Як щит, грудьми закрили нас,
Бажали зберегти.

Батьки кричали з відусіль:
«Чому не я? Чому мій син?»
І зрозуміли, що вони,
Зробили вибір свій.
Ще сльози й біль, що розрива,
Серця людей, бо їх нема.
Нема тепер вже біля нас,
Але є в пам'яті крізь час.
Безсмертні душі ваші з нами,
Вам вічна слава і пошана,
Спасибі, що оберігали нас
(І. Очеретяна)

Учень 17. Сергій Нігоян (2 серпня 1993 – 22 січня 2014) – учасник і один з охоронців Євромайдану, убитий 22 січня 2014 року під час подій на вулиці Грушевського в м. Києві. Громадянин України вірменського походження. Герой України.

Народився та проживав у селі Березнуватівці Солонянського району Дніпропетровської області. Батько та мати – вірмени, був єдиною дитиною в сім'ї. Родина Сергія Нігояна переїхала жити в Дніпропетровську область із прикордонного з Азербайджаном села Навур, рятуючись від війни в Нагірному Карабасі. Сергій у селі користувався повагою був спокійним, працьовитим і справедливим. Активно займався карате (2012 рік третє місце на чемпіонаті Дніпродзержинська). Захоплювався радіотехнікою. Мріяв вступити до Дніпропетровського театрального коледжу, щоб стати актором. Україномовний. Патріот України й Вірменії. Був ідейним, мав активну життєву позицію: Україна має бути демократичною.

Сергій – учасник Євромайдану з 8 грудня 2013 року. Приїхав із власної ініціативи, попередньо не повідомивши батьків. Не підтримував жодного з партійних лідерів, а свій приїзд пояснив так: «Зрозумів, що повинен бути за Майдан». Жив у наметах разом із протестувальниками зі Львівщини та Івано-Франківщини, а також у Будинку профспілок. Приїжджав додому на початку січня, проте, попри вмовляння родини, вирішив повернутися на Майдан.

Загинув 22 січня 2014 року від поранення, спричиненого свинцевою картечкою біля стадіону «Динамо» на Грушевського. Сергія було застрелено близько шостої години ранку, у момент, коли ще тривало перемир'я між мітингувальниками та «Беркутом».

Демонстрація відео з Сергієм Нігояном

Учитель. Сьогодні Батьківщина переживає надзвичайно складні випробування. Анексія Криму та зазіхання на інші території України є непрощеним злочином. Розкрадена державна скарбниця, інформаційна війна проти України в ефірі ворожих мас-медіа, зрада національних інтересів високопосадовцями, подвиг Небесної Сотні та тисячі скалічених патріотів не тільки не зламали народ, а об'єднали українців та національні меншини у спільній боротьбі за незалежну і цілісну державу.

Учні декламують вірш «Єдина Україна»

Учень 18.

Травневий цвіт, буяє юність,
Квітує молодість в душі.
Хай процвітає Україна
У мирі, щасті та добрі!
Хай сонце ясне щогодини,
Нам посилає свій привіт.
А беззаконня і безчиння,
Нехай загинуть, і весь світ ...
Побачить силу Батьківщини,
Яка була ще з давніх літ!
І нашу волю не здолати,
І дух народу не зламати,
Свободу й совість не купить!
Московський лад хай геть летить!

Учень 19.

Нас об'єднала спільна мрія,
Єдина ціль до бою зве!
В серцях з'являється надія,
Вона усі бар'єри рве!
Бар'єри мовні й релігійні,
Конфлікти владні і сільські.
І нас не знищать навіть війни!
Морально разом навіки.
І наша слава не загине,
Нащадки наші не помруть.
Героям України пісня лине!
Вони у нашійпам'яті живуть!
Травневий цвіт, буяє юність,
Квітує молодість в душі.
І процвітає Україна:
У мирі, щасті та добрі!

(Т.Словесський).

Учитель. Ми пам'ятаємо наших героїв, які боролися проти несправедливості, стояли на смерть за незалежність нашої держави. «Небесна Сотня» називають їх, низький їм уклін. Ми серцем і душею з тими, хто й ці дні боронить нашу свободу на сході України, пам'ятаймо тих, хто віддав своє життя задля нашого щасливого майбутнього. Давайте хвилиною мовчання вшануємо пам'ять про них...

Хвилина мовчання

*Звучить мелодія з кінофільму «На краю стою»,
учень декламує вірш «Молитва за Україну»*

Учень 20.

О Боже єдиний, здійсни мою мрію,

Не діли нашу землю на Захід і Схід,
Бо всі ми єдині, усі ми сім'я,
В усіх нас одна Батьківщина, одна,
Одна і єдина, як вічна любов,
За неї ще пращури лили свою кров.
За волю, за єдність боролись вони,
Щоб у вольній країні ми з вами росли.
За неї Шевченко ще в Бога благав,
У віршах своїх він про неї писав,
Писав і благав у свого народу,
Щоб він не проспав України свободу,
Бо звір стоголовий уже не дримає,
І пазурі гострі у серце впинає.
Не дай йому, Боже, не дай розірвати,
Не дай, щоби брат йшов війною на брата.
Прожени той туман, що укутав усіх,
Щоб жити народ наш у спокої міг,
Щоб Україна завжди була вільна,
Завжди залишалась одна, неподільна.
І стяг синьо-жовтий здіймався аж до неба,
А більше для щастя нічого не треба!

Учитель. Дуже хочеться, щоб у нашій країні панував мир... Пам'ятайте, діти, ви – майбутнє України. То ж своїми знаннями, працею, здобутками примножуйте її культуру, своїми досягненнями славте її. Будьте гідними своїх предків, любіть рідну землю, бережіть волю й незалежність України, поважайте народ і його мелодійну мову. Шануйте себе і свою гідність, і шановані будете іншими.

Ми пишаємося своєю країною, молимося за щасливе майбутнє. Слава Україні! Героям слава!

Звучить гімн України

Список використаних Інтернет джерел

1. Біографія Сергія Нігояна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>.

2. Відео із Сергієм Нігояном, де розповідає поезію «Кавказ» Т. Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.youtube.com/watch?v=CyFq.

3. Відеокліп українського рок-гурту SOCIUM (UA) «Ukraine – Point of war (POW)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=1hjoVM-E3G8>.

4. Відеокпозиція EURO Майдан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=136gqHl64Kc>.

5. Відеоролик Гімн України «Ще не вмерла Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com>.
6. Відеоролик проводів солдатів Баришівського району в зону АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=xafZ2-QODsg>.
7. Вірш «Єдина Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vk.com/topic-5525046_16706405?offset=120.
8. Інформація про Олександра Терещенка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/profesija/2014-10-29/99817>.
9. Мінус пісні «На краю стою» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://my-hit.com>.
10. «Прошу в неба» пісня Ірини Федишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.primemusic.ru/Media-page-60310.html>.
11. Творчість (вірші, проза) – Українська революція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vk.com/topic-38854900_29018506.
12. Терміни-визначення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>.

Урок мужності «Хоробрі серця»

Для учнів 8-11 класів

Ольга Кайзер

Мета: формувати почуття патріотизму, громадянської позиції, розуміння єдності й цілісності України.

Музичне оформлення: пісня «Повертайся живим», слова та музика С. Тарабарової.

Обладнання: мультимедійна дошка, проектор, комп'ютер.

Перебіг уроку

Вступне слово вчителя

6 грудня – День Збройних сил України. Незважаючи на досить невелику офіційну історію українського війська, справжній вік Української армії сягає кількох століть, а її бойові традиції формувалися у важких кривавих війнах і конфліктах від Київської Русі до Великої Вітчизняної війни. І на сучасному етапі солдати й офіцери Збройних сил України гідно продовжують традиції своїх дідів і батьків. Це свято козацького бойового духу, української звитяги, національного війська нашої держави та всіх українців, які готові захищати честь і славу, свободу і суверенність рідної землі. І вже стало традицією вітати у цей день усіх чоловіків, хлопців, майбутніх воїнів.

А ми сьогодні поспілкуємося з людьми, які знають про Збройні сили України, їх призначення, структуру.

*Представлення гостей, виступ представників районного
військового комісаріату, учасника АТО*

Учитель. Сьогодні твориться історія, учасниками якої є ми самі. І від кожного з нас залежить доля Батьківщини. Від нас залежить, чи Україна і надалі буде незалежною державою, чи під владою Росії. Сьогоднішні події в Україні не дають спати кожному свідомому українцю. Знаємо, що на сході нашої держави проходить антитерористична операція, непроголошена війна.

Багато добровольців з нашого району зараз в АТО. Ми ними пишаємося, бажаємо їм терпіння, мужності, здоров'я, щоб вони якнайшвидше поверталися живими і здоровими до своїх родин.

Але, на жаль, щодня із засобів масової інформації дізнаємося про нові жертви наших воїнів. Це означає, що не лише батьки втрачають своїх синів, дружини – коханих чоловіків, діти – батьків, але і ми – своїх захисників. Це велика кривава рана, яка залишиться назавжди в нашій пам'яті, історії України.

Учень читає вірш «Пам'ять загиблого друга в АТО»

Учень.

Пішов на схід. Та повернутись обіцяв.
Я пам'ятаю, як гуртом ми проводжали
Тебе в АТО. А ти сміявся та не знав,
Що там, на небі, вже для тебе готували.
Ти був в боях, ти бачив ворога лице,
Хоча лицем його оскал навряд чи зветься,
Коли попав із побратимами в кільце,
Ти розумів, що битись на смерть доведеться.
А мати в ніч ніяк заснути не могла,
Чомусь молилась, довго-довго так молилась,
Неначе серцем поруч весь цей час була,
Аж поки пташка у вікно її забила.
І в цю хвилину зрозуміла: «Вже нема
Її соколика», бо то в віконце билась
Його душа, мов птах, самотня та сумна,
І головою мати стомленно схилилась.
Мій друг – герой, загинув вчора на війні,
І ми продовжувати маєм його справу,
Стати на захист української землі,
Бо захищаєм Батьківщину та державу.
Всіх до одного ми повинні пам'ятати,
Хто нас в цей час тяжкий на сході захищав,
Щоб знала кожна вбита горем мати,
Що не даремно син життя своє віддав
(С. Александрова).

Учитель. Прошу хвилиною мовчання вшанувати пам'ять загиблих воїнів.

Хвилина мовчання

Учень 1. Війна на сході України – збройний конфлікт на території Донецької й Луганської областей України, де з одного боку – організовані та керовані угруповання Російської Федерації, незаконні збройні формування

Донецької й Луганської «народних республік» та з іншого— українські правоохоронці із залученням Збройних сил України.

Учень 2. Зараз, як ніколи, наша армія потребує допомоги від нас і не тільки матеріальної, а й моральної. Воїни мають бути впевненими, що люди, за яких вони воюють, за яких віддають своє життя, боронять від ворога – їх люблять, про них не забувають, підтримують і допомагають. Уже багато намальовано малюнків і написано листів для солдатів та на їх підтримку, які западають у саму душу, від яких перехоплює подих.

Учень читає вірш «Лист до бійця АТО»

Мій Любий солдате, пишу я до тебе
З подякою щирого серця,
Що маю сьогодні я мирнеє небо,
Й надію, що лихо минеться.
Ти зараз на Сході – мене захищаєш,
Щоб мирним у мене був сон,
І те, що молюсь я за тебе, не знаєш,
На це не потрібно ікон.
Я просто у небо звертаюсь до Бога,
Щоб він тебе крізь боронив,
Безпечною всюди була щоб дорога,
І стало на все тобі сил.
Щоб ти повернувся вцілілим, благаю,
Молюся за тебе щодня,
І хоч особисто тебе я не знаю,
Мені відтепер ти – рідня!

(С. Александрова).

Учень 2. Крім таких листів, є справжні подвиги дітей, які жертвують своїми заощадженнями для військових на сході. Ось, наприклад, семирічний хлопчик пожертвував дві тисячі гривень на каску для солдата АТО. Михайлик Ткачук із Прикарпаття майже чотири роки збирав гроші на сенсорний телефон. Але від своєї мрії відмовився миттєво – віддав гроші на потреби військових. Пожертвувати кошти хлопчик вирішив, переглянувши телерепортаж про подвиг одного з військових. 26-річний командир Олександр Петраковський – герой, заради якого Михайлик Ткачук зважився на жертву.

Учень 3. «Якщо не буде України – мені планшет не потрібний». Це слова 10-річного Тараса зі Львова, який віддав на бронезилети 1300 гривень. За них хлопчик збирався купити планшет, але вирішив із мріями поки почекати.

Гроші хлопчик складав у скарбничку. Дуже мріяв про планшет – та на нього не вистачало. Допомогли бабуся й дідусь – подарували 1300 гривень. Однак гроші він вирішив передати на допомогу армії.

Тарас написав солдатам листа, узяв меншого брата, тата, гроші на планшет і поніс на радіостанцію, яка займається збором допомоги для армії. За його кошти уже купили бронезилет і передали лист.

А ось лист, який написав Тарас солдатам:

«Мене звати Тарас. Мені 10 років. Я живу у місті Львові. Мені подарували на День народження 1300 гривень. Я хочу докласти ці гроші на покупку бронжилета для наших військових. Слава Україні!!! Героям Слава!!!».

Історія Тараса так розчулила ведучих і слухачів, що ті вирішили купити хлопцеві омріяний планшет.

Учень 4. Багато героїчних сторінок перегортає війна, але нас вражають героїчні захисники Донецького аеропорту...

Бойовики не припиняють спроб захопити аеропорт у Донецьку. У наступі противник використовує всю свою вогневу міць. Термінали аеропорту, де тримають оборону українські десантники та спецпризначенці, обстрілюють прямою наводкою з гармат та танків. Вогонь ведеться з дахів багатопверхівок, де є мирні жителі.

Учень 5. Кіборги. Це слово сьогодні на всіх шпальтах газет, про них сповіщають щоденно новини. Хто ж вони. Ці легендарні воїни? Кіборги. Це люди з плоті і крові, які виживають у неймовірних умовах... Виживають. І захищають. І воюють. І знищують ворога. «Кіборгами на початку вересня їх назвав один із бійців так званої «Новоросії», коли описав українських військових.

Оборона, за якою стежать мільйони, смуга землі, у яку вгризлися сотні бійців, безкінечні потужні атаки ворога. Щонайменше 25 героїв, які ніколи не повернуться додому. Легенда про «кіборгів» – такою ми запам'ятаємо оборону Донецького аеропорту. Такою вона ввійде в історію.

Звучить пісня у виконанні С. Тарабарової «Повертайся живим»

Учитель. Любіть і бережіть Україну, бережіть себе.

Слава Україні!

Героям слава!

Урок мужності «Ми збережемо Україну»

Для старшокласників

Аліна Займенко

Мета: збагачувати знання учнів про формування українського війська в роки незалежності та значення Збройних сил України для держави, виховувати почуття патріотизму, гордості за свій рідний край.

Наочне оформлення: державна символіка, вишиті рушники, червона калина, композиція з квітів та пшеничних колосків, стенди: «Героям слава!», «Герої не вмирають», вирізки статей з місцевої районної газети про земляків – учасників АТО.

Музичне оформлення: державний гімн України, марші мелодій стрілецьких пісень; пісня «Люби ти Україну», слова В. Бронюка; музика Т.І.К. (Тік); аудіозапис вірша Анастасії Дмитрук «Зачем вы пришли с войной»; відео «Реквієм «Небесна Сотня».

Обладнання: комп'ютер, проектор, стелаж.

Перебіг уроку

Звучить державний гімн України.

Учень декламує вірш «Ми збережемо Україну»

Читець.

За що стріляєш брат у брата?
Та як ти міг таке зробити?
За що плюндруєш землю нашу?..
Тобі її не підкорить.
Ти заздриш нам, бо Україна –
Колиска духу і добра,
Багата всім, що треба людям,
Одна у нас, на всіх одна.
І скільки б й хто не намагався,
Нас не здолать – затямте всі ...
Ми збережемо Україну,
Бо дуже любимо її

(О. Голубенко).

Учитель. Вірш «Ми збережемо Україну», написаний нашою землячкою із села Яхни Оленою Голубенко. У вирі сучасних подій у нашій державі досить актуально говорити про дух волі й патріотизму, який вирує над Батьківщиною. Однак, сьогодні ми спробуємо не лише познайомитись з основними етапами формування Збройних сил України, а й на прикладі мужності й відваги наших земляків, довести, що любов до Батьківщини – це не лише слова, а подвиги та самовіддача людей, які сьогодні боронять нашу волю, рідну землю, прагнення жити в справедливій і багатій країні. Отже, урок буде складатися з двох частин, теоретичної – круглого столу «Становлення Збройних сил України в роки незалежності» та краєзнавчо-практичної – «Відкриття виставки, присвячена учасникам АТО «Слава героям».

Читець.

Звучить твоя присяга
На вірність Україні,
В ній прадідів відвага
І крила соколині.
Звучить твоя присяга
При матері й дружині
Під українським стягом
На вірність Україні!

Учитель. На засіданні круглого столу сьогодні присутні: юрист, історик-дослідник, військовий статист та дослідник сучасності. Вони спробують об'єктивно описати перебіг подій становлення Збройних сил в Україні за часів незалежності. Отож надаємо їм слово.

Виступи

Юрист. Важливим моментом створення державного механізму незалежної України була розбудова власної армії. 6 грудня 1991 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про Збройні сили України». У ньому проголошувалося, що Україна як незалежна держава і суб'єкт міжнародного права створює власну армію: війська наземної оборони, війська оборони повітряного простору і військово-морські сили.

Історик-дослідник. Однак, незважаючи на великі можливості та сприятливі умови, процес становлення Збройних сил України не був для молодої держави легкою справою. Численні проблеми та суперечності обумовлювалися тим, що Україна своє військове будівництво здійснювала шляхом реформування уламків старої Радянської армії, до чого не кожен військовий був свідомо готовий. Відчутний тиск відчували в Україні з боку Москви, яка прагнула будь-що зберегти в суверенних державах єдину армію і не випускати з-під впливу українську.

Військовий статист. Україна отримала у спадщину одне з наймогутніших військових угруповань у Європі. За своїм військовим потенціалом вона поступалася лише російському та американському контингенту, розміщеному в Європі. Перевага України в озброєннях над сусідніми країнами становила: над Польщею – у 2,2 рази, Угорщиною – у 4,7 рази, Румунією – у 2,5 рази, Молдовою – у 20 разів. Така велетенська кількість озброєнь та чисельності особового складу військових угруповань потребувала суттєвого скорочення, оскільки в мирний час значно перевищувала оборонні потреби України.

Історик-дослідник. Відповідно до наказу Міністра оборони України 3 січня 1992 року, розташовані на території республіки війська, почали складати присягу на вірність її народу. У Києві її складали на Майдані Незалежності. 20 січня 1992 року на вірність народу України присягли 270 тисяч військовослужбовців.

Юрист. У жовтні 1993 року Верховна Рада України ухвалила «Військову доктрину України». Вона проголошувала, що Україна не вбачає в сусідніх країнах супротивників і не є потенційним противником жодної держави. У січні 1994 року було підписано тристоронню угоду між Україною, Росією і США, яка стала правовою основою повного ядерного роззброєння України (на її території перебувало 176 міжконтинентальних балістичних ракет – третій ядерний потенціал у світі). 16 листопада 1994 року Україна приєдналася до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. У липні 1997 року було підписано «Хартію про особливе партнерство між Україною й НАТО». Отже, Україна, не маючи намірів у майбутньому воювати з жодною державою, намагалася інтегруватися в європейський світ як мирлюбна країна.

Історик-дослідник. Протягом усього часу незалежності нашої держави, українська армія пройшла не одне випробовування та здобула міжнародний авторитет. Українські воїни не один раз брали участь у миротворчих кампаніях, виконуючи нележку благородну місію в «гарячих точках» нашої планети – у Косові, Південному Лівані та Іраку. У мирний час українські воїни приходили

на поміч своєму народові в тяжкі часи стихійних лих, особливо під час повеней на Закарпатті, рятуючи життя тисячам людей. А сьогодні армія стала на захист мільйонів українців, які не могли змиритися з брехнею та насильством колишньої «проросійської» влади.

Дослідник сучасності. Відмова колишнього режиму від курсу на євроінтеграцію спричинила в Україні масові народні виступи. 21 листопада 2013 року молоде покоління, підтримане науковою та мистецькою інтелігенцією, почало масові виступи на підтримку асоціації з ЄС. Однак, незважаючи на мирний характер протестів, 30 листопада відбувся брутальний розгін Євромайдану чинною владою. Це зумовило початок масових народних виступів уже проти існуючої злочинної влади. Отож, до вказаної причини початку революції гідності додалися й інші: натиск на демократію, права людини; збільшення політичної та економічної залежності від Росії; погіршення матеріального становища більшої частини населення; зростання корупованості на всіх рівнях державного управління.

Події революції гідності тривали з листопада 2013 до лютого 2014 року. 22 січня 2014 з'явилися й перші жертви тих буремних подій. А 18-20 лютого 2014 року жертвами злочинної влади стали десятки українців, яких нарекли «Небесною Сотнею».

Перегляд відео «Реквієм «Небесна Сотня»

Дослідник сучасності. Наприкінці лютого 2014 року активізувалася агресія Росії в Криму. Колись дружня нам держава, яка завжди запевняла нас у своїй любові та повазі, завдала непередбачуваного й неочікуваного удару: скориставшись труднощами України, анексувала в березні 2014 року Крим та розпочала неоголошену війну на Донбасі, і зараз намагається дестабілізувати становище в інших регіонах України.

Декламування вірша Анастасії Дмитрук «Зачем вы пришли с войной»

Учень.

Верните нам наше небо,
Верните нам наш покой!
Зачем вы пришли, соседи?
Зачем вы пришли с войной?
Мы с вами детей крестили
И пили на брудершафт...
Зачем вы нас оцепили
Колонной своих солдат?
Нам много досталось боли –
Хороним своих сыновей.
Мы видели много горя,
Мы стали еще сильнее
Зачем вы пришли, ребята?
За что собрались воевать?
Мы выстоим брат за брата,
Нас тоже учили стрелять.

Мы выстоим – у нас Воля,
Ее не возьмет автомат.
Мы вам не сдадимся без боя,
Все церкви пусть бьют набат.
Мы видели смерть, ребята,
Ей смело смотрели в глаза.
Не надо войны, не надо...
Потом не вернешь назад.

(А. Дмитрук).

Військовий статист. Українська армія виявилася не готовою до опору. Колись наймогутніша армія в Європі, сьогодні не змогла стримати зрадливий підступ Росії в Криму. Та відданість патріотів, справжніх синів і доньок України, які в найтяжчі моменти життя об'єдналися, згуртувалися і всією громадою виступили проти окупанта, дали друге дихання Збройним силам України. Кожен не став осторонь: хто думками, хто матеріально, а хто, будучи до останнього вірним присязі народові – усі відгукнулися на заклик допомогти воїнам боронити нашу землю.

Учитель. Сьогодні Збройні сили України роблять чи не найвідповідальніший і найважливіший крок у формуванні як справжньої обороноздатної армії, здають найважчий екзамен на міць, відвагу й любов до рідної землі. «Живе лиш той, хто не живе для себе, хто для других виборює життя», – писав Василь Симоненко, даючи духовні орієнтири молодому поколінню українців. А відомий педагог Григорій Ващенко наголошував на тому, що джерелом натхнення в героїчній службі може бути лише свідомість, сполучена з палкою любов'ю до Батьківщини, до свого народу. Науку перемагати ворога складають не тільки військові якості, але й глибока віра, висока моральність, благочестя, милосердя.

Учитель. Такі якості в повній мірі властиві нашим українським воякам, які несуть бойову вахту в батальйонах 72-ї механізованої бригади, у 11-му батальйоні територіальної оборони «Київська Русь», у лавах Національної гвардії, у підрозділах прикордонних та інших військ, задіяних в АТО на сході України. Серед них – наші земляки, зеленківчани. Саме їм сьогодні присвячене відкриття виставки пам'ятних дошок в нашій школі.

Звучать мелодії стрілецьких пісень.

Представлення кожної пам'ятної дошки шкільної виставки

1. Шляхта Олександр Володимирович. Народився 19 листопада 1971 року. У березні 2014 року був призваний до Білоцерківської військової частини і з 1 травня 2014 року став учасником АТО захищаючи кордон рідної України в с. Сонцево Донецької області.

2. Черниш Артем Михайлович. Народився 7 листопада 1980 року. 3 квітня 2014 року його мобілізували на бойові навчання на 45 днів в м. Березань. 8 вересня 2014 року Артема Михайловича було відправлено в зону АТО в м. Маріуполь із честю захищати українську землю.

3. Хараїшвілі Руслан Олександрович. Народився 29 січня 1978 року. 22 березня 2014 року його одним із перших у селі було мобілізовано до армії. Відбувши бойову підготовку з 2 травня по 22 липня 2014 року Руслан Олександрович у званні молодшого лейтенанта перебував у зоні АТО.

4. Товмач Микола Миколайович. Народився 20 грудня 1970 року. 21 березня був мобілізований у зону АТО. Свій громадянський обов'язок – захищати свою державу з честю виконує поблизу Маріуполя.

5. Івченко Олег Михайлович. Народився 4 жовтня 1989 року. 3 квітня 2014 року його мобілізували в зону АТО в місто Маріуполь. Після поранення, пройшовши курс реабілітації, залишився служити у Національній гвардії.

6. Дмитренко Сергій Валерійович. Народився 13 вересня 1989 року. Виховуючись у родині воїна-інтернаціоналіста обмеженого контингенту, Сергій Валерійович вирішив присвятити себе святій справі – захисту Вітчизни. Із 2009 року за контрактом служить у Збройних силах України м. Білій Церкві. 3 квітня 2014 року в складі 72-ї механізованої бригади поїхав у зону АТО, щоб не дати змоги ворогу просунутись углиб нашої держави.

7. Голованенко Микола Якович. Народився 3 квітня 1974 році. 12 травня 2014 року Микола Якович був призваний у військову частину «Десна», що на Чернігівщині, на бойові навчання. 6 липня цього ж року Микола Якович був направлений у зону АТО під Дебальцево. Будучи вправним водієм, він без вагань сів за кермо швидкої допомоги і не раз рятував життя побратимам.

8. Галич Олександр Павлович. Народився 26 лютого 1987 року. 18 березня 2014 року був мобілізований у зону АТО, брав участь в обороні міста Маріуполя. 9 травня 2014 року він із військовими побратимами потрапив під обстріл. Олександр Павлович був тяжко поранений. Ліва частина обличчя отримала значні опіки, переніс не одну операцію.

9. Маслюк Микола Васильович. Народився 20 квітня 1975 року. 27 березня 2014 року під час першої мобілізації розпочав навчання на Житомирському полігоні, а 1 травня 2014 року був відправлений у зону АТО для стримування ворога поблизу Донецька.

10. Слободяник Вадим – миронівчанин. 29 липня 2014 року під час обстрілу наших позицій з боку Росії обірвалося його життя. **Юрій Яценко** – росавчанин, борець 25 батальйону. У серпні 2014 року його підрозділ рухався на БМП для зачистки території. Із засідки ворог відкрив мінометний вогонь. Юрій, прикриваючи відхід основних сил, загинув смертю героя. **Віталій Михайлов** – житель села Козин. 1 липня, виконуючи бойове завдання, загинув танковий екіпаж, у складі якого був навідником Віталій Михайлов.

Учитель. Пам'ять про звитягу й мужність героїв Миронівщини назавжди буде жити в наших серцях. Ушануймо їх хвилиною мовчання.

Хвилина мовчання.

Учень декламує вірш Валентини Кривов'яза «Хто б міг подумать?»

Читець.

Дідусь хоронить онука

(Груди всі в орденах) ...
Дідусь воював в 45-ім,
А внук захищав Донбас.
Дідусь хоронить онука ...
Серце плаче й болить.
Яка ж то страшна мука –
Рідне дитя хоронить.
«У прифронтових окопах
У нас було все на двох,
Ми з побратимом російським
Ділили останній шматок.
Хто ж тоді міг подумати,
Що потім свій автомат
В серце мого онука
Направить вчорашній брат ...»
Дідусь хоронить онука ...
Щось є страшніше ще?!
Ти взяв автомат у руки ...
А серце у тебе є?

Учитель. Сьогодні у нас в гостях учасники бойових дій АТО на сході України, наші земляки, колишні учні-випускники школи. Шановні гості! Поділіться враженнями про проблеми воїнів сьогодні, що потрібно знати майбутньому захиснику Вітчизни, як себе до цього готувати? Запрошуємо вас до слова.

Виступи учасників АТО на сході України

Учитель. Щиро вдячні вам за цікаві та повчальні розповіді. Бажаємо міцного здоров'я, щастя, успіхів. Висловлюємо щире подяку від усього учнівського та педагогічного колективів за вашу мужність, відвагу й любов до рідної землі. Саме ці якості ви проявили, захищаючи від ворога наші домівки, спокій. Слава Україні! Героям слава!

Учень декламує вірш «Облиште нас»

Читець.

Облиште нас! Жили і будем жити
На цій землі, в цих селах і містах.
Залиште нас орати і родити,
Нам дуже добре жити тут без вас!
Без ваших «повеленій» і указів,
Без вашої «любові» до крові,
Без ваших тюрем, мурів, перелазів
Край наших хат, на нашій же землі.
Немає старших-менших поміж нами,
Всі рівні перед Богом і людьми.
Не будьте ж ви імперськими катами!
Не згоньте всі народи до тюрми.
Нас і монголи так не мордували,

Хоча вони й не лізли у брати.
Щоб так народ «по-братськи» катували
Ніде в історії вже, мабуть, не знайти.
Все! Крапка! Розійшлися долі!
Не плачте – ми без вас не помремо.
Ми на своїм веселім, щедрім полі
Свою пшеницю й долю зіжнемо!
Прийми, Вкраїно, і мою сльозу,
І мій протест, і крик у простір неба.
Москва сльозам не вірить. Я скажу:
– Не вірить? Біс із нею. То й не треба!

(Г. Мусієнко)

На екрані з'являється гасло: «Або волю здобути, або вдома не бути!»

Учитель. Євген Маланюк, відомий український письменник, зазначав, що в козацтва було гасло: «Або волю здобути, або вдома не бути». Ця чи не найголовніша риса українського менталітету зробила можливим наступне відродження нації. Сьогодні ми з вами ще раз упевнились у тому, що основними рисами захисників України є: совість, обов'язок, відповідальність, прагнення до добра, волі, палка любов до Батьківщини, народу. Вам, молодому поколінню, необхідно виховувати в собі риси українського солдата.

Перегляд відео «Люби ти Україну»

Читець.

Боже, дай згоди святій Україні,
Хай Україна у січі не гине!
Вже Україну в крові покупано,
Невинним людям надміру припало.
Мед-молоко по землі хай полинуть,
Люди мечі хай покрушать і кинуть,
Хай переплавлять гармати на дзвони,
Щоб дзвоном славить Тебе на всі гони.
Дай, Боже, миру, дай конче святого,
Так хочем того по довгому бою!

Учитель. Дякуємо за увагу! Миру всім!

Вечір-зустріч із воїнами-афганцями «В Афганістані» в чорнім тюльпані»

Для учнів 9-11 класів

Світлана Коваль

Мета: розширювати знання учнів про події афганської війни, виховувати повагу до воїнів-інтернаціоналістів.

Музичне оформлення: фонограми пісень: «Посмотрите, ребята», слова і музика О.Гоцова; «Чорний тюльпан», слова і музика О.Розенбаума; «Белый

танець», слова Ю.Рогози, музика І.Демаріна; «Квітуча Україна», слова і музика Н.Май; «Бой гримел в окресностях Кабула», «Мы уходим» у виконанні гурту «Каскад».

Наочне оформлення: мультимедійна презентація, виставка малюнків «Афганістан очима дітей», вислів «Ми з вами, афганці».

Обладнання: магнітофон, 4 мікрофони, мультимедійний проектор.

Перебіг вечора-зустрічі

*Фанфари. Пісня «Бой гримел в окресностях Кабула»
у виконанні учнів 9-х класів*

Ведуча.

Афганістан ночами сниться:
Наш взвод стоїть в однім строю...
Полеглих друзів бачу лица
І сиву молодість свою.

Ведучий.

Підуть у небуття епохи лютих воєн,
Затягнуться поранення рубцями.
Та сльози вдів, сиріт і матерів
Пектимуть нам, як невигойні рани
(В.Туркін).

Ведуча. Доброго дня, дорогі гості! Раді вітати Вас у цій залі. Сьогодні ми зустрілися з вами для того, щоб ушанувати учасників афганської війни – воїнів-інтернаціоналістів.

Ведучий. 15 лютого виповнюється 25 років виведення радянських військ із республіки Афганістан. Цей день – данина пам'яті загиблих, прояв глибокої вдячності всім, хто повернувся додому. За кожним – свій життєвий подвиг, своя доля.

Ведуча. Афганістан... Він став синонімом людського горя з присмаком смерті: палюче сонце зранку, спекотний вітер і пісок, що не дають дихати... Це пекло назавжди закарбувалося у свідомості тих, хто його пережив.

Ведучий. В Афганській війні воювали й наші земляки. Сьогодні ми запросили на вечір воїнів-афганців, які були свідками тих страшних подій.

Ведуча. Із словом глибокої вдячності звертається до вас, воїни-інтернаціоналісти, міський голова _____.

Ведучий. Свій вірш «Молитва матері» прочитає Федорченко Марія.

Учениця.

Стоїть солдат один у полі,
Стоїть..., а з висоти йому,
Видніються і ліс, і гори,
І селище, де ждуть його.
Із хлібом, з сіллю зустрічаю
Тебе, синочку, кожний день.
І все чекаю, і чекаю...
А дні мої не за горами,

Пора мені і на покій.
А сльози капають додолю,
Що сина не дождусь повік.
Прийди – на тебе подивлюся,
Обніму міцно, а потім ...
Полину пташкою на небо...
А там благати Бога буду
За діда, батька і за сина ,
за всіх солдат, що на війні
Життя своє не шкодували,
Щоб ми жили і процвітали,
Щоб дихали і волю мали,
Її завжди ми цінували,
І гідними людьми були.
Благаю, люди, пам'ятаймо
Ті дні страшні, земля в крові...
А нашим рідним ветеранам
Вклонімось низько до землі!

Ведуча. Чимало літ минуло відтоді, як вивели з Афганістану радянські війська, але рани цієї війни кровоточать і досі.

Ведучий. Не можуть матері забути загиблих та покалічених синів, а дружини та діти чоловіків і батьків. Ми маємо знати про страшні події безглуздої афганської війни й пам'ятати, що і серед нас живуть люди, які у 20-30 років стали свідками й учасниками воєнних подій.

Ведуча. І ми маємо пишатися їхньою мужністю, героїзмом, подвигом.

Ведучий. До слова запрошуємо колишнього афганця, нашого земляка (ПІБ).

Учні вручають подарунки воїнам-інтернаціоналістам

Ведуча.

В долинах і на перевалах
Ще зовсім юні шураві
Ішли на бій і проростали
В легенди древньої землі.

Ведучий. 27 грудня 1979 року в Афганістан вводиться обмежений контингент армії Радянського Союзу. Війська сорока армій (чисельністю 100 тис. чоловік) просувалися на південь. Привозили із собою їжу, дрова, прісну воду.

Ведуча. Ворог мінував дороги, робив засідки в ущелинах. Спочатку підпалював головну машину, колона зупинялася, із гір продовжували стріляти кулемети, підпалюючи бензовози. Горіли гори, скелі, облиті бензином.

Ведучий. Кожен із вас сьогодні, дорогі воїни-афганці, згадує Афганістан: Кабул, Кандагар, Чарикар, Джабаль, перевал Саланг – на головній життєвій артерії країни. Там зовсім по-іншому відчувалася Батьківщина. І вижити – було

головним. Не підірватися на міні, не згоріти у бронетранспортері, не стати мішенню для снайпера.

Ведуча. Шановні земляки-афганці! Для вас учні 10-11 класів виконають пісню «Посмотрите, ребята».

Виконання пісні «Посмотрите, ребята».

Ведуча.

Над горами світанки, ніби дим.

І вечори, як полум'я, багряні...

Я назавжди зостанусь молодим,

Я буду жить в короткім слові «пам'ять».

Ведучий. Афганська війна тривала 9 років. 15 тисяч воїнів загинуло у цій війні, серед загиблих 3360 вихідці з України, із них 25 воїнів із Білої Церкви й Білоцерківського району.

Ведуча. Шановні воїни-інтернаціоналісти! Сьогодні ми віддаємо належну шану всім воїнам-афганцям, і тим, які є, і тим, кого немає. Усі ви чесно виконали обов'язок перед Батьківщиною, проявили найкращі якості характеру на чужій території.

Ведучий. Жахливим для солдата-афганця був не бій, не поранення, а поховання товариша.

Ведуча. Найважче для живих воїнів у Афганістані було проводити на Батьківщину загиблих друзів.

Ведучий. Не можна забути згорьовану неньку, її ранню сивину, виплакані сльози над цинковими трунами, привозив «чорний тюльпан».

Ведучий. «Чорні тюльпани» – неофіційна назва військово-транспортного літака, що використовувався для перевезення тіл, загиблих на війні солдат.

Ведуча. «Чорний тюльпан» згадується в армійській творчості та творчості радянських артистів, зокрема у виконанні Олександра Розенбаума.

Звучить пісня Олександра Розенбаума «Чорний тюльпан»

Ведучий.

Перед трагічною хвилиною мовчання

Словами говорити неможливо.

Оця хвилина більше нам розкаже.

Ніж тисячі, а чи мільйони слів

Солдатів подвиг, про який сьогодні.

Дізнались ми, не вимовить словами,

А тільки серцем можна це сказати,

Але воно, на жаль, не має мови,

Лиш має біль, тому я прошу

Солдатів пам'ять вшанувати мовчанням.

Ведуча. Світла пам'ять тим, хто загинув на чужій землі, хто помер уже повернувшись до рідної домівки. Схилімо голови й вшануємо їх хвилиною мовчання.

Хвилина мовчання

Ведучий. Для всіх присутніх у цьому залі учениця 10 класу виконує пісню «Білий танець».

Звучить пісня «Білий танець»

Ведуча. Посивілі завчасно хлопці-афганці ще й донині йдуть у тривожних снах у бій, затуляючи від куль один одного. Їм досі важко повертатися до цих чорних сторінок у їхньому житті, та ще важче вирвати їх, знищити й забути.

Ведучий. По-різному склалися долі колишніх воїнів-афганців. Та де б не були і ким би не стали, назавжди залишиться у їхній пам'яті розбита, січена свинцем і сталлю дорога Кабул – Кандагар – дорога вашої обпаленої полум'ям бойової юності.

Ведуча. Учні та вчителі школи стали учасниками пошукового проекту «Афганістан – очима дітей». Одним із завдань було дізнатися про земляків-інтернаціоналістів, які є славою й гордістю нашого мікрорайону. Пропонуємо вашій увазі спогади про цю жахливу війну.

Показ фрагментів пошукової роботи (мультимедійна презентація)

Ведучий. 15 лютого 1989 року останній радянський солдат залишив землю ісламської країни.

Ведуча. Перестали йти похоронки з Кандагара й Гардеза, Джалалабада й Кабула – основних військових баз радянського контингенту в Афганістані.

Демонструються слайд з фотографіями з архіву ветеранів Афганістану.

Звучить пісня «Мы уходим»

Ведучий. Честь і слава героям рідної землі! Нехай ніколи більше наші солдати не воюють ні на своїй, ні на чужій землі.

Ведуча. Нехай же ніколи не зазнають війни ваші сини! Не побачать на тлі чорного неба траси від кулеметних черг. Не схилять скорботно голови матері біля «чорного тюльпана».

Ведучий. Дорогі воїни! Ми побажаємо вам і вашим рідним миру, злагоди, щастя, здоров'я та успіхів у праці.

Ведуча. Афганська війна в пам'яті людства повинна жити ще довго, тому що її історія написана кров'ю солдатів і сльозами матерів.

Ведучий. Ми пишаємося вами, горді тим, що поруч із нами живуть такі мужні, відважні, рішучі чоловіки. Здоров'я вам, сімейного благополуччя, й пам'ятайте, що час – найкращий лікар для душі й тілесних ран.

Ведуча. Нехай «чорні тюльпани» стануть суворим попередженням нащадкам.

Ведучий. На завершення нашої зустрічі для вас, дорогі гості, пісенний подарунок, який має назву «Квітуча Україна».

Пісня «Квітуча Україна»

Ведуча. На цьому наш вечір закінчений. Дякуємо всім за увагу.

Ведучий. До побачення! До нових зустрічей!

Список використаних джерел

1. Гай А. І. На тих афганських рубежах : з блокноту військового журналіста / Анатолій Іванович Гай. – Біла Церква : Буква, 1991. – 128 с.
2. У нас «афганцями» їх звать : брошура-альбом до 10-ї річниці виведення військ з Республіки Афганістан / Київська обласна організація Української Спільки ветеранів Афганістану. – Біла Церква : Буква, 1999. – 62 с.
3. В горах Афганістана: о мужестве советских воинов / под ред. И. А. Пономарёва. – Ленинград : Лениздат, 1990. – 223 с.
4. Звёзды славы боевой : на земле Афганістана / под ред. И. М. Дынина. – Москва : Военное издательство, 1988. – 223с.
5. Задворная С. А. Территория чести / Светлана Анатольевна Задворная. – Киев : Азимут-Украина, 2009. – 280 с.

Урок мужності «Люди! Не треба війни, щоб не вмирали дочки й сини»
Для старшокласників

Лариса Кондратюк

Мета: розширювати знання учнів про Велику Вітчизняну війну, про людей, що боролися за рідний край, формувати ціннісне ставлення особистості до суспільства й держави, виховувати шанобливе ставлення до історичного минулого та повагу до старших.

Наочне оформлення: виставка фотоматеріалів та літератури, презентаційні матеріали до уроку.

Музичне оформлення: запис голосу Юрія Левітана про початок війни; пісня «Священна війна», музика О.Олександрова, слова В.Лебедева-Кумача; запис «Мелодія» для скрипки і фортепіано, інструментальний твір «Листок до альбому», музика М.Скорика; мелодія пісні «Бухенвальдський набат», музика В.І.Мураделі; пісня «Темна ніч», музика М.Богословського, мелодія «Comptine D'un Autre Ete L'Arge» музика Яна Тьєрсена; мелодії пісні «День Перемоги», музика Д.Тухманової; мелодія пісні «За того хлопця», музика М.Фрадкіна; пісня «Перемога», музика Ніколо, слова Ю.Рибчинського.

Обладнання: мікрофони, проектор, екран, ноутбук, стелажі для виставкових матеріалів.

Перебіг уроку

Учень.

На білому світі є різні країни, де ріки, ліси і лани.

Та тільки одна на землі Україна, а ми її доньки й сини.

Усюди є небо, і зорі скрізь сяють, і квіти усюди ростуть.

Та тільки одну Батьківщину ми знаєм. Її Україною звать.

Звучить запис «Мелодія» для скрипки і фортепіано

Ведучий. Сьогодні ми згадаємо тих людей, яких немає з нами, хто назавжди залишив нас, визволяючи рідну землю від ворога. Ушануємо тих, хто

поліг у горнилі боїв, кров'ю своєю окропив землю, пройшов крізь бої, лихо, голод і холод, вижив у смертельній війні 1941-1945 років. Усім мертвим і живим присвячується цей урок.

Учень.

Ми свято шануємо пам'ять усіх,
Хто власним життям нашу юність зберіг,
Хто впав за свободу у грізну годину,
За землю священну, за Україну!

Учень.

Вони у бронзі й камені звелись,
Летять роки і хмари понад ними.
Все менше тих, хто бачив їх колись,
Все менше тих, хто бачив їх живими.
Звучить пісня «Священна війна»

Ведучий. 1941 рік, червень, вихідний день. Червень – найчарівніша пора в Україні. Усе навкруги в красі та силі. Розквітають сади й луки, із поля чути п'янкий аромат скошеної трави ... І раптом – війна...

Звучить запис голосу Юрія Левітана

Учень.

Небо світле закрили чорні хрести.
Господи, Боже! Якщо ти є, захисти!
Крізь руки у двір гусенята малі...
І кров на травиці... І кров на землі...

Учень.

І шипить у ставку гаряче залізо,
І полум'я дике шугає над лісом...
І мама мовчазно-бліда, мов стіна...
І тато поволеньки каже: «Війна...».

Ведучий. Україна стала ареною жорстоких смертельних боїв: 57 дивізій, 1500 літаків, 1200 танків були направлені на неї. Земля і її люди стогнали під чоботом фашиста. Окупанти створили на території понад 230 концтаборів і гетто.

Ведучий. Сотні тисяч військовополонених жінок, дітей, старих, інвалідів стали в'язнями. За час окупації України гітлерівці знищили понад 5 млн чоловік, 2,4 млн вивезли на роботи до Німеччини.

Учень.

Спинись, проклятий супостате,
На світ востаннє подивись:
За тіло матері розп'яте
Сини на пару піднялись!

Учень.

У бій за наші ниви, за ясний сміх дитячий,
За юний спів щасливий, за славний труд гарячий.
Вперед, полки суворі, під прапором свободи,

За наші ясні зорі, за наші тихі води.

Звучить мелодія пісні «Бухенвальдський набат».

Демонстрація презентаційних матеріалів про концтабори

Ведучий. Знищення населення окупованих країн було садистським, сягнуло небачених розмірів. Гітлерівці вкрили Європу павутиною похмурих катівень, організовували жахливі фабрики смерті.

Ведучий. Кров холоде в жилах при згадці про такі табори смерті, як Дахау, Освенцім, Майданек, Бухенвальд, Заксенхаузен... у яких по-звірячому закатовано й знищено декілька мільйонів чоловік. У концтаборах нелюди створювали злочини, яких історія людства ще не знала. Людей катували, практикували на них досліди, труїли газом, спалювали в крематоріях.

Ведучий. Для відбору німці ставили планку на висоті 120 см. Усі діти, які могли пройти під цією планкою, відправлялися до крематорію. Знаючи про це, малеча витягувалася як тільки могла: піднімала вгору голову, стараючись потрапити до групи тих, кого залишають жити.

Звучить мелодія пісні «Темна ніч»

Ведучий. Війна... Це страшне слово принесло нещастя й дітям. На їхні маленькі плечі звалився страшний тягар війни.

Учень. Ніколи не забудеться мені:

На попелищі бродим, наче тіні, –

Змарніла мати й дітлахи малі.

А тут і ворон звістку з далечини

Приносить нам на чорному крилі.

Ми в горі пригорнулися до мами,

І я ще брався втішити сестер...

Учень. Багато літ сплигло за журавлями,

Але мені ввижається й тепер:

Отам, де тихі верби край дороги

Стоять в зеленій весняній красі,

Обшарпане, голодне, босоноге,

Бреде моє дитинство по росі.

Ведучий. На окупованій території СРСР фашисти замучили й знищили близько 10 млн. мирних жителів, у тому числі жінок, дітей, людей, похилого віку. Скрізь окупанти вводили примусову рабську працю з каторжним режимом. Мільйони людей, яких вивезли у Німеччину або залишили на окупованій території, утримувалися в неволі, як раби в давнину...

Звучить мелодія «Comptine D'un Autre Ete L'Apré»

Учень. Березень, 12, Ліозно, 1943 рік.

Дорогий, добрий татусю! Пишу я тобі лист з німецької неволі. Коли ти, Я прошу тебе, батьку, покарай німецьких кровопивць. Це заповіт твоєї помираючої доні. Кілька слів про маму. Коли повернешся, маму не шукай, її розстріляли німці.

Коли допитувалися про тебе, офіцер бив її нагайкою по обличчю. Мама не витримала і гордо сказала: «Ви не злякаєте мене побоями. Я впевнена, що

чоловік повернеться назад і викине вас, підлих загарбників, звідси геть». І офіцер вистрелив мамі в обличчя...

Татусю, мені сьогодні виповнилося 15 років. Якби ти зараз мене зустрів, то не впізнав би свою доню. Я стала дуже худенька, мої очі запали, мене постригли наголо, руки висохли, схожі на граблі. Коли я кашляю, із рота йде кров: мені відбили легені. ... Я рабиня німецького барона, працюю у Шарлена прачкою, перу білизну, мию підлогу.

Працюю дуже багато, а їм два рази на день у кориті разом зі свинями. Живу в сараї, де дрова, у кімнату мені заходити не можна. Два рази я тікала, але мене знаходив двірник. Тоді сам барон зривав з мене сукню і бив ногами. Я втрачала свідомість. Потім на мене виливали відро води й кидали в підвал. Тільки смерть урятує мене від жорстоких побоїв. Не хочу більше мучитися рабинєю у проклятих, жорстоких німців... Тату, відомсти за маму і за мене.

Прощай, добрий татусю, іду помирати. Твоя доня».

Звучить звук метроному

Ведучий. Діти війни... Війна забрала в них отчий дім, материнську ласку, батьківську турботу, безхмарне дитинство й юність, а найголовніше – позбавила права жити. Не можна забути сповнені тугою їхні очі, опухлі від голоду животики, опущені в німому відчаї голівки й маленькі рученята, які міцно тримали свою єдину іграшку.

Демонстрація презентаційних матеріалів

Ведучий. А скільки останків дітей, їхніх іграшок було розкопано після війни на подвір'ях шкіл, знайдено в попелі згорілих будинків. Гнів перехоплює подих при згадці про страшні звірства фашистів.

Учень.

До тебе, людино, звертаюсь:
Залиш на хвилинку щоденні турботи.
З собою побудь у глибокій скорботі,
Згадай чоловіка, товариша, брата,
Дружину, сестру чи посивілу матір.

Ведучий. Скільки матерів, сестер, коханих чекали і не дочекалися своїх синів, братів, чоловіків. У народі недаремно кажуть, що час не владний над материнським горем. І скільки б не минуло років і десятиліть від того недільного ранку, коли пролунало страшне слово «війна», вони ніколи не принесуть спокою матерям, діти яких віддали найдорожче – життя у боротьбі з фашистськими загарбниками.

Звучить мелодія пісні «День Перемоги».

Демонстрація презентаційних матеріалів

Ведучий. День 9 Травня 1945 року ввійшов однією з найважливіших дат у вітчизняну і світову історію.

Учень.

Знову травень, знову свято,
Сивий голубе, солдате,
Пригадаються тобі фронтові дороги.
Знову травень, знову свято,

Сивий голубе, солдате,
Свято слави, свято честі, свято Перемоги!

Ведучий. Війна нагадує про себе тисячами обелісків і братських могил.
Вони – святиня нашої пам'яті.

Учень.

До обеліска я в задумі стану,
До сивини своєї на путі.
Скажу «спасибі» тихо ветерану,
Що вдруге народив мене в житті.
На картах не знайти мої дороги –
Мій бойовий, мій босоногий шлях.
За вбитим батьком йшов до перемоги
Траншеями по спалених полях.
Сльоза зорі стоїть над обеліском,
Сховавши клопоти людські і сни.
Сьогодні треба поклонитися всім низько,
Усім, хто не прийшов з війни!

Звучить мелодія «Листок до альбому»

Ведучий. Запалимо свічку в пам'ять про тих, хто не повернувся з бою, не дожив до наших днів. Нехай спокійно й тепло буде їхнім душам від цього маленького світла.

Учні запалюють свічки

Ведучий. Пам'ятайте! Через роки, через віки! Пам'ятайте про тих, хто вже не прийде! Схилимо голови перед пам'яттю рідної землі. Ушануємо пам'ять загиблих хвилиною мовчання.

Учень. За ниви хлібні й ранки солов'їні, за вітру шум і лагідні світання,
Усіх загиблих пошануємо нині скорботною хвилиною мовчання.

Звучить звук метронома. Хвилина мовчання.

Звучить мелодія пісні «За того хлопця».

Демонстрація презентаційних матеріалів

Ведучий. Дорогою ціною дісталася нам перемога. Я знаю, що пройдуть роки, змінюватимуться люди, покоління і настане той час, коли зовсім не залишиться живих свідків того страшного лихоліття, але я впевнена, що залишиться пам'ять про них, їхні подвиги, жорстоку й бездушну війну, яка забрала життя мільйонів людей, принесла лихо і горе на нашу українську землю.

Ведучий. І від нас усіх залежить, щоб це залишилося в пам'яті наступних поколінь. Без неї немає майбутнього. Уклонімося ж тим, хто поліг у бою... Хто поклав рідну землю собою.

Ведучий.

Пливуть літа, як дим у безвість хмуру, і двічі жить на світі не дано.
Дивіться ж, діти, не споганьте здуру обпалене війною знамено.

Ведучий.

Живіть собі без кривди, без тривоги, свободою втішайтеся, як орли.
Та честь дідів не затопчіть під ноги, щоб ваші діти вас не прокляли.

Учень.

Ми не дозволимо той жах повторити, хочемо в мирі і щасті ми жити.
Низько в скорботі знамена схиляємо, клятві священній навек присягаємо.

Учень.

Іменем доньки, що батька не знає.
Іменем матері, що сина не має,
Іменем жінки, що овдовіла.
Іменем матері, що посивіла.

Учень.

Іменем пам'яті з роду до роду,
Іменем чесним, священним народу.

Усі (разом): Люди! Не треба війни, щоб не вмирили дочки й сини!

Звучить пісня «Перемога» у виконанні учасників заходу

Перелік використаної літератури

1. Відгомін страждань і поневірянь в пам'яті рабів III-го Рейху. – Київ : Фенікс, 2008.
2. Баутіна В.В. Тільки пам'ять не сивіє. / В.В. Баутіна // Позакласний час. – 2001. – №13.
3. Краснюк Т. Вічна їм пам'ять і слава : матеріали до святкування Дня Перемоги. / Т. Краснюк // Шкільний світ. – 2003. – №15.
4. Топчій З.Л. Захистити мир на землі : урок пам'яті загиблих у Великій Вітчизняній війні / З. Л. Топчій // Розкажіть онуку. – 2001. – № 13.

Політично-мистецьке шоу

«Україна – єдина країна»

Для старшокласників

Антоніна Лесик

Мета: сприяти вихованню патріотичних почуттів, формувати в учнів громадянську позицію, повагу, толерантність до інших народів.

Музичне оформлення: фонограми пісень: «Україна – це ми», слова Ю.Рибчинського, музика Ніколо; «Я українець», «На варті», слова та музика А.Матвійчука; «Мамо не плач, я повернусь весною», слова й музика М.Олійника; «Я не здамся без бою», слова й музика С. Вакарчука.

Обладнання: реквізити телестудії, комп'ютер, мікрофони.

Перебіг шоу

Єднайтесь, люди, в кого ще живе в душі любов до рідної країни...

Г. Акулов

Звучить пісня «Україна – це ми».

Виходить юнак у військовій формі, касці

Юнак.

Я прийшов з піднебесся, з пекельної вирви,

Крізь вогонь і залізо проніс я любов
До України, що всіх нас, як мати, зростила,
За яку я жертовно пролив с вою кров.
Юні друзі, послушайте воїна-брата:
Тільки в єдності сила і міцність буття,
Тільки разом ми зможем недолю здолати,
Пам'ятайте: за це віддали ми життя
(Л. Савіцька).

Звучить пісня «На варті»

Учитель. Доброго дня, дорогі учні! Сьогодні ви знову сідаєте за шкільні парти відпочилими, змужнілими, дорослішими. Вам усміхається лагідне сонце, яке посилає свої промені з синього неба. Воно благословляє Україну, береже у віках її материнську любов, так як ніколи не відділити від землі-неньки небо, так не можна відділити захід України від сходу, Карпати від Світязя, Чорне море від Дніпра, бо це все – Україна – єдина, суверенна, незалежна. Але останнім часом нас постійно переслідує запитання: чи буде так, чи ні? Яким буде вже завтрашній день нашої держави. Завтра вам іти в самостійне життя. Ви повинні стати гідними подвигу співвітчизників, старших братів, які принесли молодість, життя на вівтар боротьби за волю і єдину Україну.

У нас сьогодні не просто урок, а політично-мистецьке шоу, тема якого «Україна – єдина країна», присвяченого Небесній Сотні, що полягла на Майдані Незалежності, піднебесним сотням, які загинули на сході, обороняючи волю, незалежність і єдність нашої держави.

Ведучий. Розпочинаємо наше шоу. Дозвольте представити гостей. Це представники України від заходу і сходу, відомі українські політологи та історики, поети, а також на відеозв'язку з нами народний артист України, поет-композитор Анатолій Матвійчук та відомі українські виконавці. Вітаємо всіх у нашій студії.

Нам є з кого брати приклад. Це герої «Небесної Сотні», яких значно більше полягло під час акції протесту на Євромайдані у грудні 2013 року та лютому 2014 року. Герої допомогли повалити корумпований уряд, а ті, хто залишилися живими, зараз у складі Національної гвардії та українського війська безстрашно воюють за цілісність кордонів нашої держави.

Учитель. Сьогодні ми в скорботі й з великою вдячністю згадуємо героїв Небесної Сотні, котрі відтепер постійно споглядатимуть за нами та нашими вчинками. Майдан Незалежності став символом боротьби, утвердження прагнень до європейських цінностей у споконвічно європейській державі. За оновлення країни заплачено страшну ціну: життя найкращих, більшість із яких – молоді, сильні, ті, хто лише починав жити....

Демонстрація відео пісні «Мамо, не плач, я повернусь весною»

Ведучий. Убиті в столиці герої стануть прикладом для кожного свідомого українця, ми повинні прагнути, щоб такі смерті не були марними. Країна стала іншою й потребує реальних змін в усіх сферах життя. Небесна Сотня – новітні герої України. Їхній приклад має зупинити й тих, хто нині розпалює вже нове,

інше протистояння. Загиблим в Україні присвячується пісня «Білі лебеді у небесах...» у виконанні гурту «Невічні» та Христини Панасюк.

Демонстрація відео

Учитель. Давайте вшануємо пам'ять усіх загиблих в АТО та героїв Небесної Сотні хвилиною мовчання.

Хвилина мовчання

Ведучий. Герой роману французького письменника А. Камю «Чума» священник Панлю, звертаючись до жителів зачумленого міста, промовляв: «Нас спіткало лихо, брати мої, і ви його заслужили...».

Дійсно, лихо приходить тоді, коли люди втрачають пильність. Ми забули, що існує загроза війни. Ми були безпечно спокійними і впевненими, що війна – це не в нас. І головне – ми забули, що наша сила – в єдності.

Тож давайте у форматі нашого шоу поговоримо про ті цінності, які роблять нас сильнішими, зміцнюють і об'єднують нашу державу.

Отож, до розмови, шановні!

Деякі українофоби твердять, що такої держави, як Україна, ніколи не було і вона не має права претендувати на цілісність і самостійність.

Чи так це? Попросимо шановних істориків дати відповідь на це запитання.

Історик 1. Звичайно, що це черговий міф тих, кому набридла українська демократія, самостійність та її європейська орієнтація.

Державне будівництво нараз розпочав дуже давно. Паростки його зародилися й вирости в далеких предків українського народу – антів. Держава проіснувала III століття (з кінця IV до початку VII). На жаль, здобутки наших предків були знищені навалом азіатської орди.

Історик 2. Погоджуюсь зі своїм колегою, що процес українського державотворення був складним і болючим, але вже в середині IX століття була утворена нашими предками нова могутня держава – Київська Русь. Таким чином, українці мали власну державу у IV-VII, IX-XIII, XV-XVII, XVIII та XX століттях. Україна мала своє військо, власну економічну та адміністративно-територіальну систему, гроші, проводила самостійну внутрішню та зовнішню політику.

Історик 1. Отже, це доводить, що український народ уперше в світовій історії творив демократично-правову державу в той час, як в інших країнах про це ще й не мріяли.

Політолог 1. Хочу додати, що в багатьох політичних питаннях Україна завжди була попереду. Ще тільки мали з'явитися французькі просвітники, які могли висунути неспівимі ідеї щодо конституційного обмеження «освіченого монарха», а український гетьман Пилип Орлик, перебуваючи у вигнанні, запропонував ще не знані у світі демократичні засади в створеній ним Українській Конституції.

Політолог 2. Дозвольте додати до ваших слів, що Конституція П. Орлика являє собою модель єдиної, вільної, незалежної держави у формі демократичної республіки, заснованої на визнанні природного права людини на свободу й самовизначення.

Представник від заходу. До речі, хочу зазначити, що європеїзація для Пилипа Орлика була тим засобом, що могло привести Україну до самостійності.

Ведучий. Безперечно, Українська держава має давню історію й будується не на голому місті, а на вікових державних традиціях.

Представник від сходу. Самостійність, про яку українці мріяли віками, дісталась нам без краплини крові.

Поет 1. Шановні мої, оскільки в нас політично-мистецьке шоу, дозвольте додати до приземленої політики трохи високої поезії. Послухайте вірш.

Нехай ніхто не половинить
Твоїх земель, не розтина,
Бо ти єдина, Україно,
Бо ти на всіх у нас одна,
Одна від Заходу до Сходу,
Володарка земель і вод.
Ніхто не ділить хай народу,
Бо не поділиться народ

(Д. Чередниченко).

Представник від сходу. Шановний поете, політики не говорять віршами, але після рядків, які я зараз почув і які вразили мою душу, мені захотілося прочитати поезію, написану нещодавно автором із мого рідного міста. Не претендую на поетичну майстерність, але щирість гарантую.

Прибузького Гарду ми дочки й сини,
Зростали у вольній, новій Україні,
Ми любимо Крим і таврійські лани,
Донецьк і Франківськ – це єдина країна.
Нам Бог цю країну в дарунок послав,
І Божий цей дар неподільний.
Час множити славу Вкраїни настав,
Народе мій, гордий і сильний!
Звучить пісня «Я не здамся без бою»

Ведучий. Скажіть, шановні, що для кожного з вас означають слова «Я – українець».

Думки учасників шоу

Ведучий. Дякую тим, хто висловився, пропоную послухати відповідь на запитання нашого гостя, поета-пісняра Анатолія Матвійчука, який перебуває з нами на зв'язку.

Демонструється відеоролик пісні «Я – українець»

Ведучий. Україна – єдина, унітарна держава. У ній проживає понад 130 націй та народностей. Та не живеться спокійно тим, хто не хоче бачити Україну щасливою: то підкинуть міф, що не було такої держави, як Україна, то поділять українців на 3 сорти, то вигадують бендерівські страшилки, а то підкинуть мовне питання. Хотілося б почути, шановні, ваші думки щодо вічної мовної проблеми.

Історик 1. Польський лінгвіст Михайло Красунський у праці, виданій в Одесі 1880 року, зазначав, що на основі зіставлення індоєвропейських мов, дійшов глибоко аргументованого висновку: найдревніша з них саме українська. Сьогодні українська мова – одна з найдовершеніших, найбагатших мов світу.

Представник від заходу. Дозвольте нагадати, що це державна мова нашої країни, визнана такою законом про мови в Україні.

Представник від сходу. Це безперечна істина, але я глибоко переконаний, що неважливо, якою мовою розмовляє людина, а головне те, як вона любить Україну.

Поет 2. Дозвольте, шановні, висловити поетичний погляд із даної проблеми:

Із синіх Карпат простягну тобі руку,
Ясний побратиме в донецькій землі.
У горах моїх уже осінь відгукує,
Над краєм твоїм вже ячать журавлі.
І буде тоді зрозумілою мова,
І стане тоді об'єднавчим «язик»,
Бо є головне – це Вкраїна чудова,
Що звати Вітчизною кожен з нас звик
(Л. Савіцька).

Ведучий. Ще дитячі казки вчили нас простій і вічній істині: «Сила – у єдності».

Представник від заходу. Деякі політики, скажемо прямо, запеклі вороги України, хочуть, щоб схід і захід ворогували довічно.

Представник від сходу. Як каже наш мудрий народ: «Не діждуться!»

Мы всегда с тобой будем братьями,
И так будет во все времена,
От одной рождены мы матери,
Украина у нас одна...

Ведучий. Хочеться вірити, що Україна для кожного з нас найрідніша, найкраща країна. Вона була, є й буде неподільною єдиною завжди. Ми її любимо, як діти – матір: і в здоров'ї, і в хворобі – та докладаємо зусиль до її одужання. Ми мріємо та віримо в часи зміцнення й розквіту України як незалежної держави, ми з вами цілком свідомі своєї причетності до розбудови нашого спільного дому й відповідальності за нього.

Поет 1.

Скажу, брати, вам наостаннє,
Що сила наша лиш в єднанні,
Єднаймося, браття українці,
Щоб не загинуть поодинці

Поет 2.

Єднайтесь люди, в кого ще живе
В душі любов до рідної країни,
Бо у дитини мати лиш одна,
Одна у нас єдина Україна!

(Г. Акулов).

Ведучий. Тож, не ділімо Україну ні за якими ознаками: різними берегами, сторонами світу, регіонами, бо вона – єдина, одна родина, одна сім'я.

*Звучить пісня Наталії Бучинської «Ми – українці»,
приспів виконують усі учасники шоу*

Література

1. Супруненко В.П. Ми – українці. Вся Україна у цифрах, фактах, подіях і особах. Енциклопедія українознавства : науково-популярне видання / В. П. Супруненко. – Дніпропетровськ : Дніпрокнига, 1999.

2. Ігнатенко П.Р. Виховання громадянина : психолого-педагогічний і народознавчий аспекти / П. Р. Ігнатенко. – Київ : ІЗМН, 1997.

3. Із творчої скарбниці наших колег (20-річчю Незалежності України присвячується) : сценарій. – Дніпропетровськ, 2011.

Розмова двох епох «За матір, сина, за дружину, за рідну землю Україну!»

Для учнів 8-11 класів

Олена Кухтик, Валентина Логвин

Мета: виховувати повагу до самовідданості й патріотизму бійців-українців, які захищали територію Радянського Союзу від фашистських загарбників та відстоюють незалежність і цілісність України в наш час: формувати патріотичні почуття, гордість за свій народ, активну громадянську позицію.

Музичне оформлення: пісні: «Балада про мальви», музика В. Івасюка, слова Б. Гури; «Разом і до кінця», музика І. Батюк, слова В. Войтко; «Плине кача...», музика і слова народні; «Не спи, моя рідна земля!», музика і слова С. Фоменка.

Обладнання: комп'ютер, мультимедійний проектор, екран, акустична система.

Перебіг розмови двох епох

У залі гасне світло й на екрані демонструються документальні кадри з подіями років Великої Вітчизняної війни та АТО. Звучить запис із голосом Левітана про вторгнення німецьких військ на територію Радянського Союзу. На сцену виходить хлопець у формі радянського солдата

Хлопець 1 (у радянській військовій формі). Я, громадянин Союзу Советских Социалистических Республик, вступаю в ряды Рабоче-крестьянской Красной Армии, принимаю присягу и торжественно клянусь быть честным, храбрым, дисциплинированным, бдительным бойцом, строго хранить военную и государственную тайну, беспрекословно выполнять все воинские уставы и приказы командиров и начальников. Я всегда готов по приказу Рабоче-

крест'янського Правительства виступить на захисту моєї Родины – Союзу Советських Соціалістических Республік и, як воїн Рабоче-крест'янської Червоної Армії, я клянусь захищати її мужественно, умело, с достоїнством и честью, не щадя своєї крові и самої життя для досягнення повної перемоги над ворогами. Якщо ж по злочину умислу я порушу цю мою присягу, то нехай мене постигне сувора кара радянського закону, всеобща ненависть и презрєння трудящихся.

Хлопець відходить у бік сцени. На екрані демонструється відео виступу Президента України про початок АТО на сході України.

На сцену виходить хлопець у сучасній військовій формі

Хлопець 2 (у формі воїна України). Я, вступаю на військову службу й урочисто присягаю українському народові завжди бути йому вірним і відданим, обороняти Україну, захищати її суверенітет, територіальну цілісність і недоторканість, сумлінно й чесно виконувати військовий обов'язок, накази командирів, неухильно додержуватися Конституції України та законів України, зберігати державну й військову таємницю. Присягаю виконувати свої обов'язки в інтересах співвітчизників. Присягаю ніколи не зрадити українському народові!

Хлопець відходить в інший бік сцени.

Постаті хлопців-військових освітлюються.

Виходять ведучі і стають біля сцени внизу

Ведуча 1. Ці присяги розділяють 73 роки. Ніхто б не подумав, що на рідній українській землі в ХХІ століття лунатимуть постріли, убиватимуть людей. Наша історія мала багато трагічних періодів, коли свобода і факт існування українського народу опинялися під загрозою. Але завжди в такі періоди найкращі сини й дочки країни ставали на захист своєї землі, держави, співвітчизників.

Ведуча 2. Знову прийшов цей час – вибір між свободою та рабством, світлим майбутнім і темним минулим, справедливістю й тиранією. На жаль, історія повторюється. Сьогодні зустрінуться дві епохи, дві події, які розділяють десятиліття. 1941 рік – початок Великої Вітчизняної війни, 2014 рік – антитерористична операція (АТО) на сході України.

Ведуча 1. Важко тій країні, яка не має своєї історії, важко тому народові, який її забуває. А ще важче тій нації, яка не знає свого минулого. Була та й є своя історія і в українців. Історія страшна і кривава, трагічна й невідвладна людському суду.

Читець.

Я вже ніколи не піду до школи,
Мене не збудить мати не зорі,
Світанки не зустріну вже ніколи,
Не буду гратись з друзями в дворі.
Мене не поцілує на ніч тато,
І м'яч мені не купить вже дідусь,
Я не зумію більше посміхатись
І темноти вже також не боюсь.

Я вже не чую ні страху ні болю,
Хоч знов бомбить щоночі лютий кат.

Я бачу: плаче матінка за мною
І посивів від горя менший брат.
Не стану я ніколи вже солдатом,
Ні лікарем, як мріяв я завжди,
Між зорями мені вже не літати,
Бо вже мені до них не дорости.
Мене нема тепер уже між вами,
Мене збудила куля на зорі,
І я, мов птах, злетів увись, за хмари,
І влився в журавлиніі ключі.
За хмари звуки вистрілів лунають,
Від горя десь сивіють знов батьки,
На небо нові янголи злітають,
Назавжди залишаючись дітьми...

(Н. Хаммоуда).

*Світло, спрямоване на хлопців-солдатів,
згасає. На екрані демонструються портрети загиблих
радянських солдатів та воїнів АТО*

Ведучий 1. Більшість із них зовсім юними залишили цей світ. Вони – це воїни-захисники нашої держави в різні роки її кривавої історії.

Ведучий 2. Вони йшли в бій із ворогом і були впевнені в тому, що їхня смерть не буде марною.

Ведучий 1. Українці-солдати радянської армії вірили, що на визволених землях їхні нащадки вже ніколи не почують звуків війни...

Ведучий 2. Українці, учасники антитерористичної операції на сході України, мріють, що кожен бій – останній і переможний.

Ведучий 1. Та всіх їх вели на зустріч зі смертю мужність, любов до людей, почуття обов'язку та Божого провидіння.

Читець.

Ще в дитинстві тримали в руках
Іграшкові смішні пістолети,
І не чули про ПЗРК,
І не знали про бронезилети.
Там в дитинстві – зелена трава,
Дощик кожну травиночку вимив,
Кожен хлопчик героєм ставав
І усі залишались живими...

(Н. Кметюк).

(ПЗРК – переносний зенітно-ракетний комплекс).

Ведучий 2. А вдома на них чекали ...

Ведучий 1. Чекали вірні друзі, кохані дружини з дітьми, батьки та матері...

Звучить пісня «Балада про мальви».

*Демонстрація фотографій жінок, які воювали в роки
Великої Вітчизняної війни та воюють в зоні АТО.*

На сцену виходить дівчина в радянській військовій формі

Дівчина 1 (у радянській військовій формі). Історія ще не знала такої масової участі жінок у збройній боротьбі за Батьківщину, яку показали радянські жінки в роки Великої Вітчизняної війни. Уже перші звістки про віроломний напад Німеччини на СРСР викликали у них безмежний гнів і пекучу ненависть до ворогів. На зборах і мітингах, які проходили по всій країні, вони заявляли про свою готовність стати на захист Батьківщини. Жінки, дівчата йшли в партійні та комсомольські організації, у військові комісаріати і там наполегливо домагалися, щоб їх відправили на фронт. Серед добровольців, які подали заяви про відправку в діючу армію, до 50% клопотань було від жінок. На фронті в різні періоди перебувало від 600 тисяч до 1 мільйона жінок, 80 тисяч із них були радянськими офіцерами. Центральна школа снайперської підготовки дала фронту 1061 снайпера і 407 інструкторів сна. Випускниці знищили понад 11280 ворожих солдатів і офіцерів. Уперше в історії в роки Великої Вітчизняної війни в армії нашої країни з'явилися жіночі бойові формування. Із добровольців було сформовано 3 авіаційні полки: 46-й гвардійський нічний бомбардувальний, 125-й гвардійський бомбардувальний, 586-й винищувальний полк ППО; Окрема жіноча добровольча стрілецька бригада, Окремий жіночий запасний стрілецький полк, Центральна жіноча школа снайперів, Окрема жіноча рота моряків.

Дівчина відходить в бік сцени

Дівчина 2 (у формі бійця збройних сил України). Сьогодні ми готові йти на війну лікарями, зв'язківцями й рядовими солдатами, бо в українок теж завищений рівень патріотизму. Ми не можемо сидіти, склавши руки, та оплакувати загиблих і поранених. Вишкіл перед війною українки пройшли на майдані. Пам'ятаєте, як у лютому на створили жіночу сотню с самооборони, до якої за два дні ввійшло 200 жінок. Вони на рівні з чоловіками зводили і контролювали барикади, готували та кидали коктейлі Молотова. Здебільшого йдуть воювати дві групи: патріотки та захисниці. Жінку-патріотку можна порівняти з вільною птицею, яка не боїться ризикувати, часто не має що втрачати. До другої групи також належать жінки, які відправили на війну синів, чоловіків, зятів. У такий спосіб їм легше пережити біль розлуки й постійний страх, що можуть утратити найдорожче. У бою відчувають, що чимось корисні. Вони готові йти на передову, аби прикрити собою рідну людину.

Дівчина відходить в інший бік сцени. Постаті дівчат освітлюються.

На екрані демонструється фото Надії Савченко

Ведучий 1. А ім'я цієї дівчини знають не тільки в Україні. Відео, де її допитують терористи, одне з тих, яке найбільше переглядають в Інтернеті. Киянка Надія Савченко. Вона могла стати відомим модельєром або журналістом (опановувала обидві спеціальності). Але обрала зовсім інше – військові гелікоптери. Вона – штурман-оператор МІ-24. Хоробрість і патріотизм цієї дівчини вражає, із гордо піднятою головою Надя навіть у

полоні. 19 червня 2014 року терористи захопили вісім бійців батальйону «Айдар». Серед добровольців, які в ньому воювали, перебувала й Надія.

Звучить пісня «Разом і до кінця» у виконанні ансамблю «Польові маки».

На екрані демонструються кадри подій із зони АТО

Ведуча 1. 26 травня 2014 року в міжнародний аеропорт Донецька увірвалися озброєні люди. Головні повітряні ворота закрилися для пасажирів, а летовище стало символом війни, яка несподівано прийшла в мільйонне місто. Наталія Казеннова спостерігала за людьми зі зброєю в руках. Травневого дня вона розпочала писати щоденник війни в Донецьку.

На сцену виходить дівчина із зошитом і ручкою в руках, сідає на сходи

Дівчина. «Неділя, 22 червня 2014 р. Як тоді, у 41-му. Тільки війна не з заходу. Війна зі сходу. Уже прийшла. Її ніхто не оголошував, але ми живемо в ній. Вона встигла змінити нас. Ми ніколи не забудемо. Навіть якщо зможемо пробачити. Сьогодні дивно солодко дрімала. Цьому сприяли відсутність новин у стилі «жах-страхіття» і наявність цукерок. Майже типовий вихідний, коли лінуєшся, читаєш книги і мрієш про щось приємне. Тільки щогодини чули постріли А ввечері – веселка. Ледь помітна. Над териконом біля шахти Горького. Уиросла з нього, широка, рішуча. Уперлася в небо. Семиколірна смуга надії й віри – усе скінчиться. Буде так, як треба. Як би сильно не здавалося, що все навпаки. Війна закінчиться! По-новому побачимо своє місто, незвично оголене й беззахисне. Справа не в знищених уночі локаторах ППО. В іншому – Донецьк знемагає від самотності й туги за матусями, що гуляють парком, за малюками, які щебечуть на дитячому майданчику, закоханими парами – усім, що наповнювало життям вулиці. Розчинилося в дощі. Зникло в сутінках неоголошеної війни. Напевно, тому Донецьк кличе дощ, грім і яскраві спалахи блискавок. Він хоче відчувати. Чути. Жити».

Читець.

Місто, де тепер суцільні ями,
Спить тривожно – майже і не спить.
«Не хвилюйся – я стою тут прямо.
Постріли – ховаюся наспід».
Тут хіба цінуються медалі?
Важливіше – крок і знову крок.
«Ти пробач, що не відповідаю –
Вибухами глушиться дзвінок».
Тут воюють вміло і невміло.
«Ти за мене – добре? – помолись».
Я тепер такий, як ти хотіла,
Просто трохи далі, ніж колись».
«Ти пробач за неспокійну старість,
За твою та інших мам, мамусь.
Просто уяви, що повертаюся –
Я ж обов'язково повернусь»

(Т. Власова)

Демонстрація фото солдатів різних національностей

Ведуча 1. На боротьбу з німецько-фашистськими загарбниками в 1941 році піднялися всі: і старий, і малий. Почуття патріотизму досягло свого напруження. Прагнення відстояти незалежність країни, свою домівку було нестримним. Ішлося про долю великої єдиної Батьківщини – Радянського Союзу. Розуміння цього загального почуття ненависті до ворога в загальному пориві об'єднало людей усіх національностей, різного соціального стану й було головною складовою великої перемоги над фашизмом у роки Великої Вітчизняної війни. Дружба радянських народів стала важливим фактором глибини і розмаху цієї всенародної боротьби.

Ведуча 2. У перші дні Великої Вітчизняної війни проти німецько-фашистських загарбників розгорнулася жорстока боротьба, у якій брали участь представники всіх націй і народностей.

Ведуча 1. У 2014 році на захист нашої держави пліч-о-пліч стали українці, євреї, вірмени, грузини, білоруси ... Їх об'єднали українська земля та бажання жити у вільній країні.

Ведучий 1. Молодою людиною, яка першою загинула ще на барикадах на вулиці Михайла Грушевського в Києві, виявився уродженець села Березнуватівки, що на Дніпропетровщині, 20-річний Сергій Нігоян. Він був єдиною дитиною у батьків, які переїхали з Вірменії, рятуючись від війни в Нагірному Карабасі. Народився вже в Україні.

*На сцену виходить замислена дівчина,
у руках тримає фото Нігояна, спускається в зал*

Дівчина. Сергій змалку запам'ятався своїми патріотичними пориваннями. Спершу це було захоплення Вірменією. Він навіть часто прапор носив із собою. Самотужки вивчав культуру своєї історичної батьківщини. Проте побувати на батьківщині Сергієві так і не довелося, хоч і неабияк про це мріяв. А потім його патріотизм дедалі більше почав ставати українським. І до цього він поставився із притаманним йому запалом. Нігоян дуже любив вірші Тараса Шевченка, деякі з них знав напам'ять. Коли почали вивчати історію України – теж вивчав її просто жадібно. У нашому колективі він був єдиним вірменином. Але й найбільшим українцем у класі, якщо можна так висловитися, був саме Сергій, бо він українську національну ідею справді пропускав через свої душу і серце.

Ведучий 1. У батальйон «Донбас» записалися грузини. У батальйоні «Азов» воюють двоє шведів і німець – 22-річний історик, родина якого з України. Дуже різні люди, щоб боротися за Україну, одягли бронезилети, залишивши, хто університет, хто підприємництво.

На сцену виходить хлопець у сучасній військовій формі

Хлопець (у формі бійця збройних сил України). Людське життя безцінне. Ми готові віддати все, щоб зберегти його. Але одна куля з автомата Калашникова, вартість якої 1 гривня 25 копійок, може вирішити долю людини. Я народився в Україні, у 18 років переїхав до Німеччини. Хотів стати істориком, а тепер є учасником подій. Не можу я сидіти на дивані, коли люди гинуть, захищаючи країну, де я народився. У Європі все спокійно, стабільно. Мені здавалося, я можу передбачити своє майбутнє на рік, два, на три: закінчу

навчання, знайду роботу, буду працювати, усе, як на долоні. Але життя робить сюрпризи.

Читець.

Коли будуть, мамо, питати,
Нащо смерть я зловив за руку,
Я вже буду, рідненька, мовчати,
Буду в серці твоєму стуком.
Коли будуть, мамо, питати,
На якому вмирав я полі,
Ти скажи, що на Україні,
На межі тирана і волі.
Коли будуть, мамо, питати,
Що в житті я хотів зробити,
Заплющ очі, бач – я, маленький,
Хочу жити і хочу любити.
Коли будуть питати, мамо,
Чи боліло мене вмирати,
Не клади на могилу квіти –
Їм ще важче буде помирати.
Коли будуть, мамо, питати,
Чи не страшно ховати сина?
Страшно, люди, ховати не тіло,
Страшно те, що у тілі людина.
Коли будуть питати, мамо,
Звідки кралась у душу тривога?
Вибачай, вже летіти мушу,
Тепер в небі я, в сотні Бога
(У. Колоденна).

На сцену виходить дівчина

Дівчина. Тетяна тремтячими руками розвішує фотографії молодшого брата на дверях під'їзду. Артем Санжарівець жив у Дніпропетровську. Працював токарем, став десантником і загинув в аеропорту Луганська. Він із іншими військовими летів у тому самому ІЛ-76, який збили бойовики 14 червня 2014 року. У 25-ту Дніпропетровську десантну бригаду двадцятип'ятирічний Артем записався добровольцем. На передову пішов разом із чоловіком сестри. Але додому повернувся лише Микола. Тепер у його улюбленого племінника не один ангел-охоронець, а 49. І не яких-небудь, а 49 воїнів-десантників.

Демонструється інсценізація казки Юлії Смалі «Небесна Сотня»

Виходить мама з маленьким сином.

– Мамо, чуєш? – спитав маленький Максимко у мами увечері перед сном. – А хто нас охороняє?

– Ангели, сину.

– Ангели? Хто це?

– Небесні охоронці, маленький. Вони бережуть нас від зла, від сліз, від усього поганого.

– Але ж, мамо, хіба поганого не стається?

– Стається, Максимку, та тільки ж ангели нас боронять, але не можуть із нами боротися. Коли людина хоче добра, то й лиха з нею не станеться, а як вона недобра, то чинить зло. І тоді ангели плачуть.

– А які вони?

– Хто?

– Ангели, мамо.

– Ну, це довга історія, – усміхнулася мама.

– Розкажи.

– І ти ляжеш уже спати?

– Так, мамо.

– Гаразд. Було колись...

– Давно? – перебив Максимко.

– Та не те, щоб, та уже минуло, – спокійно відповіла мама. – Не перебивай, бо не розповідатиму.

– Не буду.

– Так ось. Була колись одна країна. Та ж така, що прекраснішої від неї не було на цілий світ. З одного боку омивало її ніжне блакитне море, з іншого на сторожі стояли сиві, старі-старі гори, від лютих вітрів її захищали густі ліси, багаті на всілякого звіра, а в серці її пашіли золотом степи. Бурхливі ріки, щедрі врожаї, мудрі люди – така була ця країна. Та сталося лихо. Захопив цю країну володар, та такий злий і жадібний, що не сказати. Його посіпаки обкрадали народ, відбирали зерно, будинки, усі статки, які чесною працею збирали люди за своє життя. А хто не погоджувався, того хапали й саджали у в'язницю. Хоча й це не найгірше... І зайшло сонце над країною.

– Як це? – запитав Максимко.

– Так кажуть, коли все навколо стає погано. Ніби немає просвітку серед лиха.

– Але ж ці люди скинули володаря?

– Зачекай же! Одного дня нестерпно стало народові терпіти знуцання. Повстав він. Аж від моря вже до гір, лісів і степів, здійнялася буря. Страшна вона була, сину. Божевільний володар дістав гармати й рушниці, його посіпаки, які тоді ще нікого та нічого не боялися, теж узялися до зброї та розбоїв.

– І що? – запитав стривожено хлопчик.

– Не злякався

– мужній народ. Беззбройні та сміливі, виходили люди один на один проти володаревих посіпак. Спочатку поодинці, потім хвилями, і день за днем ці хвилі ставали усе нестримнішими, усе сильнішими, доки одного дня людський гнів не змив володаря з його челяддю геть із країни.

– Мамо, а де ж про ангелів?

– Бачиш, сину. Люди, молоді та не дуже, йдучи на бій із темною силою, утрачали життя. Перший упав, другий, третій – їхні серця зупинялися від ворожих куль. Але побачили вони, що герої не вмирають, що насправді їхні душі у світлі сходять у небо, в золотих, сяючих обладунках, стаючи небесними ангелами, воїнами добра. Цілий загін ангелів, ціла Небесна Сотня постала перед

райськими ворітьми. І Бог забрав їх до себе, усіх до одного, героїв із чистими душами, та наказав берегти народ, боронити від лихого. Із тих пір, синочку, наші ангели-охоронці – ось такі, вродливі, сміливі, загартовані у бою воїни. І це вони бережуть нас від усього на світі зла.

– Мамо, а наш тато, теж ангел?

– Так, сину. І наш тато – ангел. Найсміливіший. Маленький, а ти так на нього схожий.

Читець.

Скрипить на вервечках цеберко із водицею,
Тюхтійка правда топчеться калюжами –
На пару небо плаче із вдовицею,
І сходять сльози червонясто – ружами ...
Це озеро з очей дітей наплакане.
На розсуд часу ще вмивається солоними.
Зірвалось в небо ластів'я налякане,
Над ружами тай ген понад червоними.
Плетуть вінки і в'яжуть знову стрічками.
У Бога – справедливість з сиротиною.
На панахиді вік стояти з свічкою
За батьком. Та у серці з Батьківщиною
(С. Рачинська).

Звучить пісня «Плине кача...». На фоні музики ведучі говорять слова

Ведуча 2. Як і 73 роки тому, на захист держави стали дочки й сини України-неньки. Їх об'єднали земля та бажання жити у вільній країні. Спочатку вони вимагали права вибору. Потім їм довелося вимагати права жити. І хоч кулі снайперів – це вагомий аргумент, але ні кулі, ні гранати, ні нелюдська жорстокість не змогли перемогти цих людей. Вони гинули, та не склали зброю .

Ведучий 1. Ми – мирний народ, але готові платити потом та кров'ю за право жити під нашим прапором, небом.

Ведучий 2. Державний прапор знову гордо майорить над Слов'янськом і Краматорськом, Лисичанськом і Северодонецьком, Артемівськом та Костянтинівкою. Миру чекають жителі Донецька та Луганська. І обов'язково мрії здійсняться!

Ведуча 1.

Вже стільки закривавлених століть Тебе,
Вкраїно, імені лишали.
Тож встаньмо, браття, в цю врочисту мить,
Внесемо прапор вільної держави!

Ведучий 2.

Степів таврійських і карпатських гір
З'єднався колір синій і жовтавий,
Гей, недругам усім наперекір –
Внесіте прапор вільної держави!

Ведучий 1.

Ганьбив наш прапор зловорожий гнів,

Його полотна в попелі лежали...
Але він знов, як день новий, розцвів,
Внесіте прапор вільної держави!

Ведуча 2.

Повірмо у те, що нас вже не збороть,
І долучаймось до добра і слави.
Хай будуть з нами правда і Господь –
Внесіте прапор вільної держави!
(В. Крищенко).

У зал вносять прапор України. Усі встають

Ведучий 1. Темні часи пройдуть. Буде колоситися хліб. Будуть сміятися діти. Буде жити Україна. І для нас є святим обов'язком гідно вшановувати героїв. Щоб ми пам'ятали, хто і за що загинув. Щоб ми їх не зрадили!

Разом. Герої не вмирають!

Звучить пісня «Не сти, моя рідна земля!»

Використані джерела інформації

1. «За Україну, за її волю, за честь і славу, за народ!» : матеріали до навчально-виховних занять. – Івано-Франківськ : ІФОППО, 2014. – 198 с.
2. У грудях б'ється українське серце [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://media.ippo.kubg.edu.ua>.
2. Популярний літературний-художній електронний журнал «Дріпро» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dnipro-ukr.com.ua>.

Інтерактивна презентація «Курс молодого бійця»

Для учнів старшого шкільного віку

Вікторія Поплавська

Мета: ознайомлювати учнів із структурою збройних сил України та особливостями професії військовослужбовця, піднімати престиж військової служби, розвивати пізнавальну активність, логічне мислення, творчі здібності, спритність, кмітливість, почуття колективізму.

Музичне оформлення: пісні: «Їхали козаки», сл. К. Момот, муз. В. Момот; «Україна», муз. та сл. Т. Петриненка; «Молитва за Україну», муз. та сл. Х. Малишкіної; народні пісні: «Плине кача», «Ой там на горі січ іде»; гімн України, сл. П. Чубинського, муз. М. Вербицького.

Обладнання: проектор, магнітофон, акустична система.

Додаткові матеріали: відеопрезентація «Курс молодого бійця», відеосюжет «Реквієм, Небесна Сотня».

Реквізити: тенісні м'ячики, ложки, мішки, кеглі, каструля, рушник, тарілки, аркуші паперу, конверти, сорочки, рукавиці, картки з завданням.

Перебіг заходу

Зал прикрашений вітальними сценівками, лунає музика «Україна»
Голос за кулісами.

День захисника Вітчизни –
Мужності й геройства свято.
І ми вклоняємося тим,
Хто літ тому назад багато
І тим, хто нині з автоматом
Наш спокій береже і захищає,
Всю нашу велику родину,
Рідну землю свою –Україну.
Звучить гімн України

Учень 1.

Велику правду для усіх єдину,
Наш гордий клич народів несе:
Батьківщині будь вірний до загибуну,
Нам Україна вище понад все!

Учень 2.

Не хочемо ні слави, ні заплати,
Заплатою нам розкіш боротьби,
Солодше нам у бою умирати,
Як жити в путах, мов німі раби.

Учень 3.

Веде нас в бій борців упавших слава,
Для нас закон найвищий та наказ –
Соборна українська держава,
Вільна, міцна, від Тиси по Кавказ!

Учень 4.

Зродились ми великої години
З пожеж війни і з полум'я вогнів.
Плекав нас біль по втраті України,
нас гніт і гнів на ворогів.

Учень 5.

Доволі нам руїни і незгоди,
Не сміє брат на брата йти у бій,
Під синьо-жовтим прапором свободи
З'єднаєм весь великий нарід свій.

Учень 6.

І ось ідемо в бою життєвому.
Тверді, міцні, незламні, мов граніт,
Бо плач не дав свободи ще нікому,

А хто борець, той здобуває світ
(О. Бабій).

Ведуча 1. Доброго дня шановні гості! Сьогодні Україна вітає своїх захисників, воїнів. Тож дозвольте нам від імені дівчат та жінок привітати всіх чоловіків зі святом, бо насправді небагато в нас таких важливих дат, як день тих, чия професія – захищати Батьківщину.

Ведуча 2. Народна мудрість стверджує, що земля може нагодувати людину хлібом, напоїти водою джерел, але захистити себе не може.

Ведуча 1. Ми вітаємо всіх, хто носить почесне звання захисника Вітчизни, яке уособлює всі етапи розвитку нашого славетного війська: ті, хто вели смертельний двобій із фашизмом, брали участь у воєнних конфліктах, миротворчій місії, несуть сьогодні нелегку військову службу, боронить кордони нашої Батьківщини від ворога-сусіда.

Ведуча 2. Хвилиною мовчання ми вшановуємо тих, хто віддав своє життя за краще майбутнє України.

Демонстрація відеосюжету «Реквієм Небесна Сотня»

Ведуча 2.

Пам'ятайте про тих, що безвісти пропали,
Пам'ятайте про тих, що не встали, як впали.
Пам'ятайте про тих, що згоріли як зорі, –
Такі чисті і чесні, як повітря прозоре.
Пам'ятайте про тих, що за правду повстали,
Пам'ятайте про тих, що лягли на заставах.
Пам'ятайте про тих, що стрибали під танки ...
Є в місцях невідомих невідомі останки.
Є в лісах, є у горах, і є під горою –
Менше в світі могил, ніж безсмертних героїв.
Пам'ятайте про них і у праці, і в пісні –
Хай відомими стануть всі герої безвісні.

Хвилина мовчання.

Звучить народна пісня «Пливе кача» у виконанні Пікардійської терції

Ведуча 1. Усім захисникам нашої держави, що стоять на сторожі миру та спокою свого народу щиро зичимо доброго здоров'я, щастя, родинного затишку, миру, натхнення й високих звершень на благо розквіту великої української держави!

Ведуча 2. Сьогодні до нас завітали почесні гості. Зустрічайте гучними оплесками.

Представлення гостей

Ведуча 1. Наші шановані гості допоможуть нам визначити найсміливіших, найкмітливіших, найспортивніших майбутніх захисників України.

Ведуча 2. Слово для привітання надається гостю нашого свята.

Привітання гостя

Ведуча 2.

Вітчизну зі святом вітаємо нині
І хочемо, щоб вона мужніла і цвіла,
Навіки слава, слава Україні,
Її народу слава і хвала!

Ведуча 1. Запрошуємо до слова комісара військкомату _____. Увага на екран, зараз ми всі разом здійснимо екскурсію до Збройних сил України.

Виступ гостя із військкомату.

Демонстрація слайдів презентації «Збройні сили України»

Виступ комісара. Історія українського війська сягає тих древніх часів, коли мешканці земель України вперше змушені були взятися за зброю, щоб боронити життя і свободу свою і своїх рідних, народу, суспільства. Уся історія державності України тісно пов'язана з утворенням і розвитком військових формацій, які забезпечували державний лад, захист і безпеку громадян від зовнішніх агресорів та внутрішніх дестабілізуючих факторів. У часи Київської Русі основу українського війська складали князівські дружини й народне ополчення. В ординський період утворюються численні козацькі загони, на зразок партизанських. Пізніше, на основі самоорганізованих загонів самооборони, починається формування козацького війська, яке згодом у документах отримало назву «Військо Запорізьке».

Саме особовий склад Війська Запорізького відіграє вирішальну роль в історії українського народу середини XVII століття під проводом гетьмана Богдана Хмельницького.

У часи Великої Вітчизняної війни Україна направила до лав Радянської армії і Військово-морського флоту близько 2,5 мільйонів своїх співгромадян.

Серед маршалів і генералів, які очолювали п'ятнадцять фронтів, що діяли під час Великої Вітчизняної війни, було багато українців за походженням.

Військове управління збройними силами України здійснює генеральний штаб. Організаційно вони складаються з органів військового управління, об'єднань, з'єднань, військових частин, навчальних закладів, установ та організацій. До складу Збройних сил України входять:

Сухопутні війська

До складу Сухопутних військ входять:

- Механізовані танкові війська, що складають основу сухопутних військ, виконують завдання щодо утримання зайнятих районів, рубежів і позицій, відбиття ударів, прориву оборони противника, розгрому його військ, захоплення важливих районів, рубежів і об'єктів, діють у складі морських та повітряних десантів.

- Ракетні війська та артилерії, що призначені для враження живої сили, танків, артилерії, протитанкових засобів противника, авіації, об'єктів ППО та інших важливих об'єктів при веденні загальновійськової операції (бою).

- Армійська авіація – є найбільш маневровим родом Сухопутних військ, призначеним для виконання завдань у різноманітних умовах загальновійськового бою.

- Високомобільні десантні війська – наймобільніший компонент Сухопутних військ. До них відносяться з'єднання, частини та підрозділи зі

складу сухопутних військ та армійської авіації, що цілеспрямовано підготовлені для спільних дій у тилу противника.

- Протиповітряна оборона Повітряних сил, що призначені для прикриття військ від ударів противника з повітря в усіх видах бойових дій під час перегрупування та розташування їх на місці.

Повітряні сили

Один і головних носіїв бойового потенціалу Збройних сил України.

Означений рід військ, призначений для охорони та оборони повітряного простору держави, особливо важливих та стратегічних державних об'єктів, ураження з повітря об'єктів противника, авіаційної підтримки своїх військ (сил), висадки повітряних десантів, повітряного перевезення військ і матеріальних засобів та ведення повітряної розвідки.

Повітряні сили включають такі основні складові частини:

- військова авіація;
- зенітно-ракетні війська;
- радіотехнічні війська;
- спеціальні війська (забезпечення, РЕБ, зв'язку).

Військово-морські сили

Військово-морські сили Збройних сил України призначені для захисту суверенітету й державних інтересів України на морі, розгрому угруповань ВМС противника у своїй операційній зоні самостійно та у взаємодії з іншими видами Збройних сил України, сприяння Сухопутним військам України на приморському напрямку.

До складу Військово-Морських Сил Збройних сил України входять:

- надводні сили у складі бригад надводних кораблів;
- морська авіація у складі морської авіаційної бригади;
- берегові ракетні війська;
- війська берегової оборони та морська піхота;
- військово-морські бази;
- Академія Військово-морських сил імені П.С.Нахімова, військово-морський ліцей.

Національна гвардія України

Військове формування з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України.

Військова служба правопорядку

Спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних сил України. Призначене для забезпечення правопорядку й військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних сил України.

Державна прикордонна служба України

Правоохоронний орган спеціального призначення, на який покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону України та охорони суверенних прав України в її винятковій (морській) економічній зоні.

Антитерористичний центр при Службі безпеки України

Постійно діючий орган при Службі безпеки України, який здійснює координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом усіх воєнізованих відомств держави у запобіганні:

- терористичним актам щодо державних діячів, критичних об'єктів життєзабезпечення населення, об'єктів підвищеної небезпеки,
- актам, що загрожують життю і здоров'ю значної кількості людей на певних територіях, та їх припиненні.

Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту України

Спеціальне воєнізоване формування Державної служби України з надзвичайних ситуацій, на яке покладається захист населення та територій від надзвичайних ситуацій техногенного, природного й військового характеру, участь у заходах територіальної оборони, а також міжнародних рятувальних та інших гуманітарних операціях.

Державна спеціальна служба транспорту

Спеціалізований державний орган транспорту у складі Міністерства інфраструктури України, призначений для забезпечення стійкого функціонування транспорту в мирний час та в умовах воєнного і надзвичайного стану.

Військова освіта

Система підготовки військових фахівців, яка створена в Україні, є складовою державної системи освіти. Вона включає в себе:

- вищі військові навчальні заклади;
- військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів;
- військові коледжі;
- військовий лицей та лицей з посиленою військово-фізичною підготовкою.

Ведуча 1. Дякуємо за насичену інформаційну екскурсію до Збройних сил України.

Ведуча 2. Сподіваємося, що і серед наших учнів будуть випускники вищих військових навчальних закладів, а також ті, що поповнять ряди Збройних сил України.

Ведуча 1. Захищати свою землю – це святий обов'язок тих, хто живе, користується всіма її благами й дарами. Виконуючи цей почесний обов'язок, ідуть юнаки служити в армію, щоб берегти мир і спокій своєї Батьківщини, стояти на сторожі її інтересів.

Ведуча 2. Нелегка військова служба. Це ранні підйоми, багатокілометрові пробіжки й армійська дисципліна.

Ведуча 1. Дорогі наші юнаки, дозвольте привітати вас, зі святом справжніх чоловіків!

Ведуча 2. І в подарунок ми приготували конкурсну програму, щоб виявити у вас такі якості, як: мужність, надійність, сміливість, щиросердя і шляхетність.

Ведуча 1. Сьогодні ми пропонуємо здійснити цікаву подорож у дивовижний світ чоловічої сили і краси, кмітливості й майстерності.

Ведуча 2. Для участі в конкурсній програмі запрошуємо команди «Богатир» та «Витязь» на сцену.

Звучить пісня «Їхали козаки». Команди виходять на сцену

Ведуча 1. Визначити команду-переможця нам допоможе вельмишановне журі. Знайомтеся – членами журі є:

Представлення журі

Ведуча 2. Отож, запрошуємо команди представити свої візитні картки. Слово надається команді «Богатир».

Виступ команди «Богатир»

Команда 1.

Девіз команди «Богатир»:

Любимо тебе, Вітчизно, мила Україна,
Бо щастя жити ти всім нам дала,
Для нас ти одна і рідна, і єдина,
І ми все зробимо, щоб ти завжди цвіла.

Ведуча 1. Слово надається команді «Витязь».

Виступ команди «Витязь»

Команда 2.

Девіз команди «Витязь»:

Україно! Ми твої громадянини,
І прагнемо скоріше підрости.
І спортом всі займаємось щоднини,
Ми зробим все, щоб ти могла цвісти.

Ведуча 2. Дякуємо нашим конкурсантам за творчі патріотичні девізи та продовжуємо конкурсну програму.

Ведуча 1. Шановне журі, приготуйтеся оцінювати наших учасників. Максимальний бал за кожен конкурс – 2.

Ведуча 1. Справжній чоловік – це сильна людина. У нього справа честі понад усе, він кидається в бій, ризикує життям заради інших.

Ведуча 2. Давайте перевіримо, чи мужні та сильні наші чоловіки?

Ведуча 1. Увага, перший наш конкурс – «Переправа».

Ведуча 2. Умови конкурсу: капітан команди повинен перенести на спині по одному всю свою команду з одного кінця зали в інший. Перемагає та команда, капітан якої перший справиться із завданням.

Ведуча 1. Приготувалися – почали.

Звучить весела швидка музика

Ведуча 2. Ваші оплески командам. До слова запрошуються члени журі.

Члени журі оголошують результати гри

Ведуча 1. Але яке навчання й служба, коли солдат голодний? Український боєць повинен бути завжди ситим. Пропонуємо перевірити кухарські здібності наших юнаків.

Ведуча 2. Оголошуємо наступний конкурс – «Звари вареники». Увага!

Умови конкурсу:

- **1-й кухар** біжить у кінець зали по каструлю, приносить її до столу;
- **2-й** – складає в неї вареники;

- **3-й** – несе каструлю з варениками у піч у кінець зали;
- **4-й** – біжить у кінець зали по ганчірку;
- **5-й** – біжить з ганчіркою по вареники і приносить їх до столу;
- **6-й** – викладає їх на тарілку.

Ведуча 1. Команди, приготувалися? Почали!

Звучить весела швидка музика

Ведуча 2. До омріяної професії людина готується змалку, здобуває необхідні знання, виробляє потрібні навички, тренує тіло та дух. Цікаво, яка фізична підготовка в наших хлопців? Тож давайте це перевіримо!

Ведуча 1. Просимо по одному учаснику з команди вийти до глядачів.

Виходять два учасники

Ведуча 1. Розпочинаємо конкурс «**Силачі**» на визначення найсильнішого конкурсанта, який принесе своїй команді 2 бали.

Ведуча 2. Усі ви знаєте такий вид спорту як армреслінг. Слово «армреслінг» походить від злиття двох англійських слів «arm» і «wrestling»; arm – рука, а wrestle, wrestling – запекла боротьба. Армреслінг є вид спортивної боротьби – поєдинок на руках, що проводиться за певними правилами на спеціальних столах.

Ведуча 1. Отож, увага, умови гри. Учасники ставлять лікті на стіл, зчіплюють руки й намагаються пересилити один одного та покласти руку суперника на поверхню столу.

Ведуча 2. Якого учасника рука повністю торкнеться поверхні столу, той отримав поразку.

Звучить весела швидка музика

Ведуча 1. Гучні оплески учасникам команди.

Ведучий піднімає руку переможця.

Члени журі підбивають підсумки двох конкурсів

Ведуча 1. Тепер спробуємо з'ясувати ступінь придатності наших добровольців до служби в авіаційних військах.

Ведуча 2. Оголошуємо четвертий конкурс «**Паперове авіашоу**».

Ведуча 1. Умови конкурсу наступні: учасники роблять із паперу літачки, та, по черзі, запускають їх якнайдалі, журі оцінює дальність та якість польоту.

Проводиться гра-конкурс

Ведуча 2. Наступний конкурс на спритність «**Швидкі сапери**».

Ведуча 1. Отож, умови конкурсу: перший учасник за командою ведучого стартує, тримаючи ложку з тенісним м'ячиком, пробігає певну відстань, оббігає перешкоду, повертається до команди й передає естафету наступному гравцеві. Команда, що першою закінчить конкурс, перемагає й отримує 2 бали.

Проводиться гра-конкурс.

Члени журі підбивають підсумки двох конкурсів

Ведуча 2. У військовій справі напарника потрібно розуміти з півслова, а то й погляду.

Ведуча 1. Для наших команд ми підготували конкурс під назвою «**Секретний конверт**».

Ведуча 2. Завдання конкурсу полягає в тому, що один із учасників отримує конверт, у якому записано певний текст, і, за допомогою міміки та жестів, пояснює написане своїй команді. Яка команда першою відгадає запис, отримає максимальну оцінку.

Учасники виконують завдання

Ведуча 1. В армії кожен командир відповідає за свій загін, допомагає солдатам у всьому.

Ведуча 2. А як справляться наші капітани з поставленими перед ними завданнями?

Ведуча 1. До вашої уваги конкурс «Майстри на всі руки».

Ведуча 2. Слухайте уважно умови конкурсу: команди, окрім капітанів, одягають сорочки і не застібають їх. Капітан у товстих зимових рукавицях, повинен якнайшвидше застібнути гудзики сорочок усіх учасників команди.

Ведуча 1. Хто найшвидше справиться із завданням, той отримає 2 бали.

Капітани виконують завдання

Ведуча 2. Гучні оплески капітану команди, який найшвидше вдягнув своїх підлеглих.

Ведуча 1. Секретність у військовій справі не дивина, а золоте правило. Вміти розгадувати таємниці справа нелегка і дуже важлива.

Ведуча 2. Конкурс «Агенти» допоможе нам визначити кмітливих та винахідливих.

Ведуча 1. Умови конкурсу: кожна команда отримує зашифрований лист, який необхідно розгадати й озвучити. Виграє та команда, яка правильно і швидко справиться з завданням.

Учасники виконують завдання

Картка 1

Текст для розшифрування команді «Богатир»:

↓	X	⌵	◎		◇	↑	⌵	⌵	☀	□	☪	⚡	△	⊘	
															i

Картка 2

Текст для розшифрування команді «Витязь» :

↓	X	⌵	◎		◇	↑	⌵	⌵	☀	□	☪	⚡	○	△	
															i

Ведучий 2. Доки конкурсанти шукають заковані слова, пропонуємо вболівальникам команд гру, що має назву «**Продовж прислів'я**».

Ведуча 2. Шановні учасники-вболівальники вам потрібно продовжити українське прислів'я.

Ведуча 1. Відповідає той учасник, який підняв руку перший.

За кожну правильну відповідь вболівальники однієї або іншої команди можуть поповнити рахунок команд «Богатир» та «Витязь».

Ведучі по черзі зачитують прислів'я

- Бережи одяг, доки новий, а здоров'я, поки... *(молодий)*.
- Як немає сили, той світ... *(немилий)*.
- Хто день починає з зарядки, у того все буде... *(в порядку)*.
- Без уроків фізкультури не зміцнить ... *(мускулатури)*.
- Козак – це людина чесна й смілива. Найдорожче йому ... *(Батьківщина)*.
- Козак українську любить мову, додержить завжди свого... *(слова)*.

Ведуча 1. Наші конкурсанти впорались із завданням, просимо озвучити заковані слова.

Відповіді учасників

1 команда «СЛАВА УКРАЇНІ», 2 команда «ГЕРОЯМ СЛАВА»

Ведуча 2. Останній конкурс нашої програми називається «**Втеча з полону**».

Ведуча 1. Команди вишиковуються в колону, отримують мішки й, по черзі, перебігають певну відстань, долаючи перешкоди, повертаються до команди й передають естафету наступному учаснику. Переможе та команда, яка перша справиться з поставленим завданням.

Проводиться гра-конкурс

Ведуча 2. Ось і настала хвилююча мить!

Ведуча 1. Для оголошення переможців нашої програми ми запрошуємо голову журі.

Члени журі оголошують команду-переможця

Ведуча 2. Подвиги наших співвітчизників – це та велика й велична правда історії, яку не спотворити й не перекреслити жодним змінам у сучасному мінливому світі.

Ведуча 1. Це постійна школа виховання молоді, яка присвятила себе військовій професії й служить справі збереження миру у своїй країні та далеко за її межами.

Ведуча 2. Це вірець реального, дієвого патріотизму для кожної чесною людини і свідомого громадянина, наочне свідчення єдності всіх поколінь нашого народу.

Ведуча 1. Як говорив Тарас Шевченко: «У своїй хаті – своя сила і правда, і воля», тож маємо обов'язково шанувати тих, чий святий обов'язок – захищати дім, боронити правду силою й волею.

Ведуча 2.

Нехай ніхто не половинить, твоїх земель не розтина,
Бо ти єдина, Україно, бо ти на всіх у нас одна.

Одна від Заходу й до Сходу, володарка земель і вод –
Ніхто не ділить хай народу, бо не поділиться народ.
Нехай ніхто не половинить, твоїх земель не розтина,
Бо ти єдина, Україно, бо ти на світі в нас одна
(Д. Чередниченко).

Ведуча 1. І на закінчення сьогоднішньої зустрічі хочеться побажати миру у вашому домі, сонячних ранків, мирних світанків, квітів довкола, радісного сміху дітей і внуків у ваших домівках. Щастя вам, здоров'я, миру й добра.

Усі учасники співають пісню «Молитва дітей за Україну»

Література

1. Бегерська А.В. Живи Україно! Живи для краси, і сили, і слави, і волі! / А. В. Бегерська // Класному керівнику усе для роботи. – 2012. – №7. – С 10-13.
2. Міщенко Т.І. Інтелектуальна гра «Моя країна – Україна». / Т. І. Міщенко // Класному керівнику усе для роботи. – 2011. – №6. – С 20-28.

Урок мужності «Україна понад усе»

Для старшокласників

Олена Шабан

Мета: формувати в учнів почуття гордості за українських військовослужбовців і добровольців, патріотизму, любові до свого народу, його історії та героїчного минулого; виховувати шанобливе ставлення до героїв Небесної Сотні, воїнів АТО, загиблих у боротьбі за свободу та цілісність України.

Наочне оформлення: фотографії земляків – учасників АТО, дитячі малюнки «Молюся за Україну», прапор та герб України, прапор Європейського Союзу.

Музичне оформлення: відеоролики: «Небесна Сотня»; пісні: «Волонтер», слова й музика Б.Севастьянова; «Повертайся живим», музика Л.Теленюк, слова І. Цілик; «Побажай їм удачі!», слова й музика В. Цоя; «Все буде добре», слова й музика С.Вакарчука; запис державного гімну України.

Обладнання: мультимедійний проектор, екран, ноутбук, акустична система.

Гість уроку: Шандрівчанин В.Фесак – учасник АТО, боєць добровольчого батальйону.

Епіграф: «У мирі та єдності наша сила – Це вічно пам'ятати нам треба» (В.Крищенко).

Хід уроку

Учитель. Вітаю вас на нашому уроці мужності, патріотизму, єдності українського народу, тема якого «Україна понад усе».

Святе письмо говорить, що спочатку Бог розселив людей по всьому світу й кожному народу дав землю. Богом дана земля є святою й рідною. Для нас, українців, такою є наша Батьківщина – Україна.

Україна – це держава, яка зазнала на своєму віку татаро-монгольську неволю, панування польської шляхти, царський режим та кріпацтво, німецько-фашистську агресію та сталінські репресії. Але впродовж усього періоду існування України народ, боровся за волю та незалежність. І зараз ми переживаємо переломні часи в житті кожного й держави загалом.

Незалежність, здобута понад 20 років тому, тепер під загрозою. У небезпеці й територіальна цілісність України – військове протистояння між державами та громадянські конфлікти завжди обертаються трагедією для народу. Наша Батьківщина стоїть на роздоріжжі, де єдність та мир – один правильний шлях, решта – приведуть до розрухи, хаосу та згасання.

III. Основна частина.

*На екрані демонструються фотознімки проголошення.
Незалежності України 1991 року та державна символіка*

Учитель. 24 серпня 1991 року Україна здобула свою незалежність. На світовій карті з'явилася самостійна, європейська держава, територія якої є неподільною й недоторканою, а всі її громадяни живуть за законами Конституції. Держава, яка має свої символи.

*На екрані демонструються фотознімки
Євромайдану та Революції гідності*

Учитель. Україна зовсім молода, але на її долю знову випали нові випробування. Євромайдан та Революція гідності сколихнули увесь світ. Україна як незалежна демократична держава показала всьому світові, що її народ – волелюбна нація, яка хоче відстояти свій демократичний вибір. Майдан об'єднав синів і дочок в єдине нероздільне, він став центром революції, площею добра, тепла, людяності, братерства, взаєморозуміння, правди, віри, надії й любові до Батьківщини, до матері-землі. Слава Україні!

Усі разом. Героям слава!

Звучить гімн України

Виходять учениця й учень із прапорами України та Європейського Союзу

Учениця. Листопад 2013 року... Київ... Майдан Незалежності... Ми, молодь та студентство, прийшли на Майдан, щоб мирно підтримати європейський курс України захистити євроінтеграційні прагнення українського народу, сприяти підписанню Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Учень. Та о 4-тій годині ранку 30 листопада розпочався штурм Майдану. Міліція та бійці «Беркуту» пішли на учасників мирної акції стіною.

Учениця. Вони оточили Монумент Незалежності та загнали на його сходи людей, які не чинили жодного опору – ми тільки співали гімн України.

Учень. Після цього почали жорстку зачистку: били кийками без розбору, жінок, літніх людей, неповнолітніх.

Учениця. Трагічна ніч об'єднала роздвоєний, але такий рідний народ. І дала початок Революції гідності. З усіх куточків України люди їхали до Києва, поспішали на допомогу своїм побратимам: везли продукти харчування, теплий одяг, ліки.

Учень. Прогримів перший постріл і пролилася кров. Брат пішов на брата. Війська, що мали нас охороняти, без жалю розстрілювали та калічили народ.

Демонстрація відеоролика «Небесна Сотня».

Виходять два учні (юнаки)

Учень 1. Як кажуть, біда не приходиться одна. Російські сепаратисти зазіхнули на територіальну цілісність України, посіяли ворожнечу між людьми.

Учень 2. Ми ніколи не могли подумати, що Росія порушить кордони суверенної України, нахабно відніме часточку нашої Батьківщини, анексує Крим. Та кожен, хто пристає до чужого, своїм там ніколи не стане й щасливим ніколи не буде. Ми не могли подумати, що братній народ розв'яже неоголошену війну на сході країни.

Учень 1. 13 квітня 2014 року на сході України в Донецькій та Луганській областях розпочалась антитерористична операція. Протистояння переросло в повномасштабну війну з тисячами жертв і руйнуванням економіки України.

Демонстрація відео про українську армію.

Учень 2. Тисячі українських військових та добровольців – люди різного віку і фаху – стали на захист рідного краю, проливаючи кров, віддаючи своє життя за єдину Україну, за її народ, за наше мирне майбутнє.

Учень 1. Розкрадена, обезкровлена держава не в змозі в достатній мірі допомогти нашій армії та захистити життя військовослужбовців. У ці важкі для країни часи українці розгорнули кампанію зі збору коштів на підтримку Збройних сил України.

Учень 2. Волонтери, із перших днів антитерористичної операції, інколи навіть ризикуючи власним життям, допомагають забезпечувати нашу армію всім необхідним: захисним спорядженням, ліками, теплим одягом, продуктами харчування.

Демонстрація відео із піснею «Волонтер» Бориса Севастьянова

Учень 1. Зараз там, на війні, захищають цілісність та незалежність України й наші Шандрівські молоді хлопці: Огризько Віктор, Фесак Василь, Кутовий Артур, Холод Роман, Плюта Володимир, Підвальний Леонід (*фотографії бійців демонструються на екрані*). Слава Україні!

Усі разом. Героям слава!

*Демонстрація відео гуртів «Тельнюк: сестри»
та «Kozak System» із піснею «Повертайся живим»*

Учень 2. Ми запрошуємо до слова нашого сьогоднішнього гостя – бійця добровольчого батальйону, Фесака Василя, який приїхав додому у відпустку й за кілька днів повернеться назад, у зону АТО.

Виступ Фесака Василя. Учні ставлять запитання бійцю

Учень 1. Навіть його величність час, якому нібито підвладне все на світі, ніколи не зможе втамувати біль у серцях матерів, чії сини полягли на полі бою. Який тільки посилюється від усвідомлення того, що їхнім дітям – молодим, енергійним, сильним – ще б жити й жити, розбудовувати нашу незалежну державу, зрештою, просто творити добро для народу. Низький уклін усім, хто втратив у цій війні рідних.

Учень 2.

Мамо, не плач. Я повернусь весною.
У шибку пташинкою вдарюсь твою.
Прийду на світанні в садок із росюю,
А, може, дощем на поріг упаду.
Голубко, не плач. Так судилося, ненько,
Що слово бабуню вже не буде твоїм.
Прийду і попрошуся в сон твій тихенько,
Розкажу, як мається в домі новім.
Мені колискову ангел співає,
І рана смертельна уже не болить.

Ти знаєш, матусю, й тут сумно буває,
Душа за тобою, рідненька, щемить.
Мамочко, вибач за чорну хустину,
За те, що віднині будеш сама.
Тебе я любив. І любив Україну
Вона, як і ти, була в мене одна
(*О.Максимишин-Корабель*).

Учень 1. Пом'янемо хвилиною мовчання героїв Небесної Сотні, героїв війни на Донбасі. Світла пам'ять загиблим! Герої не вмирають!

Хвилина мовчання

Учень 2. Як сказав відомий українській поет і журналіст Василь Симоненко, «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину». Пам'ятаємо про це ти і я. Пам'ятаймо про те, що Батьківщина у нас одна.

Учень 1. Ми всі молимося за долю нашої неньки України – від малого й до старого – і просимо Господа і Пресвяту Богородицю захистити нас, нашу єдину Україну. Ми вдячні тим, хто відстоює право бути гордою, незалежною, європейською державою, хто захищає нас із вами.

Учень 2. Ми діти матінки-землі. Ми будемо брати приклад із героїв АТО, як дати відсіч будь-якому агресору, не шкодуючи власного життя. Тож побажаймо нашим бійцям удачі в боротьбі за нашу неньку Україну!

Демонстрація відео «Пожелай им удачи!»

з піснею «Група крові» у виконанні Анастасії Приходько

Вчителя: Герої не вмирають. Вони житимуть у пам'яті й справах наступних поколінь. Будьмо патріотами, любімо свою багатостраждальну матір Україну. Сьогодні вона як ніколи потребує нашої допомоги.

Свою Україну любіть,
Любіть її ... во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть!

Пам'ятаймо наказ великого Кобзаря. Не будьмо байдужими до всього, що відбувається в країні, згуртуймося навколо національної ідеї. Будьмо гідними наших славних пращурів, які віддавали своє життя, здобували волю й свободу Україні.

Саме ми, українці, маємо всі підстави пишатися тим, що наша Батьківщина ніколи не поневолювала інші народи, а лише захищала себе від ласих на чуже добро близьких та далеких сусідів.

Сьогодні ми маємо демократичну, незалежну державу, хочемо жити в мирі та дружбі з росіянами та американцями, чеченцями та поляками, німцями та китайцями. Але нікому, в пам'ять наших славетних предків, ми не дозволимо рвати на шматки нашу рідну землю та заковувати в кайдани наш вільний народ! З нами Бог, бо правда, на нашому боці!

Наш урок підійшов до закінчення. Дозвольте мені від імені всіх присутніх подякувати гостю за те, що він знайшов час відвідати заклад, за те, що він, як і

тисячі воїнів робить усе, щоб країна була цілісною й незалежною, щоб панував мир.

І на згадку про сьогоднішню зустріч прийміть від нас сувеніри, виготовлені руками наших учнів, та листи для ваших побратимів. Земний вам уклін!

*Звучить пісня С.Вакарчука «Все буде добре».
Учні передають гостю сувеніри та листи для бійців*

Список використаних джерел

1. Боярчук О.І., Микитюк Л.В. Методичні рекомендації щодо організації та проведення циклу уроків мужності у навчальних закладах Київської області [Електронний ресурс] / О. І. Боярчук, Л. В. Микитюк – Режим доступу: <http://kristti.com.ua/content.php?level2=97&level1=21>.

2. Відеоролик пісні «Волонтер» у виконанні Бориса Севастьянова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ZDrchg9PfM4>

3. Відеоролик пісні Віктора Цоя «Група крові» у виконанні Анастасії Приходько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=oYuEgdA271Q>.

4. Вчитель вчителю, учням та батькам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://teacher.at.ua>

5. Євромайдан, Революція Гідності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>.

6. Ірина Цілик «Повертайся живим» у виконанні гуртів «Тельнюк: сестри» та «Kozak System» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=i_mCIqGQQ1I.

7. Небесна Сотня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=mPULVFowi_4

8. Соціальна реклама про українську армію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=ejT8Cnd_uqM.

Година спілкування «Солоний Хрещатик» (присвячено Небесній Сотні) Для старшокласників

Тамара Шепелявенко

Мета: розширювати знання учнів про події Євромайдану, виховувати почуття патріотизму, відданості державі, народові.

Наочне оформлення: спеціальний випуск «Обличчя Майдану» (перший журнал про відомих людей), газети: «Майдан», «Вісник Кагарличчини» №15, хроніка поточних подій; фільми: «Небесна Сотня», «Мої земляки – учасники Майдану»; державні символи України,

Музичне оформлення: «Ода радості» Л. Бетховена.
Обладнання: проектор, ноутбук, акустична система.

Перебіг години спілкування

Учитель. Дорогі діти! Батьки! Учителі! Тема нашої години зустрічі, присвячена пам'яті Небесної Сотні. Україна і стогнала від болю. Вона захлиналася від крові своїх найкращих синів. Це не час Жовтневої революції, не час Великої Вітчизняної війни. Це 2014 рік. Плаче небо, плачуть матері, дружини, діти, плаче повсюди люд. На очах у всього світу, у центрі Києва – Європейської столиці – цинічно розстрілюють беззбройних людей: студентів, викладачів, художників, фермерів, журналістів, робітників..., які вийшли на мирний протест.

Невимовний біль розриває груди, а сльози застилають обличчя кожного свідомого громадянина. Убиті, покалічені й замордовані – на совісті злочинної української влади, тих, хто віддавав і виконував накази відстрілювати мирних громадян.

Душі загиблих завжди будуть над нами армією ангелів. В історію України вони ввійшли як Небесна Сотня. Їх поховали під вигуки українців «Слава героям», «Герої не вмирають».

Учениця читає вірш Оксани Максимішин «Мамо, не плач»

Учень. Україна давно так багато і так самовіддано не молилася, як упродовж останніх місяців. Від самого початку і дотепер поруч із людьми на барикадах, біля палаючих діжок на сцені, у храмах, наметах – священики Майдану.

Учениця. Євромайдан – сучасне явище всесвітнього значення. Протягом короткого часу на ньому не лише сконцентрувалася величезна енергія народу, але й відбулося одухотворення майданівців в умовах безпосередньої загрози життю. Люди втратили страх смерті. То був духовний прорив, подвиг в ім'я майбутнього.

Учень. Майдан відкидає домовленості опозиції та готовий іти на штурм Верховної Ради, якщо до ранку суботи Президент не піде у відставку.

Учениця. Тодішній президент України залишає свою резиденцію й тікає у невідомому напрямку. Пізніше з'являється в Харкові і відмовляється залишити посаду.

Учень. Верховна Рада голосує за відставку з поста Президента і перебирає на себе керівництво країною.

Учні розповідають про події на Євромайдані

Учитель. Імена багатьох полеглих у боях на вулицях Інститутській і М.Грушевського у трагічні дні 18-21 лютого, тих, що «Беркут» не встиг «зачистити», увінчано на кількох гранітних плитах, доволі колоритно лежать на гумових автопокришках, прямо на сходах, що ведуть від ялинки до Хрещатика. І скрізь море квітів, ікон, свічок, портрети героїв Небесної Сотні... На похилому пагорбі, що спускається від Жовтневого палацу до Інститутської похоронні вінки, викладені колом, утворюють циферблат, стрілки виготовлені з дерева. Поряд на землі рясніє червоний хрест.

Звучить «Ода радості» Л. Бетховена.

Демонструється фрагмент фільму «Небесна Сотня».

Учень читає вірш Лідії Гій-Шишки «Один із Небесної Сотні»

Учень.

– Обіймаю тебе, мамочко, бувай, таткові вітання передавай!

Я люблю вас, рідні, і сумую... Ще пізніше зателефоную.

... А пізніше був кривавий тан,

Чорна тінь упала на Майдан.

Не одне життя поклало на бруківку,
Цілив снайпер у серденько, в голівку.

Кров рікою заливала сірий брук,
Припинило не одне серденько стук.
Над загиблими священики співали,
Раптом звуки телефону пролунали...

Намагалась зателефонувати

Кілька раз підряд до сина мати.

Йшли гудки і раз, і другий, третій,

А в синочка куля вцілила... – він мертвий.

– Сину мій, синочку, мій соколе!

Голосила матінка від болю,

І здавалося: ридатиме каміння,

Матерів почувши голосіння.

Скроні в батька миттю посивіли,

З горя, з туги мати почорніла,

У молитвах умивалася сльозою,

Задрімала втомлена журбою.

Сон предивний матері наснився,

Перед нею син її явився...

В обладунках, наче сяйво сонця,

І нема на тілі ні краплі кровці.

Шепотів: «Не плач, матусю, прошу,

Як же горе посрібило твої коси...

Що не буду більше поруч я з тобою,

Вибач, прошу, дощиком-сльозою».

Але я тобі ще не раз наснюся,

Як в дитинстві, щиро усміхнуся,

Тільки ти не плач більше, не треба,

Берегтиму вас усіх тепер я з неба.

Берегтиму неньку Україну,

Рідної держави доньку й сина.

І калину одиноку серед поля,

Берегтиму правдоньку і волю.

Всі слова, мої, матусю, пам'ятай,

Таткові вітання передавай.

Хай пишається, бо духом я не вмер:

Воїн сотні я Небесної тепер.
Краю рідний, сонечко зійде!
Проросте коріння молоде!
І допоки світу, від сьогодні –
Україну стереже Небесна Сотня!

Учениця.

Вірю в майбутнє моєї країни,
Вірю в народ, що піднявся з колін,
Вірю у поле, в гілку калини,
В правду – могутній від ката заслін.
Згиньте, кати і супостати!
Краплею крові я, правди, повпред,
Звівся з колін, в повний зріст зможу стати
І крокувати з народом вперед.
Гордо прийду до європ та америк
З полум'я, з диму, з кривавих годин,
Сином країни новітньої ери:
«Я – України громадянин».

Учитель зачитує Реквієм «Небесній Сотні», автор Антоніна Листопад

Учитель.

Хмари – на серці.
Хмари – на сонці!
Сотнику! Сотнику, де твоя Сотня?!
Сотнику, Сотнику, де твої хлопці?..
А мої хлопці – квіти у дібровці.
А мої хлопці... Свічка – у Храмі.
А мої хлопці – к у л я в головці!
А мої хлопці – між Небесами.
Господи-Боже, в грудях затісно!
Капають сльози. Світу не бачать.
Сотнику, Сотнику, що це за пісня?..
Сотнику, Сотнику, хто се так плаче?!.
Плаче Вкраїна.
Плачуть вкраїнці.
В путь проводжають Сотню Небесну.
Багатолуння ... Їм – навздогінці.
Тризуб – на Небі.
Тризуб воскреснув!
Гарні, як Сонце, Лебеді Білі.
Не затихають Віщі Дзвони.
Сотнику! Сотнику, де вони сіли?
Теплий струмочок –
Кривця червона...
Плаче Лебідка. Плачуть їх дітки.
Ще й ненароджені...

Плачуть за Татом.
Рідна Земелька плаче, мій Світку!
Плачуть веснянки, наче дівчата.
Що за зозуля та й накувала?..
Вітер червлений... Біла сорочка.
Сотнику! Сотнику, як вони впали?!
Сотнику, Сотнику, – свіжі слідочки...
Сочиться Пам'ять – згустком у гані.
Чути Вселенські Горні Хорали.
Впали – не встали...
Та ж на Майдані!

Волю Україні подарували.
Що там по шокам... котиться з ока?..
Сотнику, Сотнику, – жар! Не журися..
Вже твоя Сотня – дуже високо.
Сотнику, Сотнику, тільки молися.
Жовто – блакитні весни – як весла.
А на човнах – наша Вічна Сторожа.
А твоя Сотня – Військо Небесне.
А твоя Сотня – Янголи Божі
А мої хлопці – квіти у дібровці.
А мої хлопці... Свічка – у Храмі.
А мої хлопці – куля в головці!
А мої хлопці – між Небесами.
А мої хлопці – Військо Небесне.
А мої хлопці – Янголи Божі...

*Демонструється фрагмент фільму «Небесна Сотня».
Учитель зачитує вірш «Над майданом» Антоніни Листопад*

Учениця.

Скривавилась свята вода.
На світлий ранок – смертна рана.
Вони... П о к и н у л и Майдан.
Вже їхні душі – н а д Майданом.
Осінній скрик.
Весняний гребінь!
Ті... Снайпери. Та підла куля.
... їх в с е о д н о гойдає Небо.
Їм в с е о д н о кує зозуля.
Горить Негаснуча Свіча.
... Їх в с е о д н о несе до Роду.
Вони поставили Печать
Життями власними.
В С в о б о д у !
Віки, як відліки годин...
Вони для нас – як п е р в о ц в і т и.

Ї м в с е о д н о цвітують Сади.
Ї м в с е є д и н о Сонце світить.
Горить Негаснуча Свіча.

*Учні запалюють свічки в пам'яті про Небесну Сотню,
читають вірш «Майдан» Людмили Добровольської*

Учень.

Я сьогодні з Майдану. Там тримала я прапор
І співала там Славень із сльозою в очах.
І грудневий морозець заходив і зашпор,
Чийсь малюк з Двоколором сидів на плечах.

Учениця.

Я сьогодні з Майдану. Біля бочок з багаттям
Зігрівали ми руки й сиділи рядком.
Незнайомці всміхалися: «В Європу ж бо, браття!
На землі своїй годі вже жити совком!»

Учень.

Я сьогодні з Майдану. Очей – сотні і сотні,
В них і певність, і втома, і жмуток надії.
В них завзяття і затятість, в них не приспана гордість,
Непохитна готовність до здійснення мрії.

Учениця.

Я сьогодні з Майдану. Скільки тисяч українців
За надію, за правду, за гідність стоять!
Скільки можна терпіть? Людська чаша – по вінця.
Із Майдану по світу новини летять.

Учень.

Я сьогодні з Майдану. Там ялинка висока,
Креативно убрана. І НАШ прапор є там, –
Наче точка на карті України моєї, –
Подарунок земляцький небайдужим очам.

Учениця.

Я сьогодні з Майдану. Там дівчата у віночках
Нас пригостять млинцями і чаю наллють.
І юнак, огорнувшись стягом жовто-блакитним,
Вас розважать зі сцени не давши заснути.

Учень.

Я сьогодні з Майдану. Над Хрещатиком небо
Гляне в очі героям, чує їхні пісні.
Майдан Гідності, друже, неможливий без тебе,
Без твоєї душі. Геть-но думи сумні!

Учениця.

Я сьогодні з Майдану, – і просто щаслива!
Я відчула себе Українкою знову.
Революція – знайте! – буває й красива,
Як наш путь у Європу. Як наша любов!

Учень. До слова запрошується автор вірша Людмила Добровольська, учасник Майдану.

Учень читає вірш «Молитва за Україну» Юрія Задерія

Учень.

Господи, я стану на коліна,
Постом я душу знову окроплю.
Молю Тебе, молю за Україну,
Помилуй край, який я так люблю.
Прости, коли гріхом ми завинили,
Коли забули промені добра,
Коли Тебе ми вчинками гнівили,
Так часто гріх в спокусі обира.
Небесний Отче, молюся і плачу,
Не дай і краплі крові протекти.
Оберігай сміливу стежку ту юначу,
На смерть не дай нікого приректи.
Пошли нам мир, пошли нам цілу стаю,
Своїх рясних пошли нам благословінь.
Не дай Ісусе, я Тебе благаю,
Аби скакав землею чорний кінь.
І так не мало вкрав життя рясного,
І вирости могили вслід за ним.
Не дай, щоб промінь сонечка ясного,
Закрив туманом ненависний дим.
Молю, Всевишній, нас не покидай,
Не залишай на мить мою країну.
Рукою Своєю нас оберігай,
Оберігай Ісусе Неньку-Україну!
Мамо, я живий, лиш закриті очі...
І серце не б'ється, не вирує кров...
Ти тільки не плач, знай – ці дні і ночі
Я буду поруч – в грудях, де живе любов!
Ти пробач, мене мамо, за гіркі сльози,
За той біль, і той жаль, що я наробив.
Я ж хотів лише миру, добра й свободи...
А мене за це ворог безжалісно вбив.
Не жалій моя нене, що я не вернувся.
Не кляни ворогів! Нехай судить їх Бог!
Я для тебе сьогодні з небес посміхнуся,
Ти лишень свої очі здійми до зірок!

СЛАВА ГЕРОЯМ УКРАЇНИ!!!

Учениця. Плач, Україно, плач! Їхніх смертей не пробач!

Пресвята Богородице, молися за нас!

Пресвята Богородице, заступайся за нас!

Присвята Богородице, спаси нас!

Учасники уроку читають молитву до Пресвятої Богоматері

Разом. Богородице Діво, радуйся, благодатна Маріє, Господь з Тобою. Благословенна Ти між жінками, і благословенний Плід лона Твого, бо Ти породила Христа Спаса, Ізбавителя душ наших.

Демонстрація слайд-фільму «Мої земляки – учасники Майдану».

**Свято «З Україною в серці»
(до Дня Гідності та Свободи)
Для учнів старших класів**

Ніна Муковоз

Мета: формувати в учнів розуміння єдності й цілісності України; усвідомлення себе українцем, почуття особистої відповідальності за долю держави та українського народу; виховувати риси патріотизму, національної гордості, любові до рідного краю.

Музичне оформлення: запис пісні «Гей, пливе кача...», відеоролик «Зірки за єдину Україну», відеофільм «Небесна Сотня».

Обладнання: комп'ютер, фотоапарат, флеш-накопичувач.

Перебіг свята

Захід проводиться в читальній залі бібліотеки

Вихователь. Із метою утвердження в Україні ідеалів свободи й демократії, збереження та донесення до сучасного й майбутніх поколінь об'єктивної інформації про доленосні події в Україні, а також ушанування мужності громадян, які восени 2004 року та в листопаді 2013 року – лютому 2014 року постали на захист демократичних цінностей, прав і свобод людини і громадянина, національних інтересів нашої держави, її європейського вибору, та на підтримку ініціативи громадськості 13 листопада 2014 року Президент України Петро Порошенко підписав Указ, яким в Україні встановлено свято – День Гідності та Свободи, що відзначатиметься щорічно 21 листопада.

Читець 1.

Я – українка!
Горджуся й радію,
Що рідною мовою
Я володію,
Шевченковим словом
Умію писати
Слова мелодійні
І вірші складати.
Я – українка!
Живу в Україні,
На вільній, єдиній
Моїй Батьківщині,

Де все мені в радість:

Ліси і садки.

Озера й річки,

І глибокі ставки,

Лани неосяжні,

І гори, й долини,

Цвіт білосніжний

У лузі калини.

В душі моїй солодко

Грає сопілка,

Бо я з України,

Бо я – українка!

(О. Василенко).

Ведуча 1. Сучасна незалежна Україна є спадкоємицею багатовікового державотворчого досвіду. У 1917-1918 роках, уперше після кількох століть поневолення, українська нація створила власну державу.

Ведуча 2. У той період відбулася дуже важлива для України подія – 22 січня 1919 року Директорією УНР був проголошений Акт злуки Української Народної Республіки із Західноукраїнською Народною Республікою в одну Соборну Українську державу. Не випадково саме 22 січня 1990 року між Києвом і Львовом утворився символічний живий ланцюг єднання – як символ відродження української державницької ідеї.

Ведуча 1. 24 серпня 1991 року весь світ дізнався про створення нової держави – суверенної України, що обрала для себе демократію за основу політичної системи.

Ведуча 2. 2014 року народ України святкує 23 роки, відколи здійснилася споконвічна мрія наших предків – бути господарями на своїй прекрасній і чарівній землі. Щороку в цей день ми відзначаємо велике свято – День незалежності України.

Ведуча 1. Безумовно, 1991 рік навічно ввійшов золотою сторінкою в історію нашої країни, започаткував нову епоху в житті українського народу, закріпив його вікові прагнення до національного відродження, духовної свободи, економічного зростання, культурного піднесення.

Читець 2.

Нема на світі України

Без хвиль могутнього Дніпра,

Як українця – без калини,

Без солов'я і рушника.

Народ щорік при бурі й сонці,

Віддав землі, як мати доньці,

Всі сили, працю і любов,

Щоб Україна знов і знов,

Росла, цвіла!.. Щоб твердо стала

На шлях, який собі обрала.

І в незалежному житті
Долала всі шляхи круті
(*О.Шелест*).

Ведуча 1. 23 роки українській державі, але це лише мить, незначна частина нашого минулого. Життя поставило перед нами випробування, події останніх місяців примусили кожного українця відчутти причетність до країни, а також зрозуміти, що ми господарі на власній землі.

Звучить пісня «Гей, пливе кача ...»

Ведуча 2. Свідомість українців постійно змінюється. Майдан та Революція гідності потрясли не тільки Україну, а й увесь світ. Зігріта палкими серцями мільйонів національно-свідомих українців з усіх регіонів, незалежна демократична держава Україна продемонструвала Європі і всьому світові, що українці – міцна духом волелюбна нація, яка навчилася поважати себе і яка зуміла відстояти свій демократичний вибір.

Ведуча 1. Цей рік – це єднання, пробудження й консолідація українського народу. Майдан став центром революції, місцем правди і свободи, площею добра, тепла, дружби, любові, братерства й гідності. Трагічні події в Україні тривожать та не залишають байдужими жодного громадянина країни. Кожному з нас необхідно усвідомити, за що боролися учасники Євромайдану і заради чого по жертвувала своїм життям «Небесна Сотня».

Перегляд відеофільму «Небесна Сотня»

Ведуча 2. Україна – мирна держава, українці – толерантні, ввічливі люди, які з повагою ставляться до будь-якої нації, до будь-якої мови. А тому на території нашої держави проживають росіяни, молдовани, поляки, гагаузи, вірмени і т.д. Не треба ділити схід та захід, не треба визначати це російськомовне чи україномовне місто. Ми – Єдина Україна! Давайте пригадаймо соціальну рекламу, каналу «1+1» у час анексії Криму, у якій зірки телебачення закликають до миру та єдності.

Перегляд відеоролику «Ми – єдина Україна»

Горбунов Юрій Миколайович (телеведучий, актор)

«Я народився у Великому роздолі, виріс на Івано-Франківщині. У мене багато друзів у Донецьку, Харкові, Криму. Є родичі в Бердянську. Я хочу щороку бачити своїх друзів, родичів у своїй єдиній великій красивій країні під назвою Україна. Нас ніколи нікому не роз'єднати, тому що ми – українці!»

Олена Кравець (акторка телепередачі «95 квартал»)

«Я – Елена Кравец. Я родом из Кривого Рога. Мой отец – почетный металлург города, а каждое лето я ездила к сестре в Одессу. Мы так любим друг друга, нам нужно быть вместе».

Руслан Сенечкін (телеведучий)

«Моя мама живе з сестрою у Дніпропетровську. Інша сестра – у Севастополі. Друзі із Харкова та зі Львова. Сам я живу та працюю в Києві. Я не хочу перетинати кордони у своїй Україні. Бережімо нашу єдину Україну!»

Соломія Вітвіцька (телеведуча)

«Я народилася в Бродях, виросла у Львові. Мої батьки мають коріння в різних кінцях України: Житомирищина, Полтавищина, Кіровоградщина, Вінниччина. Вони свого часу зустрілися у Львові, там одружилися, там народилася я. Я уособлюю практично всю Україну. І я дуже хочу і сподіваюся, що ми знайдемо порозуміння, будемо всі разом в успішній, гармонійній і красивій Україні».

Корявченко Юрій (актор телепередачі «95 квартал»)

«Я родился в Кривом Роге. Я за единую большую страну, за Украину!»

Діма Комаров (ведучий програми «Світ на виворіт»)

«Я родился в Киеве. Моя работа – это экспедиции по всей планете. Но жить я хочу только в Украине. И мечтаю, чтобы она была единой! Чтобы мы жили одной большой семьей. И самое главное, чтобы никогда не проливалась кровь. Слава Украине!»

Євген Кошовий (актор телепередачі «95 квартал»)

«Я народився на сході України. Ми єдина країна. Я люблю свою країну!»

Наталія Мосейчук (ведуча новин на каналі «1+1»)

«Я народилася в далекому Туркменістані. Мій батько – військовий. Я – українка. Ми повернулись до України, тому що, як каже моя мама-українка, тут найпухкіша земля, тут найрідніша земля, тому тут найкрасивіша весна. І, повірте, вона перемаже, одна весна на цілу соборну і всіма любиму Україну. І я дуже прошу: не діліть Україну!»

Читець 1.

Нехай ніхто не половинить,
Твоїх земель не розтина,
Бо ти єдина, Україно,
Бо ти на всіх у нас одна.
Одна від Заходу й до Сходу
Володарка земель і вод –
Ніхто не ділить хай народу,
Бо не поділиться народ.
І козаки, й стрільці січові
За тебе гинули в полях.
У небесах сузір'я Лева
Нам світить на Чумацький Шлях.
Стражденна чаєчко-небого,
Єдині два твої крила.
Виходим, нене, у дорогу,
Аби ти вільною була.
Нехай ніхто не половинить
Твоїх земель, не розтина,
Бо ти єдина, Україно,
Бо ти на світі в нас одна
(Д. Чередниченко).

Ведуча 2. Цей рік найтяжчий для України за час незалежності. У боротьбі за краще європейське майбутнє наш народ зустрівся з агресією Російської Федерації. Вона анексувала Крим, а зараз веде неоголошену війну на сході України. Наші військові захищають єдину, неподільну, соборну Україну.

Ведуча 1. У зоні АТО постійно працюють волонтерські загони, які передають українським солдатам продукти, одяг, медикаменти та інші речі, які там необхідні. Моральний обов'язок кожного громадянина надати посильну допомогу нашим хлопцям.

Ведуча 2. Діти всієї України пишуть листи українським воїнам та відправляють їх на схід. Ми, студенти коледжу, не залишилися байдужими до подій, що відбуваються в нашій країні, надаємо посильну допомогу воїнам, які захищають нашу державу: плетемо обереги, шиємо теплу білизну, в'яжемо маскувальну сітку, беремо участь у міському віче в підтримку воїнів АТО, здаємо кошти на лікування поранених у бойових діях та пишемо листи. Пропонуємо вашій увазі листи, які написали Міропольцева В. та Рабош Н.

Автори читають листи

Ведуча 1. Споконвічна боротьба за волю України дала життя паросткам свободи. Україна здобула самостійність і позбулася протекторату ненажерливих сусідів. Росія споконвіку була «старшою сестрою» щодо України. І хоче, щоб під її гнітом ми були завжди, тому й розпалює національну ворожнечу, щоб зробити нашу державу розрізною та беззахисною.

Ведуча 2. Зараз нашій країні як ніколи потрібно бути єдиною та згуртованою. На цілісність нашої держави посягнули вороги й багато наших земляків мобілізовано до лав українського війська. Вони з честю воюють на сході з терористами та російським сепаратистами, відвойовують та захищають кордони нашої держави й дуже часто ціною власного життя.

Виконується пісня «Мамо, не плач»

Ведуча 1. Після анексії Криму та подій на сході України сотні сімей, зіткнувшись із труднощами, змушені були залишити свої домівки в пошуках безпеки, їх охоче прийняли родини з Прикарпаття, Волині, Київщини, Черкащини та інших територій України. Батьківщина – єдина держава, і кримські татари разом з нами й усіма іншими національностями, які проживають на території України, – єдиний народ.

Читець 2.

На світі багато чудових країн,
Мені наймиліша, найкраща країна,
Яка піднялася, мов фенікс, з руїн,
Безсмертна моя Україна.
Ти з давніх віків непокірна була
І волю свою боронила невпинно.
Нарешті збулося – її здобула
Звитяжна моя Україна.
На землях твоїх неозорих степів
Живе працююча і чесна родина,

Хвилюється колосом стиглих хлібів
Моя золота Україна.
В садах і дібровах в вечірні часи
Чарує нас пісня дзвінка солов'їна,
І чути співочі дівчат голоси, –
Пісенна моя Україна.
Тепер ще нелегко живеться тобі,
Є в тому, мабуть, особлива причина.
Та все подолає в тяжкій боротьбі
Незламна моя Україна.
Квітує, мов калина, над плесами вод,
Будь в дружбі і праці міцна та єдина.
Хай буде щасливим твій вільний народ,
Прекрасна моя Україно!
(М. Верещак).

Вихователь. Кожен із вас стежив за подіями в нашій країні, які поєднали в собі і трагізм, і героїзм. Ми з вами зараз є свідками народження нової історії України! За територією вона має залишитися такою, як була. А ще єдиною, суверенною, незалежною! Яким буде вже завтрашній день нашої України, залежить від нас.

Виконується пісня «Заспіваймо пісню про Україну»

Використані джерела

1. Крутенко О. В. Хай квітне щаслива моя Україна! / О.В. Крутенко, Н. М. Степанова // Позакласний час. – 2013. – № 11-12. – С.18-19.
2. Куч Мирослава. Свою Україну любіть / Мирослава Куч // Збірник сценаріїв виховних заходів. – 2007. – вип. 3. – С. 371 – 381.
3. Українознавство: посібник / уклад. : В.Я. Мацюк, В.Г. Пугач. – Київ : Зодіак-ЕКО, 1994. – 399 с.
4. Приймак С.В. Україна – наш дім. / С.В.Приймак // Позакласний час. – 2013. – № 1-2. – С. 10 – 12.
5. Чижова Н. О. Батьківщина – Мальовнича й неповторна країна. / О. Н. Чижова // Позакласний час. – 2011. – №1. – С. 11-13.
6. «Небесна Сотня» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=mPULVFowi> 4.
7. «Зірки за єдину Україну» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.1plus1.ua/.../veduchi-1-1-i-zirki-shou-biz>.

**Презентація загону «Лицарська звитяга» імені Семена Палія Київської області на Всеукраїнських змаганнях «Козацький гарт»
Для старшокласників**

Віра Гутник

Мета: представити загін «Лицарська звитяга»; формувати громадянські якості учнів на прикладах мужності і звитяги козаків; виховувати любов до рідного краю, його традицій, історії.

Наочне оформлення: плакати «Державні символи України», «Від звичаїв козацьких – до знань і вмінь солдатських!», козацькі прапори.

Музичне оформлення: козацька пісня «Гей, ви, козаченьки!»; пісня «Я – україночка», сл. Н. Папроцької, В. Дунця, муз. В. Дунця, Р. Рудого.

Обладнання: акустична система.

Гасло: «Від звичаїв козацьких – до знань і вмінь солдатських!».

Перебіг презентації

Учасники виходять на сцену та по черзі вигукують рядки промовки

Промовка.

«Лицарська звитяга» –
Доблесть і відвага,
Молодість і сила,
Спорту юні крила,
Звичаїв козацьких
Сонячний розмай,
«Лицарська звитяга» –
Київщини край!

Учасник 1.

В літопис українського народу
Вписали золоті свої рядки
Ті, що плекали гідність і свободу,
Ті, кому горде ймення – козаки!

Учасник 2.

Січ Запорозька вабить крізь століття,
Козацький спів – через степи й гаї...
Ми б не сягнули нині верховіття,
Якби забули корені свої.

Учасники загону виконують козацьку пісню «Гей, ви, козаченьки!»

Учасник 3.

Який він, козак, що з легенди ступає,
Ні втоми, ні болю, ні страху не знає,
Відважний, звитяжний, меткий і завзятий,

Його не спинити, його не здолати.

Учасник 4.

Великого духу, наснаги палкої,
Незламний, несхитний у герці, двобої,
Рушниця-сестриця так влучно стріляє,
А шабля і спис бусурмана вражає.

Учасник 5.

Він тіло і душу гартує щоднини,
А слухає кобзу – в зіницях сльозини,
Такий витривалий, і спритний, і дужий,
До холоду, спеки й негоди байдужий.

Учасник 1.

В поході не зрадить свого побратима,
Коня осідлає, у «чайці» гребтима,
І рану загоїть, і воза змайструє,
Та ще й гопака запального станцює.

Учасник 2.

Увесь день буде музика грати,
Будуть хлопці весь день танцювати!
Відчайдушний гопак, безупинний,
Є робота для ніг і для спини.
Щоб усенький світ здивувався:
От завзятий козаченько вдався!
Учасники виконують танець «Гопак»

Учасник 3.

Ми – нащадки козацької слави,
Спадкоємці козацьких звитяг,
І здіймаєм сьогодні по праву
Запорозький нев'янучий стяг.
Учасники підіймають козацькі прапори

Учасник 4.

Ми брунькуєм на дереві роду,
Нам минуле в майбутнє нести,
Добру славу і пам'ять народу
Нам примножувать і берегти.

Учасник 5.

Ми – столичної області діти,
Край Мазепи, земля Палія.
Все ми прагнемо знати і вміти,
В нас у кожного мрія своя.

Учасник 6.

Але маємо спільне стремління,

Що веде нас, як порух вітрил.
Час мине – і нове покоління
Увіллється до лав Збройних сил.

Учасник 7.

То ж тепер готуватися варто,
Адже служба – нелегка ця річ.
Хай додасть нам козацького гарту
Запорозька уславлена Січ.

Усі разом.

Від звичаїв козацьких –
До знань і вмінь солдатських.

Учасник 8.

Опануєм козацькі секрети,
Хай же доблесті б'ють ручаї.
Світла казко дитинства, а де ти?
Нас гартують герої твої.

На сцені з'являються Котигорошко і Оленка

Котигорошко.

Ось вам, друзі, булава,
Дух козацький – в серці,
Хай же кожен здобуває
Славу в чеснім герці.

В нас один козацький рід,
В нас – одна Україна,
То ж гартуйтеся, як слід,
Запорозька зміно.

Правду завжди бороніть,
Друга захищайте,
Честь свою не оскверніть,
Про Вітчизну дбайте.

Міць і тіла, і душі
Кожен мусить мати
Перемог вам без межі,
Славні козачата.

Оленка.

А я – Оленка, я – його сестриця,
Мені не гоже осторонь іти,
Бо жінці дбать про козака годиться,
Його сім'ю й господу берегти.

Козачці теж все треба знати, вміти,
Вона ж для вас – душі високий злет.

Я буду вам калиною ясніти,
Сопілочкою кликати вперед.

Ми, українки, – горді і завзяті,
Гостинності нам теж не позичать,
У нас пісні звучать у кожній хаті,
У кожному серці в нас пісні звучать.

Учасниця виконує пісню «Я – україночка».

Учасники виходять на сцену та по черзі вигукують рядки фінальних слів

«Козацький гарт», веди нас до мети,
Щоб ми були міцні, здорові, смілі,
Щоб ми змогли упевнено пройти
Через життєві бурі й заметілі.
Ми спільники твої, «Козацький гарт»,
У наших генах – Запорозька сила!
То ж ми – в строю! Ждемо команди «Старт»,
Нас Київщина вся благословила!

РОЗДІЛ IV. ПОЕЗІЯ МУЖНОСТІ

(вірші дітей та педагогів Київщини)

Лілія Бойко

*Знову весна завітала
В тихий святковий сад,
Знову не видно стало
Світу жорстокого вад.
Не закриваймо очі:
В цьому чиясь вина,
Що уже дні і ночі
Марно іде війна.
Хтось же у цьому винен,
Що серед днів весни
Сотні людей загине
В чорних вогнях війни.
Хто відповість перед Богом,
Що у весняний сад
Вже не знайдуть дороги
Тисячі юних солдат?
І хто заплатить, врешті,
За спокій братських могил?..
Може, колись, нарешті,
Зло вже не матиме сил?
Може у цьому світі
Згине страшна війна,
Будуть щасливі діти
І знову прийде весна?...*

*Мамо! Розкажу я тобі колись потім
Про той жах, про той біль і про страх,
Як вогонь нас зненацька наскочив,
І як Саня помер на руках,*

*Мамо! Вибач, що плакать навчився,
Коли хлопців поцілював «Град».
Я до Бога й до тебе молився.
Ненавдив війну у сто крат.*

*Мамо! А тепер, коли ти подзвонила,
Усміхнуся і просто: «Привіт!»
Усе добре, вдягнувся, як ти і просила,
Ні, ні, ні, не про нас телезвіт!*

Головне, щоб ти спала спокійно,
Щоб ти вірила: скоро вже мир!
Охорона у тебе надійна –
Сотні вірних дорослих синів.

Вибач, мамо, уже поспішаю.
Все спокійно у нас, ти повір!
При гудки. Телефон заховаю.
Я за маму піду у цей бій!

Щоби їй ще хоч раз відповісти
І щоб знала, напевно живий ...
Щоб колись їй про те розповісти,
Чому син посивів молодий.

Галина Чабей
СВОЄМУ СИНОВІ ...

Вже в ранах зболених так стогне Україна ...
Вже матерів багато не дочекались сина,
Діти батьків, дружини – половин,..
Кому потрібна проклята війна???
За що страждання матерям,
жінкам та й діткам???
А Ти, солдате, в сніжному Донецьку?
З морозом, що лютує в дикому степу?
Зимова баня з блоків серед степу,
Та кухня просто неба в қазанку!
Як ти там спиш в палатці на снігу?
Синочку, сину, Ти, моя дитино,
Тобі вже 30 промайнуло ось з АТО,
А мамі призом, а чи то сюрпризом
На день народження о 5-ій :
Мамо, спиш?
Ні, я не сплю,..
Зустрінь сюрприз у тебе на порозі...
І мама, схоплюючись, босоніж, стрімголов.
Летить, як вітер, обійняти сина...
Як же то щастя притулитися чолом,
Слізьми омита довгождану зустріч...
І знову проводи...
І слюзи внучки на пероні серце крають :
«Патусю, ти не їдь, не залишай мене та маму,
Вернись живим, лишень вернись живим!»
І весь перон, і люди, що були на ньому,

Без сліз не можуть слухати таку промову...
Як ці страждання можна пережити ?
Чекання від дзвінка і до дзвінка,
І ночі ті недоспані, і крик той материнський,
Що серце ранить нестерпимим болем?
Коли ж той спокій прийде на нашу Україну?
Коли російський супостат, той Путін, зрозуміє.
Що сльози материнські бумерангом
Колись повернуться до нього!
Невже не серце, а камінь у душі він має?
Що без сорому, без каяття в душі
Дітей наших життя лишає?
А наші всі керуючі мужі?
Що ви чекаєте?!
Па скільки ж можна домовленостей, перемов
Що в Мінську, то в Давосі...
А хлопці наші гинуть знов і знов.
Втрачають голови, щоб жити по-новому?
Боже, дай терпіння нашій неньці Україні,
І дітям, матерям, дружинам.
Дай сили нашим воїнам, синам,
Хай кулі їх голівоньки минають,
А наші молитви життя оберігають.

Галина Савчук
ДЕНЬ ПЕРЕМОГИ

Костюм парадний, як новий, наготові,
І за вікном весна красується в обнові,
Усі збираймося в цей день як по тривозі,
Віддамо шану нашій славній Перемозі.

За мирний травень, за цвіт тюльпанів
Вклонюсь низенько Вам, ветерани.
Вклонюсь доземно всім, хто загинув
За рідну землю, за Батьківщину.

Цвітуть садки о цій порі так яблунево,
Вже салютує ветеранам синє небо.
Вони у спогадах далеко в 45-тім,
В окопах, в танках, в літаках, у медсанбаті.

Горять на грудях ордени, сяють медалі,
Війна на щастя відступа все далі й далі,
Ніяк не гояться, нажаль, болючі рани,
Щому і плачуть мужні наші ветерани.

Ольга Лабага

У БОГА МИРУ ПОПРОХАЮ ...

*Осінні ночі не досплю
І в Бога миру попрохаю,
Щоб всіх, кого я так люблю,
Не полишив земного раю!
Щоб світлим був прийдешній день,
Лише бузок палав багаттям,
І птахи мліли від пісень,
Не підіймали зброю браття!
Щоб мама сина пригортать
Могла до серденька щоденно!
Щоб татку дім не полишать
І не ставати під знамено!
Щоб чути пісню солов'я
У лузі, де цвіте калина.
Щоб в спокої жила сім'я
Та наша ненька – Україна!
Дай, Боже, мудрості,
Накрій нас мирним сонячним суцвіттям!
Хай заповідь ту: «Не убий!» –
Не переступить жоден в світі!
Хай землю рідну обіймуть
Й кермо візьмуть надійні руки,
Щоб був в майбутнє мирний путь,
Всміхались діти та онуки!
Ми мир відстоїмо для них
Не в ворожнечі, не у битві,
А в світлих помислах земних;
В добрі, у дружбі і в молитві!*

СЛАВА УКРАЇНІ

*Українському народу
Жити і цвісти!
Бо із заходу до сходу
Рідні ми брати.
Мальовнича і єдина,
Для усіх одна.*

Рідна ненька – Україна,
Мила сторона.
Буде в край наш Богом даний
омріяний мир,
Бо народ наш нездоланний,
Вічний богатир.
Дух козацький не зламати,
Не лишити мрії!
Ворогам не панувати
На землі святій.
Шож, промовимо всі нині
Клич крилатий свій:
«Слава неньці – Україні,
Рідній і святій!»

УКРАЇНА-МАТИ

Мальви біля хати, в березі қалина,
Сивая, як мати, ненька-Україна.
Кличе до оселі і синів і дочок,
Чом же невеселі материнські очі?

Рада б, мої діти, вас усіх зігріти,
Рада б обійняти, запросить до хати.
Ща зробити це я не завжди спроможна,
В батьківську оселю поверта не кождий.
Де ж ви, мої діти, милі солов'ята?
Виглядає всіх вас із порогу мати.
І усіх би рада пригорнуть до серця,
Виплакала очі – голубі озерця.

Потекли довкола ріки променисті,
Виросла қалина, вбралася в намисто.
І верба вже пишні қоси заплітає,
А невтомна ненька все дітей чекає.

Пожалійте, діти, матір волошкову,
Хай буяють квіти в ріднім краї знову.
І веселка в небі грає қольорами,
Жайвір хай співає пісню над полями.

Вмійте поважати землю і родину,
Знайте: всім нам мати – рідна Батьківщина.
Край, де народився, є святим від Бога,
Кожен вибирає в нім свою дорогу.

*Всіх благословляє Україна-мати
І завжди чекає до своєї хати.
Повертайтеся, дітки, в ріднеє гніздечко,
Хоч на мить зігрійте материнське серце.*

*Розпалить вогонь той, рознесить по світу,
Щоби всі могли ним душу обігріти.
Хай він не згасає у кожній родині,
Славу повертає неньці-Україні.*

БАЧУ МИР

*З висоти крізь блакитне віконце
Бачу наші безмежні поля.
Бачу, як прокидається з сонцем
Українська квітуча земля.*

*Бачу степ, срібну річку і квіти,
І як мостить гніздо сизий птах,
І берізку розпущені віти,
І блакитну волошку в житах.*

*Бачу в зелені сквери і парки,
Кольорову стіну дитсадка,
Ясне сонечко, що на асфальті
Малювала дитяча рука.*

*Бачу: дівчинка в школу крокує,
Раді щастю дорослі й малі.
Бачу мир ... Хай він завжди панує
На святій українській землі!*

СЛАВА БОГУ

*Слава Богу за ранок чудовий,
За пробудження раннє моє,
За край неба отой малиновий,
За життя, що так щедро дає.*

*Слава Богу, ростуть мої діти,
Сіють всюди добро і красу.*

*Як мені у житті не радити,
Не зронити щасливу сльозу?*

*Не втомлюся вклонятись Творцеві
За дбайливих і мудрих батьків,
Що уроки давали життєві,
Вірних пара моїх голубів.*

*Дяка Господу вічна й невпинна
За той край, що для нас він створив,
Що квітує моя Україна
І садок, що в дитинстві садив.*

*За важку та почесну роботу,
За учительську долю-красу,
За щоденну про мене турботу
Я Всевишньому дяку несу.*

*За колосся розлоге, налите,
За насущний хлібець на столі,
За волошки в обіймах у жита,
За життя на цій грішній землі.*

Вікторія Гутник
ПЛИНЕ КАЧА

*«Плине кача...». Втисячне, не всоте.
«Плине кача...» – реквієм народу.
Идуть у вічність наші патріоти,
Идуть від нас полегли за свободу.*

*Скільки ж їх, святих могил героїв,
Рік пекельний звів на Україні!
Піднялись зі зброєю й без зброї
У єдинім, у палкім стремлінні.*

*Всі, хто проти кривди і сваволі,
Проти танків і гармат на сході.
Крізь людські печалі, біди й болі
«Плине кача...» – горем у народі.*

*Над труною – і вдова, і діти,
Мати у скорботі невтолимій.
Як я хочу їх усіх зігріти
В їхнім смутку, в їхній тузі зримій.*

*Знову відчай нахилиє плечі,
Слава й гордість збратані з журбою...*

*«Плине кача...». Та гора Чернеча
Кличе всіх до праведного бою.*

ВОЛОНТЕРИ

*В сум'ятті й гніві нової ери,
Крізь біль, зневіру і грім образ,
Безстрашні ангели-волонтери
Спішать на поміч в наш грізний час!*

*У душі стукають про підмогу,
Бо ж треба коштів і чималих,
Їх ждуть поранені, наче Бога,
І полонені так вірять в них,*

*Без охорони і без міліції,
Через осінній туман густий
Вони везуть в двадцять першим віці
Шкарпетки й каски на блокпости.*

*Бронежилети везуть і берці,
І ковдри, й спальники, і бинти.
Як же вміщається в їхнім серці
Груз милосердя і доброти?!*

*Вони не всидять в шпаринах тихих,
Не відгородяться муrom справ,
На схід країни їх кличе лихо,
Героям нашим їх Бог послав.*

*Вони стійкі в благороднім ділі,
Без слави, почесей, нагород.
Це – волонтери, святі і смілі,
Це – наші люди, це – наш народ!*

Марія Гаркуша-Омельченко ЛЮСТІ ПОРАЖЕНОМУ СОЛДАТІ

*В палатах білих причаїлася журба.
Озветься стогін або зойк, І знову тихо.
Неначе рік, триває зболена доба.
Прийшла війна. Прийшла печаль, неждане лихо.*

*Ви погляд смерті відчували на собі,
В лещатах голоду, і холоду, і болю.*

*Ща не скорились у безжальній боротьбі
За незалежність, на народу світлу долю.*

*Безсилі руки, та міцна у вас душа,
Підбиті крила, та незламна ваша віра.
І хто сказав, що є у мужності межа?
І що до ліжка прикує недуга сіра.*

*Ща ви у снах нестримно рветесь у бій.
І люди танків закриваєте незримі,
І серед болю не втрачаєте надій,
Що знов вам бути між героїв-побратимів.*

*Хай Божа Матір захищає вас в бою
І зброю недруга примусить замовчати!
В біді не кинете країну ви свою,
Вона для всіх вас дорога, як рідна мати!*

ГЕРОЇ НЕБЕСНОЇ СОТНІ

*Скорботною тишею марить Майдан,
Стукочуть серця, оповиті журбою.
Гіркою сльозою озвався туман,
І голос з небес поманив за собою.
Небесної сотні незламні ряди
Крокують в безсмертя, з'єднавши героїв.
Супроти неправди, сваволі, бід
Стояли із честю в смертельнім двобої.
По-різному долею кожному з них
Відміряно літ до кривавої днини,
А снайперська зброя в долонях лихих
Підступно і влучно спиняє хвилини.
В лампадках і квітах сьогодні Майдан,
І прапор державний в жалобі схилився.
Небесною Сотнею зорано лан,
Щоб в кожного з нас дух свободи зродився!*

ДЕНЬ ГІДНОСТІ Й СВОБОДИ

*День гідності святкуєм і свободи.
Це – свято миру, єдності і згоди!
Це – пам'ять про загиблих на Майдані,
Чий серця нам сяють полум'яні.*

*Ми шану воздаєм героям смілим
І горе матерів на всіх розділим.
Хай майорять жовто-блакитні стяги,
Як символ незалежності й звитяги.*

*Хай день цей сил додасть бійцям на сході!
Підтримка наша буде їм в нагоді,
Хай чорний ворон злісно так не кряче,
Завзяття в кожнім воїні козаче!*

*Хай день цей гордо йде по Україні,
Як оберіг у спадок юній зміні!
День гідності повториться без ліку,
Бо наш народ – одвіку і довіку!*

ДІАЛОГ

*Часу збурена ріка
Швидкоплинно мчить віками.
Раптом глянь – між берегами
Кладка вигнулась хитка
Лівий берег – сміх луна,
Правий – смерті володіння.
Наче кривда і сумління,
Мир на кладці і Війна.*

*Війна: Я – нащадок скрути й чвар,
Грізний кожен мій удар!
Я несу неволю й смерть,
Все руйную в шкереберть.*

*Мир: Найсвітліша мрія у людей –
Мир, єднання, злагода і згода.
Мир – найвища з-поміж всіх ідей,
Поряд з ним завжди стоїть свобода!*

*Війна: Я – загарбників оплот,
Поневолюю народ,
Його ставлю на коліна.
Я – нужденність і руїна.*

*Мир: Мир – це шлях до правди і добра,
Хоч на ньому – втрати і скорбота.
Мир – це світла, бажана пора
Для всієї гордої спільноти.*

*Війна: Олігархи – за війну,
Знають їй вони ціну,
Їм дохід несе війна,
Їх збагачує вона.*

*Мир: Необхідний мир планеті всій,
Добрим людям, дітям і дорослим.
Мир – це оберіг усіх надій.
Миру вимагаємо і просим!
Мир на кладці і Війна!
Хто ж поступиться і здасться?
Переможе зло – чи щастя?
Ось дилема головна.
Та незламні люди в нас,
То ж війну здолають люту,
Мужньо вистоять у скруту
І наблизять мирний час.*

ЖОВТО-БЛАКИТНИЙ СВІТ

*Готує серпень осені ключі,
Чекає свята славного народу,
Що виплекав омріяну свободу.
Гартуючи для захисту мечі.*

*Стають жовто-блакитними мости,
І лавочки, й паркані, й огорожі.
Піднесено-врочисті перехожі
Спішать потрібну фарбу принести.*

*В руках тріпочуть рідні прапорці,
Жовто-блакитні стрічки у волоссі.
Дрімає тиша в стиглому қолосі,
А сонце шле із неба промінці.*

*День торжества двох гордих қольорів,
Як оберіг свободи і єднання.
У нім – надії, мрії, сподівання
Народу, що здійнятися зумів!*

*Радіє весь жовто-блакитний світ!
Обійми друзів – щирі, теплі, дужі!
Небесна Сотня дивиться у душі,
І знов звучить Шевченків «Заповіт»!*

МИ – ВСІ РЯЗОМ

*Чорний ворон злісно кряче
На червонім черноземі.*

*Підіймися, встань, юначе,
Ми – всі разом, не окремо.*

*Грізне лихо знавісніле
Світле небо закриває,
Ша лиш серце твоє сміле
Чорний ворон не здолає.*

*Голуб Миру і Свободи
Люд скликає звідусюди.
Хай же знають всі народи –
В Україні мирно буде!*

*... Чорний ворон вже не кряче
На багатім чорноземі.
Вдячні ми тобі, юначе,
Що всі разом, не окремо.*

ДОНЕЦЬКОМУ РОВЕСНИКУ

*Ровеснику з донецької землі,
Звертаюся до тебе в час тривожний.
Обоє ми були колись малі,
І в Україні ми зростали кожний.*

*Батьки водили нас у дитсадок,
У вихідні ми йшли на каруселі
І мріяли злетіти до зірок!
І гостювали в кожного в оселі.*

*Чому ж між нами прірва пролягла?
І що ж такого сталося між нами,
Що нас незгода розділить змогла
І наші тата стали ворогами?*

*А наші мами плачуть уночі
Сльозами, що однаково пекучі.
У лютім гніві схрещені мечі,
З екранів – вісті, для усіх гнітючі.*

*Ровеснику з донецької землі,
Давай батьків попросим зупинитись.
Хай мир несуть на крилах журавлі,
І ми могли б з тобою поріднитись!*

Владислава П'ячаченко
НАШ ГОРДИЙ СТЯГ

В моєї Україні – символ славний,
Жовто-блакитний прапор наш державний,
Наш гордий стяг, відомий на весь світ!
Не вицвіте його величний цвіт!

Блакитний колір прапора – це небо,
Воно нам мирним і безхмарним треба,
А жовтий колір – нива золота,
Нехай на ній колосяться жита.

Біда постала на шляху країни!
Та є завзяття в молодій зміні:
Державний прапор ми до рук візьмем
І вірність Україні доведем.

Моя Україно, дорога, єдина,
Хай буде мирна твоя кожна днина.
А прапор наш – два славних кольори –
Це оберіг щасливої пори.

Святослав Петришин
ДОПОМОГА З ВІКІВ

Із віків із сивих
Скачуть козаки,
І тріпочуть гриви,
Миготять стежки

Військо мчить козацьке
Крізь туман густий,
Проминають хвацько
Грізні блок-пости.

Треба поспішати
Подолати путь,
Бо гримлять гармати,
Гради смерть несуть.

І бійці не в силах
Стримать куль потік,
Мчать, немов на крилах,
Козаки в наш вік,

Треба виручати
Побратимів стрій.
Ворогам не дати

Край одвічний свій.

*Допомога лине
Від усіх віків!
Слава України –
Гордість козаків!*

*Ця свічка пам'яті горить у нас в серцях,
Як символ доблесті, і мужності, і слави,
У відблесках вогню – нелегкий шлях
Через війну до вільної держави.*

*Ця свічка пам'яті в минуле нас веде.
Шам – грім гармат, і смерть, і подвиг смілий,
Шам – перемога, що крізь бій гряде,
І обеліск, величний, незітлілий.*

*Ця свічка пам'яті від вічного вогню,
Що сімдесят знаменних літ палає
Вклонімося ж цьому святому дню,
Який нас з переможцями єднає.*

*Ця свічка пам'яті – вона одна на всіх,
Як і одна на всіх в нас Перемога.
Це наш святий довічний оберіг,
Новій війні людська пересторога.*

Даніела Ямпольська
ГОЛУБ МИРУ

*За вікнами осінь засипала листям стежинки,
Запрошує в казку до себе пора золота,
А юна школярка виводить слова-павутинки:
– Мій любий татусю, пишу тобі нині листа.*

*Ти в травні пішов захищати кордони держави,
А ми й голуби твої стали на тебе чекають.
На сході країни палають воєнні заграви,
І гради смертельні життя зупинити спішають.*

*В кімнаті у нас телевізор працює невпинно,
І знов на екрані горять у вогні блокпости.
А мама шепоче: «Молімося за тата, дитино,
Щоб він і себе, й Україну зумів зберегти».*

А мама печалиться, плаче в подушку до ранку,
Боятися стала осінніх вечірніх заграєв,
І тулить до серця барвисту твоєю вишиванку,
В якій на майдані ти гідність людей захищав.

Між нами, татусю, прослались листочки незримі.
В те грізне АППО від зажурених наших воріт.
Ми в класі сьогодні для тебе й твоїх побратимів
В'язали носочки, щоб вам передати на схід.

В моєму листі – наші спільні вітання дитячі,
Що ж голубом миру назвала його дівчора.
Ми всі – українці, ми всі – патріоти, а значить
Своїй Україні бажаємо миру й добра.

А ще я тобі посилаю веселий малюнок,
Веселку у небі, коли вже скінчилась гроза.
І голуба миру, і ніжний, гарячий цілунок,
Він трохи розплився, бо мамина впала сльоза.

Виводить школярка для тата слова-навутинки,
Щоб гради і танки здолати його не змогли.
За вікнами осінь прибрала від листя стежинки,
Щоб наші бійці до дітей своїх швидше прийшли.

Анастасія Гутник
Я ВІРЮ ...

І знову гримлять на екрані гармати,
Стривожена мама, стурбований тато,
На сході країни – нещастя і страх!
А в нас понад Россю – все небо в зірках,
Крізь темні шибки я в космічні глибини
В уяві лечу, за підмогою лину.
Є в космосі, вірю, розумні істоти,
Що нам допоможуть війну побороти.
Їх теж непокоїть, що наша планета
Від ядерних сил може бути зітерта.
Все зло і бездушність так важко здолати,
Підтримки я в космосу буду бламати.
Я «SOS» посилаю в космічні простори,
Що в нас на Землі – відчай, розпач і горе,
Бо гинуть земляни, згорають міста,
Зостатися може планета пуста.
Хай Всесвіт почує благання дитячі,
Бо стогне Земля, і волає, і плаче!

*І вже із далеких планет невідомих
Космічні ракети нам шлють космодроми!*

*А в них – ціла армія мудрих істот –
Сусіди по космосу, смілий народ.
Вони на Землі не стрілятимуть, ні,
Вони не дадуть розгорітись війні:*

*Вони кожен танк, і гармату, і «град»,
Всю зброю страшну перетворюють на сад.
І враз зацвітуть на планеті сади, –
Не буде війни, то ж не стане біди...*

*І будуть літати на різні планети
У гості до всіх лише мирні ракети.
Я вірю, почують в космічній родині
Дітей, що війною налякані нині.*

Анатолій Ващенко
ІРОНІЯ ДОЛІ

*Шака у нас, браття, іронія долі,
Шакий неповторний козацький портрет.
Свобода у кожній краплиночці крові.
Виборюєм власний собі постамент,
Над нами кружляють вітри революцій,
Герої майданну, герої АПО.
Ми вносимо зміни у текст Конституцій,
Щоб світ зрозумів, хто є хто.*

*Не личить ховатися за плечі жіночі,
Коли варвар нагло руйнує твій дім,
Ніхто із сусідом війни ж бо не хоче,
Але треба мати свій порох сухим.*

*Вдивляючись в очі своїх побратимів,
Що нині воюють за краще життя,
Повторимо разом: «ЖИВИ УКРАЇНО!»
В минуле не буде уже вороття!*

Роман Дятлик
ВІЙНА

*Іде війна, безглузда і жахлива,
І скрізь убивства, застосовується сила...
Шумлять снаряди, танки, «гради» ...*

Біжать солдати, стріляють по них гади...
Ну нащо в брата цілишся, скотино?
Його ж чекає вдома жінка та дитина..
Навіщо було на Вкраїну нападати?
Готуйсь за це відповідати!

Сергій Ципанський

Побувайте в Україні:
На Донбасі, на Волині,
У Криму, на Закарпатті –
Вам радіють в кожній хаті.
Запитайте в українців,
Хто до волі всіх їх кличе.
Вони крикнуть в один час:
«Це Шевченко, наш Тарас!»
Є Шевченко в кожній хаті,
Образ його, як святиня,
Його мусить кожен знати
Й постать його поважати.

Шевченко для мене – поет колосальний.
Масштаб його тематики дуже актуальний.
І в крок за віршами хочеться крикнуть:
«Любіть Україну, її бороніть,
Грудьми за Вітчизну ставайте.
І з тим, хто захоче її захопити,
Ви дружби ніколи не майте».

Юлія Ворошило

ЩО ТАКЕ ВІЙНА?

Сьогодні зранку я гуляла парком,
Пройшовши пішохідний міст Дніпра,
Хрещатиком я оглядала пильно
Людей, і роздивитись їх могла.
Новинки моди по столиці ходять,
Нічого не змінилось навкруги.
Лиш час іде, а відчаї приходять:
Помітити зміни люди не змогли.
Дорогою Маріїнського парку
Ступаю я широко, навмання.
І тут, де не візьмись, малий хлопчина
Питає в мене: «Що таке війна?».

Я здивувалась і, підвівши брови,
Уже збиралась щось відповісти,
Але хлопчина швидко зник, безслідно,
Не давши мені погляд відвести.
Прошло вже пару місяців потому.
Ми всі жили за розпорядком дня.
Жили, сприймаючи усе свідомо,
Звичайні дні буденного життя.
В газетах ввечері дивлюсь я заголовки
І бачу – знов жахлива новина,
Що ситуація в країні не найкраща,
Що з холодами в Україну йде війна.
Блакитне небо, без туману вкотре,
Нічого не затьмарює нам шлях,
Але на серці біль і на душі неспокій,
І моторошно, наче в страшних снах,
Котились сльози із очей дівочих,
Коли дивилась на свою рідню.
Німі вуста, і виплакані очі
Випроводжають сина на війну.
І знов питання в голові лунає
Від хлопчика із вулиці малого.
Ще пер я знаю, що таке війна.
Мабуть, найгірше слово від усього.
Майдан палає хвилями вогню.
Бастують люди, прагнучи одного.
Літають кулі, пробиваючи тіла,
Біда заходить з самого порога.
Немає людяності, жалості немає.
В людей немає почуття свободи.
Народ усе із користю сприймає
І думає, що кожний з них добродій.
Я хочу миру, злагоди в країні.
Щоби жили всі ми, як одна сім'я
І скільки треба, буду я молитись:
Це моя ненька, це моя земля.

Богдан Мироненко
РЕВОЛЮЦІЯ СВІДОМОСТІ
Хто вважав, що народ то не сила,
Що народ можна легко зламати,
Тому, значить, і мати не мила,
Той продав і заклав рідний край!

*Ми нащадки Шевченка і Байди,
Що не біймося слова сказати,
Сто героїв хоча й поховали,
Що не біймося їх пам'ятати!
Українці разом – то є сила,
Їх не зможе і смерть налякати,
В боротьбі за права вже не раз,
Ми – не «менші брати», ми всесильні!
Бог із нами у битві за нас!*

Ярослава Кисіль
ПОВЕРТАЙТЕСЯ

*Повертайтеся живими, – ми з вами,
Повертайтеся з жахіття війни.
Вас чекають кохані, сестрички і мами,
Де ростуть ваші дочки й сини.
Свічку ставим, Всевишнього просим,
Щоби вас від біди він беріг
І надію в серцях своїх носим:
Повертайтеся на рідний поріг.
Повертайтеся живими і знайте:
Ми пишаємось вами всіма,
Нашу землю святу захищаєте,
Не шкодуючи власне життя.
І багато уже заплатились
За майбутнє дітей і онуків своїх
Ми по-іншому жити навчилися.
І для нас вже немає чужих,
Ви тепер для нас стали всі рідні.
Всі, хто там боронить Україну свою,
Щоб ми з вами живими були й вільні,
Непохитно стоять на посту.
Щак нехай же скінчаться страхіття,
Хай минають кошмари війни,
У майбутнє повіримо світле
І Господь вбереже від біди!*

**Добірка сучасних пісень про мужність,
патріотизм, українську трагедію війни
(з інтернет-посиланнями на відеоролики)**

Людмила Микитюк

1. «Бачення з небес»: слова та музика Анни Кривути – <https://www.youtube.com/watch?v=gxSi6FlnvX4>.
2. «Біла тополя»: слова Петра Солодухи, музика Петра Солодухи, Павла Солодухи – <https://www.youtube.com/watch?v=s4JzvLSCEbQ>.
3. «Білі Лебеді у небесах...»: слова Христини Панасюк, гурту Невічні, музика гурту Невічні – https://www.youtube.com/watch?v=AJ0_duaEt1k.
4. «Висота»: слова та музика гурту «Гартак» – <https://www.youtube.com/watch?v=dVDq9uQaVLY>.
5. «Волонтер»: слова Світлани Александрової, музика В'ячеслава Болотнюка – <https://www.youtube.com/watch?v=ZDrchg9PfM4>.
6. «Гей, пливе кача...»: українська народна пісня – <https://www.youtube.com/watch?v=XMgL0Q3GUBk>.
7. «Герой»: слова та музика Людмили Тимченко – <https://www.youtube.com/watch?v=1xT3FDRMG8A>.
8. «Герої не вмирають»: слова Ігора Шаврова, музика Микити Рубченко – <https://www.youtube.com/watch?v=9MHsiPXqFUM>.
9. «Дай нам Боже» (молитва українських музикантів та вокалістів): музика Ашика Вейсел Шатиroyлу, слова Анатолія Матвійчука – <https://www.youtube.com/watch?v=EdkPk7TvUgQ>.
10. «За живих і чужих...»: слова Нелі Романовської, музика Володимира Бардецького – https://www.youtube.com/watch?v=ru8uWO80_XA.
11. «Запах війни»: слова Віктора Бронюка, музика гурту «Тік» – <https://www.youtube.com/watch?v=lKTiqW6z3c0>.
12. «Заспіваймо пісню за Україну»: слова і музика Олександра Пономарьова – https://www.youtube.com/watch?v=oURgInJTL_c.
13. «Зміни цей світ»: слова та музика Людмили Тимченко – <https://www.youtube.com/watch?v=tyAzZuFkbBQ>.
14. «Золоті ворота»: слова Миколи Броваченка, музика Саргсяна Шумана – <https://www.youtube.com/watch?v=XRSA8Z6dQWc>.
15. «Коли закінчиться війна»: слова та музика Ніколаса Тіма – <https://www.youtube.com/watch?v=kdyvkS1q0xU>.
16. «Край землі»: слова та музика Арсена Мірзояна – <https://www.youtube.com/watch?v=o2hnCjHIG2M>.
17. «Кукушка»: слова та музика Віктора Цоя – <https://www.youtube.com/watch?v=ix1NAyL5Yjs>.
18. «Лента за лентою»: слова Миколи Сороколіти, музика Василя Заставного – <https://www.youtube.com/watch?v=pFQxkKIX8Fk>.

19. «Лицарський хрест»: слова та музика гурту «Гартак» – <https://www.youtube.com/watch?v=dFZC3NTOwho>.
20. «Маки червоні»: слова та музика Наталії Май – <https://www.youtube.com/watch?v=E6AEjtpBp5g>.
21. «Мальви»: слова Богдана Гура, музика Володимира Івасюка – <https://www.youtube.com/watch?v=Pw0YzVpk3dw>.
22. «Мамо, не плач»: слова Оксани Максимішин-Корабель, музика Тіани Роз – <https://www.youtube.com/watch?v=UUnuQ998Gq8>.
23. «Ми за Волю, ми за Мир!»: слова і музика Марти Шпак www.youtube.com/watch?v=wA09qgGUw9k.
24. «Ми за мир»: слова Марічки Білівської (Гошовська), слова Оксани Первової-Рошки – <https://www.youtube.com/watch?v=zJi3PMIOboE>.
25. «Ми йдемо вперед»: слова і музика Лева Лепкого – <https://www.youtube.com/watch?v=0F8vJFs7aZ0>.
26. «Ми найгарніша нація в світі!»: слова Вадима Крищенко, музика Володимира Куртяка – <https://vimeo.com/104905868>.
27. «Мир без війни – Діти землі»: слова та музика Катерини Комар – <https://www.youtube.com/watch?v=GQAA9g6dWyE>.
28. «Молитва за Україну»: слова та музика Олега Винника – <https://www.youtube.com/watch?v=GRBxZtozUxc>.
29. «Молитва»: слова і музика Анастасії Дмитрук – <https://www.youtube.com/watch?v=eutuzmoYe9c>.
30. «На варті»: слова та музика Анатолія Матвійчука – https://www.youtube.com/watch?v=9Rptts_5HfA.
31. «Над землею тумани»: слова Алли Бінцаровської, музика Сергія Родька – <https://www.youtube.com/watch?v=9CSF6s2Vj8M>.
32. «Нас весна не там зустріла»: слова Йосипа Струцюка, музика Олександра Гаркавого – <https://www.youtube.com/watch?v=EHxhQ6DRTLQ>.
33. «Не спи, моя рідна Земля»: слова та музика Сергія Фоменка – <https://www.youtube.com/watch?v=BLkzxVS9VyE>.
34. «Не твоя війна»: слова Святослава Вакарчука, музика гурту «Океан Ельзи» – <https://www.youtube.com/watch?v=eOтEC4wCA40>.
35. «Небесна сотня Мамо, не плач»: слова Оксани Максимішин-Корабель, музика Василя Семенчука – <https://www.youtube.com/watch?v=UFfnW4zbemE>.
36. «Небо Тихо Плачет»: слова та музика Дарини Кочанжи <https://www.youtube.com/watch?v=lxFMxEqPuxI>.
37. «Ні війни!!! Нет войне!!!»: слова та музика Христини Панасюк – <https://www.youtube.com/watch?v=0-RWJSb226k>.
38. «Перемога»: слова Юрія Рибчинського, музика Ніколо – <https://www.youtube.com/watch?v=RUNwIqS8qfU>.
39. «Повертайся живим»: слова Ірини Цілик, Kozak System, Сестер Тельнюк музика Kozak System, Сестер Тельнюк – https://www.youtube.com/watch?v=i_mCIqGQQ1I.

40. «Повертайся живим»: слова та музика Світлани Тарабарової – <https://www.youtube.com/watch?v=72Y7eJSaVt4>.
41. «Повертайся солдате»: слова Алла Бінцаровської, музика Сергія Родька – <https://www.youtube.com/watch?v=PcvEx9FRQX0>.
42. «Примиріться сини»: слова та музика Івана Поповича – <https://www.youtube.com/watch?v=KjPq6mu0KQY>.
43. «Присягу двічі не дають»: слова та музика Христини Панасюк – <https://www.youtube.com/watch?v=wOITxdMMEqk>.
44. «Прокидайся»: слова та музика Христини Панасюк – <https://www.youtube.com/watch?v=gwMbR7te1Io>.
45. «Прошу в неба»: слова Віталія Човника та Ірини Федішин, музика Ірини Федішин – <https://www.youtube.com/watch?v=GuZun-J7MtM>.
46. «Разом і до кінця»: слова Віталія Войтка, музика Ірини Батюк, <https://www.youtube.com/watch?v=BXgB1vVPB3s>.
47. «Смуглянка» (Клен зелений): переклад О. Павелеця, музика Анатолія Новікова, переклад – <https://www.youtube.com/watch?v=gEMuSHu5BjA>.
48. «Солдат України»: слова та музика Василя Радченка та Катерини Бужинської – <https://www.youtube.com/watch?v=vkwKKYEqtVM>.
49. «Україна – це ти Музика»: музика Тіни Кароль, слова Тіни Кароль та Миколи Бровченка – <https://www.youtube.com/watch?v=HBLzV2P2y>.
50. «Україна моя» (лист солдата): слова та музика Андрія Папуги – <https://www.youtube.com/watch?v=gOleiu08gYM>.
51. «Українці»: слова Андрія Кузьменка, музика Скрябіна – <https://www.youtube.com/watch?v=RGqUQz9nDYo>.
52. «Укроп»: слова Олександра Ткачука, музика гурту «Гайдамаки» – https://www.youtube.com/watch?v=_yrJMOLxdTk.
53. «Чужа війна»: слова Петра Мага, музика Павла Зіброва – <https://www.youtube.com/watch?v=8eY2jcMvrIM>.
54. «Я дочекаюсь тебе»: слова та музика Христини Панасюк – <https://www.youtube.com/watch?v=JiwYFKZKggc>.
55. «Я українець»: слова та музика Анатолія Матвійчука – https://www.youtube.com/watch?v=4jCBXhY_svA.
56. «Я чую» : слова і музика Валерій Харчишин та гурту «Друга ріка» – https://www.youtube.com/watch?v=sahn_Cc-AGo.
57. Гімн у виконанні 14 національностей, які проживають на території України – <https://www.youtube.com/watch?v=Q5kJJL9BNdM>.

Добірка художніх та документальних фільмів

(про мужність, патріотизм, українську трагедію війни)

Юлія Устич

Художні фільми

1. «Батальйони просять вогню». Режисер Олександр Боголюбов, Володимир Чеботарьов / 1985 / ССРСР / історичний.
2. «Бункер». Режисер Олівер Хіршбігель / 2004 / Германія / драма, військовий, історичний.
3. «Вишневі ночі». Режисер Аркадій Мікульський / 1992 / Україна / драма.
4. «Владика Андрій». Режисер Олесь Янчук / 2008 / Україна / драма, історичний.
5. «Гвардія». Режисер Олексій Шапарев / 2014 / Україна / історичний.
6. «Гетьман». Режисер Валерій Ямбурський / 2015 / Україна / історичний, бойовик.
7. «Далекий постріл». Режисер Валерій Шалига / 2005 / Україна / історичний.
8. «Лють». Режисер Девід Ейр / 2014 / США / бойовик, драма, військовий.
9. «Молоді леви». Режисер Едвард Дмитрик / 1958 / США / військовий.
10. «Незламна». Режисер Сергій Мокрицький / 2015 / Україна, Росія / військовий, драма.
11. «Нескорений». Режисер Анджеліна Джолі / 2015 / США / історичний.
12. «Поводир». Режисер Олесь Санін / 2014 / Україна / військовий, драма.
13. «Той хто пройшов крізь вогонь». Режисер Михайло Ілленко / 2011 / Україна / драма, пригоди.
14. «Хайтарма». Режисер Ахтем Сейтаблаєв / 2012 / Україна / драма.
15. «Хлопчик в смугастій піжамі». Режисер Марк Херман / 2008 / Великобританія, США / історичний, військовий.
16. «Чорна книга». Режисер Пол Верховен / 2006 / Нідерланди / драма, військовий.
17. «Чотири танкісти й собака». Режисер Анджей Чекальський, Конрад Наленцкій / 1966 / Польща / військовий.

Документальні фільми

1. «1377 спалених заживо». Режисер Іван Кравчишин / 2009 / Україна.
2. «1941. Заборонена правда». Режисер Ігор Корбин / 2013 / Україна.
3. «Аеропорт». Режисер Сергій Маслобойщиков / 2015 / Україна.

4. «Апокаліпсис: Друга світова війна». Режисер Ізабель Кларк / 2009 / Франція.
5. «Битва за Київ». Режисер Олексій Лябах / 2013 / Україна.
6. «В серпні 44-го». Режисер Михайло Пташук / 2002 / Україна.
7. «Визволення». Режисер Олексій Лябах / 2014 / Україна.
8. «Війна без переможців». Режисер Леся Литвинова, Михайло Курдюмов / 2002 / Україна.
9. «Війна за свій рахунок». Режисер Леонід Кантер, Іван Ясній / 2014 / Україна.
10. «Війна та мир: окупація». Режисер Ярослав Геляс, Володимир Ніколаєць / 2007 / Україна.
11. «Війна. Український рахунок». Режисер Сергій Буковський / 2002 / Україна.
12. «Двобій на Дніпрі». Режисер Світлана Красножон / 2013 / Україна.
13. «Катинь». Режисер Анджей Вайда / 2008 / Польща.
14. «Майдан». Режисер Сергій Лозниця / 2015 / Україна.
15. «Місто, яке зрадили». Режисер Андрій Цаплієнко / 2008 / Україна.
16. «Україна між червоним і чорним». Режисер Ігор Піддубний / 2015 / Україна.
17. «Ціна перемоги». Режисер Сергій Братішко, Віталій Загоруйко / 2007 / Україна.
18. «Чернігівський рубіж. 1941-1943». Режисер Ігор Левенок / 2013 / Україна.
19. «Чорна піхота». Режисер Іван Кравчишин / 2010 / Україна.

Інформація про авторів

1. **Безпала Олена Миколаївна**, учитель іноземної мови Переяслав-Хмельницької загальноосвітньої школи I-III ступенів №5 Переяслав-Хмельницької міської ради.

2. **Бойко Лілія Борисівна**, методист центру практичної психології, соціальної і виховної роботи Білоцерківської міської ради.

3. **Боярчук Ольга Іллівна**, завідувач навчально-методичного кабінету виховної роботи та позашкільної освіти Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів».

4. **Булгаченко Людмила Василівна**, заступник директора з виховної роботи Самгородоцької загальноосвітньої школи I-III ступенів Сквирської районної ради.

5. **Ващенко Анатолій Андрійович**, учитель математики і фізики Малоберезанської загальноосвітньої школи I-III ступенів Згурівської районної ради.

6. **Гутник Віра Дмитрівна**, директор Центру творчості дітей та юнацтва «Соняшник» Білоцерківської міської ради.

7. **Декрет Світлана Іванівна**, учитель Баришівського навчально-виховного комплексу «гімназія – середня загальноосвітня школа I-III ступенів» Баришівської районної ради.

8. **Заїменко Аліна Олексіївна**, заступник директора з виховної роботи, вчитель історії та правознавства Зеленьківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Миронівської районної державної адміністрації.

9. **Кайзер Ольга Миколаївна**, учитель світової літератури Володарської загальноосвітньої школи I-III ступенів №2.

10. **Коваль Світлана Володимирівна**, заступник директора з виховної роботи Білоцерківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №5 Білоцерківської міської ради.

11. **Кондратюк Лариса Іванівна**, заступник директора з виховної роботи Потіцької загальноосвітньої школи I-III ступенів Миронівської районної державної адміністрації.

12. **Куксенюк Елеонора Анатоліївна**, учитель початкових класів Оливського навчально-виховного об'єднання «Загальноосвітня школа I-II ступенів – дитячий садок» Іванківської районної державної адміністрації.

13. **Кухтик Олени Іванівни**, заступник директора з виховної роботи Великоолександрівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Бориспільської районної ради.

14. **Лабага Ольга Петрівна**, учитель початкових класів Білоцерківської спеціалізованої природничо-математичної школи I-III ступенів № 16 ім. М.О.Кириленка Білоцерківської міської ради.

15. **Лесик Антоніна Василівна**, учитель Переяслав-Хмельницької гімназії Переяслав-Хмельницької міської ради.

16. **Логвин Валентина Юріївна**, педагог-організатор Великоолександрівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Бориспільської районної ради.

17. **Людвиченко Людмила Іванівна**, учитель початкових класів Оливського навчально-виховного об'єднання «Загальноосвітня школа I-II ступенів – дитячий садок» Іванківської районної державної адміністрації.

18. **Микитюк Людмила Володимирівна**, методист навчально-методичного кабінету виховної роботи та позашкільної освіти Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів».

19. **Моторіна Ольга Борисівна**, педагог-організатор Горностайпільського навчально-виховного об'єднання «Загальноосвітня I-III ступенів – дитячий садок» Іванківського району.

20. **Муковоз Ніна Іванівна**, вихователь гуртожитку Білоцерківського коледжу сервісу та дизайну.

21. **Онопрієнко Алла Володимирівна**, заступник директора з виховної роботи навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I-III ступенів №3 – ліцей» Обухівського міського ради.

22. **Осадчий Іван Григорович**, ректор Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», **доктор педагогічних наук**.

23. **Пазініч Людмила Богданівна**, учитель початкових класів Білоцерківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №5 Білоцерківської міської ради.

24. **Пасько Людмила Анатоліївна**, заступник директора з виховної роботи Глибоцької ЗОШ I-III ступенів Бориспільської районної ради.

25. **Поплавська Вікторія Василівна**, завідувача відділом організаційно-масової роботи Броварського навчально-виховного об'єднання управління освіти Броварської міської ради.

26. **Прокопенко Ірина Олександрівна**, класний керівник Згурівського навчально-виховного комплексу «Гімназія – загальноосвітня школа I ступеня» Згурівської районної ради.

27. **Прядко Любов Василівна**, заступник директора з виховної роботи Гнідинської ЗОШ I-III ступенів імені Петра Яцика Бориспільської районної ради.

28. **Репа Тетяна Миколаївна**, учитель початкових класів Переяслав-Хмельницької загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 Переяслав-Хмельницької міської ради.

29. **Ромась Ірина Василівна**, учитель іноземної мови Гнідинської ЗОШ I-III ступенів імені Петра Яцика Бориспільської районної ради.

30. **Рудавська Оксана Миколаївна**, учитель Білоцерківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №5 Білоцерківської міської ради.

31. **Рудніцька Оксана Петрівна**, педагог-організатор Долинянської ЗОШ І-ІІ ступенів Обухівського району.

32. **Савчук Галина Петрівна**, учитель початкових класів Білоцерківської спеціалізованої природничо-математичної школи І-ІІІ ступенів № 16 ім. М.О.Кириленка Білоцерківської міської ради.

33. **Сита Тетяна Володимирівна**, учитель початкових класів Згурівського навчально-виховного комплексу «Гімназія – загальноосвітня школа І ступеня» Згурівської районної ради.

34. **Солоденко Лариса Іванівна**, класний керівник Білоцерківської гімназії №2 Білоцерківської міської ради.

35. **Устич Юлія Петрівна**, методист навчально-методичного кабінету виховної роботи та позашкільної освіти Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів».

36. **Ханенко Світлана Анатоліївна**, вчитель загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №2 міста Обухова.

37. **Чабей Галина Андріївна**, заступник директора з виховної роботи Правожовтневського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІ ступенів – дитячий садок» Згурівської районної ради.

38. **Шабан Олена Костянтинівна**, заступник директора з виховної роботи Шандрівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Миронівської районної державної адміністрації.

39. **Шепелявенко Тамара Григорівна**, учитель історії та правознавства Ставівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Кагарлицької районної державної адміністрації.

40. **Яковенко Лариса Михайлівна**, учитель української мови та літератури Білоцерківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №5 Білоцерківської міської ради.

41. **Яременко Ніна Володимирівна**, викладач суспільно-гуманітарних дисциплін Білоцерківського коледжу сервісу та дизайну.

42. **Ворошило Юлія**, учениця Хотівського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів-гімназія» Києво-Святошинської районної державної адміністрації.

43. **Гаркуша-Омельченко Марія**, вихованка зразкової літературної студії «Первоцвіт» Центру творчості дітей та юнацтва «Соняшник» Білоцерківської міської ради.

44. **Гутник Анастасія**, вихованка зразкової літературної студії «Первоцвіт» Центру творчості дітей та юнацтва «Соняшник» Білоцерківської міської ради.

45. **Гутник Вікторія**, вихованка зразкової літературної студії «Первоцвіт» Центру творчості дітей та юнацтва «Соняшник» Білоцерківської міської ради.

46. **Дятлик Роман**, учень Лизогубовослобідського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дитячий садок» Згурівської районної ради.

47. **Кисіль Ярослава**, учениця Малоберезанської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Згурівської районної ради.

48. **Мироненко Богдан**, учень Хотівського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів-гімназія» Києво-Святошинської районної державної адміністрації Київської області.

49. **Петришин Святослав**, вихованець зразкової літературної студії «Первоцвіт» Центру творчості дітей та юнацтва «Соняшник» Білоцерківської міської ради.

50. **Ткаченко Владислава**, вихованка зразкової літературної студії «Первоцвіт» Центру творчості дітей та юнацтва «Соняшник» Білоцерківської міської ради.

51. **Щипанський Сергій**, учень Хотівського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – гімназія» Києво-Святошинської районної державної адміністрації.

52. **Ямпольська Даніела**, вихованка зразкової літературної студії «Первоцвіт» Центру творчості дітей та юнацтва «Соняшник» Білоцерківської міської ради.

**ПАТРІОТИЧНІ АКВАРЕЛІ:
формування свідомого громадянина-патріота України**

Навчально-методичний посібник

Технічне редагування Касянчук О.В.

**Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4830 від 14.01. 2015 р.**

**НАВЧАЛЬНО-ВИДАВНИЧИЙ КАБІНЕТ
КНЗ КОР «КОІПОПК»
м. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 37
Тел.(04463) 5-04-24, 5-04-22
E-mail: koipopk@ukr.net**